

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

Community-Based Learning Management Model
for Promoting Buddhist Identity of The 5 Precepts Schools
in Nakhon Pathom Province

โดย

นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์

พระมหาณรงค์ราช ปณฺธานธิติ, ดร.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ผศ.ดร.

พระสุวรรณ สุเมธปญฺโญ, ดร.

นางสาวผุสดี จิรวรรณกิจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800767134

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

Community-Based Learning Management Model
for Promoting Buddhist Identity of The 5 Precepts Schools
in Nakhon Pathom Province

โดย

นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์

พระมหาณรงค์ราช ปณิธานธิตี, ดร.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข, ผศ.ดร.

พระสุวรรณ สุเมธปญโญ, ดร.

นางสาวผุสดี จิรวัฒนกิจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800767134

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Community-Based Learning Management Model for Promoting Buddhist Identity of The 5 Precepts Schools in Nakhon Pathom Province

By

Mr.Weerapong Pichaisenananarong

Phramaha Narongraj Phanitannathiti, Ph.D.

Phrakhrubaidika Aphichat Thammasuttho, Asst. Prof. Dr.

Phra Suwan Sumetphanyo, Ph.D.

Ms.Phusadee Jirawattanakit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

B.E. 2567

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800767134

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม
ผู้วิจัย	: นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ พระมหาณรงค์ราช ปณิธานิติ, ดร. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข, ผศ.ดร. พระสุวรรณ สุเมธปญโญ, ดร. นางสาวผุสดี จิรวัฒนกิจ
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๗
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม, ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม, และ ๓) เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผลการวิจัย พบว่า

๑. การจัดการศึกษาโดยใช้แนวความคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำองค์ประกอบ ๕ ด้าน มาเชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทของชุมชนของตน โดยมี ๑) ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งบูรณาการกับ ๒) แนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่เน้นความร่วมมือระหว่างสถาบันหลักในชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขัดเกลาจิตใจ และส่งเสริมคุณธรรม บ้านเป็นรากฐานในการปลูกฝังคุณธรรมในชีวิตประจำวันจากผู้ปกครอง และโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาความรู้และทักษะจากครูอาจารย์ นอกจากนี้ยังพบว่าการนำ ๓) อัตลักษณ์วิถีพุทธ และ ๔) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และทักษะชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ ๕) กฎหมายและนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้กับ

วิถีชีวิตจริงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านโครงการต่างๆ เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนรักษาศีล ๕

๒. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๔ ท่าน พบว่า การพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณธรรมผ่าน ๖ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ๑) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด โบราณสถาน และปราชญ์ชาวบ้าน ๒) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ประกอบด้วยพระสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน ๓) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น การทำบุญ การเวียนเทียน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ๕) แนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม และ ๖) ปัจจัยสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากองค์ประกอบดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน ๓ แผน ได้แก่ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยผลการจัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ ๓ แผน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธในตนเอง สามารถนำหลักธรรมไปใช้กับชีวิตจริง พัฒนาทักษะการวิเคราะห์และความรับผิดชอบต่อชุมชนได้อย่างดีขึ้น

๓. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน ๓๙๓ คน พบว่า มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” (๔.๕๐, S.D. ๐.๔๙) โดยผู้เรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมในเรื่อง การเคารพผู้อื่น (๔.๗๕) การใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ (๔.๖๙) และการแบ่งปัน (๔.๖๘) พร้อมทั้งผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” (๔.๕๓, S.D. ๐.๔๗) โดยนักเรียนมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลาย การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ทันสมัย และเน้นเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชน ทั้งนี้ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Research Title	: Community-Based Learning Management Model for Promoting Buddhist Identity of The 5 Precepts Schools in Nakhon Pathom Province
Researchers	: Mr. Weerapong Pichaisenanarong Phramaha Narongraj Phanitannathiti, Ph.D. Phrakhrubaidika Aphichat Thammasuttho, Asst. Prof. Dr. Phra Suwan Sumetphanyo, Ph.D. Ms.Phusadee Jirawattanakit
Department	: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Fiscal Year	: 2524
Research Scholarship Sponsor	: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study community-based learning models that promote Buddhist identity for students in the 5 Precepts Schools in Nakhon Pathom Province, 2) to develop community-based learning models that promote Buddhist identity in 5 Precepts Schools in Nakhon Pathom Province, and 3) to evaluate community-based learning models that promote Buddhist identity for students in 5 Precepts Schools in Nakhon Pathom Province. The research employed mixed methods, combining qualitative research, action research, and quantitative research. The research findings revealed.

1. Community-Based Learning (CBL) education management involves integrating five components that connect learners with their community context 1) community as a learning resource and participant in learning management, integrated with 2) the "Boworn" concept (Home, Temple, School) emphasizing cooperation between key community institutions, with temples as centers for moral cultivation, homes as foundations for daily moral development, and schools as sources of knowledge and skills development. Additionally, 3) Buddhist identity,

4) Sufficiency Economy Philosophy, and 5) educational laws and policies contribute to balanced learner development in knowledge, morality, and life skills.

2. The development of community-based learning models for promoting Buddhist identity in 5 Precepts Schools, based on theoretical concepts and interviews with 14 experts, identified six key components 1) community context and learning resources, 2) roles of community stakeholders, 3) learning activities promoting Buddhist identity, 4) diverse learning materials and resources, 5) comprehensive assessment methods, and 6) support factors. These components led to the development of three learning plans focused on economics, selfdevelopment through sufficiency economy, and community culture promotion through Buddhist principles.

3. The evaluation of the learning model, involving 393 students, showed high effectiveness (4.50, S.D. 0.49), with students showing strong development in respect for others (4.75), thoughtful decision-making (4.69), and sharing (4.68). Overall satisfaction with the learning model was also high (4.53, S.D. 0.47). Students suggested increasing activity diversity, developing modern learning materials, and strengthening connections with community context, indicating that the communitybased learning model effectively promotes Buddhist identity.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ ขอขอบคุณที่ได้ให้การสนับสนุนทุนการวิจัยครั้งนี้ งานวิจัยนี้ ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และด้วยความเคารพอย่างสูง จากคณาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องหลายๆ ท่านเกี่ยวกับงานวิจัยเล่มนี้ ขอกราบขอบพระคุณ และขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณพระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ได้ได้ให้ข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษาแนะนำการบริหารโครงการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับแก้งานวิจัย กระทั่งการดำเนินงานโครงการวิจัยครั้งนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วยดี ที่ช่วยในการให้ข้อมูล และทำการที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าอันพึงมีจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รวมไปถึงการได้ความคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาทุก ๆ ท่าน และคณะผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ในการวางรากฐานทางการศึกษาแก่คณะผู้วิจัยครั้งนี้ด้วย

ขอขอบคุณทุกท่าน ทุกภาคส่วนที่ได้อนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน และขอขอบคุณโรงเรียน ผู้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยและจัดกิจกรรมการวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงด้วยดี

นายวีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์ และคณะ
หัวหน้าโครงการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๗
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๘
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๘
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๙
๑.๖ สมมติฐาน.....	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากวิจัย.....	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๒
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา.....	๑๒
๒.๒ กฎหมาย นโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง.....	๑๘
๒.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	๒๐
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการ.....	๒๖
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	๒๙
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม.....	๓๔
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม.....	๔๑
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา.....	๕๙

๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๕๒
๒.๑๐ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๖๒
๒.๑๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์.....	๖๗
๒.๑๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร ๕ และโรงเรียนรักษาศีล ๕.....	๗๒
๒.๑๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ "บวร" บ้าน วัด โรงเรียน.....	๗๘
๒.๑๔ บริบทของชุมชนและสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม.....	๘๐
๒.๑๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๔
๒.๑๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๙๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๙๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๙๑
๓.๒ พื้นที่การวิจัย ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๙๙
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๔
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๐๖
๓.๖ สรุประบวนการวิจัย.....	๑๐๙
๓.๗ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง.....	๑๑๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๑๑๒
๔.๑ ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	
ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม.....	๑๑๒
๔.๒ ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	
ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม.....	๑๕๗
๔.๓ การประเมินผล และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน.....	
ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม.....	๑๖๗
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๗๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๗๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๗๗
๕.๒ การอภิปรายผล.....	๑๘๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๙๐
บรรณานุกรม.....	๑๙๒
ภาคผนวก.....	๒๐๒
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือและวิจัยรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์ ๒๐๓	
ภาคผนวก ข. เครื่องมือวิจัย.....	๒๒๖
ภาคผนวก ค. ผลการตรวจเครื่องมือวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ.....	๒๗๒
ภาคผนวก ง. หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย.....	๒๙๘
ภาคผนวก จ. ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย.....	๓๐๑
ภาคผนวก ฉ. ผลผลิต (Output) โครงการวิจัย.....	๓๑๓
ภาคผนวก ช. บทความวิจัย ใบตอบรับการตีพิมพ์วารสาร.....	๓๑๖
ภาคผนวก ซ. แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๓๔๒
ภาคผนวก ฌ. หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์.....	๓๕๒
ประวัติผู้วิจัย.....	๓๕๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	๑๒๕
ตารางที่ ๒ แสดงข้อมูลความถี่แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๓๐
ตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลความถี่เกี่ยวกับความเข้าใจและการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๓๓
ตารางที่ ๔ แสดงข้อมูลความถี่เกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๓๖
ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลความถี่จุดเด่นและกิจกรรมในชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๓๘
ตารางที่ ๖ แสดงข้อมูลความถี่แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	๑๔๑
ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลความถี่แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	
ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๔๓
ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลความถี่สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๔๘
ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลความถี่เครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๕๐
ตารางที่ ๑๐ แสดงข้อมูลความถี่ปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๕๓
ตารางที่ ๑๑ แสดงข้อมูลความถี่หมวดหมู่ย่อย (SUBCATEGORY).....	๑๕๔
ตารางที่ ๑๒ แสดงข้อมูลความถี่หมวดหมู่หลัก (MAIN CATEGORY).....	๑๕๖
ตารางที่ ๑๓ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน.....	๑๖๗
ตารางที่ ๑๔ แสดงผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม.๑๖๙	
ตารางที่ ๑๕ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน.....	
ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม.....	๑๗๐

สารบัญ

ภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๙๐
แผนภาพที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน.....	๑๑๔
แผนภาพที่ ๓ แนวคิด“บวร” วัด บ้าน โรงเรียน.....	๑๑๗
แผนภาพที่ ๔ การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา.....	๑๑๘
แผนภาพที่ ๕ แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๑๒๑
แผนภาพที่ ๖ กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา.....	๑๒๓
แผนภาพที่ ๗ ผลการศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร.....	๑๒๔
แผนภาพที่ ๘ บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน.....	๑๕๘
แผนภาพที่ ๙ บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน.....	๑๕๙
แผนภาพที่ ๑๐ กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๖๐
แผนภาพที่ ๑๑ สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้.....	๑๖๑
แผนภาพที่ ๑๒ แนวทางการวัดผลและประเมินผล.....	๑๖๒
แผนภาพที่ ๑๓ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	๑๖๔
แผนภาพที่ ๑๔ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	
ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม.....	๑๖๕
แผนภาพที่ ๑๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๗๖
แผนภาพที่ ๑๖ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ.....	๑๗๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในรายงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังชื่อคำย่อกัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖.

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

		พระวินัยปิฎก	
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.จ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จูฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

๒. คำอธิบายคำย่อในภาษาอังกฤษ

บัญชีคำย่อที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
ibid.	ibidem	เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน	
loc.cit.	loco citato	อ้างแล้ว (หมายถึง เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน)	
n.d.	no date	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ป.
n.p.	no place	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ท.
no. (s)	number(s)	ฉบับที่	

p.	page	หน้า	พหุพจน์ใช้ pp.
vol.	volume	เล่มที่	พหุพจน์ใช้ vols.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และระบบการศึกษาทั่วโลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาสู่เยาวชนรุ่นใหม่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยเฉพาะการนำมิติทางศาสนาและความเชื่อ มาบูรณาการในการจัดการศึกษา^๑ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ข้อที่ ๔ ว่าด้วยการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาของ World Values Survey ในปี ๒๕๖๓ ที่สำรวจค่านิยมและทัศนคติของประชากรใน ๘๐ ประเทศทั่วโลก พบว่า ประเทศที่ให้ความสำคัญกับการผสมผสานระหว่างการศึกษากับวิถีชีวิตทางศาสนาและวัฒนธรรม สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ ที่พบว่า สังคมที่ให้ความสำคัญกับการผสมผสานระหว่าง การศึกษากับวิถีชีวิตทางศาสนาและวัฒนธรรม มีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ทางวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมได้ดีกว่า^๒ โดยเฉพาะประเทศแถบเอเชียที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เข้มแข็ง และประสบความสำเร็จในการผสมผสานระหว่างการพัฒนาทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและจริยธรรมดั้งเดิม เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ ที่ประสบความสำเร็จในการบูรณาการคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาเข้ากับ ระบบการศึกษาสมัยใหม่

^๑UNESCO. (๒๐๒๑). Education ๒๐๓๐ framework for action. UNESCO Digital Library.

^๒พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (๒๐๒๓). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑. วารสารพุทธศาสนศึกษา, ๑๔(๑), ๑-๑๕.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่นานาประเทศนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบการศึกษา ร่วมกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดย The International Association for Community Development (IACD) ได้รวบรวมงานวิจัยจากทั่วโลกพบว่า การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับชุมชนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเข้มแข็งทางจริยธรรมให้กับผู้เรียนได้ดีกว่าการจัดการศึกษาแบบแยกส่วน^๓ นอกจากนี้ ยังพบว่าการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การสหประชาชาติได้จัดทำรายงาน “Global Education Monitoring Report” ในปี ๒๕๖๔ ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาที่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนา เป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาวิกฤตด้านค่านิยมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาสมดุล ระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ^๔ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่บูรณาการระหว่างการเรียนรู้สมัยใหม่กับภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยเฉพาะการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ โดยสถาบัน Pew Research Center ได้ทำการวิจัยในปี ๒๕๖๖ พบว่า ประเทศที่มีการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาลดลงน้อยกว่า โดยเฉพาะปัญหาด้านความรุนแรง การใช้สารเสพติด และพฤติกรรมเบี่ยงเบนในกลุ่มเยาวชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาของแต่ละสังคม^๕

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “วัด” และ “พระสงฆ์” มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทย โดยตามยุทธศาสตร์แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาที่เน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้และความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามกรอบ

^๓International Association for Community Development. (๒๐๒๒). **Global trends in community-based education ๒๐๒๒ report**. IACD Publishing.

^๔UNESCO. (๒๐๒๑). **Global education monitoring report ๒๐๒๑ – Non-state actors in education: Who chooses? Who loses?** UNESCO.

^๕Pew Research Center. (๒๐๒๓). **Religion and education: Global perspectives on faith-based learning**. Pew Research Center.

มาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติที่มุ่งเน้น “พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”^๖ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๔๖ และต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๗ มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ริเริ่มโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งได้ขยายผลมาสู่ “โครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕” เพื่อ ส่งเสริมให้สถานศึกษานำหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะศีล ๕ มาเป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียน^๗ โดย โครงการนี้ได้รับการบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ในประเด็น ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

จากการติดตามประเมินผลโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติในปี พ.ศ.๒๕๖๕ พบว่า มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการกว่า ๕,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ และมี แนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง^๘ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการขาดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และประสิทธิภาพในการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธให้กับผู้เรียน รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติในทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๗๑) ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย โดยให้ ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน และการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น^๙ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) ที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับประสบการณ์จริงในชุมชน^{๑๐} นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดแนวทางการ จัดการศึกษาทุกระดับ ที่ต้องเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม โดยการจัดกระบวนการ เรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และ

^๖กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๒). นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๗๑). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

^๗พระมหาพวงศันรินทร์ ฐิตวิโส. (๒๕๖๔). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ๘(๖), ๑๒๓-๑๓๕.

^๘สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๖๕). รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ประจำปี ๒๕๖๕. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

^๙สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๖๐). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค.

^{๑๐}วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๔). การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ สยามกัมมาจล.

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา^{๑๑} ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะเป็นแนวทางสำคัญในการตอบสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย

จังหวัดนครปฐมเป็นเมืองพุทธศาสนาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย^{๑๒} เมืองพระปฐมเจดีย์เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของจังหวัด และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ยังมีวัด และศาสนสถานที่สำคัญกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร, วัดพระประโทณเจดีย์วรวิหาร, วัดไร่ขิง พระอารามหลวง, วัดพระงาม พระอารามหลวง วัดห้วยจรเข้มะ, วัดดอนยายหอม และวัดสำคัญอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งแต่ละวัดล้วนมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาภายในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ.๒๕๖๖ พบว่า มีวัดในพื้นที่จังหวัดนครปฐมจำนวนกว่า ๓๐๐ แห่ง และมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ มากกว่า ๕๐ แห่ง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๒ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ในสถานศึกษา ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง “บวร” หรือบ้าน วัด และโรงเรียน^{๑๓} สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมได้รายงานไว้ว่า ชุมชนในจังหวัดนครปฐมยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไว้อย่างเข้มแข็ง มีการจัดงานประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนาตลอดทั้งปี เช่น งานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ งานแห่เทียนพรรษา งานทอดกฐิน และงานประเพณีสงกรานต์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นโอกาสสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และอัตลักษณ์วิถีพุทธให้แก่เยาวชนในพื้นที่^{๑๔} อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพ

^{๑๑}พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. (๒๕๔๒). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก, หน้า ๑-๒๔.

^{๑๒}พระมหาสุรนนท์ สุนนฺโท. (๒๕๖๕). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในนครปฐม. **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา**, ๑๓(๒), ๔๕-๖๒.

^{๑๓}สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม. (๒๕๖๖). **รายงานประจำปี ๒๕๖๖**. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม.

^{๑๔}สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. (๒๕๖๖). **สถิติวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ประจำปี ๒๕๖๖**. นครปฐม: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.

การจัดการศึกษาของโรงเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่า แม้จะมีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทางพระพุทธศาสนาที่อุดมสมบูรณ์ แต่การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่มักเป็นไปในลักษณะของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษ มากกว่าการบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ยังมีข้อจำกัด ทำให้การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของผู้เรียนยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร^{๑๕}

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธให้กับผู้เรียนในจังหวัดนครปฐม โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถานศึกษา วัด บ้าน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างระบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน กับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เข้มแข็งและยั่งยืน

โรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ภาค ๑๔ และสถานศึกษา เพื่อสานต่องานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญ) อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และอดีตประธานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕^{๑๖} โดยมีแนวทางในการดำเนินงานที่เน้นพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” อย่างบูรณาการและสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ โดยส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนด้วยการนำหลักศีล ๕ ไปสู่ภาคปฏิบัติในสถานศึกษา ประกอบด้วย กิจกรรมที่ ๑ การสวดมนต์และกิจกรรมหน้าเสาธง, กิจกรรมที่ ๒ การสมาทานศีล ๕ หน้าเสาธง, กิจกรรมที่ ๓ การนั่งสมาธิ ๕ นาทีก่อนการเรียน, และกิจกรรมที่ ๔ เด็กรักษาศีล ๕ การปฏิบัติตนเป็นคนดี^{๑๗} โดยจากการสำรวจสภาพการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากการสำรวจในปีการศึกษา ๒๕๖๖ พบว่า แต่ละโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งอัตลักษณ์วิถีพุทธที่หลากหลาย เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ การฟังธรรม การเข้าค่ายคุณธรรม และการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หากแต่การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ ยังเป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ขาดการบูรณาการ

^{๑๕}พระมหาบุญเลิศ อินทปญญ. (๒๕๖๕). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธในจังหวัดนครปฐม. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, ๙(๕), ๑๒๓-๑๓๘.

^{๑๖}สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญ). (๒๕๕๗). โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัดปากน้ำ.

^{๑๗}พระเทพศาสนาภิบาล. (๒๕๖๗, ๒ พฤษภาคม). แนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนรักษาศีล ๕ เน้นพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา. เดลินิวส์. <https://www.dailynews.co.th/news/1010357/>

เข้ากับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ อย่างเป็นระบบ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่า การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังขาดการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าในพื้นที่รอบโรงเรียนจะมีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เช่น วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง), วัดท่าพูด, วัดดอนยายหอม, และวัดบางช้างใต้ ซึ่งเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชน มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และมีพระสงฆ์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญที่มีเหล่านี้ มาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

นอกจากนี้ จากการสำรวจพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนรักษาศิล ๕ ยังพบว่า แม้นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศีล ๕ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม^{๑๘} โดยเฉพาะการนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา ยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ในเชิงทฤษฎีมากกว่าการฝึกปฏิบัติจริง^{๑๙}

ในขณะเดียวกัน ชุมชนบริเวณโดยรอบโรงเรียน กลับมีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของศาสนสถาน ศิลปวัตถุ ประเพณี พิธีกรรม และองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ในลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ของอำเภอสามปราน อำเภอนครชัยศรี และอำเภอกุสุมาลย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดการบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เข้มแข็งและยั่งยืน

^{๑๘}สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (๒๕๖๖). การศึกษาและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์, ๓๔(๑), ๑๕-๓๐.

^{๑๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๖๕). การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาแบบ
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัด
นครปฐม เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิต
วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน^{๒๐} โดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักศีล ๕
และไตรสิกขา เข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การวิจัยนี้จะช่วยให้
ได้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
ทั้งโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน^{๒๑} ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และซึมซับหลักพุทธธรรม
ผ่านประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธที่
เข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังจะเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้
ในการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธในบริบทอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และ
ระดับประเทศ^{๒๒} อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายการศึกษาของชาติที่มุ่งเน้นการ
พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับเป้าหมายของ
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ^{๒๓} ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐาน
ของหลักพุทธธรรม

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี
พุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี
พุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕

๑.๒.๓ เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี
พุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

^{๒๐}พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร. (๒๕๖๕). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธใน
สังคมไทยยุคปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

^{๒๑}พระพรหมบัณฑิต. (๒๕๖๔). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๒๒}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๖๕). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

^{๒๓}สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๕). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ผลประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) จำนวน ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม การศึกษาจะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักศีล ๕ การพัฒนารูปแบบจะคำนึงถึงการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง ทั้งนี้จะครอบคลุมการประเมินผลการใช้รูปแบบทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เกิดขึ้นของผู้เรียน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชน จำนวน ๓ แห่ง และสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม ที่ร่วมโครงการ “โรงเรียนรักษาศีล ๕” จำนวน ๖ สถานศึกษา ดังนี้

๑) ชุมชน จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่

(๑) ชุมชนวัดไร่ขิง-ท่าพุด

(๒) ชุมชนสามพราน

(๓) ชุมชนบ้านดอนยายหอม

๒) สถานศึกษา จำนวน ๖ แห่ง ได้แก่

- (๑) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา
- (๒) โรงเรียนสามพรานวิทยา
- (๓) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ (หลวงพ่อบุญสุนทร)
- (๔) โรงเรียนวัดท่าพุท
- (๕) โรงเรียนวัดดอนยายหอม
- (๖) โรงเรียนวัดบางช้างใต้

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) ได้กำหนดขอบข่ายประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

นักเรียนจากสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ที่ร่วมโครงการ “โรงเรียนรักษาศิล ๕” ที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนตัวอย่าง ๓ ชุมชน

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย, มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๓๔๓ คน

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informant)

๑) ผู้เชี่ยวชาญจากพระสงฆ์	จำนวน ๓ รูป
๒) ผู้เชี่ยวชาญจากปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน ๕ คน
๒) ผู้เชี่ยวชาญจากสถานศึกษา	จำนวน ๖ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัยตลอดปีงบประมาณ ๒๕๖๗

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบ หมายถึง กระบวนการสร้างและปรับปรุงแบบแผนหรือโครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ๑) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ๒) การออกแบบและพัฒนาารูปแบบ และ ๓) การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการและวิธีการที่ใช้ในการวางแผน หรือการจัดการ และการดำเนินการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา โดยรูปแบบเหล่านี้มักถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทต่าง ๆ ของการเรียนรู้ ซึ่งอาจรวมถึงการใช้

เทคนิคและเทคโนโลยีการสอนที่หลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ตัวอย่างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พบได้บ่อย เช่น การเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดเรียนรู้ (Community-Based Learning : CBL) ที่นำเอาทรัพยากร บุคลากร ภูมิปัญญา และปัญหาจริงในชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงและสังคมของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชุมชน เข้าใจและเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น และพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบต่อสังคม

อัตลักษณ์วิถีพุทธ หมายถึง ลักษณะเฉพาะหรือคุณลักษณะที่แสดงถึงการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยการปฏิบัติตามศีลธรรม จริยธรรม และธรรมะของพระพุทธเจ้า รวมถึงการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน การสร้างและรักษาความสงบภายในจิตใจ การมีเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น และการฝึกปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนา อัตลักษณ์วิถีพุทธยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การเวียนเทียน และการศึกษาธรรมะ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การสืบทอดและปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา และการสวดมนต์ ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชนและสังคม

โรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม หมายถึง โรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในจังหวัดนครปฐม มีเครือข่ายการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมและปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ของพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน โดยศีล ๕ ประกอบด้วย การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดูหมิ่นในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราและเสพสิ่งเสพติด โรงเรียนรักษาศีล ๕ ขยายผลมาจาก “โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ที่คณะสงฆ์และภาครัฐนำโดยสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัย (ช่วง วรบุญโญ) ได้ดำเนินการร่วมกัน ซึ่งได้บรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนรักษาศีล ๕ โดยการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ การฟังธรรม และการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามศีล ๕ เช่น การสวดมนต์ การฟังธรรม และการปฏิบัติธรรม ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมมีจิตใจที่ดี และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม การดำเนินการนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทางศาสนาและการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งช่วยทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนและสังคม

๑.๖ สมมติฐาน

๑.๖.๑ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีผลต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนในโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐมอย่างมีนัยสำคัญ

๑.๖.๒ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีแนวโน้มที่จะมีอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างสม่ำเสมอมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม

๑.๖.๓ นักเรียนที่เรียนรู้ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่พัฒนาขึ้น มีระดับการแสดงออกด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากวิจัย

๑.๗.๑ สถานศึกษาได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับโรงเรียนรักษาศีล ๕ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่ใกล้เคียงกัน

๑.๗.๒ ครูผู้สอนมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

๑.๗.๓ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามแนววิถีพุทธ

๑.๗.๔ เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๑.๗.๕ ส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา วัด บ้าน และชุมชนในการจัดการศึกษา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา
- ๒.๒ กฎหมาย นโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
- ๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม
- ๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
- ๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๑๐ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ
- ๒.๑๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์
- ๒.๑๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักศีล ๕ และโรงเรียนรักษาศีล ๕
- ๒.๑๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)
- ๒.๑๔ บริบทของชุมชนและสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม
- ๒.๑๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

๒.๑.๑ ที่มาของแนวคิดปรัชญาการศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งเป็นการเตรียมประชาชนให้มีคุณภาพ โดยการจัดการศึกษาของชาตินั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพราะการจัดการศึกษาต้องตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันต้องตอบตาม

วัตถุประสงค์ของสังคมและสถานการณ์ทางสังคมในแต่ละยุคสมัย ปรัชญาการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นพื้นฐานของความรู้ความเชื่อพื้นฐานที่ใช้เป็น หลักการ และแนวคิดในการกำเนิดการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและตามความต้องการ ของบริบท สังคม ชุมชน^๑

พนม พงษ์ไพบูลย์ และคณะ ได้กล่าวคำว่า การศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม ช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทาง ปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงจำเป็นมากของชีวิต นอกเหนือจากความจำเป็นใน ปัจจุบันทั้ง ๔ คือ ด้านที่อยู่อาศัย อาหารเครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ ๕ ของ ชีวิต เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบให้วิถีชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาที่ช่วยให้ ทุกคนมีชีวิตที่ดี มีความสุข จะต้องมึลักษณะที่สำคัญ^๒ ดังนี้

๑) เป็นการศึกษาที่ให้ความรู้ และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นอย่างเพียงพอ เช่น ความรู้และ ทักษะทางด้านภาษา การคิดคำนวณ ความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น จึงจะเพียงพอกับความต้องการและความจำเป็นที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

๒) การศึกษาทำให้คนฉลาด มีเหตุผล คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง และการงานอาชีพ

๓) การศึกษาต้องสร้างนิสัยที่ดีงาม ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยเฉพาะนิสัยรักการเรียนรู้ และ นิสัยอื่นๆ เช่น ความเป็นคนซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รับผิดชอบ

๔) การศึกษาต้องสร้างความงอกงามทางร่างกาย มีสุขภาพพลามัยที่ดี รู้จักรักษาตนให้ แข็งแรง ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บและสารพิษ

๕) การศึกษาต้องทำให้ผู้เรียนไม่เห็นแก่ตัว เห็นประโยชน์ส่วนรวมมาก่อน และให้ความ ร่วมมือกับผู้อื่นในสังคม อยู่ร่วมกับผู้อื่นต้องช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยสร้างสังคมที่สงบสุข รักษาสิ่งแวดล้อม ให้ยั่งยืน

๖) การศึกษาต้องทำให้คนมีทักษะการงานอาชีพที่เพียงพอกับการเข้าสู่การงานอาชีพ รู้จักการประกอบอาชีพ และรู้จักพัฒนาการงานอาชีพ

^๑ณพัฐธิกา ปิติเลิศศิริกุล และ จร ประสงค์สุข, “ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา”, วารสารรัชต์ภาคย์ ปี ที่ ๑๗ ฉบับที่ ๕๒ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๕๑๒

^๒พิชญาภา ยืนยาว, “บริบทและแนวคิดการจัดการศึกษาไทย”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : กลุ่มวิชา พื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๗) หน้า ๑-๒

ทั้ง ๖ ประการเป็นพื้นฐานทางการศึกษาที่คนจะต้องได้รับรู้อย่างทั่วถึงทุกคน ถ้าทุกคนได้รับอย่างครบถ้วนเพียงพอ จะทำให้เกิดทักษะและลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์

๒.๑.๒ ความหมายของแนวคิดปรัชญาการศึกษา

“ปรัชญา” เป็นศัพท์บัญญัติของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์ มาจากรากศัพท์สันสกฤตว่า ชญา แปลว่า รู้ เข้าใจ เติมอุปสรรค พร เป็น ปรัชญา แปลว่า ความปราดเปรื่อง หรือความรู้ ซึ่งภาษาอังกฤษใช้ว่า “Philosophy” มาจากรากศัพท์ภาษากรีก ว่า “Philosophia” จากคำว่า “Philos” แปลว่า “ผู้รัก” “Sophia” แปลว่า “ความรู้” ฉะนั้น ถ้าแปลโดยรูปศัพท์จะหมายความว่า “ผู้รักในความรู้”

ปรัชญา หมายถึง วิชาสาขาหนึ่งซึ่งว่าด้วยแนวความคิดที่เกี่ยวกับความจริงของโลกและชีวิต

กิริติ บุญเจือ ให้ความหมายของปรัชญาว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยความปราดเปรื่องหรือความรู้

วิจิตร ศรีสะอ้าน กล่าวว่า ปรัชญาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความรักในความรู้ และการแสวงหาความรู้ เมื่อแสวงหาแล้วก็จะพบความจริงที่เรียกว่า สัจธรรม

ดังนั้น สรุปได้ว่า ปรัชญาเป็นวิชาที่ใฝ่มนุษย์ใช้ความคิด ปัญญาและเหตุผลแสวงหาความรู้ ช่วยใฝ่มนุษย์รู้จักตนเอง และมีหลักการในการดำรงชีวิตในสังคม

สำหรับความหมายของ “ปรัชญาการศึกษา” ได้มีนักวิชาการได้รวบรวมความหมายไว้ดังนี้

ภิญโญ สาร ให้ความหมายของปรัชญาการศึกษา ว่าเป็นวิชาที่ว่าด้วยความรู้อันเกี่ยวกับการศึกษา ความรู้อันเกี่ยวกับการศึกษานั้น หมายถึง วัตถุประสงค์ของการศึกษาเนื้อหาวิชาที่ให้ศึกษา และวิธีการให้ศึกษา

วิจิตร ศรีสะอ้าน ให้ความหมายของปรัชญาการศึกษาไว้ว่า ปรัชญาการศึกษาเป็นหลักและทฤษฎีทางการศึกษา ซึ่งสามารถที่จะนำมาเป็นหลักหรือแนวทางในการจัดการศึกษาระดับต่างๆ ได้

กองส่งเสริมวิทยฐานะครู กรมการฝึกหัดครู ให้ความหมายว่า ปรัชญาการศึกษาเป็นแนวคิด อุดมคติ หรืออุดมการณ์ทางการศึกษา ซึ่งได้กลั่นกรองมาแล้ว และจะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

ดังนั้น ปรัชญาการศึกษา คือ แนวความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องนำทางหรือเป็นหลักในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร การเรียนการสอน การกำหนดเป้าหมายทางการศึกษา^๖

๒.๑.๓ หลักการของแนวคิดปรัชญาการศึกษา

๑. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) เน้นเนื้อหาสาระและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันจนเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคม^๒ โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- ๑) เพื่อถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ชนรุ่นหลัง มิให้สูญหายหรือถูกทำลายไป
- ๒) เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาสาระอันได้จากมรดกทางวัฒนธรรม
- ๓) เพื่อศึกษาในเรื่องของความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของสังคมในอดีต
- ๔) เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนและการทำงาน
- ๕) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางปัญญา
- ๖) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง และรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

๒. ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม (Perennialism) จุดมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ปลุกฝังความเชื่อและค่านิยมที่ดีแก่ผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีเหตุผล รู้จักและเข้าใจตนเอง และเห็นว่าการศึกษา คือการส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ ถ้าสติปัญญาได้รับการขัดเกลาและพัฒนาอย่างดีพอ มนุษย์ก็จะทำอะไรได้อย่างมีเหตุผลเสมอ การศึกษานิรันตรนิยมกล่าวจุดมุ่งหมายไว้ ดังนี้

- ๑) มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องเหตุผลและสติปัญญา
- ๒) มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น สูงขึ้นเพื่อเป็นคนที่มีสมบูรณ์

๓. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) คือการศึกษาจะต้องพัฒนาเด็กทุกๆ ด้านไม่เฉพาะสติปัญญาเท่านั้น จะต้องพร้อมที่จะไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปรับตัวได้ กระบวนการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญพอๆ กับเนื้อหา เรื่องของปัจจุบันมีความสำคัญกว่าอดีตหรืออนาคต การศึกษาจะต้องพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ควบคู่กันไป ความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของผู้เรียน ควรได้รับความสนใจและได้รับการส่งเสริม รวมถึงส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและสังคม เพื่อปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เรียนต้องรู้จักแก้ปัญหาได้

๔. ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) การศึกษาแนวนี้เห็นว่า สังคมมีปัญหาทั้งในด้านของเศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก จึง

^๒พิชญาภา ยืนยาว, “บริบทและแนวคิดการจัดการศึกษาไทย”, หน้า ๑๕

^๓สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (๒๕๕๒). สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

ต้องการการแก้ปัญหา และสร้างค่านิยมและแบบแผนของสังคมขึ้นมาใหม่ การศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญ จุดมุ่งหมาย คือการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อปรับปรุง พัฒนาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีและเหมาะสมกว่าขึ้นมาให้ได้ ดังจะกล่าวได้คือ

- ๑) การศึกษาจะต้องช่วยแก้ปัญหาของสังคมที่เป็นอยู่
- ๒) การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสังคมโดยตรง
- ๓) การศึกษาจะต้องมุ่งสร้างระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่
- ๔) การสร้างระเบียบใหม่ต้องอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย
- ๕) การศึกษาจะต้องให้เด็กเห็นความสำคัญของสังคมคู่ไปกับตนเอง

๕. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในการเป็นตัวของตัวเองตลอดเวลา มนุษย์มีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการเลือก ในการกระทำ มนุษย์ตัดสินใจด้วยตนเอง เลือกด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

ความจริงคือการดำรงอยู่ของชีวิตถือว่า ความรู้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแก่แต่ละบุคคล ความรู้ไม่ใช่ผลบันปลายที่เราประสงค์ และก็ไม่ใช่มรรคอันจำจะต้องเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวไปเผชิญกับชีวิตจริง หากความรู้เป็นมรรควิธีจะให้แต่ละคนเจริญเติบโต^๓

๖. พุทธปรัชญา พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้หล่อหลอมเป็นวิถีชีวิต จึงเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นไทย ฉะนั้น พุทธปรัชญาการศึกษา คือ การพัฒนาเพื่อให้ความโง่เขลาของผู้เรียนลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด และให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขในโลกปัจจุบันและอนาคต ผู้รู้ที่สนับสนุนพุทธปรัชญา เช่น ศ.ดร.สาโรช บัวศรี พุทธทาสภิกขุ พระเทพเวที พระราชวรมุนี สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และเอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นต้น^๔

๒.๒ กฎหมาย นโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและนโยบายการศึกษาที่สำคัญหลายฉบับ ซึ่งเป็นทั้งแนวทางและข้อกำหนดที่ผู้จัดการศึกษาต้องตระหนักและนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^๕ ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบัญญัติในมาตรา ๕๔ ที่รับรองสิทธิของบุคคลในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรต่างๆ

^๓รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. (๒๕๖๐, ๖ เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, หน้า ๑-๙๐.

ในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey^๔ ที่เสนอว่าการศึกษาคควรเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะในมาตรา ๒๓ และมาตรา ๒๗ ที่เน้นให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ดังที่ประเวศ วะสี^๕ ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "การศึกษาฐานชุมชน" ที่เน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ McMillan and Chavis^๖ ที่กล่าวถึงความสำคัญของ "ความรู้สึกเป็นชุมชน" (Sense of community) ในการพัฒนาอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของผู้เรียน

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (ยุทธศาสตร์ที่ ๕) และการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา (ยุทธศาสตร์ที่ ๖) ซึ่งเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สุมณ อมรวิวัฒน์^๗ ได้เสนอแนวคิดการจัดการศึกษาแบบองค์รวมที่บูรณาการระหว่างสาระความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Gardner^๘ ที่เสนอทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence Theory) ที่ให้ความสำคัญกับความสามารถที่หลากหลายของมนุษย์ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย

นโยบายและแผนพัฒนาชาติด้านพระพุทธศาสนา (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ที่จัดทำโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนที่เน้นย้ำความสำคัญของการนำหลักจริยธรรมทางศาสนามาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม

^๔Dewey, J. (2018). *Democracy and Education*. New York: Free Press. (Original work published 1916)

^๕ประเวศ วะสี. (๒๕๖๔). *การศึกษาฐานชุมชน: ฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

^๖McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (2016). Sense of Community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 44(3), 315-326.

^๗สุมณ อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๓). *การบูรณาการการเรียนรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^๘Gardner, H. (2019). *Multiple Intelligences : New Horizons in Theory and Practice*. New York: Basic Books.

นอกจากนี้ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑) ยังได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม^๙

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้เน้นย้ำการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์^{๑๐} สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาในการจัดการศึกษายุคใหม่

สำหรับนโยบายเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตและหลักศีล ๕ ในสถานศึกษา มีความชัดเจนยิ่งขึ้นในประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่อง แนวปฏิบัติในการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมสู่สถานศึกษา ที่สนับสนุนให้สถานศึกษานำแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรม และโรงเรียนรักษาศีล ๕ มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของเยาวชน

นอกจากนี้ ยังมี "โครงการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ" (Professional Learning Community: PLC) ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผ่านการพัฒนาครู ซึ่งมีแนวคิดสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาวิชาชีพครูกับการพัฒนาชุมชน^{๑๑}ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากงานของ Hargreaves and Fullan^{๑๒} ที่เสนอว่าการพัฒนาวิชาชีพครูต้องเชื่อมโยงกับบริบทชุมชนและสังคม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ ยังได้สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดให้

^๙สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๙). นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

^{๑๐}กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๒). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

^{๑๑}วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๓). ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

^{๑๒}Hargreaves, A., & Fullan, M. (2015). Professional Capital : Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press.

สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทาง ในขณะ ที่องค์การสหประชาชาติ หรือ UNESCO^{๑๓} ได้เน้นย้ำความสำคัญของการบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ยังคงเป็นนโยบาย ที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนและการเชื่อมโยงกับชุมชน ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญใน การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Freire^{๑๔} ที่เสนอ การศึกษาแบบปลดปล่อย (liberatory education) ที่เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนกับ กระบวนการเรียนรู้

มาตรฐานการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑^{๑๕} ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือผู้เรียนที่มีคุณลักษณะของคนไทย ๔.๐ ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยเน้นการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นผู้ร่วมสร้างนวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ซึ่งเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เน้นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

ในระดับพื้นที่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครปฐม^{๑๖} ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา การศึกษาของจังหวัด (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางการจัด การศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบทท้องถิ่นและวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชน

นโยบายและกฎหมายด้านการศึกษาเหล่านี้ล้วนเอื้อต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัด นครปฐม ทั้งในด้านหลักการ แนวคิด และวิธีการปฏิบัติ โดยภาพรวมสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการจัด การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการระหว่างสาระความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

^{๑๓}UNESCO. (2019). Integrating intangible cultural heritage in education: **Intersectoral Policy Guidelines**. Paris: UNESCO.

^{๑๔}Freire, P. (2018). **Pedagogy of The Oppressed** (50th anniversary ed.). New York: Bloomsbury Academic.

^{๑๕}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๖๑). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

^{๑๖}สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครปฐม. (๒๕๖๒). **แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕)**. นครปฐม: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครปฐม.

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๒.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งมีรากฐานทางทฤษฎีที่หลากหลาย ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎีการเรียนรู้หลายแนวคิด ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งล้วนเป็นหลักการสำคัญที่สนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีประสิทธิภาพ^{๑๗}

๒.๓.๑ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Bandura^{๑๘} ซึ่งอธิบายว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคม รวมถึงการเรียนรู้ผ่านสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ทิสนา แคมมณี^{๑๙} ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ (Modeling) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสังเกตพฤติกรรม ทศนคติ และค่านิยมของบุคคลต้นแบบในสังคม แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเอง

สุมน อมรวิวัฒน์^{๒๐} ได้นำเสนอว่า การเรียนรู้ทางสังคมตามแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตไทยที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สังเกตและเรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้อาวุโส หรือปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งจะเป็ต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะในการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ให้แก่ผู้เรียน

^{๑๗}ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (๒๕๖๓). **หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๑๘}Bandura, A. (1977). **Social Learning Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

^{๑๙}ทิสนา แคมมณี. (๒๕๖๕). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย** (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๒๐}สุมน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๔). **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการต่างชาติ^{๒๑} ได้ขยายแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ทางสังคมผ่านทฤษฎีชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Communities of Practice) โดยเสนอว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและประเพณีของชุมชน

๒.๓.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์^{๒๒} อธิบายว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว

ประเวศ วะสี^{๒๓} ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "การศึกษาที่พาคนไทยออกจากวิกฤต" โดยเน้นความสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การทำบุญตักบาตร การรักษาศีล ๕ และการเข้าร่วมประเพณีทางพุทธศาสนา

Freire^{๒๔} นักการศึกษาชาวบราซิล ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "การศึกษาแบบปลดปล่อย" (Liberation Education) ที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคม โดยมองว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการพัฒนาความคิดวิเคราะห์และสร้างความตระหนักรู้ทางสังคมให้แก่ผู้เรียน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง และ McTaggart^{๒๕} ได้เสนอแนวคิดเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นกระบวนการ

^{๒๑}Wenger, E. (1998). *Communities of Practice : Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

^{๒๒}ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (๒๕๖๕). *การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๒๓}ประเวศ วะสี. (๒๕๖๓). *การศึกษาที่พาคนไทยออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

^{๒๔}Freire, P. (1970). *Pedagogy of The Oppressed*. New York: Continuum.

^{๒๕}McTaggart, R. (1991). Principles for participatory action research. *Adult Education Quarterly*, 41(3), 168-187.

เรียนรู้ที่ผู้เรียนและชุมชนร่วมกันวิจัยและแก้ไขปัญหาในชุมชน แนวคิดนี้สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนตามหลักสี่ ๕ เช่น โครงการรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข หรือโครงการส่งเสริมความซื่อสัตย์ในชุมชน

๒.๓.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ Kolb^{๒๖} ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่อธิบายว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ความรู้ถูกสร้างขึ้นผ่านการแปลงประสบการณ์ โดยเสนอวงจรการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑) ประสบการณ์เชิงรูปธรรม
- ๒) การสังเกตและไตร่ตรอง
- ๓) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม
- ๔) การทดลองปฏิบัติ

โดย สมคิด อัสระวัฒน์^{๒๗} ได้ประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทย โดยเสนอว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและคงทน สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน หรือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิจารณ์ พานิช^{๒๘} ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนลงมือทำ" โดยเน้นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่มีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นสถานการณ์จริงที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตของผู้เรียน

Dewey^{๒๙} นักการศึกษาชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "การเรียนรู้โดยการกระทำ" (Learning by Doing) ซึ่งเน้นความสำคัญของประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ โดยมองว่าการศึกษา

^{๒๖}Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as The Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

^{๒๗}สมคิด อัสระวัฒน์. (๒๕๖๔). การเรียนรู้จากประสบการณ์: กรณีศึกษาการจัดการศึกษาในชุมชน. *วารสารศึกษาศาสตร์*, ๓๔(๑), ๑๕-๓๐.

^{๒๘}วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๕). *การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิสยามกัมมาจล.

^{๒๙}Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Books.

ควรเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียน แนวคิดนี้สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชุมชน

๒.๓.๔ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการทางปัญญาและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีรากฐานจากแนวคิดของ Piaget และ Vygotsky โดยสุรางค์ โค้วตระกูล^{๓๐} ได้อธิบายว่า ตามทฤษฎีนี้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยประสบการณ์และความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน และเกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาเมื่อได้รับข้อมูลหรือประสบการณ์ใหม่

พิมพันธ์ เดชะคุปต์^{๓๑} ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบสร้างสรรค์ความรู้ในบริบทการศึกษาไทย โดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้คำถามกระตุ้นความคิด และการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการสำรวจ ค้นคว้า และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน

ทิตนา แคมมณี^{๓๒} ได้วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้กับภูมิปัญญาไทย โดยเสนอว่า แนวคิดนี้สอดคล้องกับวิถีการถ่ายทอดความรู้ในวัฒนธรรมไทย ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รู้ในชุมชน ซึ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชนและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

Vygotsky^{๓๓} ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "พื้นที่รอยต่อพัฒนาการ" (Zone of Proximal Development) ซึ่งอธิบายว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือจากผู้ที่มีความรู้หรือทักษะมากกว่า ซึ่งอาจเป็นครู เพื่อน หรือผู้ใหญ่ในชุมชน แนวคิดนี้สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้อาวุโส หรือปราชญ์ชาวบ้าน

^{๓๐}สุรางค์ โค้วตระกูล. (๒๕๖๓). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๓๑}พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (๒๕๖๔). *การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสร้างสรรค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๓๒}ทิตนา แคมมณี. (๒๕๖๕). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย* (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๓๓}Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Jonassen^{๓๔} ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "สภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้" (Constructivist Learning Environments) ซึ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ของผู้เรียน โดยใช้ปัญหาหรือสถานการณ์จริงเป็นบริบทในการเรียนรู้ แนวคิดนี้สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ใช้ปัญหาหรือสถานการณ์จริงในชุมชนเป็นบริบทในการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒.๓.๕ พุทธวิธีในการสอน (Buddhist Teaching Methods)

นอกจากทฤษฎีการเรียนรู้ตะวันตกแล้ว การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังสามารถประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสอน ซึ่งเป็นวิธีการสอนตามแนวพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมควบคู่กันไป พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๓๕} ได้อธิบายพุทธวิธีในการสอนว่าประกอบด้วยหลักการสำคัญ ได้แก่

- ๑) การสอนแบบเวไนยสัตว์ คือ การสอนให้เหมาะกับผู้เรียน
- ๒) การสอนแบบสัพพัญญู คือ การสอนด้วยความรู้จริง
- ๓) การสอนแบบกรุณา คือ การสอนด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน

โดยพระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี^{๓๖} ได้วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างพุทธวิธีในการสอนกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเสนอว่า พุทธวิธีในการสอนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการพัฒนาปัญญาอย่างรอบด้าน ซึ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนรู้ในชุมชน

สุนน อมรวิวัฒน์^{๓๗} ได้นำเสนอการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการนำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

^{๓๔} Jonassen, D. H. (1999). Designing constructivist learning environments. In C. M. Reigeluth (Ed.), *Instructional-Design Theories and Models: A New Paradigm of Instructional Theory* (pp. 215-239). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๖๓). *พุทธวิธีในการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ ๒๒). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

^{๓๖} พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี. (๒๕๖๕). *พุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑*. วารสาร *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

^{๓๗} สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๔). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

๒.๓.๖ บทสรุปทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ และพุทธวิธีในการสอน ล้วนเป็นรากฐานทางทฤษฎีที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แนวคิดเหล่านี้มีจุดร่วมที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ตรง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน^{๓๘}

การบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้เข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักศีล ๕ และหลักไตรสิกขา เข้ากับการเรียนรู้ในชุมชน จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของโรงเรียนรักษาศีล ๕ และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมไทยในอนาคต^{๓๙}

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

การเรียนรู้เชิงบูรณาการเป็นแนวคิดสำคัญในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงความรู้จากหลากหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความรู้อย่างเป็นองค์รวมและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ซึ่งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์และบริบทในชีวิตจริง

ทิตนา แคมมณี^{๔๐} อธิบายว่า การเรียนรู้เชิงบูรณาการเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับไพฑูรย์ สีนลารัตน์^{๔๑} ที่กล่าวว่า การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้เป็นการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน

^{๓๘}ประเวศ วะสี. (๒๕๖๓). การศึกษาที่พาคนไทยออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

^{๓๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๖๓). พุทธวิธีในการสอน (พิมพ์ครั้งที่ ๒๒). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

^{๔๐}ทิตนา แคมมณี. (๒๕๖๓). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ ๒๔). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๔๑}ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (๒๕๖๒). หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมายยิ่งขึ้น โดยเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา

Gardner^{๔๒} นำเสนอทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ที่สนับสนุนแนวทางการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์มีความสามารถทางปัญญาที่หลากหลาย การจัดการเรียนรู้จึงควรตอบสนองต่อความสามารถที่หลากหลายนี้ ซึ่งการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาปัญญาด้านต่างๆ ได้อย่างสมดุล สอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช^{๔๓} ที่เสนอว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมีการบูรณาการทักษะและความรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเท่าทันความเปลี่ยนแปลงและสร้างนวัตกรรมได้

นอกจากนี้ Drake and Burns^{๔๔} ได้จำแนกการบูรณาการในการเรียนรู้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่ การบูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary) การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary) และการบูรณาการข้ามวิชา (Transdisciplinary) ซึ่งแต่ละระดับมีความลึกซึ้งในการเชื่อมโยงที่แตกต่างกัน โดยการบูรณาการข้ามวิชาถือเป็นระดับสูงสุดที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ข้ามศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง

สมศักดิ์ ภูวิภาดารัตน์^{๔๕} เสนอหลักการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ๔ ประการ คือ ๑) การเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่างๆ ๒) การเชื่อมโยงเนื้อหาชีวิตจริง ๓) การเชื่อมโยงความรู้กับทักษะกระบวนการ และ ๔) การเชื่อมโยงความรู้กับคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Beane^{๔๖} ที่มองว่าการบูรณาการที่แท้จริงต้องเป็นการรวมประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนเข้าด้วยกัน ไม่ใช่เพียงแค่การรวมเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกันเท่านั้น

พิมพันธ์ เดชะคุปต์^{๔๗} กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการว่าเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้นโดยมีการผสมผสานทั้งด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้

^{๔๒}Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizons*. New York: Basic Books.

^{๔๓}วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๕). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑* (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

^{๔๔}Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). *Meeting Standards Through Integrated Curriculum*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

^{๔๕}สมศักดิ์ ภูวิภาดารัตน์. (๒๕๖๔). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

^{๔๖}Beane, J. A. (1997). *Curriculum integration: Designing The Core of Democratic Education*. New York: Teachers College Press.

^{๔๗}พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (๒๕๖๓). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมาย ตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fogarty^{๔๘} ที่นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร ๑๐ รูปแบบ ตั้งแต่การบูรณาการภายในวิชาเดียวกันไปจนถึงการบูรณาการที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดหัวข้อหรือปัญหาที่สนใจศึกษา

มนตรี แยมกสิกร^{๔๙} ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการไว้ ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การกำหนดหัวข้อเรื่องหรือประเด็นปัญหาที่สนใจ ๒) การกำหนดความรู้และทักษะที่ต้องการบูรณาการ ๓) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ๔) การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ และ ๕) การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ Jacobs^{๕๐} ที่เน้นย้ำว่าการออกแบบหลักสูตรบูรณาการต้องเริ่มจากการกำหนดหัวข้อที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตของผู้เรียน

สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์^{๕๑} อธิบายว่าการเรียนรู้เชิงบูรณาการเป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม โดยผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey^{๕๒} ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยมองว่าการศึกษาไม่ควรแยกออกจากชีวิตจริง แต่ควรเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ชีวิต

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ^{๕๓} ได้เสนอเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการว่าควรใช้การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ และการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับ Kolb^{๕๔} ที่นำเสนอวัฏจักรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วย การได้รับประสบการณ์ การสังเกตและไตร่ตรอง การสร้างแนวคิด และการทดลองปฏิบัติ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

^{๔๘}Fogarty, R. (2009). *How to Integrate The Curricula* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

^{๔๙}มนตรี แยมกสิกร. (๒๕๖๒). *การออกแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ*. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

^{๕๐}Jacobs, H. H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

^{๕๑}สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (๒๕๖๔). *การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

^{๕๒}Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Books.

^{๕๓}สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (๒๕๖๓). *วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการคิด*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

^{๕๔}Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as The Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

ในมิติของการประยุกต์ใช้กับบริบททางพระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๕๕} ได้อธิบายถึงการบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนรู้ว่า การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเป็นการบูรณาการการพัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่มองมนุษย์เป็นองค์รวม สอดคล้องกับแนวคิดของ Bruner^{๕๖} ที่เสนอว่าการเรียนรู้ที่ดีต้องเชื่อมโยงกับโครงสร้างความรู้เดิมและวัฒนธรรมของผู้เรียน

ขุนาธิป พรกุล^{๕๗} ได้เสนอว่าการเรียนรู้เชิงบูรณาการสามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงได้ เนื่องจากผู้เรียนต้องเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งทำให้เกิดความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า สอดคล้องกับงานของ Anderson and Krathwohl^{๕๘} ที่ปรับปรุงแนวคิดจากทฤษฎีของ Bloom โดยเน้นทักษะการคิดขั้นสูงที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการมีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เนื่องจากทั้งสองแนวคิดมุ่งเน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทจริง ดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์^{๕๙} ได้เสนอว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของรากเหง้าทางวัฒนธรรมและสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับแนวคิดของ McCombs^{๖๐} ที่เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนโดยคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงบูรณาการเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากหลากหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมและสามารถนำไป

^{๕๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๖๑). **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยาย)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๕๖}Bruner, J. S. (1996). **The Culture of Education**. Cambridge, MA: Harvard University Press.

^{๕๗}ขุนาธิป พรกุล. (๒๕๖๔). **การออกแบบการสอนและจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๕๘}Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: **A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives**. New York: Longman.

^{๕๙}สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๐). **หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

^{๖๐}McCombs, B. L. (2008). From one-size-fits-all to personalized learner-centered learning: The evidence. **The F.M. Duffy Reports**, 13(2), 1-12.

ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ การนำแนวคิดนี้มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบริบทชุมชนเข้ากับการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่ดีงามและยั่งยืน

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับบริบทของชุมชนและสังคม ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕.๑ ความหมายและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานหมายถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพจริงของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในลักษณะของการสำรวจ ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะและความรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริง^{๖๑} ขณะที่ McMillan ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชน โดยการบูรณาการระหว่างหลักสูตรการเรียนการสอนกับกิจกรรมการบริการชุมชน เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาทักษะที่จำเป็น^{๖๒}

สำหรับความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Jacoby ได้อธิบายว่า การเรียนรู้รูปแบบนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจความซับซ้อนของปัญหาในชีวิตจริง และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา^{๖๓} นอกจากนี้ The International Association for Community Development (IACD) ยังได้รวบรวมงานวิจัย

^{๖๑}วิจารณ์ พานิช. (๒๕๕๘). การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

^{๖๒}McMillan, J. (2011). What happens when the university meets the community? Service learning, boundary work and boundary workers. *Teaching in Higher Education*, 16(5), 553-564.

^{๖๓}Jacoby, B. (2014). *Service-Learning Essentials: Questions, Answers, and Lessons Learned*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

จากทั่วโลกที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงโดยใช้ชุมชนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งทางจริยธรรมให้กับผู้เรียนได้ดีกว่าการจัดการศึกษาแบบแยกส่วน^{๖๔}

ในบริบทของประเทศไทย ทิศนา ขัมมณี กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีความสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาของไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิด แก้ปัญหา และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในชุมชนและสังคม^{๖๕} สอดคล้องกับงานของ ประเวศ วะสี ที่เสนอแนวทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชุมชนว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยฟื้นฟูระบบการศึกษาไทยที่กำลังประสบปัญหาในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

๒.๕.๒ องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Melaville, Berg และ Blank ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่^{๖๖}

- ๑) การเรียนรู้ที่บูรณาการกับสภาพจริงในชุมชน
- ๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้
- ๓) แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน
- ๔) การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน
- ๕) การประเมินผลที่เน้นกระบวนการและการสะท้อนคิด

สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในบริบทสังคมไทยว่า ประกอบด้วย^{๖๗}

- ๑) การสำรวจความต้องการและบริบทของชุมชน
- ๒) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทชุมชน
- ๓) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
- ๔) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชุมชน และ

^{๖๔}International Association for Community Development (IACD). (2022). *Global Trends in Community-Based Education 2022 report*. IACD Publishing.

^{๖๕}ทิศนา ขัมมณี. (๒๕๖๑). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ ๒๑). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๖๖}Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2015). *Community-Based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship*. Washington, DC: Coalition for Community Schools.

^{๖๗}ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (๒๕๕๙). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕) การประเมินผลและสะท้อนการเรียนรู้

นอกจากนี้ Bringle, Hatcher และ Jones ยังเสนอเพิ่มเติมว่า การพัฒนาความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยความสัมพันธ์นี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค การเคารพซึ่งกันและกัน และการมีเป้าหมายร่วมกัน^{๖๘}

๒.๕.๓ กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีกระบวนการสำคัญที่ผู้จัดการศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ Stoecker, Beckman และ Min ได้เสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ๕ ขั้นตอน ได้แก่^{๖๙}

- ๑) การวางแผนและเตรียมการร่วมกับชุมชน
- ๒) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน
- ๓) การสะท้อนคิดและอภิปรายประสบการณ์
- ๔) การสรุปและประยุกต์ใช้ความรู้ และ
- ๕) การประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่ สมพงษ์ จิตระดับ ได้นำเสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในบริบทการศึกษาไทย ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน ได้แก่^{๗๐}

- ๑) การศึกษาสำรวจชุมชนและวิเคราะห์ความต้องการร่วมกับชุมชน
- ๒) การกำหนดประเด็นหรือปัญหาที่ต้องการเรียนรู้
- ๓) การวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
- ๔) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน
- ๕) การสะท้อนและประเมินผลการเรียนรู้
- ๖) การขยายผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

^{๖๘}Bringle, R. G., Hatcher, J. A., & Jones, S. G. (2012). **International Service Learning: Conceptual Frameworks and Research**. Sterling, VA: Stylus.

^{๖๙}Stoecker, R., Beckman, M., & Min, B. H. (2010). Evaluating the community impact of higher education civic engagement. In H. E. Fitzgerald, C. Burack, & S. D. Seifer (Eds.), **Handbook of Engaged Scholarship: Contemporary Landscapes, Future Directions** (Vol. 2, pp. 177-196). East Lansing, MI: Michigan State University Press.

^{๗๐}สมพงษ์ จิตระดับ. (๒๕๖๒). **การพัฒนาเยาวชนตามแนววิถีชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาของ Ellenburg, Strack และ Cummings ได้เน้นย้ำความสำคัญของการสะท้อนคิด (Reflection) ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยพบว่า การสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ในชุมชนกับแนวคิดทฤษฎีที่เรียนในชั้นเรียน และช่วยพัฒนาความตระหนักในคุณค่าและความรับผิดชอบต่อสังคม^{๗๑}

๒.๕.๔ ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียน สถานศึกษา และชุมชน Furco ได้สรุปประโยชน์ต่อผู้เรียน ได้แก่ การพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาการ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม^{๗๒} สอดคล้องกับงานวิจัยของ Warren^{๗๓} ที่พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมโครงการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น และมีความตระหนักในการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับประโยชน์ต่อสถานศึกษา ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์^{๗๔} ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยเพิ่มความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ทำให้สถานศึกษาสามารถใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และสามารถพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้น

ในด้านประโยชน์ต่อชุมชน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมา ศาสตรระจุ^{๗๕} ที่พบว่าชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนเอง

^{๗๑}Ellenburg, D. K., Strack, R. W., & Cummings, D. L. (2018). The Role of Reflection in Community Engagement. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 22(3), 31-56.

^{๗๒}Furco, A. (2010). The engaged campus: Toward a comprehensive approach to public engagement. *British Journal of Educational Studies*, 58(4), 375-390.

^{๗๓}Warren, J. L. (2018). School-community partnerships: A meta-analysis. *Urban Education*, 53(9), 1182-1214.

^{๗๔}ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (๒๕๖๒). *การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน*. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๗๕}ประมา ศาสตรระจุ. (๒๕๖๑). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์*, ๒๙(๑), ๖๗-๘๓.

เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

๒.๕.๕ ข้อท้าทายและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

แม้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะมีประโยชน์หลายประการ แต่การนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพก็มีข้อท้าทายหลายประการ โดยข้อท้าทายสำคัญ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร การบูรณาการกับหลักสูตรและการประเมินผล และความยั่งยืนของโครงการ

ในบริบทของประเทศไทย วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล^{๗๖} ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ ๑) การพัฒนาศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ๒) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๓) การพัฒนาระบบสนับสนุนและทรัพยากรที่จำเป็น ๔) การบูรณาการกับหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนรู้ และ ๕) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

นอกจากนี้ Welch และ Koth^{๗๗} ยังเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้มีความยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ การส่งเสริมภาวะผู้นำในชุมชน และการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตตามหลักศีล ๕ นั้น จำเป็นต้องมีการบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร^{๗๘} เสนอว่าการนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาบูรณาการกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้และทักษะอื่นๆ สอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธที่เน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าในกระบวนการเรียนรู้ในทุกมิติของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๗๙}

^{๗๖}วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (๒๕๖๓). การพัฒนาการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๒๘(๓), ๑๘๘-๒๐๒.

^{๗๗}Welch, M., & Koth, K. (2013). A meta-theory of partnership institutions: Building a sustainable collaborative field. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 17(4), 209-233.

^{๗๘}พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (๒๕๕๓). การศึกษาเพื่อสร้างศีลธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารพุทธศาสนศึกษา, ๒๑(๑), ๕-๒๕.

^{๗๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๕๖). การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้มีความสำคัญและสอดคล้องกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานกับหลักศิล ๕ และวิถีชีวิตในชุมชนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีรากฐานจากวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

๒.๖.๑ ความหมายของทุนทางสังคม

การให้ความหมายของทุนทางสังคมนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย แตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของทุนทางสังคมมาพอสังเขป ดังนี้

สุวรรณี คำมั่น และคณะ^{๘๐} กล่าวว่า ทุนทาง สังคมว่า เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดของทุนทางสังคม นั้น เริ่มจากประชาชนในสังคมมีระบบคิดและค่านิยมที่ตีร่วมกัน ดังนั้นทุนทางสังคมในรูปเครือข่ายส่งผลให้ เพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงาน แบบปัจเจกชน เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทนทำให้องค์กรชุมชน แข็งแรงและมีพลังมากขึ้น เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่ายทำให้การติดต่อและ ระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว และมีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต

นุทิศ เอี่ยมใส^{๘๑} กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นชุด ของความสัมพันธ์ (set of relationships) ระหว่างคน เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากความตั้งใจบน พื้นฐานของความหวังในสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกัน (common) เป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกัน (set of shared values) และการมีสำนึกของความไว้วางใจ (sense of trust) ระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ถือเป็น โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนสอง

^{๘๐}สุวรรณี คำมั่น และคณะ, “สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน” การสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๕๑, จัดโดย มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และ มูลนิธิสถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี, ๒๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๑.

^{๘๑}นุทิศ เอี่ยมใส, ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์, รายงานการวิจัย, (เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕), หน้า ๖๘.

คน หรือมากกว่าที่ได้แสดงออกมาและส่งผลดีต่อ กิจกรรมที่ได้กระทำในมติดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า
 ทูทางสังคมนั้น เป็นโครงสร้างทุนทางสังคมที่ เกิดขึ้นกับปัจจุบันกับบุคคลในองค์กร และทางตรงกัน
 ข้ามในที่ที่มีทุนทางสังคมอ่อนแอ ก็จะมี ปรากฏการณ์ของความขัดแย้งกันในค่านิยมและการขาดซึ่ง
 ความไว้วางใจระหว่างกัน

วรุฒิ โรมรัตนพันธ์^{๘๒} กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่เป็นไปได้
 ที่จะพัฒนาให้เกิดผลประโยชน์ได้ (the potential benefits) เป็นความได้เปรียบของกลุ่มคนหรือ
 ชุมชน เพราะทุนทางสังคมสามารถทำ ให้เกิดประโยชน์ได้โดยการกระทำที่ดีงามของคน หรือกลุ่มคน
 ที่มีความเห็นอกเห็นใจกัน และมี ความสำนึกร่วมกันที่จะก้าวไปข้างหน้า

ชาติชาย ณ เชียงใหม่^{๘๓} กล่าวว่า ทุนทางสังคม หมายถึง สถาบันทาง สังคม และรูปแบบ
 ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน ชนบทที่ทำหน้าที่จัดระเบียบ ความสัมพันธ์ ให้ความชอบ
 ธรรม แก่แบบแผนของการจัดสรรแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันเป็นการ สร้างความผสมกลมกลืนทาง
 สังคม และลดความขัดแย้งในชุมชน อีกนัยหนึ่ง ทุนทางสังคม คือ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม จารีต
 ประเพณีของชุมชน วิถีความสามารถในการจัดการองค์กรของ ประชาชน รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน
 และภูมิปัญญาพื้นบ้าน

วรุฒิ โรมรัตนพันธ์^{๘๔} กล่าวว่า ทุนทางสังคม คือ วิธีคิด และระบบความรู้ในการจัดการ
 วิธีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันใน
 สังคมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่ง
 เหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้อง อาศัยวิธีคิดเชิงซ้อน และเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้ ภูมิปัญญา
 อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มา กำกับการใช้ความรู้นั้น ซึ่งอาจเป็นรูปของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์
 ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆ เช่น การใช้ทรัพยากรต่างๆ
 การจัดการทุน เป็นต้น

^{๘๒}วรุฒิ โรมรัตนพันธ์, **ทุนทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็น
 สุข (สรส.), ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

^{๘๓}ชาติชาย ณ เชียงใหม่, **การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**,
 (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘๖.

^{๘๔}วรุฒิ โรมรัตนพันธ์, **ทุนทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็น
 สุข (สรส.), ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

วรุฒิ โรมรัตนพันธ์^{๕๕} กล่าวว่า ทูทางสังคมเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในสังคม และถูกนำมาใช้ในมิติที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งมิติที่กว้างขวางครอบคลุมในสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และมิติที่เป็นนามธรรมอันได้แก่ เรื่องของวัฒนธรรม ความรู้ สติปัญญา และจิตใจ การมีอยู่ของทูทางสังคมในชุมชนนั้นอาจจะดูได้จากสถิติตัวเลขที่แสดง ถึงความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน (ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือ สิ่งแวดล้อม) หรือ การเติบโตเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม มีความเชื่อว่า ทูทางสังคมสามารถ ก่อให้เกิดพลัง เพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้

สถาบันพระปกเกล้า^{๕๖} กล่าวว่า ทูทางสังคม คือ สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล หรือ ประชาชนชาวบ้าน เครือข่ายของการรวมตัว กันในรูปแบบต่างๆ ภายในประชาคม บรรทัดฐาน และความไว้วางใจ ซึ่งส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วม สามารถกระทำการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยความ ร่วมมือจะสำเร็จก็ต่อเมื่อได้มีการเชื่อมต่อกัน และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทูทางสังคมมี ลักษณะเป็นสินค้าสาธารณะ เป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากกิจกรรมทางสังคม

จากการศึกษาความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทูทางสังคม เป็นสิ่งดั้งเดิมที่มีอยู่ แล้วในแต่ละชุมชน ทูทางสังคมเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อ ความไว้วางใจ ค่านิยมที่ดีร่วมกัน ของชุมชน รวมไปถึงเรื่องของวัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชนนั้นๆที่มีอยู่ ทูทางสังคมยังเป็น วิธีการในการจัดการชุมชน โดยที่ชุมชนร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน เป็นพลัง ขับเคลื่อนให้ชุมชนนั้นมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน

๒.๖.๒ องค์ประกอบของทูทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๕๗} กล่าวว่า องค์ประกอบหลักทั้ง ๔ ด้าน มีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทูทางสังคม ดังนี้

๑. คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพ ที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจ ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ และรักชาติ

^{๕๕}วรุฒิ โรมรัตนพันธ์, *ทูทางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

^{๕๖}สถาบันพระปกเกล้า, *การศึกษาทูทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: ส เจริญ การพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๗.

^{๕๗}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ทูทางสังคมฉบับประชาชน*, (กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๔๘), หน้า ๒-๓.

ฯลฯ และด้านสติปัญญาให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ ร่วมกัน เป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิตและพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัวร่วมคิด ร่วมทำในกิจกรรมต่างๆ นำความรู้ที่ ตนเองมีอยู่มา แลกเปลี่ยน เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๒. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน สังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว เป็น สถาบัน พื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึก รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบัน ศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจของคนในสังคม กลุ่มเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี สถาบัน ศาสนาที่มีความเข้มแข็งจะ สร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคม และเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สุข สถาบันการเมืองการ ปกครอง ทำหน้าที่กำกับ ดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คน ในสังคมปฏิบัติตาม กฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งสร้างความรู้ทาง วิชาการควบคู่กับการ พัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ภาคธุรกิจเอกชน ซึ่ง มี ความพร้อมทางด้านการบริหารจัดการ บุคลากร ทรัพยากร และเครือข่าย เมื่อ ประกอบกับการใช้ หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจ หรือดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์ สังคมแล้วจะเป็นทุน ทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล และสื่อเป็นสถาบันที่สามารถ ชี้นำและมีอิทธิพลสูง ต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

๓. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ซึ่ง มี ความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยม ความเป็นไทย นอกจากนี้ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรม เป็นตัวยึด โยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนา และต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

๔. องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่โดยภูมิ ปัญญา ท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นฐานคิด และ หลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่า และจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีก รุ่นหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และ สร้าง สมดุลในการอยู่ร่วมกันของคน และธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถ นำมาใช้ ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด การนำ

เทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น โดย เอนก นากะบุตร ได้แบ่ง ทูทางสังคม ออกเป็น ๕ รูปแบบ ได้แก่

๑) ทูทางสังคมรูปแบบแรก คือ จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนึกท้องถิ่น ความเป็นภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดใน ความรู้สึกของคนที่รักบ้าน รักเมือง เสียสละ และการดูแลสืบต่อ ซึ่งจิตวิญญาณและระบบคุณค่า เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่ อยู่ในจิตใจของผู้คนในแต่ละสังคม

๒) ทูทางสังคมรูปแบบที่สอง คือ ทูทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนที่แสดงออกทางปัจจัยสี่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงเครื่องใช้ของใช้ เครื่องไม้เครื่องมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตสะท้อนให้เห็นความพอดี ความพอเพียง การอยู่ร่วมกันของผู้คน อยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่เอาเปรียบกัน

๓) ทูทางสังคมรูปแบบที่สาม คือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เช่น ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีความเป็นคนไทย หรือแม้กระทั่งผู้นำทางความคิด ผู้นำทางการเกษตร เหล่านี้ล้วนเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถในระดับหนึ่งและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือ

๔) ทูทางสังคมรูปแบบที่สี่ คือ ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นหญ้าต่างๆ สมุนไพร พืชพรรณสิ่งมีชีวิตต่างๆ แร่ธาตุ และผลผลิตของธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าเขา ล้วนเป็นทุนที่สำคัญ หากชุมชนค้นพบคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ มูลค่าก็จะตามมาและไม่มีหมด เพราะใช้เป็น จัดการเป็น

๕. ทุนโคททรัพย์ คือ ทุนที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้าง ร่วมกันผลิตสะสมมาจากบรรพบุรุษ เรือสวนไร่นา สิ่งปลูกสร้าง เงินที่สะสม กิจกรรม โครงการต่างๆที่ทำร่วมกัน ล้วนเป็นทุนของชุมชน อยู่ตลอดมาไม่ว่าจะเป็น กองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารกระป๋อง เป็นต้น การจัดการทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิต และปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มีอยู่ในทุกชุมชน ทุกศาสนา ส่งผลให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกัน เป็นพี่เป็นน้องไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ศาสนา จารีตประเพณีที่ทำให้คนร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำเดินทางไป ทางเดียวกัน

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กล่าวว่า ทูทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม โดยผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

๑. ทุนมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ชุมชน สังคม บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ มีจิตอาสา ได้แก่ ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครที่มีความรัก เอื้ออาทรต่อเพื่อน มนุษย์ มีน้ำใจ มีจิต

สาธารณะ ได้รับความไว้วางใจ มีความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และได้ใช้ศักยภาพและคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำ ประโยชน์ต่อชุมชน

๒. **ทุนสถาบัน** คือ การรวมตัวของกลุ่มคนเป็นองค์กรที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่ม และสถาบันทางสังคม เป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ความเป็นกลุ่มก้อน ทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน ตัวอย่างของทุนสถาบันในชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ กลุ่มอาชีพ วัด โรงเรียน สถาบันครอบครัว รวมทั้ง หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) สถานีอนามัย สถานีตำรวจ เป็นต้น

๓. **ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม** คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีตประเพณีวัฒนธรรม นำไปสู่ การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเอง ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย สถาปัตยกรรม ต่างๆ เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน รวมทั้งระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึก สาธารณะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สั่งสมสืบทอดกันมา เป็น สายใยของความผูกพัน เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคีเป็นหมู่เหล่า มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เป็นสิ่งที่คุมให้คนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรมเป็น ตัวช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมอื่นๆของชุมชน

๔. **ทุนทรัพยากรธรรมชาติ** เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น แม่น้ำ น้ำตก ถ้ำ ป่าเขา ของป่า ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ใน ชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพัน เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเครือข่าย ร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เป็นการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนและทำให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การร่วมกันพัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพ หรือร่วมกันอนุรักษ์ให้คงไว้ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้คนรวมกลุ่มมีสัมพันธภาพที่ดี ช่วยเหลือกัน และช่วยงานของส่วนรวม

จากการศึกษาองค์ประกอบของทุนทางสังคมข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบ หลักของทุนทางสังคมมี ๔ องค์ประกอบ ดังนี้ ทุนคน/มนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถ มีจิตสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีน้ำใจ และพร้อมที่จะเสียสละทำประโยชน์เพื่อชุมชน ทุนสถาบัน องค์การ คือ สถาบัน องค์กร ที่มีส่วนสนับสนุน ผลักดันให้ชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและทำ ประโยชน์ร่วมกัน ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมไปถึง ค่านิยมและความเชื่อที่ดีของชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ คือ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม

๒.๖.๓ บทบาทหน้าที่ของทุนทางสังคม

Putnam กล่าวว่า ทุนทางสังคมมี บทบาทและหน้าที่สำคัญที่จะก่อประโยชน์ต่อชุมชน ๒ ลักษณะ และแต่ละลักษณะอยู่รวมกันเหมือน เหรียญสองด้าน ดังนี้

๑. บทบาทของทุนทางสังคมในฐานะตัวเชื่อมให้กลุ่มสมาชิก (bonding Social capital) เน้นการมองเข้ามาภายใน (inward looking) โดยจะสนับสนุน ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และ กลุ่มเพื่อนบ้านที่มีลักษณะความเป็นพี่น้องทางชาติพันธุ์ และมีอัตลักษณ์ทางสังคมซึ่งใกล้ชิดและ รู้จักกันแล้ว มาร่วมมือกันสร้างสายสัมพันธ์ให้เข้มแข็ง (strong ties) แต่สายสัมพันธ์ที่เข้มแข็งจาก ความร่วมมือดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อกีดกันคนนอก

๒. บทบาทการประสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภายในและภายนอก (bridging social capital) เน้นการมองออกไปภายนอก (outward looking) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างทางสังคมที่ ก่อนหน้ารู้จักกันมาก่อนและมีสายสัมพันธ์ที่อ่อนแอ (weak ties) มาร่วมมือกันเพื่อเพิ่มโอกาสทาง เศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนี้ Putnam กล่าวว่า ประโยชน์ของทุนทางสังคมมีอยู่หลายประการ ดังนี้

๑. ทุนทางสังคมสามารถเพิ่มศักยภาพในการทำงาน และช่วยลดต้นทุนในการทำงาน
๒. ทุนทางสังคมทำให้เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกัน หรือการต่างตอบแทน (reciprocity) ซึ่งทำให้องค์กรชุมชนแข็งแกร่งและมีพลังมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ กระบวนการรักษาชื่อเสียง และการยอมรับจารีตประเพณีของชุมชนนั้นๆ ด้วยว่ามีมากน้อยเพียงใด
๓. ทุนทางสังคมทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่าย ทำให้การ ติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว
๔. ทุนทางสังคมทำให้คนในชุมชนนั้นนำความสำเร็จที่เคยเกิดขึ้นร่วมกันในอดีต มาใช้ประโยชน์เพื่อต่อยอดถึงความสำเร็จในอนาคต

วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์^{๔๘} กล่าวว่า ประโยชน์ที่เกิดจากทุนทางสังคมนั้น ช่วยให้เกิดเครือข่ายทางสังคมขึ้น ทำให้งานมีประสิทธิภาพรวดเร็วมากขึ้นและลดต้นทุนลง ช่วยให้เกิดจารีตประเพณีที่ดี ช่วยให้ชุมชนมีพลังและเข้มแข็งสมารถที่จะแก้ไขปัญหาได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังช่วย ให้บุคคลมีทางเลือกมากขึ้น ในการพัฒนาชีวิตส่วนบุคคล หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่และประโยชน์ของทุนทางสังคมข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมมีบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนที่มีความสนิทใกล้ชิด รู้จักกันเป็นอย่างดี เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็งในเรื่องที่มีความต้องการร่วมกัน อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการ ประสาน

^{๔๘}วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์, ทุนทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘), หน้า ๖๗.

สัมพันธ์ความร่วมมือกับกลุ่มคนหรือองค์กรภายนอกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อมีการ ร่วมมือกันก็ จะทำให้กลุ่มคน ชุมชน หรือองค์กรมีศักยภาพจากเดิมมากขึ้น ก่อให้เกิดโอกาสทาง เศรษฐกิจ ทำให้ กลุ่มคน ชุมชน องค์กรนั้นๆสามารถที่จะพัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ ประโยชน์ เพื่อเป็นความรู้และเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมกับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์บ้านเกาะพิทักษ์ ทำให้ทราบถึงความหมายของทุนทางสังคม องค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ของ ทุนทางสังคม เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทุนทางสังคมของชุมชน และ ผู้วิจัยได้นำความรู้ใน เรื่องขององค์ประกอบทุนทางสังคมมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัย โดยงานวิจัยนี้ศึกษาทุน ทางสังคมใน ๔ ประเด็น ดังนี้ ทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมและทุน ทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญ อย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อ เศรษฐกิจและสังคมไทย

ดังนั้น การศึกษาทุนทางวัฒนธรรม จึงเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เกิดแนวความคิดในการที่ จะนำเอาวัฒนธรรมที่ดงามมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่า อันส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงาม ในที่สุด

๒.๗.๑ ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ กล่าวถึงความหมายของทุนทางวัฒนธรรมว่า ทุนทางวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบโดยผู้ทรง ความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคม ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือ สร้างกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยรวม รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยัง อีกรุ่นหนึ่ง

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ดีงามที่คนในอดีต คิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

สุนิสา ฉันทรัตนโยธิน กล่าวว่า ทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม เรียกว่า ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital)

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ ให้ความหมายของทุนวัฒนธรรมไว้ว่า ทุนวัฒนธรรม หมายถึง ทุนที่ใช้ไปในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม สินค้าบริการใดที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่สินค้าและบริการเหล่านั้นคือสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Products)

David Throsby ให้ความหมายของคำว่าทุนวัฒนธรรม ว่าหมายถึง ทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต มีคุณค่าต่อมนุษย์และความต้องการของสังคมนอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุป ทุนทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่า ที่สั่งสมมาในอดีตและถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น ทั้งเป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นมาแปลงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมในที่สุด

๒.๗.๒ องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดำรงที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ จำแนกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ประกอบด้วย

๑. เป็นมรดกตกทอด เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ อาทิ โบราณสถานขนาดใหญ่ กับสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จำพวกวัตถุ บันทึกละเอียด เป็นเอกสาร ตำนาน บันทึก เช่น ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาของชาวใต้ บันทึกในศิลาจารึกฯ

๒. เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อในของวัฒนธรรม เป็นการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วยเอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภาษา กิริยา สำเนียงพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรม สุนทรียศาสตร์-สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นความสวยงามตามอารยธรรม ซึ่งควรมีการสืบสานทำนุบำรุงให้คงอยู่ ระบบเครือญาติและระบบสังคม

๓. ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

๑) ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน อาทิ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์

๒) ภาษาศาสตร์ และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร้อยแก้ว ร้อยกรอง ฯลฯ หน่วยชั่ง ตวง วัด อาทิ คืบ วา ศอก

๓) อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ อาทิ เครื่องมือดักจับสัตว์ เครื่องการเกษตร เครื่องมือจับปลา เป็นต้น

๔) ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองและการรักษาชีวิต เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง การเขียนตำราพิชัยสงคราม ฯลฯ

๕) การเยียวยาชีวิตหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำและใช้สมุนไพร การนวดแผนโบราณ ฯลฯ

๖) การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และ
ธรรมศาสตร์ เช่น ระบบการปกครองแบบพหุปกครองลูก ฯลฯ

๗) ศิลปะศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์รวมทางศิลปะที่สำคัญ

นอกจากนี้ Pierre Boourdieu อธิบายว่า ทุนวัฒนธรรมจะปรากฏตัวใน ๓ รูปแบบ คือ

๑) เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคน เช่น ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่ม
ความเชื่อ

๒) เป็นสิ่งที่เป็รูปลักษณ์และเป็นตัวตน เช่น ภาพวาด เครื่องมือ อุปกรณ์
สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก

๓) ความเป็นสถาบัน เช่น กติกา การยอมรับที่หลากหลาย คนเห็นร่วมกัน เช่น การ
ยอมรับในสถาบันกษัตริย์ วัด โรงเรียน ทำให้เกิดความสามัคคี ประเพณี หรือกิจกรรมร่วมกันของ
สังคม

โดยวัฒนธรรมถือเป็นทุนและต้นทุนที่สำคัญ เนื่องจากการก่อเกิดวัฒนธรรมแต่ละด้านจะ
มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว หากมีการพัฒนาหรือปรับปรุง
สภาพแวดล้อมหรือมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสม ก็อาจส่งผลกระทบต่อ
วัฒนธรรมนั้นๆ ให้เสื่อมคุณค่าหรือสูญหายไปจากสังคม

๒.๗.๓ ความสำคัญและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม

ลักษณะสำคัญของทุนวัฒนธรรม มีดังนี้

๑) สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็น “สินค้าวัฒนธรรม” ต้องมีนัยทางวัฒนธรรมในด้านหนึ่งด้านใดไม่ว่าจะเป็น
จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐาน ทางจริยธรรม
แบบแผนการดำรงชีวิต แบบแผนการบริโภค แบบแผนการพักผ่อนหย่อนใจการเล่นและกีฬา การ
แต่งกาย วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ ศิลปะ ฯลฯ

๒) ทุนวัฒนธรรมมีขายทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ในภาคอุตสาหกรรม เช่น
อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย อุตสาหกรรมเครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ ในภาคบริการ เช่น การบริการ
สันทนาการ บริการอาหาร บริการการศึกษา ฯลฯ

๓) บรรดากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กลุ่มทุนวัฒนธรรมยังรากลึกถึง ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัว
ของทุนอย่างสูงจึงมีอำนาจผูกขาดระดับหนึ่ง

๔) กลุ่มทุนทางวัฒนธรรมมีการผูกตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อสร้างความเข้มแข็งทาง
เศรษฐกิจด้วยการควบและครอบกิจการ แต่ยุทธวิธีสำคัญในช่วงหลังๆ ได้แก่ การสร้างพันธมิตรเชิง
ยุทธศาสตร์

๕) กลุ่มทุนวัฒนธรรมแม้จะเป็นหัวหอกของกระแสโลกาภิวัตน์ มักเลือกทำสัญญา
พันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับกลุ่มทุนท้องถิ่น เพราะต้องการจะหาประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์

ของกลุ่มทุนท้องถิ่น ในบางสภาพการณ์ Localization ก็เป็นประโยชน์ต่อ Globalization ในการนี้อาจต้องปรับผลผลิตให้สอดคล้องกับรสนิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๖) กลุ่มทุนวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทุ่มเทรายจ่ายในด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และได้ผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่สำหรับสินค้าวัฒนธรรมบางประเภท วงจรชีวิตของสินค้าค่อนข้างสั้นหากไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ทดแทนชนิดเก่าได้ ก็ยากที่จะขยายส่วนแบ่งตลาดหรือรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้

๗) กระบวนการสร้างอุปสงค์เป็นยุทธศาสตร์การตลาดที่สำคัญยิ่ง การสร้างความภักดีต่อยี่ห้อ นับเป็นยุทธวิธีสำคัญในการรักษาและขยายส่วนแบ่งตลาด

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม ไว้ ๔ ประการ คือ

- ๑) เป็นที่รวมแห่งองค์ความรู้ที่มีในอดีตทั้งหมด
- ๒) เป็นที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์พิเศษและภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น
- ๓) เป็นที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ศักดิ์ศรี ความภูมิใจของชุมชน หรือ ชนเผ่าทั้งหลาย

๔) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความมั่งคั่ง

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกความสำคัญของการนำทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาโดยแยกออกเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้

๑) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างการผลิตสินค้าและบริการได้โดยใช้แนวความคิดการสร้างสรรค์คุณค่า รวมถึงการสร้างตราสัญลักษณ์สินค้าไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ วัฒนธรรม เช่น งานฝีมือและของที่ระลึก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผลงานศิลปะทุกสาขา หรืออุตสาหกรรมศิลป์ สื่อสารและการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาทุนมนุษย์ และพิพธิภณัฑ์สถานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒) ด้านการพัฒนาสังคม สามารถนำวัฒนธรรมเรื่องระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ จารีต ประเพณีที่ดงาม อาทิ ระบบเครือญาติ การมีจิตสำนึกสาธารณะ การมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปโน้มนำในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนซึ่งจะทำให้สังคมมีความจริงและสงบสุข

๓) ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถนำวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติมาใช้ในการดูแลรักษา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมหรือมีความสมบูรณ์ได้มากขึ้น เช่น การทำฝายต้นน้ำ (Check Dam) ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำ การเคารพผีปอบ ฯลฯ

๒.๗.๔ แนวโน้มและโอกาสการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

แนวโน้มและโอกาสการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประกอบด้วย

๑. คนไทยและสังคมไทยมีความตื่นตัว เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ว่าสามารถนำมาใช้เสริมสร้างวิถีชีวิตของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขยั่งยืนได้ ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีผู้รู้ภูมิปัญญามากมายกระจายทุกพื้นที่ คนไทยมีฝีมือมีความประณีตละเอียดอ่อนในงานศิลปะ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งและโอกาสที่จะให้บุคคลเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ร่วมดูแล อนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย

๒. ประเทศไทยมีนโยบายและแผนพัฒนาชาติ สนับสนุนทั้งแผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ แผนพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐

๓. ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ระบบการค้าเสรีเปิดโอกาสให้ประเทศไทยมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้และการสร้างสรรค์คุณค่า พัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานวัฒนธรรมไทยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เช่น การนวดแผนไทย สมุนไพรไทย อาหารไทย รวมถึงการพักผ่อนและท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย ฯลฯ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดด้วยเทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์คุณภาพและคุณค่าให้ผลิตภัณฑ์ในชุมชน

๔. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและโครงสร้างของการบริโภค การส่งออกของสินค้าและบริการของประเทศไทยในอนาคตขึ้นอยู่กับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของการบริโภคของสังคมโลก และการวางแผนอย่างถูกต้องในการพัฒนาและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศต่างๆ ประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นคู่ค้าสำคัญส่วนใหญ่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีแนวโน้มต้องการสินค้าและบริการเฉพาะด้านมากขึ้น เช่น การดูแลสุขภาพ การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และการรักษาพยาบาล จึงเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะพัฒนาสินค้าและบริการเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การแพทย์แผนไทย สมุนไพรไทย รวมถึงการพักผ่อนและท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพทั้งด้านสถานที่และบุคลากร

๕. ความร่วมมือระหว่างประเทศที่เข้มแข็ง กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร เป็นความร่วมมือทั้งในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิชาการ เกิดสัมพันธภาพที่ดีที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา และการบริหารจัดการด้านต่างๆ ในระดับนานาชาติ

๖. กระแสโลกที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลดีต่อประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีโอกาสใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่นำไปสู่ความยั่งยืนรองรับความต้องการสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวัตถุดิบจากธรรมชาติที่เพิ่มขึ้น และยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในระดับรากหญ้าให้เชื่อมโยงสู่เวทีโลก

๗. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะช่วยสร้างโอกาสการตลาดและการเรียนรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและเจ้าของภูมิปัญญาในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน รวมถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าบริการ และงานด้านศิลปวัฒนธรรมสู่โลกภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

๒.๗.๕ แนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

เพื่อให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเสริมสร้างทุนทางสังคม จึงกำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

๑. การฟื้นฟู ถอดคุณค่า พัฒนา และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบ โดย

๑) ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย พัฒนาและสร้างนวัตกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งที่อยู่ในวิถีชุมชนให้ออกมาอย่างเป็นระบบ

๒) พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญากับนโยบายหรือโครงการสำคัญของประเทศ

๓) ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการเชื่อมต่อภูมิปัญญา

๔) สนับสนุนกระบวนการขยายผลนำภูมิปัญญาไปใช้ในทางปฏิบัติและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๕) ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจของชาวบ้านที่เกิดจากใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

๖) ส่งเสริมคุณภาพ มาตรฐาน และสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและความต้องการของตลาด

๗) ให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ วิธีการ ขั้นตอนการจดทะเบียนลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรทางปัญญาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง

๘) สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีกันนานาประเทศ

๒. การจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดย

๑) สร้างและพัฒนาแหล่งและกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ง่าย โดยสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ หอสมุด หอศิลป์ อุทยานแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่มีชีวิตชีวา เป็นต้น

๒) จัดทำฐานข้อมูล แผนที่นำทางหรือทำเนียบทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ให้มีความชัดเจน ถูกต้อง ครบถ้วนที่สามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก

๓) จัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

๔) ส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่ประชาชนโดยให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ

๕) รณรงค์ฟื้นฟูระบบคุณค่า ค่านิยม และความเชื่อที่ดีงามให้มีความเข้มแข็งในสังคมไทย เช่น การประหยัทยอดออม การกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความสามัคคี ฯลฯ

๖) ส่งเสริมให้มีการใช้วัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้ภาษาถิ่น การลงแขก การเครพผิ่ปู้ตา การจัดการแหล่งน้ำผ่านระบบเหมืองฝาย ประเพณีสืบชะตาป่าและลุ่มน้ำ ฯลฯ

๗) ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่เป็นมรดกและมีคุณค่าของท้องถิ่นและชาติอย่างเป็นระบบ

๘) ใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสาร และความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง

๙) ปรับสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟู ต่อยอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมากขึ้น

๑๐) รณรงค์ ประชาสัมพันธ์สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมในการพัฒนาและเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชาติ

๑๑) ส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนางานด้านวัฒนธรรมอย่างบูรณาการและให้มีการนำผลการวิจัยไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง

๓. การเสริมสร้างระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรม โดย

๑) ระดมพลังทุกภาคส่วนในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนางานวัฒนธรรมร่วมกัน เช่น การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ การลงทุนทางวัฒนธรรม ฯลฯ

๒) กระจายอำนาจ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานวัฒนธรรมของตนเอง

๓) ปรับแก้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้าง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม

๔) สนับสนุนสภาพัฒนธรรมทั้งในระดับจังหวัด และระดับภูมิภาคให้เข้ามามีบทบาทหลักในการเป็นศูนย์กลางด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า ทูทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของสังคม ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ทุนทางวัฒนธรรมหลายเรื่องมีความเป็นนามธรรมสูง เช่นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นพลวัต (Dynamic) สามารถเปลี่ยนแปลงและถ่ายทอดข้ามสังคม กลุ่มคน สถานที่ และเวลาได้ตลอด การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญ คือการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรมอย่างเป็นองค์รวม การสร้างความสมดุลและความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งอาจมีผลมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ของสังคมโลก การเคลื่อนไหลหรือการกระจายทางวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดการการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปลูกฝังให้เยาวชนได้ตระหนักถึงวัฒนธรรมที่งดงามของชุมชนและของท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเร่งด่วนที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคม และทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมปลูกฝังและส่งเสริมให้มีให้เกิดขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่งดงามเพื่อสืบสานและพัฒนาต่อเนื่องสืบไป

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

การบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง เจตนารมณ์ของการบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาคือการผสมผสานองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ากับหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๒.๘.๑ ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การปรับตัว และการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ประเวศ วะสี^{๔๙} ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เอกวิทย์ ณ ถลาง^{๕๐} ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือพลังความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมา จากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

ในขณะที่นักวิชาการต่างชาติ^{๕๑}ได้อธิบายว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรูปแบบหนึ่งของความรู้ที่เกิดจากการสังเกตและประสบการณ์โดยตรงของคนในชุมชน ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบททางนิเวศวิทยาและวัฒนธรรมนั้น ภูมิปัญญาเหล่านี้มีความหมายและคุณค่าที่ลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Dei (๒๐๒๐) ที่เน้นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ผ่านกาลเวลาที่คนในชุมชนใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ไขปัญหาต่างๆ

สิริกร ไชยมา^{๕๒} ได้สรุปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติของการศึกษาไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้อย่างมีความหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณี ตระการไพโรจน์^{๕๓} ที่พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียน ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่เรียนรู้ และช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้ดียิ่งขึ้น

๒.๘.๒ ประเภทของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม

^{๔๙}ประเวศ วะสี. (๒๕๖๐). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

^{๕๐}เอกวิทย์ ณ ถลาง. (๒๕๕๙). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของคนไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.

^{๕๑}Semali, L. M., & Kincheloe, J. L. (2018). What is Indigenous Knowledge?: Voices from the academy. Routledge.

^{๕๒}สิริกร ไชยมา. (๒๕๖๒). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑. วารสารศึกษาศาสตร์, ๑๕(๓), ๑๑๒-๑๒๗.

^{๕๓}อรุณี ตระการไพโรจน์. (๒๕๖๓). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียนประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์, ๓๑(๓), ๑๐๕-๑๒๒.

จังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นหลายประเภท โดยจุฑามาศ นิธิกุล^{๔๔} ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) ภูมิปัญญาด้านศาสนาและความเชื่อ เช่น ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา
- ๒) ภูมิปัญญาด้านศิลปะและหัตถกรรม เช่น การแกะสลักผลไม้ การทำเครื่องปั้นดินเผา
- ๓) ภูมิปัญญาด้านอาหารและโภชนาการ เช่น การทำขนมไทย อาหารพื้นบ้าน
- ๔) ภูมิปัญญาด้านการเกษตร เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การเพาะปลูกส้มโอ
- ๕) ภูมิปัญญาด้านการรักษาพยาบาลแผนไทย เช่น สมุนไพรและการนวดไทย

ขณะที่นักวิชาการต่างชาติ^{๔๕} ได้เสนอการจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ซึ่งในบริบทของจังหวัดนครปฐม ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่สำคัญของจังหวัด

นอกจากนี้ สมชาย เจริญไทย^{๔๖} ยังได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและพบว่า พื้นที่นี้มีความโดดเด่นด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการน้ำ การทำเกษตรกรรม และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำท่าจีน : กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐมของวันเพ็ญ แสงทองศรี^{๔๗} ที่ระบุว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมมีความเชื่อมโยงกับระบบนิเวศวิทยาและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำท่าจีน

๒.๘.๓ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีแนวทางที่หลากหลาย สมพงษ์ จิตระดับ (๒๕๖๓) ได้เสนอแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ไว้ ๔ รูปแบบ ได้แก่ ๑) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสาระการเรียนรู้ ๒) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ๓) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ และ ๔) การใช้ภูมิปัญญา

^{๔๔}จุฑามาศ นิธิกุล. (๒๕๖๔). ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม: การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๑๒(๓), ๗๘-๙๕.

^{๔๕}Smith, L., & Akagawa, N. (2019). *Intangible Heritage*. Routledge.

^{๔๖}สมชาย เจริญไทย. (๒๕๖๑). ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการน้ำในจังหวัดนครปฐม. วารสารวิทยาการจัดการ, ๕(๓), ๗๘-๙๓.

^{๔๗}วันเพ็ญ แสงทองศรี. (๒๕๖๒). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำท่าจีน: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๑๑(๒), ๕๖-๗๐.

ท้องถิ่นในการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ภาคสุข (๒๕๖๒) ที่พบว่า การนำปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งและสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น

นักวิชาการต่างชาติ^{๙๘} เสนอว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกระบวนการนี้ควรเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนอย่างแท้จริง ที่เน้นความสำคัญของการเปิดพื้นที่ให้ความรู้ท้องถิ่นมีบทบาทในหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้โดยไม่ถูกลดทอนคุณค่า นอกจากนี้ ศิริพร ฉัตรศรีสกุล^{๙๙} ได้เสนอขั้นตอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สำหรับการบูรณาการความรู้พื้นบ้านในหลักสูตรการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑) การสำรวจและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๒) การวิเคราะห์คุณค่าและความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้
- ๓) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ
- ๔) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน
- ๕) การประเมินผลและสะท้อนคิด

๒.๘.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิต

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้เรียน วิจิต นันทสุวรรณ^{๑๐๐} อธิบายว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างจิตสำนึกของความเป็นชุมชนและความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ วลัยเสถียร^{๑๐๑} ที่พบว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียน เกิดความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญในการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้นอัตลักษณ์เป็น

^{๙๘}Banks, J. A. (2015). *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching* (6th ed.). Routledge.

^{๙๙}ศิริพร ฉัตรศรีสกุล. (๒๕๖๔). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, ๒๒(๑), ๔๕-๖๐.

^{๑๐๐}วิจิต นันทสุวรรณ. (๒๕๖๐). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

^{๑๐๑}ปาริชาติ วลัยเสถียร. (๒๕๖๑). *การพัฒนาชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น: แนวคิดและแนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระบวนการทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอำนาจ โดยการศึกษาที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในรากเหง้าและพัฒนาอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง

อรทัย มูลคำ^{๑๐๒} ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาอัตลักษณ์ของผู้เรียนและพบว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม และมีความตระหนักในคุณค่าของชุมชน ที่แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความผูกพันกับการศึกษาของนักเรียนที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างมีนัยสำคัญ

การบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ที่มุ่งเน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักศีล ๕ อย่างยั่งยืน

๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๙.๑ ที่มาของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า ๔๐ ปี ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทย สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม^{๑๐๓}

จากจุดเริ่มต้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ที่ทรงกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องเน้นการสร้างพื้นฐานคือ “ความพอมีพอกิน พอใช้” ของประชาชน สวนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน โดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการและทรงย้ำในเรื่อง “พอมมีพอกิน” ไว้อีกครั้งหนึ่งเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗

^{๑๐๒}อรทัย มูลคำ. (๒๕๖๓). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๑๐๓}อภิชาติ พันธเสน และคณะ, สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

ด้วยทรงเล็งเห็นถึงปัญหานานัปการอันเกิดจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงเวลานั้น ถึงแม้จะได้ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง “พอกินพอใช้” มาตั้งแต่ ปี ๒๕๑๗ และได้เน้น “ทฤษฎีใหม่” ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ เป็นต้นมา แต่รัฐบาลไทยและชนชั้นนำที่มีรายได้ จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็วก็ได้ตระหนักถึงคำเตือนของพระองค์โดย ในปี ๒๕๓๙ ก็ทรงเตือนอีกครั้งหนึ่งให้มี “ความรอบคอบ” และ “อย่าตาโต” แต่ก็ไม่ได้ผลจนกระทั่งถึงปี ๒๕๔๐ ประเทศจึงประสบวิกฤติทางเศรษฐกิจและเป็นที่มาของพระราชดำรัสที่คนไทยจดจำใส่เกล้ากันได้จนปัจจุบันที่ว่า “การเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอกับตนเอง”^{๑๐๔}

ซึ่งครั้งนั้นถือได้ว่าเป็นการอธิบายความหมายของ เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน ว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นครั้งแรกในปี ๒๕๔๑ จึงได้ทรงเน้นประเด็นนี้อีกครั้งโดยย้ำการอธิบายความหมายของคำว่า “พอเพียง” เพิ่มเติมดังนี้ คำว่าพอเพียง ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่า พอมีพอกิน เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่าเราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง พร้อมกันนั้นยังทรงอธิบายต่อไปว่า “คำว่าพอเพียงมีความหมายกว้างขวางกว่าความสามารถในการพึ่งตัวเองหรือความสามารถในการยืนบนขาของตัวเอง เพราะความพอเพียงหมายถึงการที่มีความพอคือมีความโลภน้อย เมื่อโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดนี้มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมากคนเราก็อาจจะเป็นสุข พอเพียงนี้ อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น” ซึ่งพระองค์ได้สรุปในที่สุดว่า “ความพอเพียง นี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล”^{๑๐๕}

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของ ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ ต่างๆ มาใช้

^{๑๐๔} วรรณภา ประยุกต์วงศ์, ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทางเลือกเพื่อธุรกิจยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๑๐๕} อภิชัย พันธเสน และสรวิชัย เปรมชื่น, การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๗.

ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๑๐๖}

๒.๙.๒ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายและแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงว่าแนวคิดหลักในการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน และระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อกิจกรรมโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ว่า หมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องร่อนก้าหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด^{๑๐๗} เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการ

^{๑๐๖}สุรนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้น สู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิวิถีสุข, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๑๐๗}สุเมธ ตันติเวชกุล, โครงการพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓.

รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๑๐๘}

เศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง เป้าหมายหรือปรัชญาการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน สายกลาง มีความพอดีโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนสิ่งสำคัญต้องรู้จักพึ่งพาตนเองและทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ก่อนจะไปพึ่งพาคนอื่นหรือปัจจัยภายนอก หรือ หมายถึง การอุ้มชูตนเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง ครอบครัว และชุมชน^{๑๐๙} เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและรู้จักการนำทรัพยากร ที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง^{๑๑๐} เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสถานะแวดล้อม ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในแง่บวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้^{๑๑๑} เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์^{๑๑๒}

^{๑๐๘}สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, ๒๕๕๔), หน้า ๗.

^{๑๐๙}วิทยา อธิปอนันต์, เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง, กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๒, หน้า ๑-๕.

^{๑๑๐}ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

^{๑๑๑}คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๑๑๒}เกษม วัฒนชัย, การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเครือข่ายการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ประกอบกิจ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

พระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่๙ ไว้ในหนังสือ เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ ว่าพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เป็นการนำเสนอสู่สังคมตามวิถีทางของชาวตะวันออกและวิถีพุทธ ซึ่งยึดแก่นสาระของความเป็นจริงเป็นหลักตัวอย่าง เช่น ศาสนาพุทธได้กล่าวถึงการรู้ความจริงของสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ว่าทุกสิ่งนั้นไม่เที่ยง มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดังนั้นจึงไม่ต้องยึดมั่นถือมั่นให้เกิดทุกข์ ส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นหากมีการนำมาใช้ปฏิบัติจะนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตส่วนตัว และชีวิตการทำงานอย่างมีคุณภาพและมีความสุข การมีความพอเพียงเป็นที่ตั้ง จะทำให้รู้จักความพอดีจึงใช้ทางสายกลางที่ไม่มากไม่น้อยเกินไป ซึ่งจะส่งผลไปถึงการบริหารจัดการตนเอง และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุผล เนื่องจากที่ท่านมีความพอในจิตใจจะรู้จักพอประมาณตน ใช้เหตุผลและยังใช้ความรู้ในการพิจารณาด้วยความรอบคอบระมัดระวัง มีจิตสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตจึงรู้จักควบคุมจิตใจของตนไม่ให้เกิดความโลภอันจะนำไปสู่ความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและส่วนรวม^{๑๓๓}

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติแก่ประชาชน โดยยึดหลักทางสายกลาง ท่ามกลางมรสุมเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน โดยอาศัยความมีเหตุผล คือ ตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพอเพียงต้องใช้เหตุผล และพิจารณาด้วยความรอบคอบ ความพอเพียง คือ รู้จักพอประมาณ พออยู่ พอมี พอกิน พอใช้ ประหยัด และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ เตรียมใจให้พร้อมรับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมีความรู้ คือ นำความรู้มาใช้ในการวางแผนและดำเนินชีวิต การมีคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต สามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๒.๙.๓ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริเป็นหลักการและแนวสำคัญในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อเกษตรกรรมในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งแนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเน้นการช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าองค์พระประมุขของไทย ได้พระราชทานหลักการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยทุกระดับทุกสาขาอาชีพ ตลอดจนถึงแนวการพัฒนาและบริหารประเทศให้เป็นไปในสายกลางมีความพอประมาณ มีเหตุผล รู้จักพึ่งตนเอง และทรัพยากรที่เรามีอยู่นำมาใช้ประโยชน์ด้วยความรอบรู้รอบคอบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการ

^{๑๓๓}ทองทิพภา วิริยะพันธ์, เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : G.P. CYBERPRINT, ๑๕๕๐), หน้า ๔.

รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งหลักการนี้มีความสำคัญในการนำไปใช้บริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความมั่นคงด้านการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรและสังคมโดยรวมของไทย^{๑๑๔}

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อ ความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

^{๑๑๔}กรมวิชาการ, แนวทางการจัดการเรียนรู้เกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า คำนำ.

๒) เจื้อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี^{๑๑๕}

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริประกอบด้วยหลักการหลายประการ อาทิ

๑) เป็นปรัชญาแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ

๒) เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

๓) จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจาก โลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๔) ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ระเบียบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

๕) จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

๖) จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ^{๑๑๖}

^{๑๑๕}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20150727172758.pdf (สืบค้นเมื่อ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘).

^{๑๑๖}สมพร เทพสิทธา, **การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง** ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของศาสนาและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕-๒๖.

๖. ด้านเทคโนโลยียุคใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผ่านมามีประเทศไทยทุ่มเทเพื่อเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ พร้อม ๆ กับเหยียดหยามภูมิปัญญาเดิม คนในชาติลืมนึกว่าประเทศตนมีอะไรดี ไม่เข้าใจและซาบซึ้งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว ไม่สนใจศึกษาเพื่อพัฒนาต่อไป^{๑๑๗}

ความไม่สมดุลในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดจากการพัฒนาชาติในอดีตทำให้ประเทศล่อแหลมต่อผลกระทบจากเหตุการณ์ภายนอกและล่อแหลมต่อความล่มสลายของสังคมภายใน การลดความเสี่ยงพร้อมกับการหาทางประกันต่อผลกระทบจากภายนอกและการล่มสลายของสังคมภายใน จะต้องเป็นจุดหมายการพัฒนาชาติต่อไป

๒.๙.๔ องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวถึง องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามี ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบรู้และรอบคอบ

๓. ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ดังนี้

๔. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

^{๑๑๗} เสว บุญมา, เศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร : พี เอล ลิฟวิ้ง, ๒๕๔๓),

๕. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในขั้นปฏิบัติ^{๑๑๘}

มูลนิธิชัยพัฒนา กล่าวถึง องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีภูมิคุ้มกัน ๕ ด้าน คือ

๓.๑ ด้านจิตใจ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

๓.๒ ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้จักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน

๓.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด และรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

๓.๔ ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

๓.๕ ด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน

โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

^{๑๑๘}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20150727172758.pdf (สืบค้นเมื่อ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘).

๑. เจื้อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒. เจื้อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต^{๑๓๔}

โดยที่องค์ประกอบของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่๙ ทรงพระราชทาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติไปสู่ความ สมดุลอันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ “รู้จุดอ่อน จุด แข็ง โอกาส อุปสรรค”และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดีและ เหมาะสมมาประยุกต์ใช้”

๓. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถ บริหารความเสี่ยงปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจใน การปฏิบัติตน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชน ที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจาก การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิต ช่มใจของตนเอง

๒. ใช้หลักวิชา ความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งในขั้นการ วางแผนและปฏิบัติ ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

^{๑๓๔}มูลนิธิชัยพัฒนา, องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.chaipat.or.th/site-content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html> (สืบค้นเมื่อ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘).

๓. ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทน มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ^{๑๒๐}

สรุปได้ว่า พัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การพัฒนาที่มุ่งไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งทางด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีความพอเพียงประกอบไปด้วยคุณลักษณะ ๓ ประการ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ต้องอาศัยเงื่อนไขของความรอบรู้และเงื่อนไขคุณธรรมเป็นพื้นฐานเงื่อนไขของความรอบรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ในวิชาการ ประสบการณ์หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบที่จะนำความรู้มาพิจารณาอย่างเป็นบูรณาการ เพื่อประกอบการวางแผนและการนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง เงื่อนไขของคุณธรรม ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยัน อดทน มีความเพียรมีสติ มีปัญญา แบ่งปัน ดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกอาชีพ ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง การรู้จักพอประมาณ การมีเหตุผลในการตัดสินใจ รู้ว่าทำอะไรถึงทำ ทำอย่างไร ทำแล้วจะได้อะไร การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือความสามารถในการป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤต และที่สำคัญคุณธรรมนำความรู้ คือความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เสียสละ และการยอมรับเทคโนโลยีรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสมดุล เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชีวิตที่ขับเคลื่อน ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ให้ก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๑๐ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ

อัตลักษณ์วิถีพุทธเป็นมิติสำคัญในการศึกษาที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในสังคมไทยที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อระบบความคิด ค่านิยม และวัฒนธรรม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

๒.๑๐.๑ ความหมายและความสำคัญของอัตลักษณ์วิถีพุทธ

อัตลักษณ์วิถีพุทธ (Buddhist-way Identity) หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือชุมชนที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะทางด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่สะท้อนหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ตามที่

^{๑๒๐}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๘-๑๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๒๑} ได้อธิบายว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธคือการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงแค่ความรู้ทางทฤษฎีแต่เป็นการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

ขณะที่ Fronsda^{๑๒๒} ได้นิยามอัตลักษณ์วิถีพุทธว่าเป็น "ชุดของคุณลักษณะที่หล่อหลอมผ่านการฝึกฝนตามหลักพุทธธรรม เกิดเป็นแบบแผนพฤติกรรมและวิธีคิดที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนและการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา" แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ ที่พบว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธในนักเรียนไทยเป็นผลมาจากการซึมซับหลักธรรมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของอัตลักษณ์วิถีพุทธมีหลายประการ McGovern^{๑๒๓} ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธในเยาวชนช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในการเผชิญกับความท้าทายของสังคมยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมจริยธรรม และการควบคุมตนเอง สอดคล้องกับมุมมองของ นิธิ เอียวศรีวงศ์^{๑๒๔} ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานของความพอเพียงและการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม

๒.๑๐.๒ องค์ประกอบของอัตลักษณ์วิถีพุทธ

อัตลักษณ์วิถีพุทธประกอบด้วยมิติที่หลากหลาย จากการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน สามารถแบ่งองค์ประกอบของอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ ดังนี้

๑) มิติด้านความเชื่อและค่านิยม

พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี^{๑๒๕} อธิบายว่า ความเชื่อในหลักกรรม หลักไตรลักษณ์ และค่านิยมเกี่ยวกับความดีตามหลักพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญของอัตลักษณ์วิถีพุทธ ซึ่งส่งผลต่อโลกทัศน์และการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน

๒) มิติด้านพฤติกรรมการดำเนินชีวิต

^{๑๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๕๖). *การศึกษาเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

^{๑๒๒} Fronsda, G. (2017). Buddhist Identity in Contemporary Education. *Journal of Buddhist Ethics*, 24, 35-56.

^{๑๒๓} McGovern, N. (2019). Buddhist Ethics in Modern Education. *Educational Philosophy and Theory*, 51(2), 118-134.

^{๑๒๔} นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๖๓). *พุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.

^{๑๒๕} พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี. (๒๕๖๑). *พุทธศาสนากับการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญา.

Bodhi^{๑๒๖} กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ การมีจิตอาสา และการปฏิบัติตามหลักความไม่ประมาทเป็นลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยเฉพาะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเมตตากรุณาและความรับผิดชอบต่อสังคม

๓) มิติด้านการพัฒนาจิตใจ

ผลวิจัยของ ประเวศ วะสี^{๑๒๗} ชี้ให้เห็นว่า การฝึกสมาธิ การพัฒนาสติ และการมีจิตใจที่สงบเยือกเย็นเป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์วิถีพุทธ ที่พบว่าการพัฒนาจิตใจให้มีสติและปัญญาเป็นคุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๔) มิติด้านการเรียนรู้และปัญญา

สุนน อมรวิวัฒน์^{๑๒๘} เสนอว่า การคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการ การตั้งคำถามเชิงลึก และการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางปัญญาเป็นลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยอธิบายว่าการพัฒนาปัญญาที่รู้เท่าทันความจริงของชีวิตเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาตามแนวพุทธ

๕) มิติด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

จารุวรรณ ธรรมวัตร^{๑๒๙} อธิบายว่า การอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเมตตา การเคารพในความหลากหลาย และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอัตลักษณ์สำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธ สอดคล้องกับ Harvey^{๑๓๐} ที่เห็นว่า การเห็นความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเป็นลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๒.๑๐.๓ การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธในสถานศึกษา

การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธในสถานศึกษามีแนวทางที่หลากหลาย ซึ่งพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๓๑} ได้เสนอกระบวนการพัฒนา ๓ ขั้นตอน คือ การสร้างความเข้าใจในหลักธรรม การฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการเรียนรู้ในทุกรายวิชา ขณะที่

^{๑๒๖}Bodhi, B. (2016). *The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering*. Kandy: Buddhist Publication Society.

^{๑๒๗}ประเวศ วะสี. (๒๕๖๒). *พุทธธรรมกับการพัฒนาคน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

^{๑๒๘}สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๕๘). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารวิชาการการศึกษา.

^{๑๒๙}จารุวรรณ ธรรมวัตร. (๒๕๕๙). *การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ*. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, ๑๔(๒), ๑๐๕-๑๒๔.

^{๑๓๐}Harvey, P. (2022). *An Introduction to Buddhist Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.

^{๑๓๑}พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๖๒). *พุทธวิธีในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Thanissaro^{๑๓๒} ระบุว่า การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธควรเน้นการฝึกฝนเชิงปฏิบัติมากกว่าการสอนแบบบรรยาย และควรมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติในชีวิตจริง

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร^{๑๓๓} ได้เสนอแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียนผ่านกระบวนการ "บวร" คือ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมศักดิ์ บุญปู^{๑๓๔} ที่พบว่า การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธให้ได้ผลดีต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชุมชน ไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น

Wright^{๑๓๕} เสนอแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่าน "วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์" ซึ่งประกอบด้วย การสัมผัสประสบการณ์ทางพุทธศาสนา การคิดไตร่ตรอง การเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน และการนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง วิธีการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูรย์ สีนลารัตน์^{๑๓๖} ที่เน้นการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่าน "กระบวนการคิดเชิงระบบตามหลักอริยสัจ ๔" ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ ยังได้เสนอกลยุทธ์การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เช่น การจัดค่ายคุณธรรม การบูรณาการเรียนรู้กับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒.๑๐.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์วิถีพุทธกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การบูรณาการอัตลักษณ์วิถีพุทธเข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ดังที่ Armstrong^{๑๓๗} ได้วิเคราะห์ว่า การเรียนรู้จาก

^{๑๓๒}Thanissaro, B. (2018). The Buddhist path to cultivation of moral virtue. *Journal of Moral Education*, 47(2), 189-205.

^{๑๓๓}พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร. (๒๕๖๐). การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, ๘(๒), ๑๒๕-๑๔๗.

^{๑๓๔}สมศักดิ์ บุญปู. (๒๕๕๘). รูปแบบการจัดการศึกษาแนวพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ๑๑(๒), ๑๕๘-๑๗๒.

^{๑๓๕}Wright, D. (2019). Experiential learning in Buddhist contexts. *International Journal of Buddhist Education*, 7(2), 212-235.

^{๑๓๖}ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2564). *การจัดการศึกษาตามแนวพุทธในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๑๓๗}Armstrong, D. (2021). Community-based learning in religious education. *International Journal of Religious Education*, 19(2), 128-146.

สถานการณ์จริงในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเห็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างเป็นธรรมชาติ

พระไพศาล วิสาโล^{๑๓๘} ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "การเรียนรู้วิถีพุทธในบริบทชุมชน" ซึ่งอธิบายว่า ชุมชนเป็นฐานสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมา การนำผู้เรียนออกไปเรียนรู้ในชุมชนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้สัมผัสอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Grossman and Nussbaum^{๑๓๙} ที่พบว่า การเรียนรู้หลักธรรมผ่านบริบทจริงในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกมากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

อรทัย มูลคำ^{๑๔๐} ได้เสนอกรอบแนวคิดในการบูรณาการอัตลักษณ์วิถีพุทธกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยเน้นการเรียนรู้ผ่าน "ฐานการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาในชุมชน" เช่น วัด ศูนย์ปฏิบัติธรรม และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Thompson^{๑๔๑} ที่เสนอว่า การเรียนรู้ในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเห็นการปฏิบัติตามหลักธรรมที่หลากหลาย และเข้าใจว่าหลักธรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยืดหยุ่นตามบริบทที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธเป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ ครอบคลุมทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่สะท้อนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธในผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงในชุมชน ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีศักยภาพอย่างยิ่งในการส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน

๒.๑๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ หากบุคคลมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างมาก และไม่ยอมรับลักษณะเฉพาะของแต่ละคนแล้ว ก็จะทำให้เกิดความวุ่นวาย เบียดเบียนทำร้ายกันได้ การรู้จักยอมรับอัตลักษณ์ของแต่ละคนจึงเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ และได้ให้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้

^{๑๓๘}พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๖๓). การจัดการเรียนรู้วิถีพุทธในบริบทชุมชน. วารสารเศรษฐศาสตร์, ๔๘(๓), ๗๘-๙๖.

^{๑๓๙}Grossman, P., & Nussbaum, M. (2018). The role of community in religious education. Religious Education Journal, 113(3), 237-258.

^{๑๔๐}อรทัย มูลคำ. (๒๕๖๓). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนวิถีพุทธ. วารสารศึกษาศาสตร์, ๓๑(๓), ๒๐๒-๒๑๙.

^{๑๔๑}Thompson, E. (2019). Community-based approaches to Buddhist education. Buddhism and Education, 28(3), 165-183.

ซึ่งจากการค้นคว้าศึกษาตำราเอกสารพบความหมายของอัตลักษณ์ ประเภทของอัตลักษณ์ และทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังนี้

๒.๑๑.๑ ความหมายของอัตลักษณ์

คำว่า อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่ง มีความหมายว่าเหมือนกัน the same ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

อัตลักษณ์ หมายถึง ตัวตน ตัวเอง ลักษณะ ของตนเอง โดยเน้นลักษณะทั้งหมด โดยไม่ไม่ได้เปรียบเทียบกับ ใคร และเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้าง ของวัฒนธรรม^{๑๔๒}

อัตลักษณ์ (identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อ ตนเองว่า "ฉันคือใคร" ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเอง และการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ "ฉันเป็นใคร" ในสายตาคนอื่น^{๑๔๓}

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้นๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่มีทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่นๆ ลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ "อัตลักษณ์" มาจากภาษาบาลีว่า อสุต + ลักษณะ โดยที่ "อสุตตะ" มีความหมายว่าตัวตนของตน ส่วน "ลักษณะ" หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว หากมองเพียงแค่ว่า "อัตลักษณ์" จึงเหมาะจะนำมาใช้ หมายถึงลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า ส่วนคำว่า "เอกลักษณ์" มีคำว่า "เอก" ซึ่งหมายถึงหนึ่งเดียว หมายความว่าลักษณะหนึ่งเดียวของหลายๆ สิ่ง หรือลักษณะของหลายๆ สิ่งมีร่วมกัน เป็นความหมายแรกตามพจนานุกรม^{๑๔๔}

อัตลักษณ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวตน และแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรม^{๑๔๕}

^{๑๔๒} ฉลาดชาย รมิตานนท์, คนกับอัตลักษณ์, เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ทางมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^{๑๔๓} นันทนัย ประสานนาม, "การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ในนวนิยายเรื่องเสียงเพรียกจากท้องน้ำ ของประทีป ชุมพล", วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ๕, ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๕) : ๗๕-๖๕.

^{๑๔๔} ทิติกกร สอนภาษา. "ภาษาไทย ชัดใจปู้ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์" คม ชัด ลึก City life ฉบับที่ ๔๘๕ (๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๓).

^{๑๔๕} Jeffrey, Nash.(1985), *Social Psychology Society and self*, (United States of America: West Publishing Company, 1985), p. 416.

อัตลักษณ์ หมายถึง ผลรวมของการรับรู้ว่าคุณเป็นอย่างไร มีบทบาททางสังคมอย่างไรบุคคลที่มีความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์ จะมีการยอมรับตนเองสูง และอัตลักษณ์เกิดจากการพัฒนาการทางด้านร่างกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมคติ และบุคลิกภาพ^{๑๔๖}

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะ ของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งหรือเฉพาะสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมาและมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น ดังนั้นคำว่า "อัตลักษณ์" ดูจะเหมาะสมกว่าเอกลักษณ์ในความหมาย Identity ในยุคปัจจุบัน^{๑๔๗}

อัตลักษณ์ หมายถึง โครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักตน การยอมรับตนว่ามีลักษณะที่คงที่และ ต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันบุคคลที่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนตามที่สังคม และวัฒนธรรมกำหนดและรับรู้ลักษณะความรู้ ความสามารถ ความต้องการของตนได้สอดคล้อง กับสังคมและคนรอบข้างทำให้มั่นใจในตนเองที่สามารถทำทุกอย่างได้ตามมาตรฐานตนเองและ สังคมไปพร้อมกัน^{๑๔๘}

อัตลักษณ์ หมายถึง องค์ประกอบทางกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมการณ์และลักษณะทางจิตซึ่งเป็นองค์ประกอบรวมเกิดเป็นความคิดรวบยอดและเป็น ลักษณะเฉพาะตนของบุคคล^{๑๔๙}

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณธรรมที่เกี่ยวกับตนเองที่มีการกระทำ ที่ถูกต้องในสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นและสัมพันธภาพต่อตนเอง^{๑๕๐}

อัตลักษณ์ของชาติที่พยายามส่งผ่านนโยบายการศึกษา คือ การให้ พลเมืองไทยทุกคนได้เรียนวิชาชีพ อันประกอบด้วย การเรียนวิชาศีลธรรม (หมายถึงการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์) หัตถกรรม และพาณิชยกรรมแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความถนัดแต่ละวิชาของแต่ละบุคคล ประการที่สอง ให้ทุกคนมีความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งหมายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะมีการรับภาพไม่เหมือนกัน เริ่มเห็นเค้า โครงการที่รัฐบาล

^{๑๔๖}Rice. Philip F, *The Adolescent Development Relationships and Culture*, (Massachusetts: Allyn & Bacon, 1996), p. 36.

^{๑๔๗}อภิญา เพื่องสกุล, *อัตลักษณ์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

^{๑๔๘}ดวงเดือน พันธมนาวิน, และดุจดเดือน พันธมนาวิน, *ระบบเอกลักษณ์แห่งชาติใน เยาวชนไทย, วารสารจิตวิทยา*, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๓๘) : ๗๖-๙๖.

^{๑๔๙}กฤษกร คำชาย, *จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น*, คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วงกลม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓.

^{๑๕๐}สวัสดิ์ ประทุมราช, *การให้การศึกษาเพื่อสร้างอัตลักษณ์*, กรุงเทพมหานคร : ประชาอุทิศการพิมพ์, ๒๕๕๕, หน้า ๕๒.

จะต้องจัดการให้ทุกคนได้เรียนฟรี และให้กลายเป็นการศึกษาของชาติ หมายถึง การศึกษาของคนทั่วไป^{๑๕๑}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคล ที่ทำให้บุคคลรู้ว่าเขาเป็นบุคคล เป็นตัวของเขาเอง มีความเป็นตัวตนที่ทำให้คนอื่นรู้จักว่าเป็นใครด้วย เอกลักษณ์ของตนเอง

๒.๑๑.๒ ประเภทของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ได้มีนักวิชาการแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ไว้ ดังนี้

ประสิทธิ์ ลิปรีชา แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๑๕๒}

๑. อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศ เชื้อชาติ ชนชั้นในทางสังคม อาชีพ ภาษา ความเชื่อ เป็นต้น

๒. อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม จะถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่มซึ่งบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มคนอื่น ซึ่งเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน

อภิญา เพ็ญสกุล แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ไว้ ๓ ประเภท ดังนี้^{๑๕๓}

๑. อัตลักษณ์ที่ชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนายดะยึดและปลูกฝังให้แก่ประชาชน เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบบที่พวกเขาครอบงำอยู่ อัตลักษณ์ประเภทนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับ ชาติหรือความเป็นไทย

๒. อัตลักษณ์ที่ยืนยันความเป็นตัวของตน ด้วยการออกมาประท้วงและต่อต้านซึ่งไม่จำเป็นว่า จะต้องจำกัดเฉพาะแค่คนชายขอบเสมอไป

๓. อัตลักษณ์ที่พุ่งเป้าไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตัวตนของตนต้องการจะเป็นหรือ ต้องการจะสังกัด

วิระดา สมสวัสดิ์ แบ่งอัตลักษณ์แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่^{๑๕๔}

^{๑๕๑}ธงชัย สมบูรณ์, อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา, รายงานวิจัย (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า ๑๖๒.

^{๑๕๒}ประสิทธิ์ ลิปรีชา, การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรมอัตลักษณ์,(กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๔๔), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๑๕๓}อภิญา เพ็ญสกุล, อัตลักษณ์ (Identity) : การทบทวน ทฤษฎีและกรอบแนวคิด ,(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒-๔.

^{๑๕๔}วิระดา สมสวัสดิ์, พลวัตสังคมผ่านสายตานักวิชาการไทย : ทกลบปีศาจชาย รมิตานนท์,(เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๔๕), หน้า ๗๗.

๑. อัตลักษณ์หรือตัวตนส่วนตัว (Personal or Self Identity) ตนเป็นปัจเจกชน สามารถที่จะมีส่วนในการก่อรูป หรือ สร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมาได้

๒. อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) คือ อัตลักษณ์ที่ปัจเจกชนจำนวนหนึ่งมี ร่วมกันทั้งด้านที่เป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวและอัตลักษณ์ทางสังคม

๓. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ อัตลักษณ์ที่คนอื่นๆ มอบให้กับ ปัจเจกชน กล่าวคือ ปัจเจกชนคนหนึ่งอาจถูกกำหนดนิยามในทางสังคม โดยเชื่อมโยงกับอาชีพ ศาสนา ภูมิหลังทางชาติพันธุ์หรืออาจจะเป็นประเภททางสังคมใดๆ ก็ได้

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์นั้นมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน แต่ก็สามารถสรุปได้ เป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ อัตลักษณ์ ที่เป็นของตัวเอง กับอัตลักษณ์ที่เป็นของกลุ่ม ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ผู้อื่นเป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มนั้นๆ แต่ละกลุ่มก็จะมีอัตลักษณ์ของกลุ่มไม่เหมือนกัน

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ หากบุคคล มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันและไม่ยอมรับลักษณะเฉพาะของแต่ละคนแล้ว ก็จะทำให้เกิดความวุ่นวาย เบียดเบียนทำร้ายกันได้ การรู้จักยอมรับอัตลักษณ์ของแต่ละคนจึงเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ดังนี้

๑) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นี้ มีแนวคิดของการก่อรูปของอัตลักษณ์ของปัจเจก โดยวางรากฐานของอัตลักษณ์ทางเพศ อาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์และพัฒนาการของบุคลิกภาพใน ทฤษฎีของฟรอยด์ จึงมีศูนย์กลางอยู่ที่อัตลักษณ์ทางเพศ การก่อรูปของอัตลักษณ์และบุคลิกภาพ ดำเนินไปภายในโครงสร้าง ๓ ระดับของจิตใจดังนี้

๑. Id เป็นพลังผลักดันที่จะขจัดความทุกข์และแสวงหาความสุขให้กับตนเอง และเต็มไปด้วยการเรียกร้องไม่ฟังเสียงใครและไม่ประนีประนอมใด ๆ ทั้งสิ้น

๒. Ego เป็นผลแห่งการที่คนเรารู้จักปฏิบัติโดยการยึดหลักแห่งความจริง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยอาศัยการรับรู้ ความคิดและความจำ

๓. Superego เป็นผลิตผลแห่งสังคม เป็นสิ่งที่สังคมหยิบยื่นให้แก่เรา ด้วยการอบรมสั่งสอนให้คนเรามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม

สำหรับบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ก็คือ การที่บุคคลมี Ego ที่เข้มแข็งสามารถทนต่อความเครียดหรือการตอบสนองความสุขของตนโดยอาศัยหลักแห่งความจริงเป็นที่ตั้ง และสามารถโน้ม

นำคุณธรรมและมโนธรรมต่างๆ ให้เข้าสู่หลักแห่งความจริง เพื่อให้เกิดการประสานงานกัน อย่างราบรื่น ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข^{๑๕๕}

อัตลักษณ์ในมโนทัศน์สาขาจิตวิทยาว่า ในมุมมองทางจิตวิทยา อัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ก่อเกิดขึ้นภายในตัวตน ที่วางอยู่บนพื้นฐาน ทางกายภาพเป็นหลัก โดยถูกควบคุมพฤติกรรม การแสดงออกจากจิตสำนึก ที่ก่อรูปร่างกลายเป็น บุคลิกภาพ หรือลักษณะนิสัย อันเป็นแบบแผน พฤติกรรมชัดเจน เหตุผลดังกล่าว ได้รับการ สนับสนุนจากทฤษฎี Ego Theory ของ Enkson ที่เห็นว่าการก่อรูปของอัตลักษณ์ เป็นกระบวนการ ตลอดชีวิต ๔ ขั้นตอนของพัฒนาการ ในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของ Freud ได้เสนอ ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับที่ ๑ Id เป็นฐานที่มาของพลังงานทั้งมวลของจิต เป็น พลังงานดิบๆ ที่ยังไม่ถูกจัดระเบียบ ที่อยู่ของพลังงานเหล่านี้คือชั้นของจิตไร้สำนึก (The Unconscious) ระดับที่ ๒ Ego เป็นส่วนทำงานภายใต้กฎของความจริง (Reality Principle) มี เป้าหมายมิให้บุคคลนั้นเสียสมดุลทางกายภาพและจิตใจด้วย และส่วน Surveree คือ พลังของ ค่านิยมและศีลธรรมจากสังคมซึ่งถ่ายทอดแก่บุคคลในกระบวนการ ชัดเกล่า (Socialization) ส่วน Alport นำเสนอทฤษฎี Trait Theory เป็นเรื่องของการจัดระเบียบของพลังงานพลวัตทางจิตวิทยาที่ กำหนดลักษณะเฉพาะทางพฤติกรรมและความคิด แม้ว่าในความเป็นจริง บุคคลหนึ่งจะมี คุณลักษณะที่ผสมผสานหลาย Trait แต่มักจะมี Trait แบบใดแบบหนึ่งที่โดดเด่นออกมาเสมอ^{๑๕๖}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงสภาพจิตใจที่จะเป็นพลังขับเคลื่อน ให้แสดงออกมาทางความประพฤติ การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นลักษณะของ อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล มี ๓ ระดับด้วยกัน คือ Id, Ego และ Supereg ซึ่งแต่ละคนจะต้องรู้จัก ควบคุมส่วนที่ไม่ดีไม่ให้แสดงออกมาและแสดงออกในสิ่งที่สร้างสรรค์ ยอมรับในสิ่งที่แตกต่าง จึงจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

๒.๑๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักศีล ๕ และโรงเรียนรักษาศีล ๕

หลักศีล ๕ ถือเป็นหลักคำสอนพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน และได้รับการยอมรับในวงการศึกษาว่าเป็นหลักจริยธรรมที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข^{๑๕๗} โดยการนำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษา

^{๑๕๕}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ๒๕๕๖), หน้า ๓๓๓.

^{๑๕๖}อภิญา เพ็ญพัสกุล, **อัตลักษณ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติสาขาสังคมจิตวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕-๒๐.

^{๑๕๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2559). **ศีล 5 คือธรรมบุญสำหรับโลก**. มูลนิธิพุทธธรรม.

ผ่านโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการศึกษาสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนของประเทศไทย

๒.๑๒.๑ ความหมายและความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา

ศีล ๕ หมายถึง ข้อปฏิบัติพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ เป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ โดยมุ่งควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ ๕ ประการ คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ การงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม การงดเว้นจากการพูดเท็จ และการงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย โดยนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจากมหาวิทยาลัยลอนดอน^{๑๕๘} อธิบายว่า ศีล ๕ เป็นหลักการทางจริยธรรมที่มีความเป็นสากล (Universal Ethical Principles) สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยมีพื้นฐานมาจากหลักการไม่เบียดเบียน (Ahimsa) และความเมตตากรุณา (karuṇā) ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ ซึ่งเป็นกรอบจริยธรรมพื้นฐานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกวัฒนธรรมและทุกยุคสมัย

โดยพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร^{๑๕๙} อธิบายเพิ่มเติมว่า หลักศีล ๕ มิได้เป็นเพียงกฎข้อห้ามเท่านั้น แต่แฝงด้วยค่านิยมเชิงบวก กล่าวคือ ศีลข้อ ๑ ส่งเสริมการมีเมตตากรุณา ศีลข้อ ๒ ส่งเสริมการเคารพกรรมสิทธิ์ ศีลข้อ ๓ ส่งเสริมการสำรวมในกาม ศีลข้อ ๔ ส่งเสริมการพูดความจริง และศีลข้อ ๕ ส่งเสริมการมีสติสัมปชัญญะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการต่างชาติที่เสนอว่า ศีล ๕ เป็นหลักการดำเนินชีวิตเชิงบวกที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม^{๑๖๐}

๒.๑๒.๒ ความสัมพันธ์ของศีล ๕ กับหลักไตรสิกขา

ในพระพุทธศาสนา ศีล ๕ เป็นส่วนหนึ่งของหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นหลักการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม เป็นการรักษาศีลเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมาธิและปัญญาในลำดับต่อไป ทั้งนี้ ศีลมีความสัมพันธ์กับจิตใจและปัญญาอย่างแยกไม่ออก การรักษาศีลด้วยความเข้าใจจะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาในที่สุด โดยพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๖๑} ได้อธิบายความสัมพันธ์ของศีลกับหลักไตรสิกขาว่า ศีลเป็นเครื่องฝึกอบรมด้าน

^{๑๕๘}Keown, D. (2017). *Buddhist Ethics: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

^{๑๕๙}พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (๒๕๖๒). หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพุทธในสถานศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ๑๕(๑), ๑-๑๕.

^{๑๖๐}Bodhi, B. (2019). Moral Cultivation in Buddhism: An Integrated Approach. *Buddhist Ethics Quarterly*, 27(2), 67-84.

^{๑๖๑}พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๖๐). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการศึกษา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พฤติกรรม (Behavioral Training) สมาธิเป็นเครื่องฝึกอบรมด้านจิตใจ (Mental Training) และ ปัญญาเป็นเครื่องฝึกอบรมด้านความรู้ความเข้าใจ (Intellectual Training) ซึ่งทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับนักวิชาการต่างชาติที่เสนอว่า การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธธรรมเป็นกระบวนการแบบบูรณาการที่ต้องอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาไปพร้อมกัน^{๑๖๒}

๒.๑๒.๓ แนวคิดโรงเรียนรักษาศีล ๕ กับการจัดการศึกษา

โครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ เป็นการนำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ในบริบทของการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และส่งเสริมให้นักเรียนดำรงชีวิตตามหลักศีล ๕ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีแนวคิดสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในบริบทการศึกษา ดังนี้

๑) การบูรณาการหลักศีล ๕ กับการจัดการเรียนรู้

การบูรณาการหลักศีล ๕ กับการจัดการเรียนรู้ มีแนวทางที่หลากหลาย ทั้งการสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ โดยพระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการศึกษาควรทำอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงการท่องจำหลักธรรมแต่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ^{๑๖๓}สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์^{๑๖๔} ได้เสนอแนวทางซึ่งเป็นการศึกษาตามแนวพุทธธรรมมุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการศึกษาไว้ ๓ ระดับ คือ ระดับศีล คือ การฝึกพฤติกรรมให้เกิดวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม, ระดับจิตใจ คือ การพัฒนาคุณภาพจิตให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และมีคุณธรรม, และระดับปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง

๒) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในโรงเรียน

โรงเรียนรักษาศีล ๕ ได้จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อาทิ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ กิจกรรมการทำบุญตักบาตร กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา

^{๑๖๒}Taylor, E. (2020). Buddhist Principles and Human Development: An Integrated Approach. *Journal of Humanistic Psychology*, 60(5), 612-629.

^{๑๖๓}พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (๒๕๖๑). แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๑๖๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๖๑). ศีล ๕ ประคองการพัฒนามนุษย์. มูลนิธิพุทธธรรม.

และกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับสถานศึกษา สำหรับการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติมีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและเกิดการซึมซับคุณค่าทางจริยธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติ^{๑๖๕} สอดคล้องกับพระมหาสมบุน္ธ วุฑฒิโก ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในโรงเรียน โดยยึดหลัก "บวร" คือ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและคุณค่าของศีล ๕ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกชั้นเรียน^{๑๖๖} สอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการต่างชาติที่พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน^{๑๖๗}

๓) การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิต

การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้เรียน เป็นการหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีวิถีชีวิตที่ดั่งตามแนวพุทธ มีคุณธรรมจริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยพระมหาบุญช่วย สิริธโร^{๑๖๘} เสนอว่า การปลูกฝังหลักศีล ๕ ไม่ใช่เพียงการสอนให้รู้และเข้าใจ แต่ต้องมุ่งให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่ดั่งตามซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ สุนน อมรวิวัฒน์^{๑๖๙} ได้เสนอแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตตามหลักศีล ๕ ว่า ควรเริ่มจากการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของศีล ๕ จากนั้นส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย และมีการประเมินผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องพัฒนาอัตลักษณ์ทางจริยธรรมต้องอาศัยกระบวนการที่ต่อเนื่องและยาวนานผ่านการปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยและกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

๒.๑๒.๔ ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของโรงเรียนรักษาศีล ๕

โรงเรียนรักษาศีล ๕ มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามแนวพุทธ ควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนใน ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (moral behavior) ด้านจิตใจ (moral emotion) และด้าน

^{๑๖๕}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๖๕). คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับสถานศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.

^{๑๖๖}พระมหาสมบุน္ธ วุฑฒิโก. (๒๕๖๒). หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพุทธในสถานศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ๑๕(๑), ๑-๑๕.

^{๑๖๗}Johnson, K., & Robinson, M. (2020). Collaborative Approaches to Moral Education in Schools. *Ethics and Education*, 15(3), 301-315.

^{๑๖๘}พระมหาบุญช่วย สิริธโร. (๒๕๖๔). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ๘(๕), ๘๙-๑๐๖.

^{๑๖๙}สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๕๖). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพุทธในสถานศึกษา. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ปัญญา (moral knowledge) ซึ่งสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนายอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้^{๑๗๐}

๑) ด้านความรู้ (Knowledge) คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศีล ๕ หลักไตรสิกขา และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) คือ มีทัศนคติที่ดีต่อการรักษาศีล ๕ เห็นคุณค่าของการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล

๓) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ สามารถปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักศีล ๕

๒.๑๒.๕ ความท้าทายในการดำเนินโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕

แม้ว่าโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ จะมีแนวคิดและหลักการที่ดี แต่ในทางปฏิบัติยังพบความท้าทายหลายประการ ดังนี้

๑) การบูรณาการหลักศีล ๕ ในการจัดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นระบบและขาดความต่อเนื่อง โดยพระมหาธนาชัย วิสุทฺธปญฺโญ^{๑๗๑} มีความเห็นว่าการนำหลักการทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการศึกษามักประสบปัญหาด้านความไม่ต่อเนื่องและขาดการบูรณาการที่เป็นระบบ

๒) การวัดและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมยังเป็นความท้าทาย เนื่องจากเป็นสิ่งที่วัดได้ยากและต้องใช้เวลาในการพัฒนา โดยศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล^{๑๗๒} มีความเห็นว่าการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสังเกตพฤติกรรม การประเมินตนเอง และการประเมินโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓) การขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของพระครูปลัดสวพัฒนพุทธคุณ^{๑๗๓} พบว่า ความร่วมมือจากครอบครัวและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

^{๑๗๐}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๖๖). **คู่มือการดำเนินงานโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕**. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

^{๑๗๑}พระมหาธนาชัย วิสุทฺธปญฺโญ. (๒๕๖๓). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. **วารสารมหาจุฬาริชาการ**, ๗(๑), ๖๗-๘๕.

^{๑๗๒}ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. (๒๕๖๐). การวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน: ความท้าทายในการปฏิบัติ. **วารสารศึกษาศาสตร์**, ๒๘(๓), ๘๙-๑๐๑.

^{๑๗๓}พระครูปลัดสวพัฒนพุทธคุณ. (๒๕๖๒). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนวิถียุทธ. **วารสารมหาจุฬาริชาการ**, ๖(๒), ๑๒๓-๑๓๘.

๔) การขาดการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศีล ๕ และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา^{๑๗๔}

๒.๑๒.๙ แนวทางการพัฒนาโรงเรียนรักษาศีล ๕ ให้มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาแนวทางเพื่อให้การดำเนินโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักศีล ๕ อย่างเป็นระบบ โดยผสมผสานกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชุมชน เพราะการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงในชุมชนจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของหลักคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น

๒) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน (บวร) ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

๓) การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศีล ๕ ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เช่น ใช้การวัดและประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นการประเมินตามสภาพจริงหรือการพิจารณาจากพฤติกรรมที่แสดงออกในชีวิตประจำวัน

๔) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศีล ๕ และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทางศาสนาและการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา

๒.๑๒.๑๐ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักศีล ๕ และโรงเรียนรักษาศีล ๕

หลักศีล ๕ เป็นหลักคำสอนพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน และได้รับการยอมรับในวงการศึกษาว่าเป็นหลักจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยการนำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาผ่านโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ถือเป็นความพยายามในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่หลากหลาย ทั้งการบูรณาการหลักศีล ๕ ในการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และการประยุกต์ใช้หลัก

^{๑๗๔}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๔). รายงานการวิจัยการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ. สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศีล ๕ เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ

๒.๑๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ "บวร" บ้าน วัด โรงเรียน

แนวคิด "บวร" เป็นรูปแบบความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันหลักในสังคมไทยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและการจัดการศึกษามายาวนาน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ความสัมพันธ์ของสถาบันทั้งสามนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และทักษะการดำเนินชีวิต

แนวคิด "บวร" มีที่มาจากอักษรย่อของคำว่า "บ้าน" "วัด" และ "โรงเรียน" ซึ่งเป็นการบูรณาการความร่วมมือของสถาบันหลักในสังคมเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่า การศึกษาที่ดีควรเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับชีวิตจริงและวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน รวมถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

ในมิติของ "บ้าน" ซึ่งหมายถึงครอบครัวและชุมชน เป็นแหล่งการเรียนรู้แรกของมนุษย์ที่ให้การอบรมขัดเกลาทางสังคม ปลูกฝังค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจและทัศนคติที่ดีของผู้เรียน ตามแนวคิดของ เอปสไตน์ (Epstein)^{๑๗๕} ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการศึกษามี ๖ ประเภท ได้แก่ การเลี้ยงดูบุตร การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน การอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน ซึ่งล้วนส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาของเด็ก

"วัด" ในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในประวัติศาสตร์ไทย วัดเป็นแหล่งการศึกษาแรกเริ่มของคนไทยในรูปแบบของการศึกษาพระปริยัติธรรม และเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ให้แก่ประชาชน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๗๖} ได้เสนอแนวคิดที่ว่า วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ไม่เพียงแต่สอนหลักธรรมเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงธรรมะกับการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน

^{๑๗๕} Epstein, J. L. (2010). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools* (2nd ed.). Boulder, CO: Westview Press.

^{๑๗๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๙). *การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

"โรงเรียน" เป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลที่ชัดเจน โรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามแนวคิดของนักการศึกษา จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)^{๑๗๗} ที่เสนอว่า โรงเรียนควรเป็นสังคมขนาดเล็กที่สะท้อนชีวิตจริงและเชื่อมโยงกับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่ดี

การบูรณาการ "บวร" เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยอาศัยความร่วมมือของทั้งสามสถาบันในการจัดการศึกษาแบบองค์รวม ตามแนวคิดการศึกษาของยูเนสโก ที่เน้นการเรียนรู้ ๔ เสาหลัก ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) ซึ่งการบูรณาการ "บวร" สามารถตอบสนองเป้าหมายการเรียนรู้ดังกล่าวได้อย่างครบถ้วน ในการพัฒนาตามแนวคิด "บวร" นักวิชาการได้เสนอหลักการสำคัญในการดำเนินงาน ได้แก่

- ๑) การมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน
- ๒) การแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนตามความเชี่ยวชาญของแต่ละสถาบัน
- ๓) การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ
- ๔) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และ
- ๕) การติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาของ พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ^{๑๗๘} พบว่า การนำแนวคิด "บวร" มาใช้ในการจัดการศึกษาสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่อิงตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม สุชาติ จักรพิสุทธ์^{๑๗๙} ได้สรุปว่า รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวคิด "บวร" มีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ

^{๑๗๗}Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: Macmillan.

^{๑๗๘}พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. (๒๕๕๖). *การพัฒนารูปแบบความร่วมมือบ้าน วัด โรงเรียนในการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๑๗๙}สุชาติ จักรพิสุทธ์. (๒๕๖๐). *การจัดการศึกษาบนฐานชุมชน: กระบวนทัศน์การพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๑๙(๓), ๑-๑๕.

- ๑) การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๒) การพัฒนาแบบองค์รวมทั้งความรู้และคุณธรรม
- ๓) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน
- ๔) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย

การนำแนวคิด "บวร" มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) ที่เน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนกับบริบทจริงในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิชาการกับการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรม และค่านิยม การบูรณาการแนวคิด "บวร" จึงมีความสำคัญยิ่งในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรักษาอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่ติดตามหลักศีลธรรมพร้อมกับปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่เน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ครอบคลุม และเท่าเทียม พร้อมทั้งสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

กล่าวโดยสรุป แนวคิด "บวร" เป็นกลไกสำคัญในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตตามหลักศีล ๕ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความสมดุลทั้งความรู้ คุณธรรม และทักษะในการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อรองรับความท้าทายในศตวรรษที่ ๒๑^{๑๘๐}

๒.๑๔ บริบทของชุมชนและสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตั้งอยู่ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์อันยาวนานซึ่งเชื่อมโยงกับอารยธรรมทวารวดีและพระพุทธศาสนา การศึกษาบริบทของชุมชนและสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียน

๒.๑๔.๑ ลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครปฐม

^{๑๘๐}กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๒). แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยกระบวนการ "บวร". กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน มีพื้นที่ประมาณ ๒,๑๖๘.๓๒ ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขาและป่าไม้ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของจังหวัด สภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำนี้ส่งผลให้นครปฐมเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก จึงเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต โดยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ในด้านประวัติศาสตร์ จังหวัดนครปฐมเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ธนพล ไชยวงศ์^{๑๘๑} กล่าวว่า หลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากในจังหวัดนครปฐม เช่น พระปฐมเจดีย์ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่นี้ในฐานะศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในภูมิภาคและความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศาสนาที่เป็นแหล่งสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งให้กับชุมชน

๒.๑๔.๒ วัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมมีวัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่นหลายประการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรากฐานความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ศรีศกร วัลลิโกดม^{๑๘๒} อธิบายว่า ประเพณีที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม ได้แก่ งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทง ซึ่งล้วนเป็นประเพณีที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผ่านรูปแบบประเพณีและพิธีกรรมเป็นกลไกสำคัญในการรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

นอกจากนี้ วัชรพงศ์ ยศบุญเรือง^{๑๘๓} ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม พบว่า จังหวัดนครปฐมมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ทั้งไทย จีน ลาว และมอญ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ การผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้ เกิดจากพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมักมีการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งและยืดหยุ่น

๒.๑๔.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญในจังหวัดนครปฐม

^{๑๘๑} ธนพล ไชยวงศ์. (๒๕๖๕). พระปฐมเจดีย์กับการเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในอารยธรรมทวารวดี. วารสารประวัติศาสตร์และโบราณคดี, ๑๖(๒), ๗๘-๙๕.

^{๑๘๒} ศรีศกร วัลลิโกดม. (๒๕๖๔). ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคกลาง: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

^{๑๘๓} วัชรพงศ์ ยศบุญเรือง. (๒๕๖๕). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม: การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์. วารสารสังคมศาสตร์, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

จังหวัดนครปฐมเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยสุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์^{๑๘๔} ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมออกเป็น ๔ ด้านหลัก ได้แก่

- ๑) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม เช่น การจักสาน การทำเครื่องปั้นดินเผา
- ๒) ภูมิปัญญาด้านอาหาร เช่น ขนมตาล น้ำตาลโตนด อาหารพื้นบ้าน
- ๓) ภูมิปัญญาด้านการเกษตร เช่น การทำสวนผลไม้ การเพาะเห็ด
- ๔) ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

นักวิชาการต่างชาติ Taylor^{๑๘๕} ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นความรู้ที่สืบทอดกันมา แต่ยังเป็นระบบความรู้ที่สามารถปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม^{๑๘๖} ได้ขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครปฐมหลายรายการเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาเหล่านี้ ซึ่งการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการสร้างทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ นักวิชาการชาวไทย อังคณา นุติประเสริฐ^{๑๘๗} ยังได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ และพบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทัศนคติที่ดีในท้องถิ่นและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

๒.๑๔.๔ บริบทของวัดและสถานศึกษาที่ร่วมโครงการโรงเรียนรักษาศิล ๕

วัดในจังหวัดนครปฐมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนมาอย่างยาวนาน พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา^{๑๘๘} กล่าวว่า วัดในจังหวัดนครปฐมมีจำนวนกว่า ๓๐๐ แห่ง และหลายแห่งมีประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชุมชนและการศึกษามาอย่างยาวนาน เช่น วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) วัดพระงาม วัดพระประโทน และวัดห้วยจรเข้มะ โดย

^{๑๘๔}สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (๒๕๖๓). การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

^{๑๘๕}Taylor, K. (2018). Indigenous knowledge systems in Southeast Asia: Adaptability and sustainability. *Asian Ethnology*, 77(2), 257-276.

^{๑๘๖}กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (๒๕๖๔). การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

^{๑๘๗}อังคณา นุติประเสริฐ. (๒๕๖๕). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดนครปฐม. *วารสารศึกษาศาสตร์*, ๓๔(๑), ๑๕-๓๐.

^{๑๘๘}พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา. (๒๕๖๓). ประวัติศาสตร์วัดในจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ศาสนสถานในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในสังคมที่มีรากฐานทางศาสนาที่เข้มแข็ง

ในด้านสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา^{๑๘๙} รายงานว่า จังหวัดนครปฐมมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ มากกว่า ๕๐ แห่งทั่วทั้งจังหวัด โดยมีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ การจัดธรรมศึกษา และการฝึกปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับรายงานของนักวิชาการต่างชาติ Wilson and Parker^{๑๙๐} ที่พบว่า สถานศึกษาที่มีการบูรณาการหลักคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจและสังคมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประไพ สุวรรณสาร^{๑๙๑} ศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างวัดและโรงเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่า มีรูปแบบความร่วมมือที่หลากหลาย ทั้งการที่พระสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียน การที่โรงเรียนนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัด และการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนาหรือวัฒนธรรมช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพัฒนาอัตลักษณ์และคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

๒.๑๔.๕ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมมีปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานหลายประการ นักวิชาการชาวไทย สมชาย เทพแสง^{๑๙๒} ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญได้แก่

- ๑) ความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายทางวัฒนธรรม
- ๒) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลาย
- ๓) ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน
- ๔) นโยบายสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น

^{๑๘๙}สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม. (๒๕๖๕). รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ประจำปี ๒๕๖๕. นครปฐม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม.

^{๑๙๐}Wilson, J., & Parker, T. (2021). Integration of moral education in schools: Impact on social and psychological development of students. *International Journal of Education*, 13(4), 587-603.

^{๑๙๑}ประไพ สุวรรณสาร. (๒๕๖๔). รูปแบบความร่วมมือระหว่างวัดและโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม. *วารสารศึกษาศาสตร์*, ๓๔(๑), ๑๕-๓๐.

^{๑๙๒}สมชาย เทพแสง. (๒๕๖๓). การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารนวัตกรรมการศึกษา*, ๘(๖), ๑๒๓-๑๓๕.

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Brown and Davis^{๑๙๓} ที่เสนอว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน รวมถึงการมีทรัพยากรและต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เพียงพอ

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล^{๑๙๔} ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และพบว่า ปัจจัยสำคัญได้แก่

- ๑) ความพร้อมของชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้
- ๒) การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓) การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

๔) ความสามารถของครูในการออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของชาวต่างชาติ Harris^{๑๙๕} ที่พบว่า ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของครูต่อบริบทของชุมชน

จากการศึกษาบริบทของชุมชนและสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า จังหวัดนครปฐมมีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ทั้งในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือระหว่างวัดและโรงเรียน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญคือการบูรณาการทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน สามารถสร้างเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่เข้มแข็งให้กับผู้เรียน

๒.๑๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยแบ่งเป็น ๔ ประเด็นหลัก ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิต

^{๑๙๓}Brown, R., & Davis, K. (2020). Essential elements for successful community-based learning: A comprehensive framework. *Educational Research Journal*, 58(2), 315-332.

^{๑๙๔}วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (๒๕๖๔). ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๑๙๕}Harris, M. (2019). Community-based learning: Challenges and success factors in different cultural contexts. *International Journal of Educational Development*, 65, 184-197.

ของผู้เรียน งานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา และงานวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้

๒.๑๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วิจารณ์ พานิช^{๑๙๖} ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา" พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อสังคมได้มากกว่าการเรียนรู้แบบดั้งเดิม โดยปัจจัยสำคัญของความสำเร็จคือการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน และการบูรณาการเนื้อหาที่เรียนเข้ากับบริบทของชุมชน

สุนน อมรวิวัฒน์^{๑๙๗} ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง" ผลการวิจัยพบว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพสิทธิผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ

พระมหาบุญมี มาลัย^{๑๙๘} ศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน" ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยยกระดับคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาปัญญาผ่านการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์^{๑๙๙} ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบปฏิบัติการชุมชนเพื่อสร้างความเป็นไทย" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติงานในชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

^{๑๙๖}วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๓). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา. วารสารการศึกษาไทย, ๑๔(๑), ๑-๑๕.

^{๑๙๗}สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๔). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง. วารสารครุศาสตร์, ๔๙(๓), ๗๘-๙๕.

^{๑๙๘}พระมหาบุญมี มาลัย. (๒๕๖๓). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

^{๑๙๙}ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (๒๕๖๒). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบปฏิบัติการชุมชนเพื่อสร้างความเป็นไทย. วารสารครุศาสตร์, ๔๗(๑), ๑๒๓-๑๓๘.

Kearney and Smith^{๒๐๐} ได้ศึกษาเรื่อง "Community-Based Learning and Cultural Identity Formation in Secondary School Students" ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้รู้ในชุมชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

Melaville, Berg, and Martin^{๒๐๑} ได้ศึกษา "Community-Based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship" พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลดอัตราการขาดเรียน และเพิ่มทักษะทางสังคมของผู้เรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๒.๑๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้เรียน

อมรา พงศาพิชญ์^{๒๐๒} ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเยาวชนไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์" ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ช่วยสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีวิจารณญาณ

สุพรรณิ ไชยอำพร^{๒๐๓} ศึกษาเรื่อง "อัตลักษณ์ชุมชนกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อความยั่งยืน" ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นฐานในการจัดการศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เห็นคุณค่าภูมิปัญญาพื้นบ้าน และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์^{๒๐๔} ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน" พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ

^{๒๐๐}Kearney, J., & Smith, P. (2020). Community-based learning and cultural identity formation in secondary school students. *Journal of Educational Research*, 113(2), 89-104.

^{๒๐๑}Melaville, A., Berg, A. C., & Martin, M. J. (2018). Community-based learning: Engaging students for success and citizenship. *Coalition for Community Schools*, 15(2), 125-141.

^{๒๐๒}อมรา พงศาพิชญ์. (๒๕๖๔). การพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเยาวชนไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารสังคมศาสตร์*, ๕๑(๑), ๑-๒๐.

^{๒๐๓}สุพรรณิ ไชยอำพร. (๒๕๖๓). อัตลักษณ์ชุมชนกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อความยั่งยืน. *วารสารพัฒนาศึกษา*, ๒๒(๑), ๑-๑๘.

^{๒๐๔}ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (๒๕๖๒). การพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์*, ๓๔(๑), ๑๕-๓๐.

นักเรียน ได้แก่ การมีแบบอย่างที่ดีในครอบครัวและชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และการเชื่อมโยงเนื้อหาในหลักสูตรกับวิถีชีวิตของชุมชน

นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช^{๒๐๕} ได้ศึกษาเรื่อง "การวิจัยและพัฒนาตัวบ่งชี้อัตลักษณ์วิถีไทยในสถานศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์วิถีไทยในสถานศึกษาประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย การปฏิบัติตามวิถีไทย คุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา จิตสำนึกความเป็นไทย และการดำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

Turner and Johnson^{๒๐๖} ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Cultural Identity Formation in Educational Settings: A Longitudinal Study" การศึกษานี้ติดตามการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนเป็นระยะเวลา ๓ ปี พบว่า การจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้สำรวจจากแหล่งทางวัฒนธรรมของตนเอง สัมภาษณ์บุคคลในชุมชน และมีส่วนร่วมในประเพณีท้องถิ่น ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Erikson^{๒๐๗} ได้ศึกษา "Identity Development and Cultural Practices: The Role of Education" พบว่า สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเยาวชน โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวิกฤตของการพัฒนาอัตลักษณ์ และการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนสามารถหาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้

๒.๑๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๒๐๘} ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดการศึกษาตามแนวพุทธในศตวรรษที่ ๒๑" ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาตามแนวพุทธต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาทั้งทางกาย (กายภาวนา) ทางสังคม (ศีลภาวนา) ทางจิตใจ (จิตตภาวนา) และทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) อย่างบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

^{๒๐๕}นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. (๒๕๖๔). การวิจัยและพัฒนาตัวบ่งชี้อัตลักษณ์วิถีไทยในสถานศึกษา. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, ๓๔(๑), ๑-๑๕.

^{๒๐๖}Turner, K., & Johnson, L. (2019). Cultural identity formation in educational settings: A longitudinal study. *Journal of Culture and Education*, 27(3), 245-260.

^{๒๐๗}Erikson, E. (2018). Identity development and cultural practices: The role of education. *Journal of Educational Psychology*, 112(3), 325-340.

^{๒๐๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๖๓). การจัดการศึกษาตามแนวพุทธในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร^{๒๐๙} ได้ศึกษาเรื่อง "ศีล ๕ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ปฏิบัติตามหลักศีล ๕ อย่างสม่ำเสมอมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ มีสุขภาพจิตที่ดี และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนทั่วไป โดยเฉพาะในด้านทักษะการควบคุมตนเองและการมีวินัย

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ^{๒๑๐} ศึกษาเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนวิถิพุทธประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรตามแนวพุทธ และการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียน

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๒๑๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้" พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) โดยผู้เรียนสามารถนำหลักการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Hanh^{๒๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง "Mindfulness in Education: The Integration of Buddhist Principles in School Curriculum" ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักสติมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนช่วยพัฒนาความสามารถในการจดจ่อ ลดความเครียด และเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการกับอารมณ์และความคิดของตนเองได้ดีขึ้น

Wallace and Shapiro^{๒๑๓} ได้ศึกษาเรื่อง "Mental Balance and Well-being: Building Bridges Between Buddhism and Western Psychology in Education" พบว่า การบูรณาการ

^{๒๐๙}พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (๒๕๖๑). ศีล ๕ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์*, ๑๓(๒), ๔๕-๖๒.

^{๒๑๐}พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (๒๕๖๒). *รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๒๑๑}พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๖๔). *การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรม.

^{๒๑๒}Hanh, T. N. (2021). Mindfulness in education: The integration of Buddhist principles in school curriculum. *Journal of Contemplative Education*, 8(1), 15-32.

^{๒๑๓}Wallace, B. A., & Shapiro, S. L. (2019). Mental balance and well-being: Building bridges between Buddhism and Western psychology in education. *American Psychologist*, 74(6), 519-536.

หลักพุทธธรรมเข้ากับจิตวิทยาตะวันตกในการจัดการศึกษาช่วยเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตและพัฒนา ศักยภาพทางปัญญาของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และการมีสติรู้เท่าทันตนเอง

๒.๑๕.๔ งานวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้

เอกวิทย์ ณ ถลาง^{๒๑๔} ได้ศึกษาเรื่อง "การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตร สถานศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในหลักสูตรช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง และสามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย

ทิตนา แคมมณี^{๒๑๕} ได้ศึกษาเรื่อง "การออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑" ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การออกแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ^{๒๑๖} ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน" ผลการวิจัยพบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนในสถานศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

สิริพร ทิพย์คง^{๒๑๗} ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในภาคกลาง" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน และได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

^{๒๑๔}เอกวิทย์ ณ ถลาง. (๒๕๖๑). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^{๒๑๕}ทิตนา แคมมณี. (๒๕๖๓). การออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑. วารสารมหาจุฬานิการศน์, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

^{๒๑๖}ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. (๒๕๖๒). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. วารสารศึกษาศาสตร์, ๓๐(๑), ๔๕-๖๐.

^{๒๑๗}สิริพร ทิพย์คง. (๒๕๖๓). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในภาคกลาง. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., ๑๓(๑), ๕๖-๗๒.

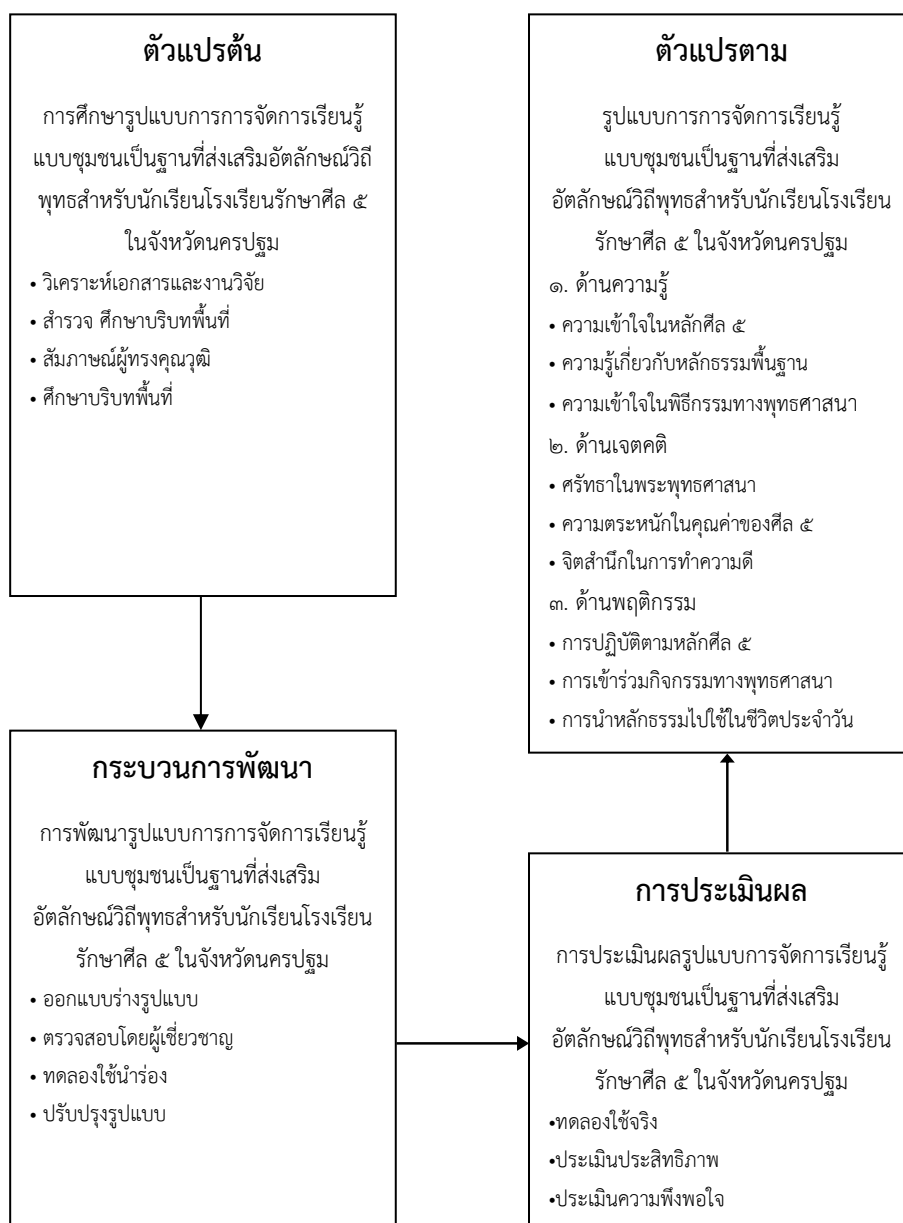
Barnhardt and Kawagley^{๒๑๘} ได้ศึกษาเรื่อง "Indigenous Knowledge Systems and Education" พบว่า การบูรณาการความรู้พื้นบ้านเข้ากับหลักสูตรการศึกษาช่วยสร้างสะพานเชื่อมระหว่างวิถีคิดแบบดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของตนเองและตอบสนองต่อความท้าทายในโลกปัจจุบันได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีชีวิตของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะศีล ๕ และไตรสิกขาเข้ากับการจัดการเรียนรู้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีชีวิตที่เข้มแข็งและยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและความท้าทายในโลกยุคปัจจุบัน

^{๒๑๘}Barnhardt, R., & Kawagley, A. O. (2020). Indigenous knowledge systems and education. *Journal of Indigenous Education*, 29(2), 213-225.

๒.๑๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยนำมาใช้เป็นกรอบการทำวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมีเป้าหมายเพื่อศึกษา เพื่อพัฒนา และเพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๗ การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยในรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และปฏิบัติการกับกลุ่มตัวอย่าง (Action Research) ผ่านชุดกิจกรรมที่อยู่ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยมีระเบียบวิธีการดำเนินการแบ่งเป็น ๓ ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ ๑ การศึกษารูปแบบ

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาพื้นที่ต้นแบบ ดังนี้

๑) การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยโดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ โดยมุ่งเน้นการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ เพื่อศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หนังสือ เอกสาร ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีการศึกษา จิตวิทยาทางการศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้เชิงบูรณาการ การเสริมสร้างอัตลักษณ์ อัตลักษณ์วิถีพุทธ แนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนรักษาศีล ๕ รวมทั้งกฎหมาย และนโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๒) การศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และประสบการณ์ตรง มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ด้านการจัดการเรียนรู้ จากชุมชนตัวอย่างจำนวน ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไร่ชิง-ท่าพูด ชุมชนสามพราน และชุมชนบ้านดอนยายหอม ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๓ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๑๔ ท่าน ได้แก่

(๑) ผู้เชี่ยวชาญจากพระสงฆ์	จำนวน ๓ รูป
(๒) ผู้เชี่ยวชาญจากปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน ๕ คน
(๒) ผู้เชี่ยวชาญจากสถานศึกษา	จำนวน ๖ คน

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูล เชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และวิธีการในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการวิถีพุทธกับชุมชน โดย ประเด็นการสัมภาษณ์ครอบคลุมทั้งด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วมของ ชุมชน รูปแบบของอัตลักษณ์วิถีพุทธ และการประเมินผลการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ โดยการ สัมภาษณ์ดำเนินการในสถานที่และเวลาที่ผู้เชี่ยวชาญสะดวก ใช้เวลาสัมภาษณ์รายละประมาณ ๖๐-๙๐ นาที มีการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จะนำมาถอดเทปเพื่อวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) จากคำพูดที่เกี่ยวข้อง และทำการแจกแจงความถี่ข้อมูล (Frequency Distribution) เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ (Categorization) เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทาง

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Model) ที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์และปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด

ระยะที่ ๒ การพัฒนารูปแบบ

๑) การวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาระยะที่ ๑

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและอัตลักษณ์วิถีพุทธ จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการศึกษารูปแบบ ในระยะที่ ๑ ซึ่งมีลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญตามกรอบความคิดการวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานและอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และทำการแจกแจงความถี่ข้อมูล (Frequency Distribution) เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ (Categorization) สำหรับสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งแบ่งการพัฒนากออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

(๑) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

(๒) พัฒนาตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ แผน

๒) การตรวจสอบร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม และตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ แผน ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)) และความเหมาะสม (Appropriateness) ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

(๑) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

(๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำวิจัย

(๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษา

จากนั้นวิเคราะห์ผลการตรวจสอบร่างรูปแบบ โดยใช้เครื่องมือในการตรวจสอบได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม (Appropriateness Assessment Form) และแบบประเมินความ

สอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมเป็น ๕ ระดับ (Rating Scale) และเกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป จากนั้นนำผลการประเมิน รวมทั้งข้อเสนอแนะ (Feedback) จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อวิเคราะห์ผล

๓) ทดลองใช้ (Try Out)

ผู้วิจัยใช้กระบวนการทดลองใช้ (Try Out) ในการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง โดยดำเนินการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ที่พัฒนาเป็นตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ แผน ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มทดลอง ที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยคัดเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๙๐ คน จากโรงเรียนรักษาศีล ๕ จำนวน ๓ แห่ง แบบเจาะจง (purposive sampling) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนด เก็บข้อมูลระหว่างการทดลองใช้ ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์ (Interview) และแบบประเมินความพึงพอใจ (Quantitative Survey) ประเมินผลและวิเคราะห์ข้อบกพร่องของรูปแบบ นำผลการประเมินมาแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ระยะที่ ๓ การประเมินผล

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยที่มุ่งประเมินประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

๑) การทดลองใช้รูปแบบภาคสนาม (Field Implementation)

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในภาคสนาม (Field Implementation) เป็นขั้นตอนสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่จะช่วยยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ แผน โดยผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนจำนวน ๓๙๓ คน ของกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนรักษาศีล ๕ จำนวน ๖ แห่ง ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ได้แก่ โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา โรงเรียนวัดท่าพุทธรูป โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ โรงเรียนวัดดอนยายหอม โรงเรียนสามพรานวิทยา และโรงเรียนวัดบางช้างใต้ โดยดำเนินการทดลองตลอด ๑ ภาคเรียน กระบวนการทดลองเริ่มจากการประชุมชี้แจงครูผู้สอน นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจรูปแบบและแนวทางการจัดการเรียนรู้ จากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด โดยบูรณาการกิจกรรมที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ร่วมกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือประวัติศาสตร์ในชุมชน โดยแผนการเรียนรู้ประกอบด้วย

(๑) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านไร่ชิง-ท่าพูด)

(๒) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านสามพราน)

(๓) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านดอนยายหอม)

๒) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Assessment)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Data Collection Instruments) โดยมุ่งเน้นการวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) ใน ๓ ด้านตามหลักแนวคิดของ Bloom's Taxonomy คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และด้านจิตพิสัย (Affective Domain) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ และสังเกตพฤติกรรมตนเอง (Behavioral Observation Form) รวมทั้งเจตคติ (Attitude Assessment) โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ที่เน้นประเมินความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยเครื่องมือสำหรับประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Assessment) มีดังนี้

(๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๓) การประเมินความพึงพอใจ

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความพึงพอใจ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สะท้อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนจำนวน ๓๙๓ คน และนำข้อมูลที่ได้มา

วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ เช่น ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ โดยเครื่องมือสำหรับประเมินความพึงพอใจ ได้แก่

(๑) แบบประเมินความพึงพอใจ (Quantitative Survey) สำหรับประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เก็บข้อมูลและดำเนินการทดลองแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งแบ่งเป็นชุมชน และสถานศึกษา ดังนี้

๑) ชุมชน จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่

(๑) ชุมชนวัดไร่ขิง-ท่าพุท

(๒) ชุมชนสามพราน

(๓) ชุมชนบ้านดอนยายหอม

๒) สถานศึกษา จำนวน ๖ แห่ง ได้แก่

(๑) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

(๒) โรงเรียนสามพรานวิทยา

(๓) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒

(๔) โรงเรียนวัดท่าพุท

(๕) โรงเรียนวัดดอนยายหอม

(๖) โรงเรียนวัดบางช้างใต้

๓.๒.๒ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยบุคคลหลายกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ชุมชนเป็นฐานและการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม รวมจำนวนทั้งสิ้น ๔๑๖ รูป/คน ได้แก่

๑) พระสงฆ์	จำนวน	๓	รูป
๒) ประชาชนชาวบ้าน	จำนวน	๕	ท่าน
๓) ครู	จำนวน	๖	ท่าน
๔) ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ	จำนวน	๙	ท่าน
๕) นักเรียน	จำนวน	๓๙๓	คน

๓.๒.๓ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองรูปแบบเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้แก่ นักเรียนจากโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓๙๓ คน จากสถานศึกษา ๖ แห่ง ประกอบด้วย

- (๑) โรงเรียนวัดไร่จิงวิทยา
- (๒) โรงเรียนสามพรานวิทยา
- (๓) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒
- (๔) โรงเรียนวัดท่าพูด
- (๕) โรงเรียนวัดดอนยายหอม
- (๖) โรงเรียนวัดบางช้างใต้

โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนในการทดลองรูปแบบ ดังนี้

- (๑) เป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕
- (๒) มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง
- (๓) มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
- (๔) ตั้งอยู่ในพื้นที่มีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ของชุมชนที่สำคัญ

๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองนาร่อง (Try Out) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๙๐ คน จากโรงเรียนรักษาศีล ๕ จำนวน ๓ แห่ง ที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียน ดังนี้

- (๑) เป็นนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนรักษาศีล ๕ มาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี

- (๒) มีความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
- (๓) ได้รับความยินยอมจากผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา
- (๔) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดระยะเวลาการทดลอง

โดยกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน ๙๐ คน จาก ๓๙๓ คน การทดลองนำร่อง (Try Out) โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๐% และความคลาดเคลื่อนที่ ๙.๒๖% จากประชากรนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{วิธีทำ} \quad n &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ n &= \frac{393}{1 + 393(0.0926)^2} \\ &= 90 \text{ คน} \\ e &= \text{ระดับความคลาดเคลื่อน } \pm 9.26\% \end{aligned}$$

๓.๒.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และบุคคลต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ กลุ่ม รวม ๑๔ รูป/คน ดังนี้

๑) กลุ่มพระสงฆ์ ที่มีความรู้ ประสบการณ์ตรง หรือบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในพื้นที่จำนวน ๓ รูป ได้แก่

(๑) พระสงฆ์	จากชุมชนไร่ซิง-ท่าพูด	จำนวน ๑ รูป
(๒) พระสงฆ์	จากชุมชนสามพราน	จำนวน ๑ รูป
(๓) พระสงฆ์	จากชุมชนดอนยายหอม	จำนวน ๑ รูป

๒) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จำนวน ๕ คน ได้แก่

(๑) ปราชญ์ชาวบ้าน	จากชุมชนไร่ซิง-ท่าพูด	จำนวน ๒ ท่าน
(๒) ปราชญ์ชาวบ้าน	จากชุมชนสามพราน	จำนวน ๒ ท่าน
(๓) ปราชญ์ชาวบ้าน	จากชุมชนดอนยายหอม	จำนวน ๑ ท่าน

๓) กลุ่มครูจากสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ อัตลักษณ์วิถีพุทธ และการดำเนินงานโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ จำนวน ๖ คน ได้แก่

(๑) ครูจากโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	จำนวน ๑ ท่าน
(๒) ครูจากโรงเรียนวัดท่าพูด	จำนวน ๑ ท่าน
(๓) ครูจากโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒	จำนวน ๑ ท่าน
(๔) ครูจากโรงเรียนวัดดอนยายหอม	จำนวน ๑ ท่าน
(๕) ครูจากโรงเรียนสามพรานวิทยา	จำนวน ๑ ท่าน
(๖) ครูจากโรงเรียนวัดบางช้างใต้	จำนวน ๑ ท่าน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่มนี้จะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีดังนี้

- (๑) เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ หรือการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในสถานศึกษา
- (๒) เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน
- (๓) เป็นผู้ผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ
- (๔) มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๕ ปี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย รวมทั้งความถูกต้องในการเก็บข้อมูล โดยได้แบ่งระยะในการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ระยะที่ ๑ การศึกษารูปแบบ

๑) แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ โดยมีองค์ประกอบเนื้อหาของแบบวิเคราะห์เอกสาร ดังนี้

- (๑) ข้อมูลทั่วไปของเอกสาร

(๒) เนื้อหาสาระสำคัญของเอกสาร

(๓) การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Analysis)

(๔) สรุปการวิเคราะห์ (Summary of Analysis)

๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสอบถามความคิดเห็น มุมมอง การรับรู้ การตระหนัก และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน และครูในสถานศึกษา รวมจำนวน ๑๔ รูป/คน โดยมีองค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๓ ส่วน ดังนี้

(๑) ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

(๒) ตอนที่ ๒ คำถามเพื่อการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

(๓) ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ระยะที่ ๒ การพัฒนารูปแบบ

๑) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ว่ามีข้อคำถาม เนื้อหา หรือกิจกรรมต่าง ๆ มีความถูกต้อง ครบคลุม และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ แบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด ๔ หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

๒ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย ๕ หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

๓ หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

แบบประเมินได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๙ ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการเรียนการสอน ด้านละ ๓ ท่าน ซึ่งได้กำหนดประเด็นการประเมิน ๖ ข้อ ดังนี้

(๑) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ มีองค์ประกอบครบถ้วน และสอดคล้องกับแนวคิด หลักการหรือไม่

(๒) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่

(๓) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมมีขั้นตอนใดบ้างที่ควรปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๔) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมสามารถตอบสนองความจำเป็นของการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้กับนักเรียนหรือไม่

(๕) ระยะเวลารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมมีความเหมาะสมหรือไม่

(๖) การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมมีความเหมาะสมหรือไม่

๒) แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อประเมินว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากน้อยเพียงใด โดยเน้นการวิเคราะห์แบบรายข้อ (Item-Level) และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความสอดคล้อง ดังนี้

+๑ = แน่ใจว่าสอดคล้อง

๐ = ไม่แน่ใจ

-๑ = แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

โดยมีค่า IOC ที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด ส่วนข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีประเด็นการประเมินครอบคลุม ๕ ด้านหลัก ได้แก่

(๑) ด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ ประกอบด้วย การประเมินความสอดคล้องของแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้เชิงบูรณาการ และหลักไตรสิกขา

(๒) ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม

(๓) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประเมินความสอดคล้องของขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้ และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชนวัด และสถานศึกษา

(๔) ด้านการวัดและประเมินผล ประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือและวิธีการวัด ประเมินผลร่วมกับวัตถุประสงค์ และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง

(๕) ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ ประเมินความสอดคล้องของทรัพยากร สื่อ และ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้

๓) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของ โรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำองค์ความรู้ จากการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Document Analysis Form) และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ (In-depth Interviews) โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และได้นำไป ทดลองใช้นำร่องเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓ แผน ได้แก่

(๑) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี พุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านไร่ชิง-ท่าพูด) มุ่งเน้นการเรียนรู้จาก บริบทชุมชน คือ วัดไร่ชิง (พระอารามหลวง) และวัดท่าพูด ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ในพื้นที่ โดยบูรณาการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ การฟังธรรม และเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน เกาะลัดอี แพน รวมทั้งการเกษตร เน้นการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และไตรสิกขาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน

(๒) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี พุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านสามพราน) มุ่งเน้นการเรียนรู้จากบริบท ชุมชน วิถีชีวิตชาวสามพราน การเกษตร จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและ ประเพณีในชุมชน เช่นชุมชนสามพราน ชุมชนบางช้าง บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น นิทานเรื่องเล่า และวิถีชีวิตของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ใน การจัดการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะชีวิตตามแนววิถีพุทธผ่านการปฏิบัติจริงในชุมชน ศูนย์เรียนรู้ การเกษตรบ้านหัวอ่าว เป็นต้น

(๓) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี พุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านดอนยายหอม) เน้นการเรียนรู้จากวัด ดอนยายหอมซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในชุมชน ที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ทั้งในเชิง พื้นที่ และบริบทของบุคคล เช่น ดอนยายหอม หลวงพ่อเงิน บูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับการเรียนการสอน เชื่อมโยงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นกับหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา เช่น ขยันเป็นแมงมั่ง นิทานพญาทอง พญาพาน ที่เกี่ยวข้องกับดอนยายหอม และ จังหวัดนครปฐม และการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านเรียนรู้ในกิจกรรมของชุมชน โดยทั้ง ๓ แผนการ จัดการเรียนรู้โครงสร้างประกอบด้วย

๑. จุดประสงค์การเรียนรู้

๒. สารสำคัญ/ความคิดรวบยอด

๓. สารการเรียนรู้

๔. สื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๕. การวัดและประเมินผล

๖. บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

๔. กิจกรรมการเรียนรู้

๓.๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ระยะที่ ๓ การประเมินผล

๑) แบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ออกแบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ เพื่อใช้วัดระดับการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน ๓ ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และด้านจิตพิสัย (Affective Domain) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ และสังเกตพฤติกรรมตนเอง (Behavioral Observation Form) รวมทั้งเจตคติ (Attitude Assessment) ที่เน้นประเมินความรู้สึกรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน หลังทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม แบบประเมินมีประเด็นการประเมิน ๑๕ ข้อ และผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๙ ท่าน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

๔ หมายถึง พึงพอใจมาก

๒ หมายถึง พึงพอใจน้อย

๕ หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

๓ หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

๒) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ออกแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ จำนวน ๔ ด้าน ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล แบบประเมินมีประเด็นการประเมิน ๒๐ ข้อ และผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๙ ท่าน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

๔ หมายถึง พึงพอใจมาก

๒ หมายถึง พึงพอใจน้อย

๕ หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

๓ หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาวิเคราะห์การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ และการแจกแบบสอบถามแก่นักเรียน จำนวน ๓๔๓ คน โดยแบ่งตามระยะของการวิจัย ดังนี้

๓.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๑ การศึกษารูปแบบ

๑) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการจำแนกและจัดกลุ่มเนื้อหาตามประเด็นหลัก วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการสำคัญและสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารและงานวิจัย โดยพัฒนาแบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ที่จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อนำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย กำหนดตัวแปรในการวิจัย ออกแบบเครื่องมือวิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ (In-depth Interview) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยใช้กระบวนการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) และการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ออกแบบเครื่องมือวิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

๓.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๒ การพัฒนารูปแบบ

๑) การวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งแบ่งเป็นการวิเคราะห์ความเหมาะสมรายข้อ การวิเคราะห์ความเหมาะสมรายด้าน โดยมีเกณฑ์การยอมรับค่าเฉลี่ยต้องมีค่าตั้งแต่ ๓.๕๑ ขึ้นไป จึงถือว่ามีความเหมาะสม และมีค่า S.D. ไม่เกิน ๑.๐๐ ที่แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน จากนั้นการนำเสนอผลสรุปตาราง แสดงค่าเฉลี่ยและ S.D. ทั้งรายข้อและรายด้านแปลผลและสรุปความเหมาะสมของรูปแบบ ระบุประเด็นที่ต้องปรับปรุงในกรณีที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือวิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ดังนี้

๑ หมายถึง มี ความเหมาะสมน้อยที่สุด	๔ หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
๒ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย	๕ หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
๓ หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง	

๒) การวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องเพื่อประเมินว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากน้อยเพียงใด โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความสอดคล้อง

+๑ = แน่ใจว่าสอดคล้อง

๐ = ไม่แนใจ

-๑ = แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

การวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาต้องมีค่า IOC ที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด ส่วนข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ต้องนำมาใช้ในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัยให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

๓.๔.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๓ การประเมินผล

๑) การวิเคราะห์ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ ด้าน ประกอบด้วย ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) วิเคราะห์ทักษะการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) วิเคราะห์เจตคติ ความศรัทธา ความตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนา โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) โดยข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินประสิทธิภาพต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ดังนี้

๑ หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

๔ หมายถึง พึงพอใจมาก

๒ หมายถึง พึงพอใจน้อย

๕ หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

๓ หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

๒) การวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นพื้นที่เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) โดยข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ดังนี้

- ๑ หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด ๔ หมายถึง พึงพอใจมาก
 ๒ หมายถึง พึงพอใจน้อย ๕ หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด
 ๓ หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจะนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

๓.๕.๑ สถิติพื้นฐาน

- ๑) ค่าความถี่ (Frequency) โดยใช้สูตร

$$f = \sum X$$

เมื่อ f = ความถี่

$$\sum X = \text{ผลรวมของจำนวนข้อมูลที่มีค่าเท่ากัน}$$

- ๒) ค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร

$$P = \frac{\sum f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

- ๓) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.๒๕๔๓,หน้า๗๓)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

- ๔) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด.

๒๕๔๖,หน้า ๑๐๓)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - \left(\sum X \right)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยใช้สูตร (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์.๒๕๔๓, หน้า ๘๒)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

๓.๕.๓ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบ

๑) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.๒๕๔๓, หน้า ๗๓)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

๒) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้(บุญชม ศรีสะอาด. ๒๕๔๖, หน้า ๑๐๓)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - \left(\sum X \right)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X$ แทน คะแนนแต่ละตัว

$$\frac{(\sum X)^2}{N} \text{ แทน ค่าเฉลี่ย}$$

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

๓.๕.๔ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความพึงพอใจ

๑) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.๒๕๔๓, หน้า ๗๓)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

๒) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด. ๒๕๔๖, หน้า ๑๐๓)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - \left(\sum X \right)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X$ แทน คะแนนแต่ละตัว

$(\sum X)^2$ แทน ค่าเฉลี่ย

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

๓) การแปลความหมายค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ (Rating Scale) ของคะแนนจากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้

๔.๕๑ - ๕.๐๐	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
๓.๕๑ - ๔.๕๐	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
๒.๕๑ - ๓.๕๐	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
๑.๕๑ - ๒.๕๐	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
๑.๐๐ - ๑.๕๐	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” มีกระบวนการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยสรุปกระบวนการวิจัย แบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑) ระยะที่ ๑ การศึกษารูปแบบ

- (๑) ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- (๒) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๔ รูป/คน
- (๓) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย

๒) ระยะที่ ๒ การพัฒนารูปแบบ

- (๑) พัฒนาร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากผลการศึกษาระยะที่ ๑
- (๒) ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๙ ท่าน
- (๓) ทดลองใช้นำร่อง (Try Out) กับนักเรียน ๓๐ คน จำนวน ๓ โรงเรียน
- (๔) ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์

๓) ระยะที่ ๓ การประเมินผล

- (๑) ทดลองใช้รูปแบบจริงกับกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๓ คน จาก ๖ โรงเรียน
- (๒) ประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนใน ๓ ด้าน (พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย)
- (๓) ประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใน ๔ ด้าน (ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม และด้านการวัดประเมินผล)
- (๔) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและสรุปผลการวิจัย

๓.๗ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยยึดหลักพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในโรงเรียนพื้นที่ที่มาร่วมกิจกรรม จะได้รับหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเข้าร่วมในการวิจัยโดยการสมัครใจ มีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมกิจกรรม และได้รับคำชี้แจงว่า การวิจัยเรื่องนี้ไม่ทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ และผลกระทบทางสังคมจากการจัดกิจกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกเก็บเป็นความลับ ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่สามารถเข้าถึงกิจกรรม การนำเสนอผลการวิจัยไม่กระทบถึงตัวบุคคล ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ จากกลุ่มตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ดังนั้นหากผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่สบายใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หรือการสัมภาษณ์ รวมไปถึงให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม สามารถยกเลิกได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลเสียใดๆ ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทดแทนต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม และ ๓) เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๔.๑. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๔.๒. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๔.๓. ผลการประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๔.๑.๑ ผลการศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

การศึกษาวิจัยเชิงเอกสารในหัวข้อ “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญของการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และการบูรณาการหลักสูตรทางพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. แนวคิดทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL)

แนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงผู้เรียนเข้ากับบริบทของชุมชนโดยตรง โดยมีชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้จากสภาพจริงในชุมชน ผ่านการใช้ทรัพยากรและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ มีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (๑๙๘๔) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงในสภาพจริง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ การสร้างประสบการณ์เชิงรูปธรรม การสังเกตและไตร่ตรอง การสร้างความคิดรวบยอด และการทดลองปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม รวมทั้งแนวคิดทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ แนวคิดของ John Dewey ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเกิดจากการลงมือปฏิบัติและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงจากการศึกษางานวิจัยของนักวิชาการต่างชาติ เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) เช่น Lave & Wenger (๑๙๙๑) เกี่ยวกับการเรียนรู้ในฐานะการมีส่วนร่วมในชุมชนปฏิบัติ (Communities of Practice) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนสามารถพัฒนาทักษะและคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และงานวิจัยอีกหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้รูปแบบนี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณภาพ (Smith, ๒๐๑๕; Johnson & Smith, ๒๐๑๘) นอกจากนี้ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนา

ส่วนจากการศึกษางานวิจัยของนักวิชาการไทย เช่น วิจารณ์ พานิช (๒๕๕๕) พบว่าการเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเวศ วะสี (๒๕๕๓) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองและความเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ งานวิจัยของ สุมณ อมรวิวัฒน์ (๒๕๕๓) ยังพบว่าการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร การคิดขั้นสูง และภาวะผู้นำของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (๒๕๕๘) ที่พบว่า การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในชุมชนช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในบริบทการศึกษาไทย ระบุว่า การจัดการเรียนรู้แนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๙ ที่กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนมีความรวมทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งกำหนดว่าการจัดการเรียนรู้ ควรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันและชุมชน ของผู้เรียน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรม นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมนักเรียนให้พัฒนาความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน และสร้างความเข้าใจในสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนวคิด "การจัดการศึกษาโดยครอบครัวและชุมชน" ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา โดยมองว่าการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่ต้องเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดของพระเดชพระคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้เสนอแนวคิด "การศึกษาแบบไตรสิกขา" ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับการจัดการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม และชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้นำเสนอแนวคิด "การศึกษาทั้งระบบ" (Whole School Approach) ที่เน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับชุมชน โดยมองว่าการศึกษาคือต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาผู้เรียนและการจัดการศึกษาของไทย ดังนั้นการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในบริบทการศึกษาไทย จึงมีรากฐานมาจากปรัชญาและแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับทักษะชีวิต และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจากแนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) มีลักษณะรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย สรุปได้ ดังนี้

๑) รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน ได้สัมผัสและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสภาพแวดล้อมจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

๒) รูปแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในบริบทจริงของชุมชนผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ปัญหาจริง และการปฏิบัติงานจริงในชุมชนเชื่อมโยงเนื้อหาในห้องเรียนกับชีวิตจริงในชุมชน ทำให้การเรียนรู้มีความหมาย

๓) รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการเรียนรู้เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน ครู และชุมชนสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกัน

๔) รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) การเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และชุมชน ช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการแก้ปัญหา

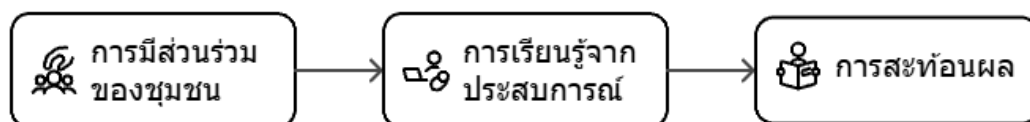
๕) รูปแบบการเรียนรู้ตามบริบท (Contextual Learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในบริบทจริงและมีความหมายต่อผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

๖) รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมระหว่างผู้เรียนด้วยกันพัฒนาทักษะทางสังคม การสื่อสาร และการแก้ปัญหาร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

๗) รูปแบบการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (Deep Learning) เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์จริง การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ในบริบทชุมชนที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

๘) รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เพียงในโรงเรียน แต่เกิดขึ้นตลอดชีวิตและในทุกสถานที่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสนับสนุนแนวคิดนี้ โดยมีชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL)

แผนภาพที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

๒. แนวคิด“บวร” วัด บ้าน โรงเรียน

แนวคิด “บวร” เป็นแนวทางในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกื้อกูลกัน ที่แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและร่วมไม้ร่วมมือและความเกื้อกูลกันกันขององค์กรที่สำคัญภายในชุมชน เช่น “บ้าน วัด และโรงเรียน” ซึ่งหากพูดถึงความเกี่ยวข้องกับการศึกษา “วัด” ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ช่วยขัดเกลาจิตใจและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ผ่านกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม ต่างๆ “บ้าน” เป็นรากฐานสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน ซึ่งเริ่มจากครอบครัว ในการพัฒนาเด็ก โดยให้ความรัก ความอบอุ่น และการอบรมเลี้ยงดู “โรงเรียน” เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะ และความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมต่างๆ ที่ถูกต้อง โดยแนวคิดนี้ช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันต่างๆ เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า “ วัดจะดีมีหลักฐานเพราะบ้านช่วย บ้านจะสวยเพราะมีวัดดัดนิสัย บ้านกับวัดผลัดกันช่วยก็อวยชัย ถ้าขัดกันก็บรลัยทั้งสองทาง” สุภาภิตน์จึงสะท้อนหลายสิ่งหลายอย่างที่ยังบอกให้รู้ว่าบ้านและวัดขาดกันไม่ได้เลย นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนที่เข้ามามีบทบาทในสองหน่วยหลักทางสังคมเพิ่มอีกหนึ่ง ดังมีความหมาย ดังนี้

๑) บ้าน เป็นสถาบันแรกที่เด็กได้เรียนรู้และเติบโต เป็นสถานที่ที่หล่อหลอมบุคลิกภาพ ค่านิยม และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในครอบครัว มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ

๒) วัด เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นสถานที่ที่ผู้คนมาปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ และเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา วัดมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาจิตใจ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และปลูกฝังความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ให้แก่ผู้คนในสังคม นอกจากนี้ วัดยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนในอดีต โดยเป็นสถานที่ที่เด็ก ๆ ได้เรียนรู้หนังสือไทย วิชาความรู้ และศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

๓) โรงเรียน เป็นสถานที่ที่เด็ก ๆ ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถของเด็ก ๆ เพื่อให้พวกเขาสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม โรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และส่งเสริมให้เด็ก ๆ เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

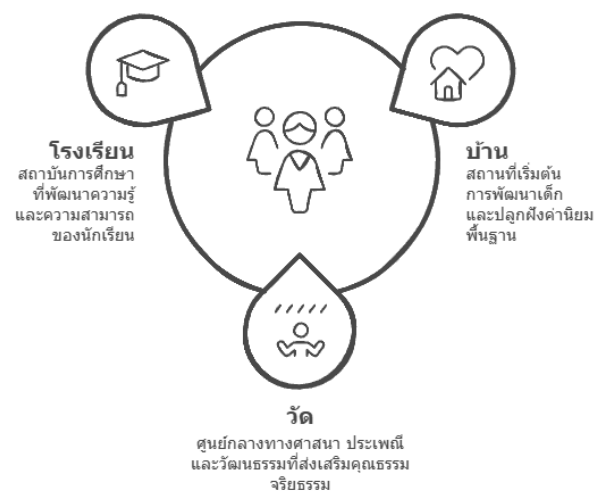
การนำแนวคิด “บวร” ไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนรักษาศีล ๕ ได้รับการสนับสนุนผ่านกิจกรรมที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชุมชน การให้พระสงฆ์มาเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ และการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติธรรมร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ แนวคิด “บวร” ยังช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่

เข้มแข็งระหว่างผู้ปกครอง ครู และชุมชน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมในตัวผู้เรียน ฉะนั้น “บ้าน วัด โรงเรียน” จึงเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด วัดมีบ้านและโรงเรียนให้การอุปถัมภ์ ค้ำชู ทำนุบำรุงพระศาสนา บ้านก็มี วัดคอยให้สติ เตือนใจ รวมทั้งจิตวิญญาณและมีโรงเรียนคอยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน โรงเรียน มีวัด ที่ให้การสนับสนุน อบรมสั่งสอนในศีลธรรม และมีบ้านที่คอยให้การสนับสนุน นำผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยอาจเป็นปราชญ์ชาวบ้าน มาให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ และกรรมการสถานศึกษาก็มีพระ มีผู้นำชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานในโรงเรียน ดังแนวคิดของพระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๕๗) เสนอว่า แนวคิด “บวร” สอดคล้องกับหลัก “ไตรสิกขา” โดยบ้านเน้นการพัฒนาด้านศีล วัดเน้นการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญา และโรงเรียนบูรณาการทั้งสามด้านผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบโดยบูรณาการองค์ความรู้จากทั้งบ้านและวัด รวมทั้งงานวิจัยของ พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (๒๕๕๙) พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามแนวคิดบวร ประกอบด้วย

- ๑) การมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน
- ๒) การแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและเกื้อกูลกัน
- ๓) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง
- ๔) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งสามสถาบัน
- ๕) การพัฒนาระบบการสื่อสารและประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้แนวคิดบวรในการจัดการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยสมศักดิ์ ภูวธิดาวรรณ (๒๕๖๐) เสนอว่า การบูรณาการแนวคิดบวรกับการจัดการศึกษาสมัยใหม่จะส่งเสริมสร้างทั้งสมรรถนะทางวิชาการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งมีข้อดีคือ สร้างความสมดุลระหว่างความรู้ทางโลกและทางธรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน และช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีปัญญาและคุณธรรม

ดังนั้น คำว่า “บวร” จึงไม่ได้เป็นแค่คำพูดสละสลวยคำหนึ่ง แต่เป็นถึงการรวมตัวของหน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุด ที่บ่งบอกถึงความเจริญงอกงามจากวิถีวัฒนธรรมของการพึ่งพาอาศัยกัน โดยทุกคนในชุมชน ที่สามารถพัฒนาการศึกษาไทยผ่านการสร้างความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน แนวคิดนี้มีศักยภาพในการสร้างบุคคลที่มีปัญญาและคุณธรรม แต่จำเป็นต้องมีการพัฒนากลไกและทรัพยากรเพื่อให้งานร่วมกันระหว่างสถาบันต่าง ๆ

แผนภาพที่ ๓ แนวคิด“บวร” วัด บ้าน โรงเรียน

๓. อัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ

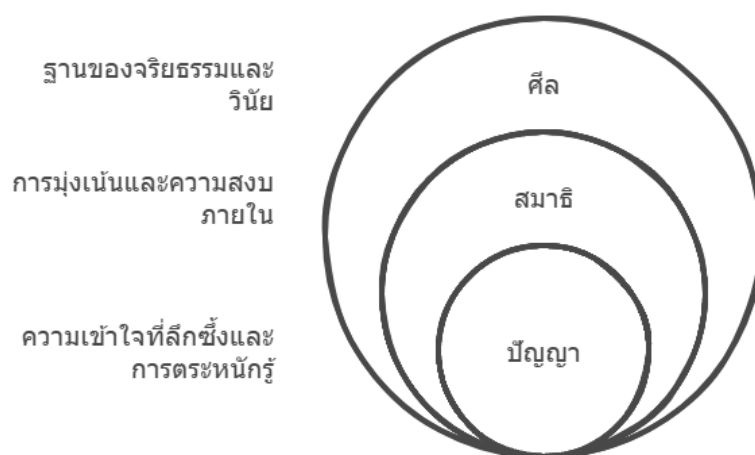
อัตลักษณ์ชาวพุทธ หมายถึง เอกลักษณ์หรือคุณลักษณะเฉพาะที่สะท้อนวิถีชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ความเป็นตัวตนที่สะท้อนถึงความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา และวิถีพุทธหมายถึงการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ศีลธรรม และเมตตาธรรม วิถีพุทธเป็นแนวคิดที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ เข้าใจความจริงของธรรมชาติ

ดังนั้นอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ จึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นพุทธศาสนิกชน โดยมีลักษณะ เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การรักษาศีล การเคารพผู้ใหญ่ การแสดงความกตัญญู การน้อมจิตน้อมใจ การสวดมนต์สรรเสริญพระรัตนตรัย การเจริญภาวนา การนั่งสมาธิ การทำจิตใจให้สงบ และการสร้างความสุขกับปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์วิถีพุทธที่แสดงถึงการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้นักเรียนมีวัตรปฏิบัติในการกิน อยู่ ดู และฟังเป็น ครู บุคลากร ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน มีหน้าที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นบุคคลที่ต้อง “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการคำสอนพุทธศาสนากับกิจกรรมในชุมชน เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาอัตลักษณ์ชาวพุทธได้อย่างเป็นรูปธรรมตามศักยภาพ เป็นคนดี คน เก่ง ของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในสถานศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนพุทธศาสนา จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ ได้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยในปัจจุบันมีโครงการที่สนับสนุนส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธใน

สถานศึกษา เช่น โรงเรียนวิถิพุทธ และโรงเรียนรักษาศีล ๕ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือพุทธวิธี มาจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริงตามหลัก “ไตรสิกขา”

คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” เป็นหลักการการศึกษาที่สำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาไทย โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนใน ๓ ด้านหลัก

แผนภาพที่ ๔ การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา

ศีล (ศีลสิกขา) การฝึกฝนด้านความประพฤติและจริยธรรม โดยการรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ การศึกษาจะเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง เคารพกฎระเบียบ และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

สมาธิ (จิตตสิกขา) การฝึกฝนด้านจิตใจผ่านการฝึกสมาธิและสติ เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตใจที่มั่นคง มีสติรู้ตัว และสามารถควบคุมอารมณ์ได้

ปัญญา (ปัญญาสิกขา) การพัฒนาด้านปัญญาและความรู้ความเข้าใจ โดยการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ในโรงเรียนหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะโรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนวิถิพุทธ และโรงเรียนรักษาศีล ๕ ซึ่งเน้นการบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการเรียนการสอน (Phra Dhammapidok, ๒๐๑๙) ซึ่งนำไปสู่การกำหนดตัวชี้วัดแนวทางการส่งเสริมด้านอัตลักษณ์วิถิพุทธของสถานศึกษา เช่น แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งมีคณะผู้บริหาร ครู และพระอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์ และยกร่างเป็นแนวทางดำเนินการที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังแนวคิดอื่นๆที่นำไปสู่การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์วิถิพุทธในปัจจุบัน โดยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถิพุทธได้ ดังนี้

๑) การศึกษาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นหลักการการศึกษาที่สำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาไทย โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนใน ๓ ด้าน ศีล (ศีลสิกขา) การฝึกฝนด้านความประพฤติและจริยธรรม โดยการรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติ

พื้นฐานของชาวพุทธ การศึกษาจะเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง เคารพกฎระเบียบ และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สมาธิ (จิตตสิกขา) การฝึกฝนด้านจิตใจผ่านการฝึกสมาธิและสติ เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตใจที่มั่นคง มีสติรู้ตัว และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ปัญญา (ปัญญาสิกขา) การพัฒนาด้านปัญญาและความรู้ความเข้าใจ โดยการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) การศึกษาที่เน้นวิถีชีวิตแบบพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ มีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักความพอดีและความไม่ประมาท การศึกษาไทยได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมวิถีพุทธในโรงเรียน โดยเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักพึ่งพาตนเอง มีความพอดีในชีวิต และใช้ชีวิตอย่างสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจ (Somboon, ๒๐๒๐) โรงเรียนหลายแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตพอเพียง เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การประหยัดพลังงาน และการลดการบริโภคฟุ่มเฟือย

๓) การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาไทยที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสและเข้าใจวิถีชีวิตแบบพุทธอย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างกิจกรรมที่นิยมจัดในโรงเรียน ได้แก่ การทำบุญตักบาตร เพื่อฝึกฝนการให้และการแบ่งปัน การฝึกสมาธิและวิปัสสนา เพื่อพัฒนาจิตใจและสร้างสติ การเรียนพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธ แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (Wongsuwan, ๒๐๑๘)

๔) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในหลักสูตร เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาสังคมศึกษา และจริยศึกษา เพื่อสอนหลักธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม วิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสอนให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น วิชาศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะที่สะท้อนหลักพุทธธรรม เช่น การวาดภาพพุทธประวัติ การรำมวยไทย และการทำบุญ

๕) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพุทธอย่างเข้มแข็ง โรงเรียนจะร่วมมือกับวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การจัดค่ายธรรมะ การฝึกปฏิบัติธรรม และการทำกิจกรรมเพื่อสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและซึมซับวิถีพุทธจากประสบการณ์จริง ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ ตามการศึกษาของ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (๒๕๕๙) ประกอบด้วย การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การเรียนรู้ผ่านการสังเกตและการเลียนแบบ การเรียนรู้ผ่านการไตร่ตรองและสะท้อนคิด และการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน

๖) การส่งเสริมจิตสาธารณะและความเมตตากรุณา ซึ่งถูกนำมาใช้ในการศึกษาไทย ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์: เพื่อฝึกฝนการให้และการช่วยเหลือผู้อื่น โครงการจิตอาสา เพื่อส่งเสริมการทำงานเพื่อส่วนรวม การดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

๗) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธในโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนได้ ดังนั้น การพัฒนาครูจึงเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดนี้ โดยการจัดอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการบูรณาการพุทธธรรมในการสอน รวมถึงการส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรม (Chaisuk, ๒๐๒๑)

จึงสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธมีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา และมีความสำคัญอย่างยิ่งกับการศึกษาไทย ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ คุณธรรม และปัญญา การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาช่วยสร้างผู้เรียนที่มีความสมดุลทั้งทางด้านจิตใจและสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๔. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพระราชทานไว้เป็นกรอบแนวคิดที่กล่าวถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนที่เน้นความพอเพียง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งประกอบด้วย “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในชีวิต” ดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

การบูรณาการปรัชญานี้ในระบบการศึกษาไทย มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม เช่น ความพอประมาณ คือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจด้วยเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ความมีภูมิคุ้มกันในชีวิต คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งความพอเพียงเริ่มจากระดับบุคคล และครอบครัว โดยมุ่งเน้นให้บุคคล

และครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว และสามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่น รวมถึงการรักษาวรรณธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙) ดังนั้นเมื่อสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยตนเองแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

แผนภาพที่ ๕ แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาเอกสาร พบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถูกบรรจุไว้ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ และ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้านการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสมและการร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การบูรณาการปรัชญานี้ในโรงเรียนรักษาศิล ๕ ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมธ ตันติเวชกุล (๒๕๕๘) ที่พบว่าการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมเป็นพื้นฐาน อีกทั้งงานวิจัยของ ปรียานุช พิบูลสราวุธ (๒๕๕๙) ได้ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปัจเจกบุคคล องค์กร และชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนใน ๔ มิติ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการบริโภค และการผลิต การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่เพียงเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสากลที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความยั่งยืนในระดับโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาของ อภิชัย พันธเสน (๒๕๖๐) ยังแสดงให้เห็นว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะในประเด็นการ

สร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเอง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนและความมั่นคงของประเทศไทย

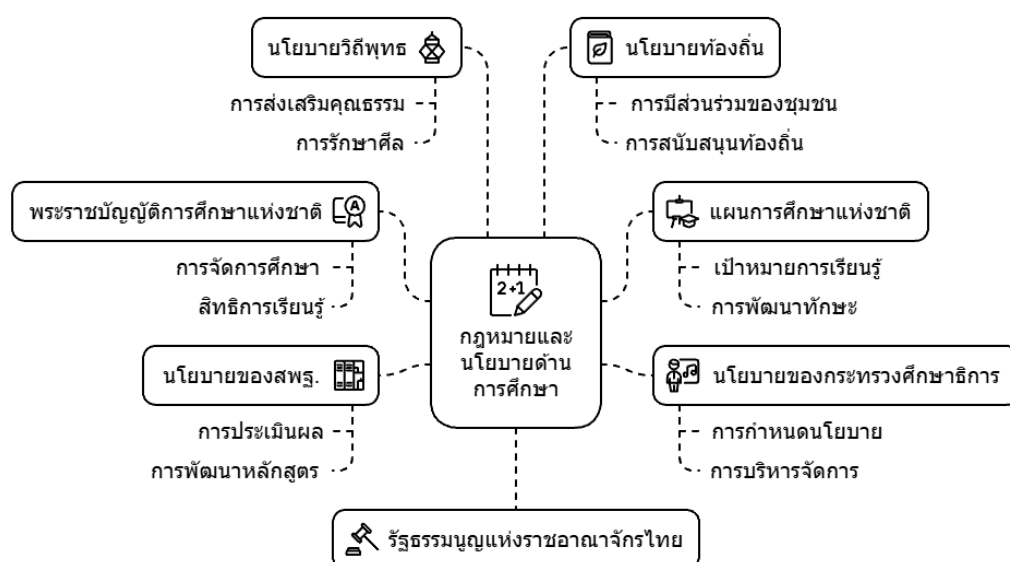
๕. กฎหมาย นโยบายด้านการศึกษา

กฎหมาย นโยบาย ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและชุมชน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่สอดคล้องทั้งรูปแบบการเรียนรู้ที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง และเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ แผนการศึกษาจังหวัดนครปฐม ยังสนับสนุนให้สถานศึกษานำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน เช่น การใช้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา จากภาพรวมกฎหมาย นโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในด้านต่างๆ จึงมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศไทยไปสู่ยุค ๔.๐ ที่เน้นการพัฒนาเชิงนวัตกรรมและการเรียนรู้ที่สร้างคุณค่าให้กับสังคม

นอกจากนี้ แนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ยังสนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น โครงการ "โรงเรียนวิถีพุทธ" และ "โรงเรียนรักษาศีล ๕" โดยมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความสัมพันธ์กับชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น การทำบุญ การปฏิบัติธรรม และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงลักษณะบุคคลที่บ่งบอกถึงวิถีพุทธ ๒๙ ประการ กระทรวงศึกษาธิการและ สพฐ. ได้กำหนดแนวทางการปลูกฝังวิถีพุทธ ๒๙ ประการ ในโรงเรียน โดยเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและบริบทของชุมชน เช่น การปลูกฝังศีล ๕ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรักษาศีล ๕ ผ่านกิจกรรมในชุมชน เช่น การสวดมนต์ การทำบุญ การเวียนเทียน และการเรียนรู้หลักธรรมจากพระสงฆ์ การปฏิบัติสมาธิภาวนา โดยจัดกิจกรรมภาวนา ในชั้นเรียนก่อนเริ่มการเรียนการสอน เช่น การสวดมนต์ การฝึกสมาธิ หรือการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมร่วมกับวัด การแสดงความกตัญญู โดยส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา ครู และพระสงฆ์ เช่น การร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การอ่อนน้อมถ่อมตน โดยใช้กิจกรรมที่ให้ นักเรียนแสดงออกถึงความเคารพ เช่น การไหว้พระ การรับฟังคำสอนจากปราชญ์ชาวบ้าน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกต้นไม้ในโรงเรียน หรือชุมชน การเก็บขยะ การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และการมีจิตอาสา ส่วนนโยบายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ เช่น นโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่

ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความรู้ โดยสรุปกฎหมาย นโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- ๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒
- ๓) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙
- ๔) นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
- ๕) นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
- ๖) นโยบายการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๗) แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนรักษาศีล ๕
- ๘) นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของส่วนท้องถิ่น

แผนภาพที่ ๖ กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา

จากองค์ประกอบทั้ง ๕ ด้านที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” ดังนี้

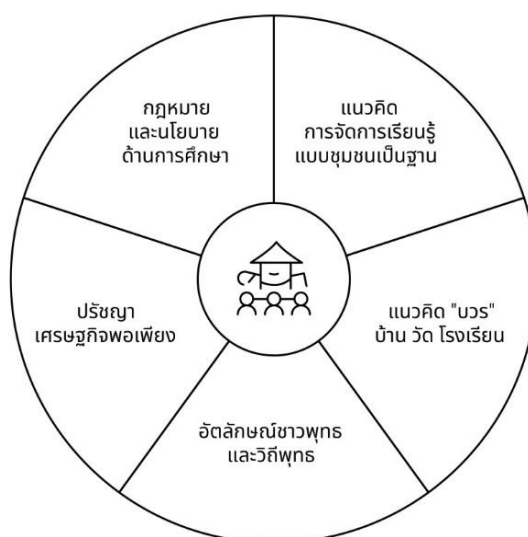
๑. แนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวคิดการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชน โดยมีชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ผ่านการใช้ทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีพื้นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (๑๙๘๔) และแนวคิดของ John Dewey ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง งานวิจัยต่างๆ ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม และสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนได้

๒. แนวคิด“บวร” วัด บ้าน โรงเรียน เป็นแนวทางในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยง ๓ สถาบันหลัก ได้แก่ “บ้าน” เป็นพื้นฐานการอบรมสั่งสอน ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรม “วัด” เป็นศูนย์กลางขัดเกลาจิตใจ ส่งเสริมหลักธรรมและคุณธรรม และ “โรงเรียน” เป็นแหล่งความรู้ที่เสริมสร้างทักษะและความสามารถของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลทั้งทางโลกและทางธรรม โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการศึกษา

๓. อัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่สื่อถึงวิถีชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา การปลูกฝังอัตลักษณ์ในสถานศึกษาทำให้ผู้เรียนพัฒนาในด้าน ศิล สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในด้าน การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม และการศึกษาหลักธรรมในวิชาต่างๆ การศึกษาช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งด้านคุณธรรมและปัญญา อันเป็นรากฐานสำคัญของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณค่า

๔. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทาน เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ใช้ “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน” โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน การนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการใช้ทรัพยากรอย่างมีค่า และพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตที่มั่นคง

๕. กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา ที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ มุ่งให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและชุมชน โดยสนับสนุนการศึกษาแนวพุทธและการเรียนรู้ตลอดชีวิต นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในโครงการ “โรงเรียนวิถีพุทธ” และ “โรงเรียนรักษาศีล ๕” ซึ่งเป็นตัวอย่างของการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปในแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

แผนภาพที่ ๗ ผลการศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งทำการเก็บของมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และครู จำนวน ๑๔ รูป/คน จากชุมชนตัวอย่าง ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไร่จิง-ท่าพูด, ชุมชนสามพราน, และชุมชนบ้านดอนยายหอม โดยมีการกำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ จำนวน ๙ คำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ ความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ดังต่อไปนี้

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

ตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (n = ๑๔)

ลักษณะข้อมูลทั่วไป	รายละเอียด	จำนวน (คน/รูป)	ร้อยละ (%)
ประเภทผู้สัมภาษณ์	พระสงฆ์	๓	๒๑.๔๓
	ปราชญ์ชาวบ้าน	๕	๓๕.๗๑
	ครู	๖	๔๒.๘๖
รวม		๑๔	๑๐๐.๐๐
อายุ	๒๖ - ๓๕ ปี	๓	๒๑.๔๓
	๓๖ - ๔๕ ปี	๓	๒๑.๔๓
	๔๖ - ๕๕ ปี	๒	๑๔.๒๙
	๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๔๒.๘๖
	รวม	๑๔	๑๐๐.๐๐
เพศ	ชาย	๗	๕๐.๐๐
	หญิง	๗	๕๐.๐๐
รวม		๑๔	๑๐๐.๐๐
สถานที่ทำงาน/ชุมชนที่อาศัย	ชุมชนไร่จิง-ท่าพูด	๕	๔๐.๐๐
	ชุมชนสามพราน	๔	๓๐.๐๐
	ชุมชนดอนยายหอม	๕	๓๐.๐๐
รวม		๑๔	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ ๖	๑	๗.๑๔

	มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๒	๑๔.๒๙
	ปริญญาตรี	๖	๔๒.๘๖
	ปริญญาโท	๔	๒๘.๕๗
	ปริญญาเอก	๑	๗.๑๔
รวม		๑๔	๑๐๐.๐๐
ประสบการณ์ การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๕ - ๑๐ ปี	๓	๒๑.๔๓
	๑๐ - ๑๕ ปี	๔	๒๘.๕๗
	๑๕ - ๒๐ ปี	๓	๒๑.๔๓
	๒๐ - ๓๐ ปี	๒	๑๔.๒๙
	มากกว่า ๓๐ ปี	๒	๑๔.๒๙
รวม		๑๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน ๑๔ รูป/คน (n = ๑๔) ซึ่งได้แก่ ประเภทผู้สัมภาษณ์, อายุ, เพศ, สถานที่ทำงาน/ชุมชนที่อาศัย, ระดับการศึกษา, และประสบการณ์การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ดังนี้

ประเภทผู้สัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครู (ร้อยละ ๔๒.๘๖) รองลงมาคือปราชญ์ชาวบ้าน (ร้อยละ ๓๕.๗๑) และพระสงฆ์ (ร้อยละ ๒๑.๔๓) ตามลำดับ

อายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป (ร้อยละ ๔๒.๘๖) และกลุ่มอายุ ๒๖-๓๕ ปี และ ๓๖-๔๕ ปี มีสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ ๒๑.๔๓)

เพศ พบว่า มีสัดส่วนเท่ากันระหว่างชายและหญิง (ร้อยละ ๕๐.๐๐)

สถานที่ทำงาน/ชุมชนที่อาศัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยในชุมชนไร่เชิง-ท่าพูด (ร้อยละ ๕๐.๐๐) รองลงมาคือชุมชนสามพราน และชุมชนดอนยายหอม (ร้อยละ ๓๐.๐๐ เท่ากัน)

ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่จบปริญญาตรี (ร้อยละ ๔๒.๘๖) รองลงมาคือปริญญาโท (ร้อยละ ๒๘.๕๗) และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ร้อยละ ๑๔.๒๙) ตามลำดับ ส่วนประถมศึกษาปีที่ ๖ และปริญญาเอก มีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ ๗.๑๔ เท่ากัน)

ประสบการณ์การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ และส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ๑๐-๑๕ ปี (ร้อยละ ๒๘.๕๗) รองลงมาคือ ๕-๑๐ ปี และ ๑๕-๒๐ ปี (ร้อยละ ๒๑.๔๓ เท่ากัน) ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ ๒๐-๓๐ ปี และมากกว่า ๓๐ ปี มีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ ๑๔.๒๙ เท่ากัน)

๒) ผลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๖ รูป/คน ดังนี้

คำถามที่ ๑ ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ ๓ รูป มีความเห็นว่า “พระสงฆ์ควรเป็นต้นแบบในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน” การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดค่ายธรรมะ หรือค่ายพุทธบุตร การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน^๑ จัดกิจกรรมสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ และกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี การให้ความรู้ด้านธรรมะ แก่เด็กและเยาวชนที่เข้าใจเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านต่างๆ โดยมีวัดที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลาง ตามความเห็นของพระสงฆ์อีกรูป “วัดต้องเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีและส่งเสริมอัตลักษณ์ที่ดั่งามทางพระพุทธศาสนาแก่ชุมชน”^๒ เช่น การเรียนการสอนธรรมศึกษา นักระฆังและภาษาบาลี การศึกษาประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญในท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งนอกจากพระสงฆ์เป็นต้นแบบในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ยังต้องมีวัดต้องเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อีกด้วย ส่วนแนวทางการเห็นของพระสงฆ์อีกรูปที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “การสร้างคนดี ประพฤติและปฏิบัติดี มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ ต้องเริ่มจากครอบครัว”^๓ โดยมีพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ต้องมีความรู้ดี เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นต้นแบบในการสอนลูกสอนหลานได้ เหมือนคำกล่าวที่ว่า “ภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดของเด็ก คือความรักจากครอบครัว ที่คอยปกป้อง ดูแล ตักเตือน และพร้อมที่จะเข้าใจ เพราะหากพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีได้ ลูกก็เป็นคนดีได้ตาม”^๔

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน มีความเห็นว่า “ต้องสอนให้เด็กรู้จักวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งามของพุทธศาสนาและความเป็นไทย” “โดยสอนให้เด็ก ๆ ในชุมชนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของความเป็นไทยและพระพุทธศาสนา เช่น การไหว้ การเคารพผู้ใหญ่ การอ่อนน้อมถ่อมตน และมารยาทไทย สอดคล้องกับปราชญ์ชาวบ้านอีกท่านหนึ่งเห็นว่า “การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธต้องปลูกฝังในเรื่องเล็ก ๆ จากครอบครัว เช่น ความกตัญญู”^๕ และมุมมอง

^๑ สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๒ สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๓ สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๔ สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๕ สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๖ สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

อีกส่วนหนึ่งยังเสนอแนวทางที่ชัดเจนว่า ครอบครัวมีส่วนสำคัญของการอบรมดูแลลูกหลานให้เป็นคนดีและมีอัตลักษณ์วิถีพุทธ^๗ เพราะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด ดังเช่นปราชญ์ชาวบ้านจำนวน ๒ ท่าน มีความเห็นว่า “พ่อแม่ปู่ย่าตายายต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกหลาน” และ “คือแบบว่าถ้าพ่อแม่ไม่ลงมือทำ แล้วใครจะสอนลูกสอนหลานได้ดีเท่า เพราะฉะนั้นพ่อแม่คือแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่สุดแล้ว” เช่นเดียวกัน มุมมองอีกส่วนหนึ่งยังเสนอแนวทางว่า “ควรส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธและภูมิปัญญาไทยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น”^๘ โดยผ่านปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่น มาถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทย วิถีวัฒนธรรมประเพณีและการให้ความสำคัญแก่คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมและธรรมชาติ เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และทรัพยากรธรรมชาติ หรือการถ่ายทอดความรู้ของวัฒนธรรมประเพณีที่ท้องถิ่นและธรรมชาติ เช่น พระเพณีแรกนาขวัญ แห่นางแมว พลอยกระพวง หรือประเพณีการบวชป่า เพื่อให้คนเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่คู่กับท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ สอดคล้องกับความเห็นจากปราชญ์ชาวบ้านอีกท่านหนึ่งเสริมว่า^๙ “อย่าลืมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะหายไป” เช่น ศิลปหัตถกรรม นิทานเรื่องเล่า สมุนไพร ความเชื่อ มารยาทและการปฏิบัติตน หรือการละเล่นต่างๆ ต้องเอามาถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ สอดคล้องกับความเห็นของปราชญ์ชาวบ้านอีกท่าน “แม้ศาสนาพุทธจะอยู่ในชีวิตประจำวันของเรา การทำบุญให้ทานก็ต้องสอนมารยาทไทยก็ต้องสอน”^{๑๐}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มีความเห็นว่า “ควรใช้การบูรณาการหลักธรรมร่วมกับการสอนนักเรียน”^{๑๑} คือวิธีการหนึ่งที่ใช้การผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับรายวิชาในทุกกลุ่มสาระเช่น การนำอริยสัจ ๔ มาสอนให้นักเรียนแก้ปัญหา การสวดมนต์ หรือการฝึกสมาธิก่อนเริ่มเรียน ถือเป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธแก่นักเรียน สอดคล้องครูอีกท่านหนึ่งว่า “โรงเรียนรักษาศิล ๕ หรือโรงเรียนวิถีพุทธ คือต้นแบบสถานศึกษาที่มีแนวทางส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้”^{๑๒} ซึ่งเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เช่น มีพระพุทธรูปสำหรับกราบไหว้ในโรงเรียน มีภาพพระพุทธรูปหน้าชั้นเรียน มีคำคมธรรมะ พุทธศาสนสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส ติดตามสถานที่ต่างๆ และมีพื้นที่เฉพาะสำหรับการปฏิบัติธรรม หรือนั่งสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับ “แนวทางดำเนินการสู่ความเป็น

^๗ สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๘ สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^๙ สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๑} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๙ ประการ”^{๑๓} เช่นเดียวกับครูอีกท่านเห็นว่า “การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธแก่นักเรียน” กิจกรรมที่สะท้อนด้านส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ^{๑๔} การเข้าค่ายคุณธรรม การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การตั้งชมรมพุทธศาสนา หรือกิจกรรมการใส่เสื้อขาวในวันศุกร์ เป็นสิ่งที่สามารถบ่มเพาะให้นักเรียนคนดี และบ่งบอกถึงการเป็นพุทธมามกะ หรือผู้แสดงตนว่านับถือพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับครูส่วนหนึ่งเห็นว่า “การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำทุกปี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม”^{๑๕} และ “การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน” โรงเรียนควรจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวันสำคัญเหล่านี้ รวมถึงการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนมีความสามัคคี มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการส่งเสริมเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งครูท่านหนึ่งเห็นว่า “การจัดค่ายพุทธบุตรเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธให้กับนักเรียนได้ดี”^{๑๖} โดยมีความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน วัดมีพระสงฆ์เป็นวิทยากรอบรมสั่งสอน โรงเรียนทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยให้กับบุตรหลาน ผู้ปกครองมีหน้าที่ช่วยเหลือเพิ่มเติมให้เกิดความสมบูรณ์ เช่น การเป็นเจ้าภาพอาหาร การร่วมแรงร่วมใจกันเตรียมงานให้บุตรหลาน^{๑๗} นอกจากนี้กับครูอีกท่านเห็นว่า “การเชิญพระสงฆ์หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้แก่นักเรียนถือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ดีเยี่ยมจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชน” ในรูปแบบของการให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นเรียน เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธให้กับนักเรียน หรือเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาบรรยายและจัดฝึกอบรม เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสอนให้รู้คุณค่า มีความเข้าใจต่อบริบทของศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ถือเป็นส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธอีกวิธีหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น การใช้สื่อหรือเทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้ ที่เข้าใจ และเข้าถึงได้ง่าย สอดคล้องกับความเห็นของครูท่านหนึ่งว่า “ปัจจุบันการเป็นครูต้องปรับตัวให้ทันสมัย การสอนพระพุทธศาสนาสอนอย่างไรให้สนุก”^{๑๘} หรือ “เด็กสมัยนี้ชอบอะไรที่มีสีสัน มีลูกเล่น หรือเสริมเทคโนโลยีการสอนที่น่าสนใจ เราต้องทำให้การ

^{๑๓} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๔} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๖} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๗.

^{๑๗} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

เรียนพระพุทธศาสนาไม่น่าเบื่อ” ^{๑๙}การใช้สื่อวิดีโอ การใช้อินเทอร์เน็ต การใช้สื่อเกม การใช้สื่อจำลอง หรือสื่อจากของจริง ที่สามารถเชื่อมโยงให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้และเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธได้

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๑ เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้	๑๕	๑๘.๗๕	บทบาทของวัด
๒	การอบรมสั่งสอนของครอบครัว	๑๒	๑๕.๐๐	บทบาทของบ้าน
๓	การจัดกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียน	๑๐	๑๒.๕๐	บทบาทของโรงเรียน
๔	การบูรณาการหลักธรรมในการสอน	๘	๑๐.๐๐	การบูรณาการหลักธรรม
๕	ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน	๘	๑๐.๐๐	การประสานความร่วมมือ
๖	การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	๗	๘.๗๕	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
๗	การใช้สื่อและเทคโนโลยีทันสมัย	๖	๗.๕๐	รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย
๘	การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี	๖	๗.๕๐	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน
๙	การสร้างจิตสำนึกรักษาสีขาวดล้อม	๕	๖.๒๕	การสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน
๑๐	การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๓	๓.๗๕	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ
	รวม	๘๐	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มีความถี่สูงสุด (ร้อยละ ๑๘.๗๕) รองลงมาคือ การอบรมสั่งสอนของครอบครัว (ร้อยละ ๑๕.๐๐) การจัดกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียน (ร้อยละ ๑๒.๕๐) การบูรณาการหลักธรรมในการสอนและความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน

^{๑๙} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

(ร้อยละ ๑๐.๐๐ เท่ากัน) การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ ๘.๗๕) การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี (ร้อยละ ๗.๕๐ เท่ากัน) การสร้างจิตสำนึกการศึกษาสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ ๖.๒๕) และการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ ๓.๗๕) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๑ สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธควรดำเนินการผ่านความร่วมมือของสถาบันหลักในสังคม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สำคัญ ครอบครัวมีบทบาทในการอบรมสั่งสอน และโรงเรียนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางศาสนา ทั้งนี้ต้องมีการบูรณาการหลักธรรมในการสอน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี รวมถึงการสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ในการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

คำถามที่ ๒ ประเด็นเกี่ยวกับในมุมมองของท่าน มีเข้าใจคำว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธว่าอย่างไร และอัตลักษณ์วิถีพุทธตัวไหนที่ต้องได้รับการพัฒนาบ้าง พบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ มีความเห็นว่าอัตลักษณ์วิถีพุทธคือการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า “อัตลักษณ์วิถีพุทธคือการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การมีเมตตา กรุณา การให้ทาน การรักษาศีล การทำสมาธิ และการรู้จักพอเพียง”^{๒๐} สอดคล้องกับพระอีกรูปว่า “อัตลักษณ์วิถีพุทธคือการมีศีล สมาธิ ปัญญา และการมีจิตใจที่เบิกบานเป็นปกติสุข” และ “อัตลักษณ์วิถีพุทธคือเอกลักษณ์เฉพาะตัวของบุคคล ที่นำหลักธรรมคำสอนของทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิต”^{๒๑} การทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส ก็ถือได้ว่ามีอัตลักษณ์วิถีพุทธอยู่ในตนเอง”^{๒๒} ส่วนประเด็นที่ควรพัฒนา พระสงฆ์เห็นว่าควร “ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรักษาศีล ๕ เป็นอัตลักษณ์พื้นฐานเพราะเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวันและสามารถปฏิบัติได้ทุกเพศทุกวัย โดยเริ่มจากครอบครัวและขยายผลไปสู่โรงเรียนและชุมชน”^{๒๓} “การสอนเกี่ยวกับการเคารพให้เกียรติ การมีความเมตตา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะเป็นธรรมที่สร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข และลดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน” และ “การรู้จักนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในชีวิตประจำวันในการแก้ปัญหาชีวิตหรือ

^{๒๐} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พุศิจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๑} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พุศิจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๒} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พุศิจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๓} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พุศิจิกายน ๒๕๖๗.

การพัฒนาตนเอง และรู้จักพึ่งพาตนเองประหยัด อดออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ ตามต้นแบบ
อัตลักษณ์วิถีพุทธ ๒๙ ประการ”^{๒๔}

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน มองว่าอัตลักษณ์วิถีพุทธเกี่ยวข้องกับการเป็นคนดี
และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “อัตลักษณ์วิถีพุทธหมายถึงการเป็น
คนที่มีศีลธรรม ประพฤติดีและดำรงตนอย่างพอเพียง” สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า “อัตลักษณ์วิถีพุทธ
คือการแสดงออกถึงวัฒนธรรมและประเพณีไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา”^{๒๕} และ “อัตลักษณ์
วิถีพุทธคือการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา” นอกจากนี้ยังมีมุมมองเพิ่มเติมว่า “อัตลักษณ์วิถีพุทธ
คือการที่บุคคลมีจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และปฏิบัติตามหลักธรรม” ในด้านการพัฒนา ปราชญ์เห็นว่า
“สิ่งที่ควรพัฒนาคือการสอนเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับมรรยาทพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย ”
“การปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของการมีวิถีชีวิตร่วมกับพระพุทธศาสนา”^{๒๖} และ “การสร้าง
กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของคนทุกช่วงอายุเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ
และวิถีประเพณีวัฒนธรรมไทย”^{๒๗}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มีความเข้าใจว่าอัตลักษณ์วิถีพุทธคือการมีคุณธรรมจริยธรรมและ
ความรับผิดชอบต่อสังคม ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า^{๒๘} “อัตลักษณ์วิถีพุทธคือการมีลักษณะเป็นคนดี
มีศีลธรรมและจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม” อีกท่านเสริมว่า “ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู
และความมีวินัย คืออัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างหนึ่ง”^{๒๙} และ “อัตลักษณ์วิถีพุทธคือการเป็นผู้มีปัญญา
รู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ และรู้จักแก้ปัญหา” ส่วนประเด็นที่ควรพัฒนา ครูเสนอว่า “สิ่งที่ควรพัฒนาคือ
การสอนให้นักเรียนเรียนรู้หลักธรรมคำสอนที่สามารถปฏิบัติได้ตามช่วงวัย” การสร้างกิจกรรมเสริมให้
นักเรียนได้เรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับนักเรียน^{๓๐}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มสื่อให้เห็นว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธมีความหมายครอบคลุม
ทั้งการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม การมีคุณธรรมจริยธรรม และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี โดยการ
พัฒนาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน มุ่งเน้นการปลูกฝัง
หลักธรรมพื้นฐาน การส่งเสริมการปฏิบัติ และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม

^{๒๔} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๖} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๗} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๘} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๒๙} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๓๐} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๗.

กับช่วงวัย ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปไว้ว่า “สิ่งที่ควรพัฒนาคือการสร้างหลักสูตรที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน”^{๓๑} และต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๒ เกี่ยวกับความเข้าใจและการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : เกี่ยวกับความเข้าใจและการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	การดำเนินชีวิตตามหลักธรรม	๑๒	๑๖.๖๗	อัตลักษณ์และวิถีพุทธ
๒	การมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม	๑๐	๑๓.๘๙	การพัฒนาคุณลักษณะ ผู้เรียน
๓	การรักษาศีล ๕	๘	๑๑.๑๑	คุณลักษณะของชาวพุทธ
๔	การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา	๗	๙.๓๒	การปฏิบัติตามหลัก ไตรสิกขา
๕	การพัฒนาเรียนรู้ตามช่วงวัย	๗	๙.๓๒	การพัฒนาคุณลักษณะ ผู้เรียน
๖	การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน	๖	๘.๓๓	การประสานความร่วมมือ ระหว่างสถาบัน
๗	การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี	๖	๘.๓๓	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับบริบทชุมชน
๘	การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียง	๕	๖.๙๔	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง
๙	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๔	๕.๕๖	การส่งเสริมกิจกรรมการ เรียนรู้
๑๐	การสร้างหลักสูตรที่เน้นคุณธรรม	๔	๕.๕๖	การบูรณาการหลักธรรม ในการสอน
๑๑	การประเมินผลด้านคุณธรรม	๓	๔.๑๗	การพัฒนาผู้เรียนตาม แนววิถีพุทธ
	รวม	๗๒	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธพบว่า การมีศีลธรรมและจริยธรรมมีความถี่สูงสุด (ร้อยละ ๒๐.๐๐) รองลงมาคือการช่วยเหลือผู้อื่น

^{๓๑} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

และสังคม (ร้อยละ ๑๔.๒๙) การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา (ร้อยละ ๑๑.๔๓) การมีความเมตตากรุณา และการมีจิตใจสงบและมีสมาธิ (ร้อยละ ๑๐.๐๐ เท่ากัน) การรักษาวัฒนธรรมประเพณี (ร้อยละ ๘.๕๗) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและการมีความรับผิดชอบ (ร้อยละ ๗.๑๔ เท่ากัน) การมีความกตัญญูและการมีปัญญาในการแก้ปัญหา (ร้อยละ ๕.๗๑ เท่ากัน) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธควรมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีศีลธรรม จริยธรรม และการช่วยเหลือสังคมเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๒ พบว่า ทั้งพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และครูมีความเข้าใจตรงกันว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธครอบคลุมทั้งการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม การมีคุณธรรม จริยธรรม และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี โดยการพัฒนาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน มุ่งเน้นการปลูกฝังหลักธรรมพื้นฐาน การส่งเสริมการปฏิบัติ และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างยั่งยืน

คำถามที่ ๓ ท่านคิดว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีลักษณะหรือพฤติกรรมเป็นอย่างไรบ้าง พบว่า

มummongจากพระสงฆ์ ๓ รูป มองว่าผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะมีพฤติกรรมที่สะท้อนความมีศีลธรรมและจิตใจที่งดงาม ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีศีลธรรม การรักษาศีล การเคารพผู้อื่น และการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สอดคล้องกับพระอีกรูปที่^{๓๒} ลักษณะสำคัญคือการมีจิตใจสงบ มีสมาธิ และมีความเมตตาต่อผู้อื่น การสวดมนต์และทำสมาธิเป็นประจำจะช่วยให้คนเหล่านี้มีจิตใจมั่นคง^{๓๓} และยังมีการแสดงออกผ่านการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังที่พระอีกรูปกล่าวว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธมักแสดงออกถึงความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต และการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การร่วมทำบุญในชุมชนหรือการอุทิศเวลาเพื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๓๔}

มummongจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน มองว่าผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะมีการปฏิบัติตนที่สะท้อนวัฒนธรรมประเพณีและการมีคุณธรรม ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะมีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทย^{๓๕} การเคารพผู้ใหญ่ การร่วมงานบุญ การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน สอดคล้องกับอีกท่านที่^{๓๖} ลักษณะที่สำคัญคือความมีวินัย การรักษาคำพูด และการ

^{๓๒} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๓๓} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๓๔} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๓๕} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า^{๓๖} การให้ทานและการรักษาศีล และ พฤติกรรมที่เห็นได้ชัด คือการให้ความสำคัญกับการทำบุญตักบาตร การปฏิบัติธรรม และการร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง^{๓๗} นอกจากนี้ยังรวมถึงการมีจิตใจที่ดีงาม ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะไม่โลภ ไม่โกรธง่าย และมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยความอดทนและปัญญา^{๓๘} และการมีจิตสาธารณะ ลักษณะสำคัญคือการมีจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม รวมถึงการใส่ใจสิ่งแวดล้อม คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะแสดงออกถึงความเคารพต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน^{๓๙}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มองว่าผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะแสดงออกผ่านพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบและมีคุณธรรม ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะมีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การทำงานอย่างตั้งใจ การเคารพกฎระเบียบ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี^{๔๐} สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า พฤติกรรมสำคัญคือการรักษาความสงบของจิตใจ การไม่พูดจาทำร้ายผู้อื่น และการมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์^{๔๑} และ ลักษณะที่สำคัญคือการพึ่งพาตนเองและการประหยัดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนทางพุทธศาสนา^{๔๒} นอกจากนี้ยังรวมถึงการมีปัญญาและจิตใจที่ดีงาม ดังที่ครูอีกท่านกล่าวว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธมักมีความอดทนต่อความยากลำบาก และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีที่เหมาะสม^{๔๓} พฤติกรรมที่เด่นชัดคือการช่วยเหลือสังคม การเป็นอาสาสมัครในงานชุมชน หรือการทำความสะอาดวัดในวันสำคัญทางศาสนา^{๔๔} และ คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะเป็นคนที่รู้จักให้อภัย ไม่ถือโทษโกรธง่าย และมีความสุขในการช่วยเหลือผู้อื่น^{๔๕}

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มสื่อให้เห็นว่า ผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีศีลธรรม การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา และการมีจิตใจที่ดีงาม ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และ

^{๓๖} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๓๘} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๓๙} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๐} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๑} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๒} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๓} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๔} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

ปัญญา เป็นลักษณะที่ชัดเจนของคนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ ซึ่งแสดงออกผ่านการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังที่ครูอีกท่านกล่าวว่า พฤติกรรมของคนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธคือการสวดมนต์ก่อนนอน การไหว้พระในตอนเช้า และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๓ เกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๔ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : เกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	การมีศีลธรรมและจริยธรรม	๑๔	๒๐.๐๐	คุณลักษณะของชาวพุทธ
๒	การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	๑๐	๑๔.๒๙	การสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน
๓	การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา	๘	๑๑.๔๓	การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา
๔	การมีความเมตตากรุณา	๗	๑๐.๐๐	คุณลักษณะของชาวพุทธ
๕	การมีจิตใจสงบและมีสมาธิ	๗	๑๐.๐๐	คุณลักษณะของชาวพุทธ
๖	การรักษาวัฒนธรรมประเพณี	๖	๘.๕๗	การเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน
๗	การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง	๕	๗.๑๔	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๘	การมีความรับผิดชอบ	๕	๗.๑๔	การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน
๙	การมีความกตัญญู	๔	๕.๗๑	คุณลักษณะของชาวพุทธ
๑๐	การมีปัญญาในการแก้ปัญหา	๔	๕.๗๑	การพัฒนาทักษะการเรียนรู้
	รวม	๗๐	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีศีลธรรมและจริยธรรมมากที่สุด (ร้อยละ ๒๐.๐๐) รองลงมาคือการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม (ร้อยละ ๑๔.๒๙) และการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา (ร้อยละ ๑๑.๔๓) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีความเมตตากรุณาและการมีจิตใจสงบ (ร้อยละ ๑๐.๐๐ เท่ากัน) การรักษาวัฒนธรรมประเพณี (ร้อยละ ๘.๕๗) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและการมีความรับผิดชอบ (ร้อยละ ๗.๑๔ เท่ากัน) และการมีความกตัญญูและการมีปัญญาในการแก้ปัญหา (ร้อยละ ๕.๗๑ เท่ากัน)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๓ พบว่า ทั้งพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และครู มีมุมมองสอดคล้องกันว่า ผู้ที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธจะแสดงออกผ่านพฤติกรรมที่มีศีลธรรม จริยธรรม มีความเมตตากรุณา และปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา นอกจากนี้ยังต้องมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รักษาวัฒนธรรมประเพณี และดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์วิถีพุทธไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติตามหลักศาสนาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสร้างสรรค์

คำถามที่ ๔ ท่านคิดว่า ในชุมชนของท่านมีจุดเด่น/กิจกรรมอะไรบ้างที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ ๓ รูป มองว่าจุดเด่นของชุมชนคือการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า จุดเด่นในชุมชนคือการจัดกิจกรรมตักบาตรในวันพระใหญ่ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน^{๔๖} กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของศีลธรรมและวัฒนธรรมพุทธ^{๔๗} สอดคล้องกับพระอีกรูปที่ว่า "ในชุมชนของเรา มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมทุกวันพระ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนมาฝึกสมาธิและฟังธรรมะ ซึ่งช่วยปลูกฝังจิตใจที่สงบและมีสมาธิ และ กิจกรรมเด่นคือการจัดงานสัปดาห์วิสาขบูชา ซึ่งมีทั้งการเวียนเทียน การบรรยายธรรม และการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมความรักและความสามัคคีในชุมชน^{๔๘}

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน เห็นว่าจุดเด่นอยู่ที่การผสมผสานระหว่างประเพณีท้องถิ่นและพุทธศาสนา ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า ชุมชนของเรามีประเพณีการทำบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนและสืบสานวัฒนธรรมพุทธ^{๔๙} และ กิจกรรมที่เด่นชัดคือการทำข้าวต้มมัดในงานบุญ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสนา^{๕๐} นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดกิจกรรมสวดมนต์หมู่ในหมู่บ้านทุกเดือนเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ และช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน^{๕๑} รวมถึงกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมปลูกต้นไม้รอบวัดเป็นจุดเด่นในชุมชนของเรา เพราะเป็นสัญลักษณ์ของการอนุรักษ์ธรรมชาติและการเชื่อมโยงกับ

^{๔๖} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๗} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๘} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๔๙} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๐} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๑} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

พุทธศาสนา^{๕๒} และกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี ประเพณีทอดกฐินสามัคคีที่จัดขึ้นทุกปีเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงชุมชนกับวัด และเป็นการปลูกฝังความเมตตาและการให้^{๕๓}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มองว่าจุดเด่นอยู่กับการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชน ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า ในชุมชนของเรา มีกิจกรรมพานักเรียนไปเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสกับประเพณีและคำสอนพุทธศาสนาโดยตรง^{๕๔} สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า กิจกรรมเด่นคือการจัดค่ายพุทธธรรมในชุมชน^{๕๕} โดยมีพระสงฆ์และปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้^{๕๖} นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่หลากหลาย การร่วมกันจัดตลาดนัดวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งเน้นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา^{๕๗} การจัดกิจกรรมอาสาสมัครช่วยเหลือวัด กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัดในชุมชน^{๕๘} และ การจัดกิจกรรม 'ฟังธรรมวันพระ' ในโรงเรียน^{๕๙}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มให้เห็นว่า ชุมชนมีจุดเด่นในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน มีการผสมผสานระหว่างประเพณีท้องถิ่นกับหลักพุทธศาสนา และมีการเชื่อมโยงกิจกรรมระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า กิจกรรมการส่งเสริมการสวดมนต์ในครอบครัวที่จัดโดยชุมชนเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ และ การจัดงานบุญร่วมกับครอบครัวนักเรียน การทำบุญครบรอบวันเกิดเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๔ เกี่ยวกับจุดเด่นและกิจกรรมในชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : จุดเด่นและกิจกรรมในชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	การจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ	๑๔	๑๘.๔๒	บทบาทของวัด
๒	การทำบุญตักบาตรและสวดมนต์	๑๒	๑๕.๓๙	บทบาทของวัด

^{๕๒} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๓} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๔} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๖} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๗} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๘} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๕๙} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

๓	การจัดกิจกรรมร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน	๙	๑๑.๘๔	การประสานความร่วมมือระหว่างสถาบัน
๔	การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี	๘	๑๐.๕๓	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน
๕	การจัดค่ายธรรมะและพุทธบุตร	๗	๙.๒๑	การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้
๖	การปฏิบัติธรรมและนั่งสมาธิ	๖	๗.๘๙	การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา
๗	การจัดนิทรรศการและตลาดวัฒนธรรม	๕	๖.๕๘	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน
๘	การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	๔	๕.๒๖	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน
๙	การทำกิจกรรมจิตอาสา	๔	๕.๒๖	การสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน
๑๐	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๓	๓.๙๕	การสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม
๑๑	การบูรณาการธรรมะในการเรียน	๒	๒.๖๓	การบูรณาการหลักธรรมในการสอน
๑๒	การจัดพื้นที่ปฏิบัติธรรมในโรงเรียน	๒	๒.๖๓	บทบาทของโรงเรียน
	รวม	๗๖	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางความถี่เกี่ยวกับจุดเด่นและกิจกรรมในชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า การจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญมีความถี่สูงสุด (ร้อยละ ๑๘.๔๒) รองลงมาคือการทำบุญตักบาตรและสวดมนต์ (ร้อยละ ๑๕.๗๙) การจัดกิจกรรมร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (ร้อยละ ๑๑.๘๔) การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี (ร้อยละ ๑๐.๕๓) การจัดค่ายธรรมะและพุทธบุตร (ร้อยละ ๙.๒๑) การปฏิบัติธรรมและนั่งสมาธิ (ร้อยละ ๗.๘๙) การจัดนิทรรศการและตลาดวัฒนธรรม (ร้อยละ ๖.๕๘) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการทำกิจกรรมจิตอาสา (ร้อยละ ๕.๒๖ เท่ากัน) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ร้อยละ ๓.๙๕) และการบูรณาการธรรมะในการเรียนและการจัดพื้นที่ปฏิบัติธรรมในโรงเรียน (ร้อยละ ๒.๖๓ เท่ากัน)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๔ สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมีจุดเด่นในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน มีการผสมผสานระหว่างประเพณีท้องถิ่นกับหลักพุทธศาสนา และมีการเชื่อมโยงกิจกรรมระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีและความสามัคคีในชุมชน รวมถึง

เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และอัตลักษณ์วิถีพุทธให้แก่เยาวชนผ่านกิจกรรมที่มีความหมาย และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

คำถามที่ ๕ ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นอย่างไร พบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ ๓ รูป มองว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานคือการนำ ทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชนมาใช้ในการเรียนรู้ ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานคือการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นสื่อการเรียนรู้^{๖๐} การสอนให้ เยาวชนรู้จักประเพณีท้องถิ่นผ่านกิจกรรมในวัด^{๖๑} สอดคล้องกับพระอีกรูปที่ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ นี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน โดยเฉพาะในกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น การปฏิบัติธรรมร่วมกัน และ ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็น ฐานควรเน้นการดึงเอาเรื่องราวในชีวิตประจำวันของชุมชนมาสอน การเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมไทย^{๖๒}

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน เห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐานคือการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การทำขนมพื้นบ้านหรือการ จัดงานบุญ^{๖๓} และ การดึงภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การทอผ้า การทำบายศรี หรือการเล่านิทาน พื้นบ้าน มาใช้ในการเรียนการสอน ถือเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใกล้ชิดกับชีวิตจริง^{๖๔} นอกจากนี้ยัง ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้เด็กๆ เข้าใจถึง คุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น และยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตัวเอง^{๖๕} รวมถึงการ พัฒนาทักษะชีวิต รูปแบบการเรียนรู้ที่ดีคือการให้นักเรียนได้สัมผัสกับกิจกรรมจริงในชุมชน^{๖๖} และ การเรียนรู้ในชุมชนช่วยสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและช่วยพัฒนาทักษะชีวิต การเรียนรู้การแก้ปัญหา ในสถานการณ์จริง^{๖๗}

^{๖๐} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๑} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๒} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๓} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๔} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๕} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๖} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๗} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มองว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนกับชีวิตจริง ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานคือการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากชุมชน การไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการสัมผัสชีวิตจริงของชาวบ้าน^{๖๘} สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า การเรียนรู้แบบนี้ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งความรู้จริงนอกห้องเรียน^{๖๙} และยังช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยพัฒนาทักษะชีวิตและปลูกฝังคุณธรรม^{๗๐} การเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับการเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นแนวทางที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญของชุมชนและการทำงานร่วมกัน^{๗๑} รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง^{๗๒} และ การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น การจัดโครงการปลูกต้นไม้ ปล่อยปลา หรือการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี^{๗๓}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตจริงในชุมชน ผ่านการใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญา และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นแล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะชีวิต ปลูกฝังคุณธรรม และสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองอีกด้วย ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า การบูรณาการชุมชนเข้ากับการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ช่วยให้นักเรียนรู้จักรากเหง้าของตัวเอง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๕ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๖ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในชุมชน	๑๔	๑๙.๗๒	การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง
๒	การใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑๐	๑๔.๐๘	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

^{๖๘} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๖๙} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๐} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๑} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๒} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๓} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

๓	การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน	๙	๑๒.๖๘	การประสานความร่วมมือระหว่างสถาบัน
๔	การพัฒนาทักษะชีวิตและคุณธรรม	๘	๑๑.๒๗	การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน
๕	การเรียนรู้นอกห้องเรียน	๘	๑๑.๒๗	รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย
๖	การเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	๖	๘.๔๕	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน
๗	การสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น	๔	๕.๖๓	การสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน
๘	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๔	๕.๖๓	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
๙	การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง	๓	๔.๒๓	การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง
๑๐	การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน	๓	๔.๒๓	การพัฒนาทักษะการเรียนรู้
๑๑	การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	๒	๒.๘๒	การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
	รวม	๗๑	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในชุมชนมีความถี่สูงสุด (ร้อยละ ๑๙.๗๒) รองลงมาคือการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร้อยละ ๑๔.๐๘) การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (ร้อยละ ๑๒.๖๘) การพัฒนาทักษะชีวิตและคุณธรรม และการเรียนรู้นอกห้องเรียน (ร้อยละ ๑๑.๒๗) การเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน (ร้อยละ ๘.๔๕) การสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน (ร้อยละ ๕.๖๓) การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงและการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน (ร้อยละ ๔.๒๓) และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ร้อยละ ๒.๘๒)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๕ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตจริงในชุมชน โดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นแล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะชีวิต ช่วยปลูกฝังคุณธรรม และสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ในการสร้างสภาพแวดล้อมและโอกาสการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน

คำถามที่ ๖ ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมให้อัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างไร พบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ ๓ รูป มองว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานคำสอนทางศาสนากับชีวิตประจำวัน การพานักเรียนมาวัดเพื่อเรียนรู้ศีลธรรมและการปฏิบัติธรรม^{๗๔} สอดคล้องกับพระอีกรูปที่ว่า กิจกรรมทางศาสนา การเวียนเทียนและการปฏิบัติสมาธิ ช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีและปลูกฝังคุณค่าพุทธศาสนาให้กับเยาวชนในชุมชน^{๗๕} และ การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน การฟังธรรมะจากพระสงฆ์ หรือการเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัดในชุมชน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญของพุทธศาสนาและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๗๖}

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน เห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและประเพณีพุทธ ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของประเพณี การทำบุญตักบาตร การจัดงานบุญ หรือการร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาในชุมชน^{๗๗} และ การตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำบายศรีหรือการสวดมนต์แบบพื้นบ้านมาใช้ในการเรียนการสอน เป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๘} รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น ประเพณีลอยกระทง ตักบาตรเทโว หรือการสอนศีลธรรมในชุมชน ช่วยให้นักเรียนและชุมชนเข้าใจวิถีพุทธในมุมมองที่หลากหลาย^{๗๙} และการเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้ในชุมชนช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงกับคำสอนทางศาสนา การเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามคำสอนพุทธศาสนา^{๘๐} และการจัดงานบุญที่ชุมชนมีส่วนร่วม เช่น การทอดกฐิน หรือการแห่เทียนพรรษา ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสนสัมผัสกับอัตลักษณ์วิถีพุทธโดยตรง^{๘๑}

^{๗๔} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๕} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๖} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๗} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๘} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๗๙} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๐} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๑} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มองว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการเรียนการสอน ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน การพานักเรียนไปวัดเพื่อฟังธรรมะ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า^{๘๒} การสอนนักเรียนเกี่ยวกับศีล ๕ และการปฏิบัติตนตามคำสอนของพุทธศาสนาในกิจกรรมที่จัดร่วมกับชุมชน เป็นวิธีที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ดี^{๘๓} และ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน^{๘๔} ช่วยให้เด็กได้เห็นตัวอย่างที่ดีจากปราชญ์ชาวบ้านและพระสงฆ์^{๘๕} นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมในชุมชน การสวดมนต์ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน หรือการทำบุญที่วัดในวันพระ^{๘๖} กิจกรรมที่ผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นและพุทธศาสนา และการบูรณาการคำสอนทางศาสนาในหลักสูตร^{๘๗}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริง การเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดีในชุมชน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า กิจกรรมในชุมชน การทำบุญอาสา หรือการจัดค่ายพุทธธรรมในวัด ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและเข้าใจความสำคัญของศีลธรรม และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การร่วมทำจิตอาสา หรือการทำความสะอาดวัด ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีและเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๖ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	การเรียนรู้จากกิจกรรมทางศาสนา	๑๔	๑๘.๖๗	การเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรง
๒	การเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน	๑๐	๑๓.๓๓	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับบริบทชุมชน

^{๘๒} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๓} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๔} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๖} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๗} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

๓	การบูรณาการวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	๘	๑๐.๖๗	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
๔	การเรียนรู้จากแบบอย่างในชุมชน	๗	๙.๓๓	รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย
๕	การฝึกปฏิบัติธรรมในวัด	๗	๙.๓๓	บทบาทของวัด
๖	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๖	๘.๐๐	การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง
๗	การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง	๕	๖.๖๗	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๘	การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน	๕	๖.๖๗	การประสานความร่วมมือระหว่างสถาบัน
๙	การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	๔	๕.๓๓	การบูรณาการหลักธรรมในการสอน
๑๐	การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	๔	๕.๓๓	การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน
๑๑	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๓	๔.๐๐	การสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน
๑๒	การสร้างจิตสาธารณะ	๒	๒.๖๗	การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน
รวม		๗๕	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า การเรียนรู้จากกิจกรรมทางศาสนามีความถี่สูงสุด (ร้อยละ ๑๘.๖๗) รองลงมาคือการเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน (ร้อยละ ๑๓.๓๓) การบูรณาการวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (ร้อยละ ๑๐.๖๗) การเรียนรู้จากแบบอย่างในชุมชนและการฝึกปฏิบัติธรรมในวัด (ร้อยละ ๙.๓๓ เท่ากัน) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน (ร้อยละ ๘.๐๐) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (ร้อยละ ๖.๖๗ เท่ากัน) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (ร้อยละ ๕.๓๓ เท่ากัน) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ร้อยละ ๔.๐๐) และการสร้างจิตสาธารณะ (ร้อยละ ๒.๖๗)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๖ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านหลากหลายแนวทาง โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทางศาสนาและการเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ การบูรณาการวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การเรียนรู้จากแบบอย่างในชุมชน และการฝึกปฏิบัติธรรมในวัด ยังเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธให้

แก่ผู้เรียน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา เข้ากับการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

คำถามที่ ๗ สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้อะไรบ้างที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธพบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ ๓ รูป เน้นความสำคัญของสื่อที่เป็นหลักธรรมและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า หนังสือธรรมะและพระไตรปิฎกเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจคำสอนทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมเวียนเทียนในวัดและการสวดมนต์ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ดี^{๘๘} สอดคล้องกับพระอีกรูปที่ว่า สื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม เช่น คู่มือการฝึกสมาธิ หรือการฟังธรรมเทศนาผ่านช่องทางออนไลน์ ช่วยให้เยาวชนเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น^{๘๙} และวัดถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยการจัดกิจกรรม การบวชเรียน ภาควิชาคุณธรรม การจัดค่ายพุทธธรรม และการทำสมาธิในสถานที่เงียบสงบ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาจิตใจและคุณธรรม^{๙๐}

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วัด ศาสนสถาน โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมและพุทธศาสนาในอดีต^{๙๑} และ สื่อท้องถิ่น การเล่านิทานพื้นบ้านที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา และการจัดนิทรรศการวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจคำสอนพุทธศาสนา^{๙๒} นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกปฏิบัติจริง การฝึกปฏิบัติ การทำบายศรี การปลูกต้นไม้โพธิ์ หรือการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรในวัด เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีพุทธได้อย่างดี^{๙๓} และกิจกรรมที่มีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมที่มีส่วนร่วม เช่น การหล่อเทียน หรือการทำขนมในงานบุญ เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพุทธ^{๙๔} รวมถึงบทสวดมนต์และ

^{๘๘} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๘๙} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๐} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๑} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๒} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๓} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๔} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

รับฟังคำสอนที่ถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านไปยังเยาวชนเป็นสื่อสำคัญในการปลูกฝังความเข้าใจในพระพุทธศาสนา^{๙๕}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน พูดถึงการผสมผสานสื่อทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า หนังสือเรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาและบทเรียนศีลธรรมเป็นสื่อการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้หลักธรรมคำสอนอย่างดี^{๙๖} สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า สื่อออนไลน์ เช่น วิดีโอธรรมะ หรือเว็บไซต์ที่มีบทความเกี่ยวกับพุทธศาสนา ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเอง^{๙๗} นอกจากนี้ยังมีการใช้แหล่งเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ห้องสมุดวัด หรือพิพิธภัณฑ์ศาสนา^{๙๘} สื่อกิจกรรม เช่น การจัดค่ายพุทธธรรม การแสดงละครเกี่ยวกับเรื่องในพระไตรปิฎก^{๙๙} อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรม เช่น รูป เทียน หรือเครื่องมือประกอบพิธีกรรมทางศาสนา^{๑๐๐} และการจัดกิจกรรมในวันพระ การเวียนเทียน หรือการจัดโต๊ะหมู่บูชาในโรงเรียน^{๑๐๑}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มแสดงให้เห็นว่า สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธมีความหลากหลาย ทั้งสื่อที่เป็นหลักธรรมคำสอน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งการผสมผสานสื่อต่างๆ จะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า การใช้เทคโนโลยี การทำพอดแคสต์หรือวิดีโอสอนธรรมะ เป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย และเหมาะกับเยาวชนในยุคปัจจุบัน และกิจกรรมทำบุญในโรงเรียน การตักบาตรตอนเช้า เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงคำสอนพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตประจำวันของนักเรียน

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๗ เกี่ยวกับสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	วัดเป็นแหล่งเรียนรู้หลัก	๑๒	๑๗.๙๑	บทบาทของวัด
๒	สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่	๑๐	๑๔.๙๓	รูปแบบการเรียนรู้ที่ หลากหลาย

^{๙๕} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๖} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๗} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๘} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๙๙} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

๓	กิจกรรมการปฏิบัติธรรม	๘	๑๑.๙๔	การเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรง
๔	หนังสือธรรมะและพระไตรปิฎก	๗	๑๐.๔๕	การบูรณาการหลักธรรม
๕	การจัดค่ายพุทธธรรม	๗	๑๐.๔๕	การส่งเสริมกิจกรรมการ เรียนรู้
๖	แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	๖	๘.๙๖	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน
๗	สื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน	๖	๘.๙๖	บทบาทของโรงเรียน
๘	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	๕	๗.๔๖	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับชุมชน
๙	พิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน	๔	๕.๙๗	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน
๑๐	การจัดบรรยากาศในโรงเรียน	๒	๒.๙๙	บทบาทของโรงเรียน
	รวม	๖๗	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับสื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า วัดเป็นแหล่งเรียนรู้หลักที่สำคัญที่สุด (ร้อยละ ๑๗.๙๑) รองลงมาคือสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (ร้อยละ ๑๔.๙๓) กิจกรรมการปฏิบัติธรรม (ร้อยละ ๑๑.๙๔) หนังสือธรรมะและพระไตรปิฎก และการจัดค่ายพุทธธรรม (ร้อยละ ๑๐.๔๕ เท่ากัน) แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน (ร้อยละ ๘.๙๖ เท่ากัน) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ ๗.๔๖) พิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน (ร้อยละ ๕.๙๗) และการจัดบรรยากาศในโรงเรียน (ร้อยละ ๒.๙๙) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๗ พบว่า สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธมีความหลากหลาย โดยวัดยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้หลักที่สำคัญที่สุด แต่มีการผสมผสานกับสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เข้าถึงเยาวชนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมการปฏิบัติธรรม การใช้หนังสือธรรมะและพระไตรปิฎกเป็นสื่อหลัก รวมถึงการจัดค่ายพุทธธรรมที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยมีการบูรณาการระหว่างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเข้าด้วยกัน เพื่อให้การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

คำถามที่ ๘ เครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีลักษณะเป็นอย่างไร พบว่า

มุมมองจากพระสงฆ์ ๓ รูป เน้นการประเมินผ่านการสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติจริง ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า การวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธควรเน้นที่การสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติศีล ๕ ความมีวินัย และการแสดงความเมตตาต่อผู้อื่น จึงสามารถประเมินผ่านการสังเกต

ในชีวิตประจำวัน^{๑๐๒} สอดคล้องกับพระอิฎฐูปที่ว่า แบบประเมินควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน และด้านการปฏิบัติ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การเวียนเทียน หรือการปฏิบัติธรรม^{๑๐๓} และการวัดผลจากการสัมภาษณ์หรือการพูดคุยกับผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้สึก และความเข้าใจในหลักธรรม รวมถึงการสังเกตความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมหลังการเรียนรู้^{๑๐๔}

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน กล่าวถึง การประเมินผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการแสดงออกทางพฤติกรรม ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า "การประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธควรใช้ วิธีสังเกตการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมชุมชน เช่น การทำบุญ การสวดมนต์ และการช่วยเหลือ ในงานบุญ^{๑๐๕} และควรใช้แบบสอบถามหรือแบบประเมินที่ออกแบบมาเพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับพุทธ ศาสนาและความรู้สึกต่อการรักษาศีลธรรม^{๑๐๖} นอกจากนี้ยังเสนอวิธีการประเมินที่หลากหลาย การให้ เด็กเล่าประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าวัด หรือการให้แสดงออกถึงความเข้าใจในหลักธรรมผ่านการวาด ภาพหรือการเล่านิทาน^{๑๐๗} การวัดผลควรพิจารณาจากการมีจิตอาสา การเข้าร่วมโครงการช่วยเหลือ ชุมชน^{๑๐๘} และการวัดผลอาจทำได้ผ่านกิจกรรมกลุ่ม การอภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าของพุทธศาสนา^{๑๐๙}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน เน้นการใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลายและเป็นระบบ ดังที่ครู ท่านหนึ่งกล่าวว่า การวัดผลควรใช้แบบประเมินที่วัดได้ทั้งด้านความรู้และพฤติกรรม แบบทดสอบ เกี่ยวกับศีลธรรมและการสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน^{๑๑๐} สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า การใช้แบบ ประเมินพฤติกรรม การเช็กการเข้าร่วมกิจกรรมศาสนา^{๑๑๑} และเครื่องมือที่เหมาะสมคือการใช้ แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา และการสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ^{๑๑๒} นอกจากนี้ยังมีการประเมินผ่านการสะท้อนคิด การให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนความรู้สึกหรือความเข้าใจที่

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

ได้รับจากการเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา^{๑๓๓} การใช้กรณีศึกษาการวัดผลที่ดีควรรวมถึงการใช้กรณีศึกษา^{๑๓๔} และการประเมินผ่านกิจกรรม การประเมินผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง^{๑๓๕}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มสะท้อนให้เห็นว่า การวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธควรใช้วิธีการที่หลากหลายและครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม โดยการประเมินตามสภาพจริงผ่านการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการแสดงออกในชีวิตประจำวัน ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า เครื่องมือวัดผลควรประกอบด้วย การประเมินจากผู้ปกครอง หรือคนในชุมชนเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนในบริบทนอกโรงเรียน และการวัดผลควรรวมถึงการประเมินผลลัพธ์ในระยะยาว เช่น การติดตามพฤติกรรมของผู้เรียนในเรื่องการรักษาศีล ๕ และการเข้าร่วมกิจกรรมศาสนาอย่างต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๘ เกี่ยวกับเครื่องมือและวิธีการวัดผล และประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : เครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	การสังเกตพฤติกรรม	๑๔	๒๐.๒๙	การพัฒนาคุณลักษณะ ผู้เรียน
๒	การประเมินผ่านกิจกรรม	๑๐	๑๔.๔๙	การเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรง
๓	การทดสอบความรู้ด้านหลักธรรม	๘	๑๑.๕๙	การบูรณาการหลักธรรม
๔	การประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	๗	๑๐.๑๔	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับชุมชน
๕	การสัมภาษณ์/พูดคุย	๗	๑๐.๑๔	รูปแบบการเรียนรู้ที่ หลากหลาย
๖	การใช้แบบประเมินพฤติกรรม	๖	๘.๗๐	การพัฒนาคุณลักษณะ ผู้เรียน
๗	การเขียนสะท้อนความคิด	๖	๘.๗๐	การพัฒนาทักษะการ เรียนรู้
๘	การประเมินจากผู้ปกครอง/ชุมชน	๔	๕.๘๐	การประสานความ ร่วมมือระหว่างสถาบัน

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

๙	การติดตามผลระยะยาว	๔	๕.๘๐	การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๑๐	การอภิปรายกลุ่ม	๓	๔.๓๕	การพัฒนาทักษะการเรียนรู้
	รวม	๖๙	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับเครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า การสังเกตพฤติกรรมมีความถี่สูงสุด (ร้อยละ ๒๐.๒๙) รองลงมาคือ การประเมินผ่านกิจกรรม (ร้อยละ ๑๔.๔๙) การทดสอบความรู้ด้านหลักธรรม (ร้อยละ ๑๑.๕๙) การประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการสัมภาษณ์/พูดคุย (ร้อยละ ๑๐.๑๔ เท่ากัน) การใช้แบบประเมินพฤติกรรมและการเขียนสะท้อนความคิด (ร้อยละ ๘.๗๐ เท่ากัน) การประเมินจากผู้ปกครอง/ชุมชนและการติดตามผลระยะยาว (ร้อยละ ๕.๘๐ เท่ากัน) และการอภิปรายกลุ่ม (ร้อยละ ๔.๓๕)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๘ สามารถสรุปได้ว่า เครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธควรใช้วิธีการที่หลากหลายและครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ผ่านการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการแสดงออกในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังควรมีการประเมินแบบองค์รวมที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน รวมถึงการติดตามผลในระยะยาวเพื่อประเมินความยั่งยืนของการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธในตัวผู้เรียน

คำถามที่ ๙ อะไรบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธแก่นักเรียนพบว่า

มummongจากพระสงฆ์ ๓ รูป มองว่าปัญหาหลักมาจากอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่และการขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ดังที่พระรูปหนึ่งกล่าวว่า ปัญหาหลักคือความสนใจในพุทธศาสนาของเยาวชนลดลง เนื่องจากอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีที่ทำให้เด็กมุงเน้นเรื่องความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้คำสอนทางศาสนา^{๑๖} สอดคล้องกับพระอีกรูปที่ว่า การขาดการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นอีกหนึ่งปัญหา เนื่องจากผู้ปกครองไม่ได้มีส่วนร่วมในการปลูกฝังศีลธรรมให้กับลูกหลาน^{๑๗} และปัญหาด้านทรัพยากร การขาดงบประมาณหรือทรัพยากรในการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น ค่ายพุทธธรรม หรือกิจกรรมเรียนรู้ในวัด ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้^{๑๘}

^{๑๖} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๗} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๒, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์ กลุ่มพระสงฆ์ รูปที่ ๓, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

มุมมองจากปราชญ์ชาวบ้าน ๕ ท่าน เห็นว่าปัญหาสำคัญคือการขาดความเข้าใจและความต่อเนื่องของกิจกรรม ดังที่ปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า ปัญหาคือความไม่เข้าใจในความสำคัญของพุทธศาสนาของคนในชุมชน ทำให้ไม่สามารถสร้างความร่วมมือในกิจกรรมทางศาสนาได้^{๑๑๙} รวมถึงปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้ การขาดแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ พิพิธภัณฑ์หรือโบราณสถานที่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม^{๑๒๐} ปัญหาด้านความต่อเนื่อง ความไม่สม่ำเสมอของกิจกรรมทางศาสนา^{๑๒๑} การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ปัญหาการเดินทางไปวัดหรือโบราณสถานที่อยู่ไกล^{๑๒๒} และการขาดความรู้ อุปสรรคสำคัญคือการขาดความรู้ของครูและผู้สอนในเรื่องการบูรณาการคำสอนพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนรู้ในโรงเรียน^{๑๒๓}

มุมมองจากครู ๖ ท่าน มองว่าปัญหามาจากข้อจำกัดด้านการจัดการเรียนการสอนและทัศนคติของผู้เกี่ยวข้อง ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า ปัญหาคือเวลาในการสอนที่จำกัด เนื่องจากหลักสูตรการเรียนการสอนในปัจจุบันไม่สามารถบูรณาการคำสอนพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่^{๑๒๔} สอดคล้องกับอีกท่านที่ว่า การขาดสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับยุคดิจิทัล ทำให้เด็กไม่สนใจเรื่องพระพุทธศาสนา^{๑๒๕} นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านความต่อเนื่อง ความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา^{๑๒๖} แรงกดดันทางสังคม การที่นักเรียนต้องเผชิญกับแรงกดดันจากสังคม^{๑๒๗} การขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ผู้ปกครองบางคนมองว่าการเรียนรู้พระพุทธศาสนาไม่มีความสำคัญ^{๑๒๘} และการขาดบุคลากร การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องพระพุทธศาสนา^{๑๒๙}

จากความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่มแสดงให้เห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธมีหลายมิติ ทั้งด้านผู้เรียนที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อและเทคโนโลยี ด้านครอบครัวที่ขาดการสนับสนุน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีข้อจำกัด และด้านทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ ดังที่ครูท่านหนึ่งสรุปว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของครอบครัวในเมืองและชนบท ทำให้การ

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๔, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๓, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๒, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ ๕, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๔, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๓, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๕, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๒, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ กลุ่มครู คนที่ ๖, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.

ปลูกฝังพระพุทธศาสนาในนักเรียนไม่สามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกันได้ การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์ในคำถามที่ ๙ เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถจำแนกความถี่ของคำสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ ๑๐ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : ปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ที่ No.	คำสำคัญจากการสัมภาษณ์ Keywords from the Interview	ความถี่ Frequency	ร้อยละ Percentage	หมวดหมู่ย่อย Subcategory
๑	อิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่	๑๐	๑๕.๖๓	การพัฒนาคุณลักษณะ ผู้เรียน
๒	การขาดการสนับสนุนจากครอบครัว	๘	๑๒.๕๐	บทบาทของบ้าน
๓	ขาดความต่อเนื่องของกิจกรรม	๗	๑๐.๙๔	การส่งเสริมกิจกรรมการ เรียนรู้
๔	ข้อจำกัดด้านเวลาในการสอน	๗	๑๐.๙๔	การบูรณาการหลักธรรม ในการสอน
๕	ขาดงบประมาณและทรัพยากร	๖	๙.๓๘	การประสานความ ร่วมมือระหว่างสถาบัน
๖	ขาดแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	๖	๙.๓๘	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับบริบทชุมชน
๗	ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ	๕	๗.๘๑	การพัฒนาทักษะการ เรียนรู้
๘	ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต	๔	๖.๒๕	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับบริบทชุมชน
๙	ขาดการประเมินผลที่ชัดเจน	๔	๖.๒๕	การวัดและประเมินผล
๑๐	ขาดความเข้าใจในความสำคัญ	๔	๖.๒๕	อัตลักษณ์และวิถีพุทธ
๑๑	ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้	๓	๔.๖๙	การเชื่อมโยงการเรียนรู้ กับบริบทชุมชน
	รวม	๖๔	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ตารางความถี่เกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่าปัญหาที่มีความถี่สูงสุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ อิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (ร้อยละ ๑๕.๖๓) การขาดการสนับสนุนจากครอบครัว (ร้อยละ ๑๒.๕๐) และปัญหาการขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมและข้อจำกัดด้านเวลาในการสอน (ร้อยละ ๑๐.๙๔ เท่ากัน) รองลงมาคือ

ปัญหาการขาดงบประมาณและทรัพยากร และการขาดแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (ร้อยละ ๙.๓๘ เท่ากัน) ส่วนปัญหาที่มีความถี่น้อยที่สุดคือปัญหาการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ (ร้อยละ ๔.๖๙)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของคำถามที่ ๙ จากผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลายมิติ โดยปัญหาหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและความสนใจของเยาวชน รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ยังพบปัญหาเชิงระบบทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน งบประมาณ และทรัพยากรที่จำเป็น รวมถึงข้อจำกัดด้านบุคลากรและความเชี่ยวชาญ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้นักเรียน การแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน ๙ คำถาม พบว่าข้อมูลที่ได้สามารถจำแนกเป็นหมวดหมู่ย่อย (Subcategory) ได้ทั้งหมด ๒๐ หมวดหมู่ ดังนี้

ตารางที่ ๑๑ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : หมวดหมู่ย่อย (Subcategory)

ที่ (No.)	หมวดหมู่ย่อย (Subcategory)	ความถี่ (Frequency)	ร้อยละ (Percentage)	หมวดหมู่หลัก (Main Category)
๑	การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน	๕๔	๙.๖๓	แนวทางการวัดผลและประเมินผล
๒	บทบาทของวัด	๔๘	๘.๕๖	แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
๓	การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง	๔๘	๘.๕๖	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
๔	การประสานความร่วมมือระหว่างสถาบัน	๔๓	๗.๖๖	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน
๕	คุณลักษณะของชาวพุทธ	๓๙	๖.๙๕	แนวทางการวัดผลและประเมินผล
๖	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	๓๖	๖.๔๒	แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
๗	การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน	๓๕	๖.๒๔	แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
๘	การบูรณาการหลักธรรมในการสอน	๓๔	๖.๐๖	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๙	การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้	๓๑	๕.๕๓	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
๑๐	รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย	๒๙	๕.๑๗	สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้
๑๑	บทบาทของโรงเรียน	๒๖	๔.๖๓	แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
๑๒	การสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน	๒๓	๔.๑๐	ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้
๑๓	การปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา	๒๒	๓.๙๒	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
๑๔	การพัฒนาทักษะการเรียนรู้	๒๑	๓.๗๔	แนวทางการวัดผลและประเมินผล
๑๕	บทบาทของบ้าน	๑๘	๓.๒๑	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน
๑๖	อัตลักษณ์และวิถีพุทธ	๑๖	๒.๘๕	สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้
๑๗	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๕	๒.๖๗	สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้
๑๘	การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	๙	๑.๖๐	ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้
๑๙	การสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม	๘	๑.๔๓	ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้
๒๐	การวัดและประเมินผล	๖	๑.๐๗	ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้
รวม		๕๖๑	๑๐๐.๐๐	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง พบว่าหมวดหมู่ย่อยที่มีความถี่สูงสุด ๓ อันดับแรกได้แก่ การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน (ร้อยละ ๙.๖๓) รองลงมาคือบทบาทของวัดและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (ร้อยละ ๘.๕๖ เท่ากัน) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสนานั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก โดยอาศัยความร่วมมือจากวัดและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ขณะที่หมวดหมู่ย่อยที่มีความถี่น้อยที่สุด ๓ อันดับได้แก่ การวัดและประเมินผล (ร้อยละ ๑.๐๗) การสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ ๑.๔๓) และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ร้อยละ ๑.๖๐)

เมื่อนำหมวดหมู่ย่อยมาจัดกลุ่มตามความสอดคล้องของเนื้อหา รวมทั้งระดับความถี่ และค่าร้อยละสามารถจำแนกได้เป็น ๖ หมวดหมู่หลัก (Main Category) ดังนี้

ตารางที่ ๑๒ แสดงข้อมูลวิเคราะห์ความถี่ : หมวดหมู่หลัก (Main Category)

ที่ (No.)	หมวดหมู่หลัก (Main Category)	ความถี่ (Frequency)	ร้อยละ (Percentage)
๑	แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	๑๔๕	๒๕.๘๕
๒	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๑๓๕	๒๔.๐๖
๓	แนวทางการวัดผลและประเมินผล	๑๑๔	๒๐.๓๒
๔	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน	๖๑	๑๐.๘๗
๕	สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้	๖๐	๑๐.๗๐
๖	ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้	๔๖	๘.๒๐
	รวม	๕๖๑	๑๐๐.๐๐

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญที่สุดเกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (ร้อยละ ๒๕.๘๕) โดยเฉพาะในประเด็นบทบาทของวัด การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นอย่างมาก

อันดับที่สองคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ (ร้อยละ ๒๔.๐๖) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การบูรณาการหลักธรรมในการสอน และการปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา แสดงให้เห็นว่ารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ส่วนแนวทางการวัดผลและประเมินผล (ร้อยละ ๒๐.๓๒) เป็นประเด็นสำคัญอันดับที่สาม โดยเน้นที่การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน คุณลักษณะของชาวพุทธ และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นความท้าทายในการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นด้านจิตใจและพฤติกรรม

ในขณะที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (ร้อยละ ๑๐.๘๗) และสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ (ร้อยละ ๑๐.๗๐) มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องและทรัพยากรการเรียนรู้มีความสำคัญในระดับที่ใกล้เคียงกัน

ส่วนปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ (ร้อยละ ๘.๒๐) แม้จะมีความถี่น้อยที่สุด แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการวัดและประเมินผล

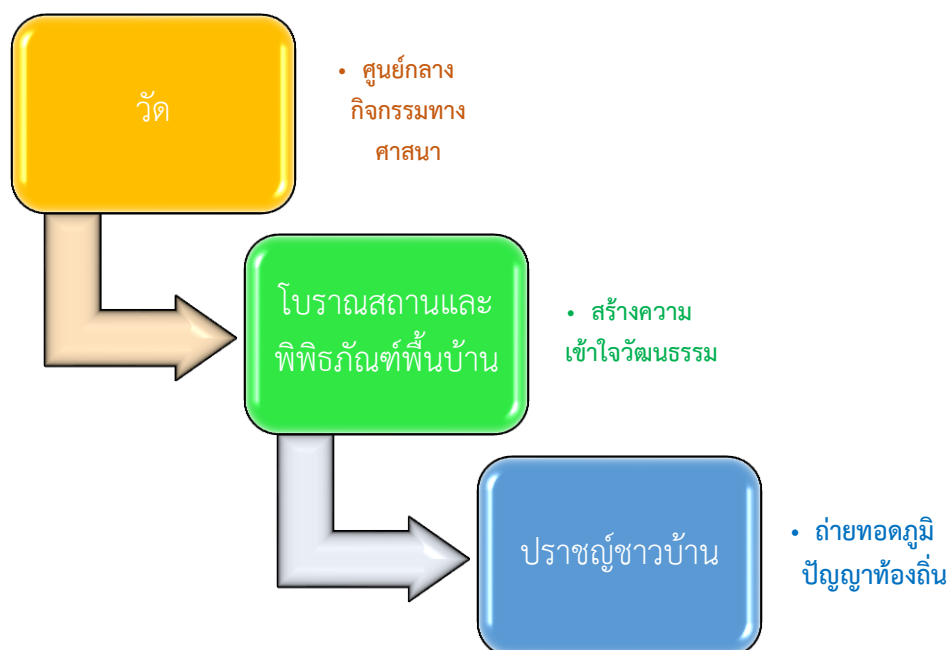
ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการมีแนวทางการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๔.๒ ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

คณะผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และครู จำนวน ๑๔ รูป/คน จากชุมชนตัวอย่าง ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไร่ชิง-ท่าพูด ชุมชนสามพราน และชุมชนบ้านดอนยายหอม โดยมีการกำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ จำนวน ๙ คำถาม และได้ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีผลการศึกษาค้นคว้าประกอบจากการสัมภาษณ์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของชุมชน วัด และโรงเรียนในกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ การปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยจากข้อมูลเชิงลึกและสรุปความคิดเห็นจากผู้สัมภาษณ์ พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม มี ๖ องค์ประกอบ ดังนี้

๔.๒.๑ บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ปัจจัยด้านบริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของชุมชน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้จริง ที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด และช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีอยู่ผ่านการสอนในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้สำคัญได้แก่ วัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา การทำบุญ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรม โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน และการสอนกิจกรรมภูมิปัญญาเชิงปฏิบัติ การใช้ธรรมชาติในชุมชนให้เป็นประโยชน์ การสร้างการเรียนรู้ผ่านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา แหล่งเรียนรู้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ

แผนภาพที่ ๘ บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๑) วัด ศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา

วัดเป็นสถานที่สำคัญของชุมชนที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรม รวมถึงเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวพุทธ

๒) โบราณสถานและพิพิธภัณฑสถาน สร้างความเข้าใจวัฒนธรรม

โบราณสถานและพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้เข้าใจถึงรากฐานทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ผ่านศิลปะ สถาปัตยกรรม และวัตถุโบราณที่สื่อถึงความศรัทธาและความเชื่อของผู้คนในอดีต

๓) ปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปราชญ์ชาวบ้านเป็นแหล่งความรู้สำคัญที่ช่วยถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน การใช้ชีวิตตามวิถีดั้งเดิม และแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

๔.๒.๒ บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ ทำหน้าที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านการเทศนา การปฏิบัติธรรม และการเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ครู มีบทบาทหน้าที่ในการสอนที่บูรณาการคำสอนพระพุทธศาสนาเข้ากับ

หลักสูตรการเรียนรู้ และการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน ผู้ปกครอง มีหน้าที่สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กเรียนในระดับครอบครัว และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีหน้าที่ช่วยเชื่อมโยงนักเรียนกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชน จากความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักเรียน ทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม และการปฏิบัติที่เป็นอัตลักษณ์วิถีพุทธ

แผนภาพที่ ๙ บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

๑) พระสงฆ์ ถ่ายทอดคำสอน

พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมและจริยธรรม โดยถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาผ่านการเทศนา การปฏิบัติธรรม และการเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจและน้อมนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) ครู บุคลากรทางการจัดการเรียนรู้

ครูมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้หลักธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริง

๓) ผู้ปกครองและชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้

ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนในระดับครอบครัว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน

๔.๒.๓ กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนมีความสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้นักเรียน ผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตประจำวัน การทำบุญ การเวียนเทียน และฟังธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดเหล่านี้ ช่วยบ่มเพาะให้นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับ ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เช่น การเข้าค่าย พุทธบุตร ค่ายธรรมะ หรือการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เชิงลึกเกี่ยวกับหลักธรรม และการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรม การทำบายศรี การศึกษาเรื่องราวชาดก การเกษตรแบบดั้งเดิม และ ความเชื่อท้องถิ่น นอกจากสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับวัฒนธรรมชุมชน ยังพัฒนา ความรู้และทักษะของนักเรียน และช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่มีส่วนสำคัญของการเติบโต เป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

แผนภาพที่ ๑๐ กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๑) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน

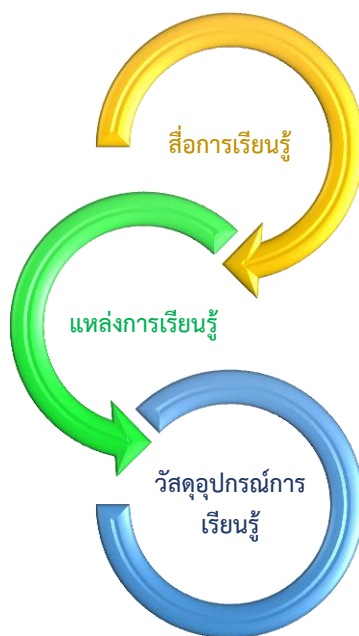
กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การสวดมนต์ การทำบุญ การเวียนเทียน การฟังธรรม และการเข้าค่ายธรรมะ เป็นการบูรณาการเรียนรู้อะหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ช่วยให้นักเรียนได้ซึมซับหลักธรรมในชีวิตประจำวัน สร้างจิตสำนึกทางศีลธรรม และพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิด

๒) กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน

กิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรม การทำบายศรี การศึกษาเรื่องราวชาดก และการเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจรากฐานวัฒนธรรมของตนเอง พัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมผ่านการสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

๔.๒.๔ สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้

สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สื่อการเรียนรู้ที่ใช้บ่อยในกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา หนังสือธรรมะ พระไตรปิฎก บทสวดมนต์ เอกสาร ตำรา และหนังสืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนรู้ การสอนโดยใช้วิธีธรรมะ แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียนของการสอนในยุคดิจิทัล วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และโบราณสถาน ทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพุทธศาสนา การใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ ๑๑ สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้

๑) สื่อการเรียนรู้ หนังสือ เอกสาร ตำรา วิดีโอ

สื่อการเรียนรู้ มีหนังสือเรียนพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก หนังสือธรรมะ บทสวดมนต์ ตำรา และวิดีโอธรรมะ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนาให้นักเรียน ช่วยให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและเข้าใจเนื้อหาผ่านการอ่านและการรับชม

๒) แหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต

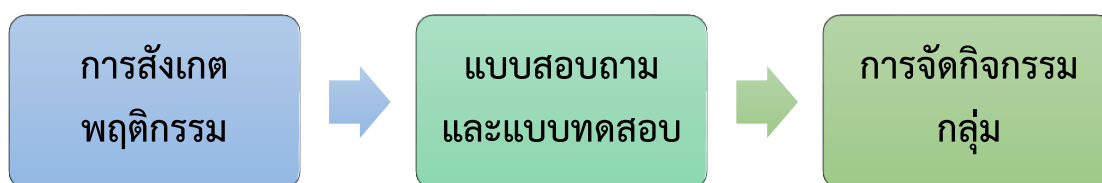
แหล่งการเรียนรู้ มี ห้องสมุด แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ต เป็นช่องทางที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลทางพุทธศาสนาได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น โดยสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลที่ทันสมัย

๓) วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โสตทัศนวัสดุ

วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และโสตทัศนวัสดุ ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและทันสมัย โดยนักเรียนสามารถใช้เพื่อศึกษาสื่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๔.๒.๕ แนวทางการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยตรวจสอบและพิจารณาถึงการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน วิธีการที่ใช้ในการวัดผลต้องมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Affective Domain) และด้านพฤติกรรม (Psychomotor Domain) เช่น การทดสอบ การประเมินความรู้ การอภิปราย การสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง ซึ่งช่วยผู้สอนสามารถทราบถึงผลการเรียนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่ของนักเรียนได้ ซึ่งแนวทางการประเมินที่หลากหลาย มีส่วนสำคัญช่วยให้ได้รับผลการเรียนรู้ที่มีความแม่นยำ รวมทั้งเห็นถึงการพัฒนาการที่ของนักเรียนในทุกๆด้าน

แผนภาพที่ ๑๒ แนวทางการวัดผลและประเมินผล

๑) การสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตพฤติกรรมเป็นวิธีการวัดผลที่ช่วยประเมินพฤติกรรมและการปฏิบัติตนของนักเรียนในชีวิตประจำวัน โดยครูสามารถสังเกตการแสดงออกทางศีลธรรม การปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน

๒) แบบสอบถามและแบบทดสอบ

แบบสอบถามและแบบทดสอบเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลด้านความรู้และความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้แบบทดสอบเพื่อประเมินความรู้เชิงทฤษฎี และใช้แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติหรือความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง

๓) การจัดกิจกรรมกลุ่ม

การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการประเมินที่ช่วยให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ หรือการทำโครงการทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการพัฒนาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๔.๒.๖ ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากครอบครัว และชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน เช่น การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างความร่วมมือในกิจกรรมโครงการต่างๆ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร หรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ ที่ครบถ้วนและเหมาะสม จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายของการเรียนในสถานศึกษา และส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน

แผนภาพที่ ๑๓ ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

๑) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยการให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของโรงเรียน จะช่วยให้การเรียนรู้ตามวิถีพุทธเกิดขึ้นทั้งในบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน

๒) การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยี

การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้สถานศึกษามีอุปกรณ์การเรียนที่เพียงพอ สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการศึกษา ทำให้การเรียนรู้กับยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

๓) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยการประสานงานระหว่างหน่วยงานและบุคคลในชุมชนช่วยเพิ่มศักยภาพและความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๔ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
 ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

จากองค์ประกอบทั้ง ๖ ด้าน คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ในลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยบูรณาการร่วมกับแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ จำนวน ๖ โรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อสอดแทรกให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทชุมชนของตนเอง และเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีตามอัตลักษณ์วิถีพุทธ ช่วยให้นักเรียน พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมตามอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ถูกต้อง และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนของตน และเพื่อศึกษาผลการประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ จำนวน ๓ แผน ดังนี้

๑. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนบ้านไร่ชิง-ท่าพุด

๒. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนสามพราน

๓. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนบ้านดอนยายหอม

โดยคณะผู้จัดทำได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และจัดทำคู่มือการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ไว้ในภาคผนวก เพื่อเป็นแนวทางในการใช้งานและนำองค์ประกอบทั้ง ๖ ด้าน ไปปรับปรุงเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสถานศึกษาของผู้สอนต่อไป

๔.๓ การประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลการประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๓ ชุมชน จำนวนชุมชนละ ๒ โรงเรียน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน มีประวัติความเป็นมา รวมทั้งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ความเป็นวิถีพุทธ โดยได้รับรางวัลโรงเรียนรักษาศีล ๕ โดยทำการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนผ่านรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่พัฒนาขึ้น จำนวน ๓ แผน กับกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนจำนวน ๓๙๓ คน จาก ๖ โรงเรียนโดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๓.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ตารางที่ ๑๓ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน (n = ๓๙๓)

ลักษณะข้อมูล	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศ	ชาย	๑๕๓	๓๘.๙๓
	หญิง	๒๔๐	๖๑.๐๗
รวมทุกเพศ		๓๙๓	๑๐๐.๐๐
ช่วงอายุ	ต่ำกว่า ๑๐ ปี	๒๐	๕.๐๙
	๑๐-๑๒ ปี	๑๑๘	๓๐.๐๒
	๑๓-๑๕ ปี	๑๓๗	๓๔.๘๗
	๑๖ ปีขึ้นไป	๑๑๘	๓๐.๐๒
	รวมทุกช่วงอายุ	๓๙๓	๑๐๐.๐๐
ระดับชั้น	ป.๕	๔๕	๑๑.๔๕
	ป.๖	๖๗	๑๗.๐๕
	ม.๑	๓๐	๗.๖๓
	ม.๔	๑๔๔	๓๖.๖๔
	ม.๖	๑๐๗	๒๗.๒๓
	รวมทุกช่วงชั้น	๓๙๓	๑๐๐.๐๐
สถานศึกษา	โรงเรียนสามพรานวิทยา (ม.๔, ม.๖)	๔๓	๑๑.๑๗
	โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา (ม.๔, ม.๖)	๘๔	๒๑.๓๗
	โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ (ม.๔, ม.๖)	๗๔	๑๘.๘๒
	โรงเรียนวัดท่าพุท (ป.๖, ม.๑)	๕๗	๑๔.๕๐

	โรงเรียนวัดดอนยายหอม (ป.๕, ป.๖)	๔๔	๑๑.๒๐
	โรงเรียนวัดบางช้างใต้ (ป.๕, ป.๖)	๔๑	๑๐.๔๔
รวมทุกโรงเรียน		๓๙๓	๑๐๐.๐๐
ชุมชน	ชุมชนดอนยายหอม	๑๓๘	๓๕.๑๒
	ชุมชนสามพราน	๑๓๔	๓๔.๑๐
	ชุมชนไร่ชิง-ท่าพูด	๑๒๑	๓๐.๗๘
รวมทุกชุมชน		๓๙๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินจำนวน ๓๙๓ คน ($n = ๓๙๓$) ซึ่งได้แก่ เพศ, ช่วงอายุ, ระดับชั้น, โรงเรียน, และชุมชน ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้าน ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๔๐ คน (ร้อยละ ๖๑.๐๗) และเพศชาย จำนวน ๑๕๓ คน (ร้อยละ ๓๘.๙๓)

อายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๑๓-๑๕ ปี จำนวน ๑๓๗ คน (ร้อยละ ๓๔.๘๗) รองลงมาคือช่วงอายุ ๑๐-๑๒ ปี และ ๑๖ ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากันที่ ๑๑๘ คน (ร้อยละ ๓๐.๐๒) และน้อยที่สุดคือช่วงอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๒๐ คน (ร้อยละ ๕.๐๙)

ระดับชั้น พบว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๔๔ คน (ร้อยละ ๓๖.๖๔) รองลงมาคือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๗ คน (ร้อยละ ๒๗.๒๓) และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๖๗ คน (ร้อยละ ๑๗.๐๕) ตามลำดับ โดยมีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ น้อยที่สุด จำนวน ๓๐ คน (ร้อยละ ๗.๖๓)

สถานศึกษา พบว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนสามพรานวิทยา จำนวน ๙๓ คน (ร้อยละ ๒๓.๖๗) รองลงมาคือโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา จำนวน ๘๔ คน (ร้อยละ ๒๑.๓๗) โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ จำนวน ๗๔ คน (ร้อยละ ๑๘.๘๒) โรงเรียนวัดท่าพูด จำนวน ๕๗ คน (ร้อยละ ๑๔.๕๐) และโรงเรียนวัดดอนยายหอม จำนวน ๔๔ คน (ร้อยละ ๑๑.๒๐) โดยมีโรงเรียนวัดบางช้างใต้น้อยที่สุด จำนวน ๔๑ คน (ร้อยละ ๑๐.๔๔)

ชุมชน พบว่า ผู้ประเมินมาจากชุมชนดอนยายหอมมากที่สุด จำนวน ๑๓๘ คน (ร้อยละ ๓๕.๑๒) รองลงมาคือชุมชนสามพราน จำนวน ๑๓๔ คน (ร้อยละ ๓๔.๑๐) และชุมชนไร่ชิง-ท่าพูด จำนวน ๑๒๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๗๘) ตามลำดับ

๔.๓.๒ ผลการประเมินเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม จำนวน ๓๙๓ คน ดังนี้

ตารางที่ ๑๔ ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (n=๓๙๓)

ที่	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	เบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ระดับการประเมิน
๑	นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท	๔.๖๘	๐.๔๒	มากที่สุด
๒	นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนและผู้อื่น เมื่อเขาได้เจอความยากลำบาก	๔.๕๗	๐.๔๘	มากที่สุด
๓	นักเรียนไม่ทำร้ายร่างกายคนอื่นทั้งทางกาย วาจาและใจ	๔.๔๙	๐.๕๒	มาก
๔	นักเรียนทำงานร่วมกันกับคนอื่นที่ไม่สนิทได้ อย่างไม่โอ้อวดและรำคาญ	๔.๔๓	๐.๕๘	มาก
๕	นักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงานจากพ่อแม่และครู	๔.๓๒	๐.๕๕	มาก
๖	นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามตนเองอย่างสม่ำเสมอ	๔.๗๕	๐.๓๗	มากที่สุด
๗	นักเรียนเป็นคนรักษาสัจจะไม่พูดทำร้ายจิตใจ หรือบูลลี่คนอื่น	๔.๕๑	๐.๔๙	มาก
๘	นักเรียนไม่หลงเชื่อเพื่อนในทางไม่ดี ไม่หลงไปทดลองอบายมุข	๔.๔๔	๐.๕๐	มาก
๙	นักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่ และวัตถุสิ่งของที่ เป็นสาธารณะ	๔.๕๘	๐.๔๖	มากที่สุด
๑๐	นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือคนอื่น เมื่อเห็นคนอื่นได้รับความลำบากกว่าตนเอง	๔.๕๒	๐.๕๐	มาก
๑๑	นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง	๔.๖๙	๐.๔๓	มากที่สุด
๑๒	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับคนในชุมชน	๔.๕๐	๐.๕๑	มาก
๑๓	นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน	๔.๓๔	๐.๕๙	มาก
๑๔	นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น ในบริบทที่เหมาะสม	๔.๕๙	๐.๔๑	มากที่สุด
๑๕	นักเรียนรู้จักแบ่งเวลาภาวนาสงบนิ่งก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๔๘	๐.๕๐	มาก
คะแนนเฉลี่ยรวม		๔.๕๐	๐.๔๙	มาก

จากผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม (n=๓๙๓) พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๔.๕๐ (S.D. ๐.๔๙) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยรายการที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในระดับ “มากที่สุด” ได้แก่ นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างสม่ำเสมอ (๔.๗๕, S.D. ๐.๓๗) นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง (๔.๖๙,

S.D. ๐.๔๓) นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท (๔.๖๘, S.D. ๐.๔๒) นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น (๔.๕๙, S.D. ๐.๔๑) และนักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๖) ในขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (ระดับ มาก) คือ นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน (๔.๓๔, S.D. ๐.๕๙) และนักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (๔.๓๒, S.D. ๐.๕๕)

ตารางที่ ๑๕ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม (n=๓๙๓)

ที่	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	เบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ระดับการประเมิน
ด้านที่ ๑ ด้านผู้สอน				
๑	ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง	๔.๕๘	๐.๔๒	มากที่สุด
๒	ผู้สอนเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	๔.๕๕	๐.๔๔	มากที่สุด
๓	ผู้สอนมีท่าทีและสร้างบรรยากาศได้สนุก ไม่เครียด	๔.๕๗	๐.๔๐	มากที่สุด
๔	ผู้สอนนำประเด็นปัญหาและประเด็นอื่นๆ ในชุมชนมาจัดการเรียนรู้	๔.๔๙	๐.๕๑	มาก
๕	ผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและอัตลักษณ์วิถีพุทธมาเชื่อมโยงบทเรียนหรือเนื้อหาการเรียน	๔.๕๒	๐.๕๐	มาก
รวมด้านผู้สอน		๔.๕๔	๐.๔๕	มาก
ด้านที่ ๒ ด้านเนื้อหา				
๖	เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับนักเรียน	๔.๔๘	๐.๕๓	มาก
๗	เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน	๔.๕๕	๐.๔๖	มากที่สุด
๘	เนื้อหาที่นำเสนอมีความหมายและคุณค่าต่อวิถีชุมชน	๔.๕๐	๐.๔๘	มาก
๙	เนื้อหาที่นำมาช่วยทำให้นักเรียนเกิดความรักษ์ประเพณี (วัฒนธรรมและสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธแก่นักเรียน	๔.๔๖	๐.๕๒	มาก
๑๐	การสอนเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนของนักเรียน	๔.๕๓	๐.๔๗	มาก
รวมด้านเนื้อหา		๔.๕๐	๐.๔๙	มาก
ด้านที่ ๓ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน				
๑๑	นักเรียนได้ลงมือทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ	๔.๕๔	๐.๔๕	มากที่สุด
๑๒	นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของกันและกัน	๔.๕๒	๐.๔๘	มาก
๑๓	นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ	๔.๕๐	๐.๕๐	มาก

ที่	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	เบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ระดับการประเมิน
๑๔	นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ	๔.๕๖	๐.๔๓	มากที่สุด
๑๕	นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้ อย่างเป็นขั้นตอน	๔.๔๗	๐.๕๑	มาก
รวมด้านกิจกรรมการเรียนการสอน		๔.๕๒	๐.๔๗	มาก
ด้านที่ ๔ ด้านการวัดและประเมินผล				
๑๖	ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง	๔.๕๕	๐.๔๔	มากที่สุด
๑๗	ผู้สอนเปิดโอกาสให้เพื่อนประเมินผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียน	๔.๕๓	๐.๔๖	มาก
๑๘	ผู้สอนมีการประเมินรายบุคคลและรายกลุ่ม	๔.๕๒	๐.๕๐	มาก
๑๙	ผู้สอนแจ้งผลการประเมินทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ให้นักเรียนทราบเป็นระยะ ๆ	๔.๕๑	๐.๔๙	มาก
๒๐	ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	๔.๕๘	๐.๔๒	มากที่สุด
รวมด้านการวัดและประเมินผล		๔.๕๔	๐.๔๖	มาก
คะแนนเฉลี่ยรวมทุกด้าน		๔.๕๓	๐.๔๗	มาก

สรุปผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ($n=๓๙๓$) พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๔.๕๓ (S.D. ๐.๔๗) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยด้านผู้สอนมีคะแนนเฉลี่ยรวมสูงสุด (๔.๕๔, S.D. ๐.๔๕) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือ ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๒) ด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๐ (S.D. ๐.๔๙) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน (๔.๕๕, S.D. ๐.๔๖) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๒ (S.D. ๐.๔๗) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ (๔.๕๖, S.D. ๐.๔๓) และด้านการวัดและประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๔ (S.D. ๐.๔๖) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๒) ขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน (๔.๔๗, S.D. ๐.๕๑) ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

โดยสรุป นักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ มีอัตลักษณ์วิถีพุทธในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการเคารพผู้อื่น การแบ่งปัน และการใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนถึงการปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรมได้อย่างเหมาะสม ส่วนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ดี โดย

ผู้สอนและเนื้อหาเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความพึงพอใจ แต่ควรเพิ่มการฝึกทักษะการวางแผนและจัดระบบในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม พบว่ามีประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ดังนี้

๑. การเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเสนอให้มีการเพิ่มกิจกรรมที่หลากหลายและสร้างสรรค์ การจัดค่ายพุทธธรรม การแสดงละครเกี่ยวกับชาดก และการประกวดผลงานศิลปะที่สะท้อนหลักธรรมทางพุทธศาสนา รวมถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ การเล่านิทานธรรมะ การอภิปราย และการเวิร์กช็อปเกี่ยวกับศีลธรรม

๒. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ทันสมัยและดึงดูด นักเรียนแนะนำให้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนรู้ เช่น การนำเสนอข้อมูลผ่านวิดีโอออนไลน์ อินโฟกราฟิก แอปพลิเคชัน หรือเกมการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยสื่อดังกล่าวควรมีความเข้าใจง่ายและเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน

๓. การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชน นักเรียนมีความเห็นว่าควรจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ในชุมชน การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ การเยี่ยมชมวัดหรือสถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงการเรียนรู้จากวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือพระสงฆ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและคำสอนของพุทธศาสนา

๔. การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นักเรียนเสนอให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องในรูปแบบที่เป็นระบบ การจัดกิจกรรมรายสัปดาห์หรือรายเดือน เพื่อให้ นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติและสะสมประสบการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมดังกล่าวควรครอบคลุมทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

๕. การสนับสนุนจากโรงเรียนและครอบครัว นักเรียนมีข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนควรสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดพุทธธรรม หรือพื้นที่สำหรับสวดมนต์และปฏิบัติธรรมในโรงเรียน นอกจากนี้ ครอบครัวควรมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมในวัดพร้อมกับนักเรียน หรือการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามศีลธรรมในครอบครัว

ข้อเสนอแนะเหล่านี้สะท้อนถึงความต้องการของนักเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานให้เหมาะสมและตอบสนองต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม การนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้จะช่วยทำให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างยั่งยืน

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” สามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญได้ดังนี้

๑) กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน มีขั้นตอนสำคัญเริ่มจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน แนวคิดบรร (บ้าน วัด โรงเรียน) อัตลักษณ์วิถีพุทธ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึก นำมาสู่การสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ ๖ ด้าน ได้แก่ บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน จากนั้นจึงพัฒนาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ๓ แผน ประกอบด้วย ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สุดท้ายจึงนำแผนการเรียนรู้ไปทดลองใช้และประเมินผลเพื่อพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

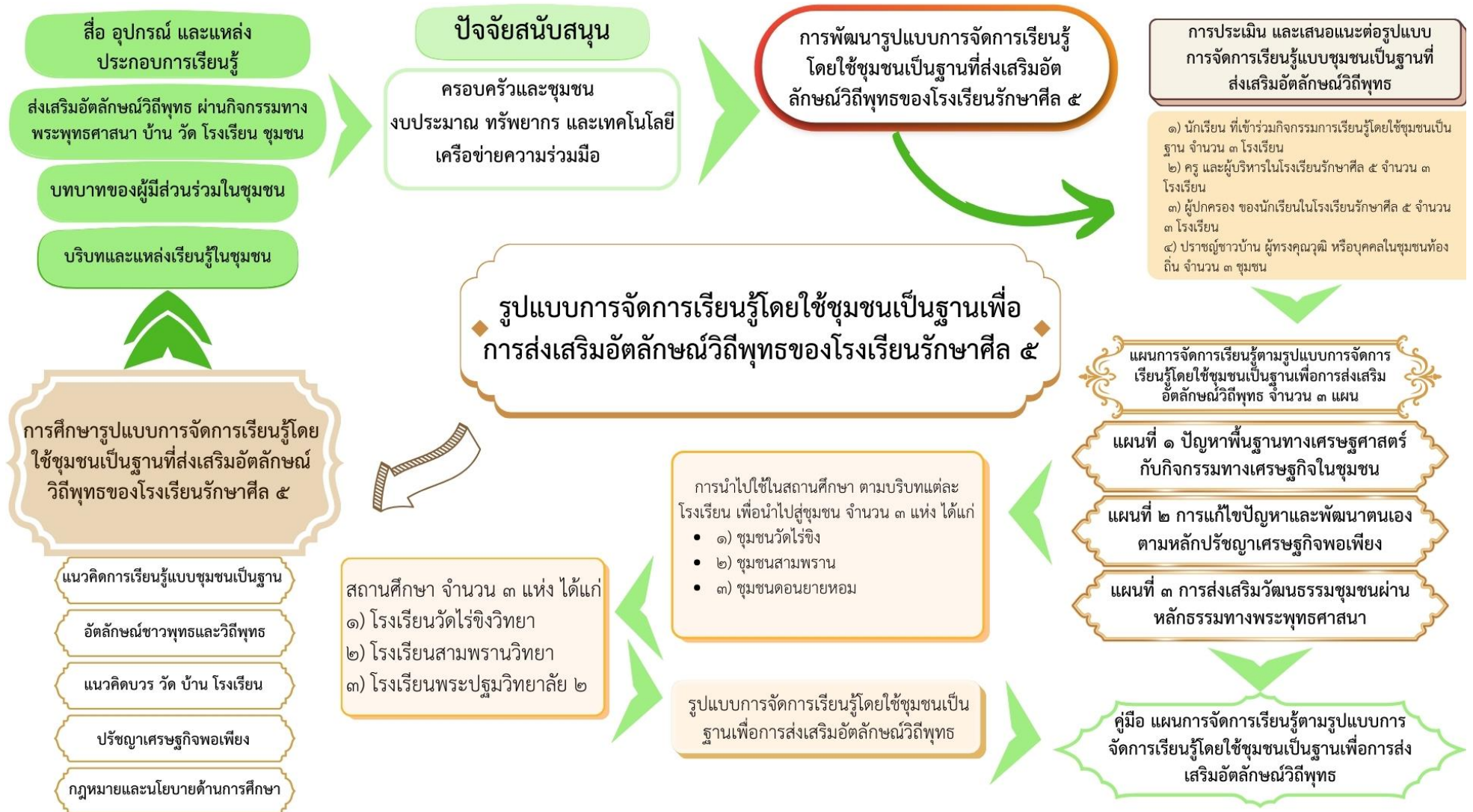
๒) องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบหลักที่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ได้แก่ บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา โบราณสถานที่สะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรม และปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบด้านบทบาทผู้มีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยพระสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ชาวบ้านที่ร่วมกันสนับสนุนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการทำบุญ การเวียนเทียน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน การวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม รวมถึงปัจจัยสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ต้องทำงานประสานกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามรูปแบบการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ประกอบด้วย การเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้กับวิถีชีวิตและบริบทชุมชน โดยการนำประเด็นปัญหาและสถานการณ์จริงในชุมชนมาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วม เช่น การทำบุญ การเวียนเทียน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน การสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมในทุกขั้นตอน การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยประกอบการเรียนรู้เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เช่น วิดีโอ แอปพลิเคชัน และสื่อมัลติมีเดีย รวมถึง การประเมินผลที่หลากหลายและต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ผ่านการสังเกต การทดสอบ การประเมินตนเอง และการประเมินโดยเพื่อน ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในการสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๔) องค์ความรู้ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการเคารพและให้เกียรติผู้อื่น การมีสติใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ และการมีน้ำใจแบ่งปัน ซึ่งสะท้อนผ่าน พฤติกรรมการปฏิบัติต่อเพื่อนและครู การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชน นอกจากนี้นักเรียนยังแสดงความเข้าใจและซาบซึ้งในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการเข้าร่วม ประเพณีและกิจกรรมท้องถิ่น มีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาผ่านการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในชุมชน แสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมผ่านการทำงานกลุ่มและ กิจกรรมจิตอาสา และสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ซึ่งเป็น เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ

๕) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ประกอบด้วยความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ที่ต้องประสานงาน และสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีการใช้แหล่งเรียนรู้และทรัพยากรที่หลากหลาย ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นวัด โบราณสถาน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัย ความพร้อมของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเข้าใจในหลักการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็น ฐานและมีความสามารถในการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนการสอน รวมถึง การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งด้านทรัพยากร งบประมาณ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับและพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างเป็นธรรมชาติผ่าน ประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่เน้นการเชื่อมโยงกับชุมชนและการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

แผนภาพที่ ๑๕ องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในรูปแบบผสมผสานวิธีด้วยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร เชิงคุณภาพ เชิงปฏิบัติการ และเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่เชื่อมกับบริบทของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีพื้นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดของ John Dewey ที่ใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม ด้าน การแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความหลากหลายของชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคมได้ดีขึ้น สร้างจิตสำนึกต่อชุมชนและพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม การความรู้ในห้องเรียนกับประสบการณ์จริงในชุมชนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

๒. บวร วัด บ้าน โรงเรียน เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน ได้รับการพิสูจน์ผ่านว่ามีประสิทธิภาพในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเยาวชนอย่างสมดุล โดยบ้านมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่พื้นฐานของชีวิต วัดเป็นศูนย์กลางของการขัดเกลาจิตใจและเสริมสร้างหลักธรรมเพื่อความสงบสุขภายใน โรงเรียนทำหน้าที่พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในโลกยุคปัจจุบัน การบูรณาการทั้งสามสถาบัน ช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และความสามารถอย่างสอดคล้องและสมดุล ทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต และสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสถาบัน ครอบครัว ชุมชน และการศึกษา การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่พัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

๓. อัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ การปลูกฝังอัตลักษณ์สิ่งเหล่านี้ในสถานศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรมและปัญญา โดยการนำหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาเป็นแนวทางในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม และการศึกษาหลักธรรมร่วมกับวิชาเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะด้านศีลธรรม และจริยธรรม ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างสมาธิและความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความสุข และมีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน การผสมผสานหลักธรรมในกระบวนการเรียนการสอน ช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถเสริมความรู้ในห้องเรียนกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และเสริมสร้างค่านิยมที่ดีในสังคม ความมีวินัย ความเมตตา และความรับผิดชอบ จะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ การส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธในสถานศึกษาถือเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม

๔. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการจัดการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตที่จำเป็น โดยใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคุณค่าของการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ตลอดจนสร้างทักษะในการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและลดความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เสริมสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนที่ได้รับการปลูกฝังมีแนวโน้มที่จะเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียน ความอดทน ความพอใจในสิ่งที่ตนมี และการพึ่งพาตนเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทาง

สำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคง มีความสุข และสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม

๕. กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐-๒๕๗๙ พบว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้กับชีวิตจริงและชุมชน รวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้ตามแนวพุทธและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โครงการต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ “โรงเรียนวิถีพุทธ” และ “โรงเรียนรักษาศีล ๕” ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นเพื่อปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นโยบายการศึกษามีส่วนช่วยในการสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมดุลทั้งในด้านวิชาการและคุณลักษณะทางจิตใจ โดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการขัดเกลาผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมและวัฒนธรรมไทย ในระบบการศึกษาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้เรียนสามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

แผนภาพที่ ๑๖ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

โดยผลเกี่ยวกับข้อมูลเชิงลึกและสรุปความคิดเห็นจากผู้สัมภาษณ์ พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๒ ประการ ดังนี้

๑. การพัฒนาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๖ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่า ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ปัจจัยด้านบริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของชุมชน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้จริง ที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด และช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีอยู่ผ่านการสอนในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้สำคัญได้แก่ วัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา การทำบุญ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรม โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน และการสอนกิจกรรมภูมิปัญญาเชิงปฏิบัติ การใช้ธรรมชาติในชุมชนให้เป็นประโยชน์ การสร้างการเรียนรู้ผ่านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา แหล่งเรียนรู้นี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๒) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ ทำหน้าที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านการเทศนา การปฏิบัติธรรม และการเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ครู มีบทบาทหน้าที่ในการสอนที่บูรณาการคำสอนพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ และการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน ผู้ปกครอง มีหน้าที่สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนในระดับครอบครัว และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีหน้าที่ช่วยเชื่อมโยงนักเรียนกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชน จากความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักเรียนทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม และการปฏิบัติที่เป็นอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๓) กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนมีความสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้นักเรียนผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตประจำวัน การทำบุญ การเวียนเทียน และฟังธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัด ช่วยบ่มเพาะให้นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เช่น การเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายธรรมมะ หรือการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักธรรม และการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรม การทำบายศรี การศึกษาเรื่องราวชาดก การเกษตรแบบดั้งเดิม และความเชื่อท้องถิ่น นอกจากสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับวัฒนธรรมชุมชน พัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน และช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่มีส่วนสำคัญของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

๔) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ พบว่า สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สื่อการเรียนรู้ที่ใช้บ่อยในกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา หนังสือธรรมะ พระไตรปิฎก บทสวดมนต์ เอกสาร ตำรา และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนรู้ การสอนโดยใช้วิดีโอธรรมะ แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียนของการสอนในยุคดิจิทัล วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และโบราณสถาน ทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพุทธศาสนา การใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕) แนวทางการวัดผลและประเมินผล พบว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพิจารณาการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน วิธีการที่ใช้ในการวัดผลต้องมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Affective Domain) และด้านพฤติกรรม (Psychomotor Domain) เช่น การทดสอบ การประเมินความรู้ การอภิปราย การสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง ช่วยผู้สอนสามารถทราบถึงผลการเรียนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่ของนักเรียนได้ แนวทางการประเมินที่หลากหลาย มีส่วนสำคัญช่วยให้ได้รับผลการเรียนรู้ที่มีความแม่นยำ และเห็นถึงการพัฒนาการที่ของนักเรียนในทุกๆ ด้าน

๖) ปัจจัยสนับสนุน พบว่า ปัจจัยสนับสนุนเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากครอบครัว และชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน เช่น การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทาง

ศาสนา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างความร่วมมือในกิจกรรมโครงการต่างๆ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร หรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ ที่ครบถ้วนและเหมาะสม จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายของการเรียนในสถานศึกษา และส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน

๒. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ จำนวน ๓ แผน ดังนี้

๑) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนบ้านดอนยายหอม

พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในเรื่อง “ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน” ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ ณ โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ ร่วมกับนักเรียนจำนวน ๗๔ คน และโรงเรียนวัดดอนยายหอม กับนักเรียนจำนวน ๔๔ คน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การจัดสรรทรัพยากร (What, How, For Whom) และสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักเรียนได้พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ปัญหา พร้อมยกตัวอย่างได้ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น การศึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน และจัดทำแผนผังความคิด นักเรียนยังสามารถนำคุณธรรมจากอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น เบญจศีลและเบญจธรรม รวมถึงแนวคิด “ขยันเป็นแม่แรงผึ้ง” ของโรงเรียน มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ ๕ ขั้นตอน (Engagement, Exploration, Explanation, Elaboration, Evaluation) ช่วยสร้างความเข้าใจเชิงลึกและเชื่อมโยงองค์ความรู้เข้ากับชีวิตจริงอย่างมีความหมาย ทั้งนี้ การประเมินผลแสดงให้เห็นว่านักเรียนบรรลุเป้าหมายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้วยเกณฑ์ประเมินผลขั้นต่ำร้อยละ ๗๐ ในทุกด้าน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าว ในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการบูรณาการความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และชุมชนในกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

๒) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนไร่ขิง-ท่าพูด

พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในเรื่อง “การแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ ณ วัดไร่ขิงวิทยา ร่วมกับนักเรียนจำนวน ๘๔ คน และโรงเรียนวัดท่าพูด กับนักเรียนจำนวน ๕๗ คน มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติของพระพุทธศาสนา เช่น กรอบคิด “ศีล” (ภูมิคุ้มกัน), “สมาธิ”

(พอประมาณ), และ “ปัญญา” (มีเหตุผล) พร้อมเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในชุมชน นักเรียนสามารถวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนและการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตจริง รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน กับกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน (Preparing, Strategies, Reflection, Assessing) ช่วยให้นักเรียนได้ไตร่ตรองถึงคุณค่าในชุมชน และสร้างแนวคิดเชิงพุทธในการพัฒนาตนเองและแก้ไขปัญหาในบริบทของโลกยุคปัจจุบัน ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ โดยผ่านเกณฑ์การประเมินขั้นต่ำระดับดีในทุกด้าน สะท้อนถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบูรณาการหลักศาสนากับความเป็นชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีความหมาย ซึ่งช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๓) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนสามพราน

พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในเรื่อง “การส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา” ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ ณ โรงเรียนสามพรานวิทยา ร่วมกับนักเรียนจำนวน ๙๓ คน และโรงเรียนวัดบางช้างใต้ กับนักเรียนจำนวน ๔๑ คน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจบทบาทของพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน เช่น การสร้างความสามัคคี การรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีผ่านหลักธรรม เช่น ศีล ๕ และการปฏิบัติธรรม นักเรียนสามารถวางแผนและนำเสนอกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน พร้อมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน (Preparing, Strategies, Reflection, Assessing) ช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในชุมชนจริง โดยเน้นการเลือกหัวข้อวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนา และการนำเสนอกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ทั้งนี้ ผลการประเมินแสดงว่าผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำระดับดีขึ้นไปในทุกด้าน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของรูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างดีในการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕.๑.๓ การประเมินผล และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลการประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๓ ชุมชน จำนวนชุมชนละ ๒ โรงเรียน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน มีประวัติความเป็นมา รวมทั้งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ความเป็นวิถีพุทธ โดยได้รับรางวัลโรงเรียนรักษาศีล ๕ โดยทำการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่พัฒนาขึ้น จำนวน ๓ แผน กับกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนจำนวน ๓๙๓ คน จาก ๖ โรงเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินจำนวน ๓๙๓ คน ($n = 393$) แสดงให้เห็นว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๔๐ คน (ร้อยละ ๖๑.๐๗) ขณะที่เพศชายมีจำนวน ๑๕๓ คน (ร้อยละ ๓๘.๙๓) ในด้านอายุ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๑๓-๑๕ ปี จำนวน ๑๓๗ คน (ร้อยละ ๓๔.๘๗) รองลงมาคือช่วงอายุ ๑๐-๑๒ ปี และ ๑๖ ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนเท่ากันที่ ๑๑๘ คน (ร้อยละ ๓๐.๐๒) และอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี มีเพียง ๒๐ คน (ร้อยละ ๕.๐๙) ในด้านระดับชั้น พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๔๔ คน (ร้อยละ ๓๖.๖๔) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๗ คน (ร้อยละ ๒๗.๒๓) และระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๖๗ คน (ร้อยละ ๑๗.๐๕) โดยมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีจำนวนน้อยที่สุด ๓๐ คน (ร้อยละ ๗.๖๓) สำหรับสถานศึกษา พบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนสามพรานวิทยา จำนวน ๙๓ คน (ร้อยละ ๒๓.๖๗) รองลงมาคือโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา จำนวน ๘๔ คน (ร้อยละ ๒๑.๓๗) และโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ จำนวน ๗๔ คน (ร้อยละ ๑๘.๘๒) โดยโรงเรียนวัดบางช้างใต้มีจำนวนน้อยที่สุด ๔๑ คน (ร้อยละ ๑๐.๔๔) สุดท้ายในด้านชุมชน พบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากชุมชนดอนยายหอม จำนวน ๑๓๘ คน (ร้อยละ ๓๕.๑๒) รองลงมาคือชุมชนสามพราน จำนวน ๑๓๔ คน (ร้อยละ ๓๔.๑๐) และชุมชนไร่ขิง-ท่าพุท จำนวน ๑๒๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๗๘)

๒. ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๔.๕๐ (S.D. ๐.๔๙) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยรายการที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในระดับ “มากที่สุด” ได้แก่ นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างสม่ำเสมอ (๔.๗๕, S.D. ๐.๓๗) นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง (๔.๖๙, S.D. ๐.๔๓) นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท (๔.๖๘, S.D. ๐.๔๒) นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น (๔.๕๙, S.D. ๐.๔๑) และนักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๖) ในขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (ระดับ มาก) คือ นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน (๔.๓๔, S.D. ๐.๕๙) และนักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (๔.๓๒, S.D. ๐.๕๕)

๓. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ($n=343$) พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๔.๕๓ (S.D. ๐.๔๗) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยด้านผู้สอนมีคะแนนเฉลี่ยรวมสูงสุด (๔.๕๔, S.D. ๐.๔๕) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือ ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๒) ด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๐ (S.D. ๐.๔๙) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ เนื้อหามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน (๔.๕๕, S.D. ๐.๔๖) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๒ (S.D. ๐.๔๗) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ (๔.๕๖, S.D. ๐.๔๓) และด้านการวัดและประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๔ (S.D. ๐.๔๖) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๒) ขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน (๔.๔๗, S.D. ๐.๕๑) ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

๔. ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม พบว่า

๑) การเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเสนอให้มีการเพิ่มกิจกรรมที่หลากหลายและสร้างสรรค์ การจัดค่ายพุทธธรรม การแสดงละครเกี่ยวกับชาดก และการประกวดผลงานศิลปะที่สะท้อนหลักธรรมทางพุทธศาสนา รวมถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ การเล่านิทานธรรมะ การอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการทำเวิร์กช็อปเกี่ยวกับศีลธรรม

๒) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ทันสมัยและดึงดูด นักเรียนแนะนำให้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนรู้ เช่น การนำเสนอข้อมูลผ่านวิดีโอออนไลน์ อินโฟกราฟิก แอปพลิเคชัน สื่อโซเชียลมีเดีย หรือเกมการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยสื่อดังกล่าวควรมีความเข้าใจง่าย และเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน

๓) การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชน นักเรียนมีความเห็นว่าควรจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ในชุมชน การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ การเยี่ยมชมวัดหรือสถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงการเรียนรู้จากวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือพระสงฆ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและคำสอนของพุทธศาสนา

๔) การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นักเรียนเสนอให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องในรูปแบบที่เป็นระบบ การจัดกิจกรรมรายสัปดาห์หรือรายเดือน เพื่อให้ นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติและสะสมประสบการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมดังกล่าวควร ครอบคลุมทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

๕) การสนับสนุนจากโรงเรียนและครอบครัว นักเรียนมีข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนควร สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดพุทธธรรม หรือพื้นที่สำหรับสวดมนต์และ ปฏิบัติธรรมในโรงเรียน นอกจากนี้ ครอบครัวควรมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมในวัดพร้อมกับนักเรียน หรือการส่งเสริมให้มีการ ปฏิบัติตามศีลธรรมในครอบครัว

๕.๒ การอภิปรายผล

คณะผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามข้อประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

๕.๒.๑ การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถี พุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

การจัดการศึกษาโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน การบูรณาการแนวคิด “บวร” การ ปลุกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินการ ตามกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใน ห้องเรียนกับบริบทชุมชนจริง ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกัน แนวคิด “บวร” ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ไปพร้อมกัน การปลุกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธผ่านกิจกรรมสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม และศึกษาหลักธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะด้านศีลธรรม สมาธิ และปัญญา การ ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มี เหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่วนกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และโครงการ “โรงเรียนวิถีพุทธ” ส่งเสริมการเรียนรู้แนวพุทธ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างผู้เรียนที่สมดุลทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และความเข้าใจบริบท สังคมไทย โดยทั้งหมดนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อชุมชน มี จิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม และมีศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ^{๑๓๐}ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เรื่องรูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่าการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เชียงประดั้น เป็นการประสานความร่วมมือในประเด็นที่มีความสนใจร่วมกันอันจะส่งเสริมให้หมู่บ้านรักษาศีล ๕ สถานศึกษารักษาศีล ๕ และหน่วยงานรักษาศีล ๕ ในระดับตำบลและหมู่บ้านได้จัดกิจกรรมบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในประเด็นกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ตามหลักศีล ๕ กิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และกิจกรรมส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล สมาชิกในเครือข่ายประกอบด้วย หมู่บ้าน สมาชิกในหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ที่สนใจประเด็นเดียวกัน และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายจัดทำกิจกรรมขับเคลื่อนหมู่บ้านศีล ๕ ดำเนินการประสานความร่วมมือจากสมาชิกเครือข่ายให้เกิดการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นคุณลักษณะเด่นของหมู่บ้านศีล ๕ ดีเด่นเป็นรูปแบบที่เกิดจากประเด็นความร่วมมือในการพัฒนาสังคมหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำไปสู่การสร้างวัฒนธรรม และกิจกรรมความร่วมมือในการดำเนินงานที่ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามวิถีชาวพุทธร่วมกัน

๕.๒.๒ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ๑) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริง วัด โบราณสถาน และปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน ๒) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน พระสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ช่วยบูรณาการคำสอนและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ๓) กิจกรรมการเรียนรู้ ในเรื่อง การทำบุญ การเวียนเทียน การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและวัฒนธรรมชุมชนเชิงลึก ๔) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ เช่น หนังสือธรรมะ วิดีโอ แอปพลิเคชัน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ๕) แนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรม ในการทดสอบ การสังเกต และแบบประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ และ ๖) ปัจจัยสนับสนุน ในด้าน การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งใน

^{๑๓๐}พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ, “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย”, *รายงานวิจัย*, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

ด้านทรัพยากรและความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ทั้งหมด ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ ความรับผิดชอบต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ)^{๑๓๑}** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม” พบว่า ๑) ด้านบริบท (Context) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับสังคมด้วยการเรียนรู้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรมกับเยาวชน และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความสงบและสว่าง ความรู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัยและเงื่อนไข รวมทั้งรู้เท่าทันกระแสสังคม ครอบคลุมการพัฒนาทุกมิติของชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง ๒) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการดำเนินการใน ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านบุคลากร (๒) ด้านการบริหารจัดการ (๓) ด้านการจัดทำหลักสูตร (๔) ด้านสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (๕) ด้านการมีส่วนร่วมชุมชนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๓) ปัจจัยกระบวนการ (Process) มีการจัดกระบวนการสอนตามหลักพุทธวิธีการสอน และหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อพัฒนาพฤติกรรม ๓ ด้านหลัก ๆ คือ (๑) ด้านพุทธิศึกษา (Cognitive Domain) มุ่งเน้นการเกิดความรู้ และความคิดสามารถนำไปแก้ไขปัญหาได้ (๒) ด้านจริยศึกษา (Affective Domain) มุ่งปลุกฝังเจตคติและค่านิยมชาวพุทธ (๓) ด้านทักษะศึกษา (Psychomotor Domain) มุ่งสร้างความสามารถในการปฏิบัติ หรือการกระทำอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักของพฤติกรรมศาสตร์ ๔) ปัจจัยผลผลิต (Output) คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาเป็น “คนเก่ง” และ “คนดี” มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ (๑) ด้านการพัฒนาทางกาย (๒) ด้านการพัฒนาทางสังคม (๓) ด้านการพัฒนาทางจิตใจ และ (๔) ด้านการพัฒนาด้านปัญญา (๕) ปัจจัยผลกระทบ (Impact) ผลกระทบที่ตามมาก็คือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีความเชื่อมั่นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะช่วยแก้ปัญหาศีลธรรมในเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน ๖) การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์รับประชาคมอาเซียน (๑) สร้างแนวคิด “วิถีพุทธ วิถีอาเซียน” สอนวิชาธรรมศึกษาตรี โท เอก รวมทั้งพัฒนาทักษะเรื่องภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (๒) พัฒนารูปแบบวิถีชีวิต (Way of Life) ของเยาวชนไทย ให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาทั่วถึง ทันโลกและมีคุณธรรมจริยธรรม (๓) มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในลักษณะ “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” (๔) ปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรตำราเรียนของศูนย์ฯ เน้นความเป็นสากล ควบคู่กับเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ๗) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

^{๑๓๑} พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ) “การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

วันอาทิตย์ประกอบด้วย (๑) ปัญหาด้านบุคลากร (๒) ปัญหาด้านวิชาการ (๓) ปัญหาด้านงบประมาณ (๔) ปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม (๕) ปัญหาด้านกิจการนักเรียน (๖) ปัญหาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน และ (๘) รูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) และกระบวนการ (Process) ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดผลผลิต (Outputs) คือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูง มีคุณภาพในระดับสากล ผู้เรียนสามารถเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลง เพื่อดำรงตนในสังคมได้อย่างดีมีความสุขร่วมรับผิดชอบพัฒนาชุมชนประเทศชาติ และมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

๕.๒.๓ การประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๔.๕๐ (S.D. ๐.๔๙) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้าม (๔.๗๕, S.D. ๐.๓๗) การใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ (๔.๖๙, S.D. ๐.๔๓) และการแบ่งปันของใช้กับเพื่อน (๔.๖๘, S.D. ๐.๔๒) ขณะที่รายการที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ การเข้าร่วมประเพณีชุมชน (๔.๓๔, S.D. ๐.๕๙) และความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (๔.๓๒, S.D. ๐.๕๕) ในด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๔.๕๓ (S.D. ๐.๔๗) โดยผู้สอนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด (๔.๕๔, S.D. ๐.๔๕) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือ ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้แต่ละครั้ง (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๒) ด้านเนื้อหาได้คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ (S.D. ๐.๔๙) โดยเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตได้คะแนนสูงสุด (๔.๕๕, S.D. ๐.๔๖) และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนได้คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๒ (S.D. ๐.๔๗) โดยกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติในชุมชนได้คะแนนสูงสุด (๔.๕๖, S.D. ๐.๔๓) ขณะที่การวัดผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๔ (S.D. ๐.๔๖) โดยการประเมินที่ครอบคลุมเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด (๔.๕๘, S.D. ๐.๔๒) สำหรับข้อเสนอแนะนักเรียนเสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ค่ายพุทธธรรม ละครชาดก และการเวิร์กชอปศีลธรรม พร้อมพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น วิดีโอและแอปพลิเคชันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมถึงเชื่อมโยงกิจกรรมกับชุมชน เช่น การเข้าร่วมพิธีกรรมและการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ยังเสนอให้จัดกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และให้โรงเรียนกับครอบครัวสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและการปฏิบัติศีลธรรมในครอบครัว ทั้งหมดนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมรับผิดชอบต่อชุมชน และเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์

เอกลักษณ์ อชิโต^{๓๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ด้วยหลัก ๗ กิจวัตรความดี ของจังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า ๑) มีการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรมประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา แต่งบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ ๒) กระบวนการวางแผนในการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน ๓) การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ด้วย ๗ กิจวัตรความดี ได้แก่ การปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรมและการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายขึ้นไปใช้

๑. บุคลากรทางการศึกษาและนักวิชาการ ที่ศึกษาหรือพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถนำองค์ความรู้และแนวทางที่ได้จากการพัฒนารูปแบบนี้ไปปรับใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการเห็นคุณค่าในวิถีพุทธของนักเรียน เช่น การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชน

๒. หน่วยงานการศึกษาและโรงเรียน ที่ต้องการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปปรับใช้ในสถานศึกษาของตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับวัดหรือปราชญ์ชาวบ้าน การจัดพิธีกรรมทางศาสนา และการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน

๓. ประชาชนและชุมชน สามารถใช้รูปแบบดังกล่าวในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่ เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา การสนับสนุน

^{๓๒} พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต. “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ด้วย ๗ กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๕ (มกราคม - ตุลาคม ๒๕๖๕).

กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรม และสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อยืนยันผลการวิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลาย โดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ในบริบทที่แตกต่างกัน

๒. ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเน้นกระบวนการเรียนรู้ ในระยะยาว เช่น การติดตามผลการพัฒนาของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อประเมิน ประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในระยะยาว

๓. ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทุกระดับชั้น โดยเน้นการสร้างความต่อเนื่อง ของกิจกรรม เช่น การจัดค่ายพุทธธรรม การอบรมเชิงปฏิบัติ หรือการสร้างโครงการที่เชื่อมโยง ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน เพื่อสร้างผลลัพธ์เชิงบูรณาการและขยายผลในวงกว้าง

๔. ควรศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนรู้กับผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของนักเรียน เช่น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับ ผลกระทบของการเรียนรู้ในมิติต่างๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและปรับให้เข้ากับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรฤตเตปิฎก ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๒). นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๗๑). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๒). แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยกระบวนการ "บวร". กระทรวงศึกษาธิการ.

ชนาธิป พรกุล. (๒๕๖๔). การออกแบบการสอนและการจัดการเรียนรู้. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (๒๕๖๒). การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (๒๕๔๓). การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ๒๑ เซ็นจูรี.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (๒๕๖๕). **การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทศนา แหมมณี. (๒๕๖๑). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ ๒๑). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทศนา แหมมณี. (๒๕๖๕). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย** (พิมพ์ครั้งที่ ๙).
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๖๓). **พุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย**. มติชน.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (๒๕๖๑). **การพัฒนาชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น: แนวคิดและแนวทาง
ปฏิบัติ**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (๒๕๖๐). **การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**. สำนักพิมพ์มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

ประเวศ วะสี. (๒๕๖๒). **พุทธธรรมกับการพัฒนาคน**. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ประเวศ วะสี. (๒๕๖๔). **การศึกษาฐานชุมชน: ฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน**. สำนักพิมพ์มูลนิธิ
สดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๖๑). **ศีล ๕ ประตูลู่การพัฒนามนุษย์**. มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๖๓). **การจัดการศึกษาตามแนวพุทธในศตวรรษที่ ๒๑**.
มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๖๓). **พุทธวิธีในการสอน** (พิมพ์ครั้งที่ ๒๒). มูลนิธิพุทธ
ธรรม.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๖๐). **การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการศึกษา**.
มูลนิธิธรรม.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๖๒). **พุทธวิธีในการจัดการศึกษา**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต. (๒๕๖๔). **การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษา**. โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ. (๒๕๖๑). **แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน
สถานศึกษา**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ. (๒๕๖๒). รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ. (๒๕๖๓). ประวัติศาสตร์วัดในจังหวัดนครปฐม. มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (๒๕๖๑). พุทธศาสนากับการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม. สำนักพิมพ์ปัญญา.

พิชญาภา ยืนยาว. (๒๕๕๗). บริบทและแนวคิดการจัดการศึกษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (๒๕๖๓). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (๒๕๕๙). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับท้องถิ่น. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (๒๕๖๒). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบปฏิบัติการชุมชนเพื่อสร้างความเป็นไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนตรี แยมกสิกร. (๒๕๖๒). การออกแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๔). รายงานการวิจัยการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ. สำนักวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิชัย วงษ์ใหญ่, & มารุต พัฒผล. (๒๕๖๓). การพัฒนาการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย วงษ์ใหญ่, & มารุต พัฒผล. (๒๕๖๔). ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจิต นันทสุวรรณ. (๒๕๖๐). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา. อมรินทร์พริ้นติ้ง.

วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๔). การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแนวคิดสู่การปฏิบัติ. มูลนิธิสยามกัมมาจล.

วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๕). การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร. สำนักพิมพ์มูลนิธิสยามกัมมาจล.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (๒๕๖๔). **ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคกลาง: กรณีศึกษาจังหวัด นครปฐม**. มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาบรรณ. (๒๕๖๔). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ). (๒๕๕๗). **โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕**. สำนักพิมพ์ วัดปากน้ำ.

สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๓). **การบูรณาการเรียนรูทางวิชาการกับภูมิปัญญาไทย**. สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๔). **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อ เสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (๒๕๖๓). **จิตวิทยาการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (๒๕๕๒). **โครงการพัฒนากรณีศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมูลนิธิ กสิกรรมธรรมชาติ**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๖๕). **คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๖๕). **คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับสถานศึกษา**. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๖๕). **รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕ ประจำปี ๒๕๖๕**. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๖๖). **คู่มือการดำเนินงานโครงการโรงเรียนรักษาศีล ๕**. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (๒๕๕๒). **สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมทามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๙). **นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง** (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑). พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๖๐). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙. พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๖๑). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑. สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๕). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙. ผู้แต่ง.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครปฐม. (๒๕๖๒). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕). สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครปฐม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๔). เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ ๒). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (๒๕๖๑). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญา เพื่องสกุล. (๒๕๕๖). อัตลักษณ์. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อรทัย มูลคำ. (๒๕๖๓). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (๒๕๕๖). การพัฒนารูปแบบความร่วมมือบ้าน วัด โรงเรียนในการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(๓) รายงานวิจัย:

นุทิศ เอี่ยมใส. (๒๕๕๕). ทูทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดเพชรบูรณ์ [รายงานการวิจัย]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ธงชัย สมบูรณ์. (ม.ป.ป.). อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา [รายงานวิจัย]. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม. (๒๕๖๖). รายงานประจำปี ๒๕๖๖. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. (๒๕๖๖). สถิติวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ประจำปี ๒๕๖๖.
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม. (๒๕๖๕). รายงานผลการดำเนินงานโครงการ
โรงเรียนรักษาศิล ๕ ประจำปี ๒๕๖๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครปฐม.

สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (๒๕๖๓). การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัด
นครปฐม. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

(๔) บทความ:

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (๒๕๕๙). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ.
วารสารพุทธศาสนศึกษา, 14(2), 105-124.

พระเทพศาสนาภิบาล. (๒๕๖๕, ๔ มีนาคม). แนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนรักษาศิล ๕ เน้น
พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา. เดลินิวส์. <https://www.dailynews.co.th/news/๑๐๑๐๓๕๗/>

พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๖๓). การจัดการเรียนรู้วิถีพุทธในบริบทชุมชน. วารสารครุศาสตร์, ๔๘(๓),
๗๘-๙๖.

พระมหาบุญมี มาลาอึ้ง. (๒๕๖๓). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการกับการเรียนรู้
โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (๒๕๖๕). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธใน
จังหวัดนครปฐม. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ๙(๕), ๑๒๓-๑๓๘.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (๒๕๖๒). หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพุทธ
ในสถานศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ๑๕(๑), ๑-๑๕.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (๒๐๒๓). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา
ผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑. วารสารพุทธศาสนศึกษา, ๑๔(๑), ๑-๑๕.

พระมหาสุนันท์ สุนนโท. (๒๕๖๕). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในนครปฐม. วารสารพุทธศาสตร์
ศึกษา, ๑๓(๒), ๔๕-๖๒.

วัชรพงศ์ ยศบุญเรือง. (๒๕๖๕). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม: การอยู่
ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์. วารสารสังคมศาสตร์, ๑๘(๒), ๑-๑๕.

วันเพ็ญ แสงทองศรี. (๒๕๖๒). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำท่าจีน: กรณีศึกษา
จังหวัดนครปฐม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๑๑(๒), ๕๖-๗๐.

วิจารณ์ พานิช. (๒๕๖๓). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียน
ระดับมัธยมศึกษา. วารสารการศึกษาไทย, ๑๔(๑), ๑-๑๕.

สุนน อมรวิวัฒน์. (๒๕๖๔). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อ
เสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง. วารสารครุศาสตร์, ๔๙(๓), ๗๘-๙๕.

อังคณา นุติประเสริฐ. (๒๕๖๕). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้: กรณีศึกษา
โรงเรียนในจังหวัดนครปฐม. วารสารศึกษาศาสตร์, ๓๔(๑), ๑๕-๓๐.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕.
(๒๕๔๒, ๑๙ สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา, ๑๑๖(๗๔ ก), ๑-๒๔.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. (๒๕๖๐, ๖ เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา,
๑๓๔(๔๐ ก), ๑-๙๐.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

มูลนิธิชัยพัฒนา, องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.chaipat.or.th/site-content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html>
(สืบค้นเมื่อ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://www.nesdc.go.th/download/article/
article_20150727172758.pdf](https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20150727172758.pdf) (สืบค้นเมื่อ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘).

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

๒. ภาษาอังกฤษ

๑. Primary Sources

International Association for Community Development. (2022). **Global trends in
community-based education 2022 report**. IACD Publishing.

Pew Research Center. (2023). Religion and education: **Global perspectives on faith-
based learning**. Pew Research Center.

UNESCO. (2021). **Education 2030 framework for action**. UNESCO Digital Library.

UNESCO. (2021). **Global education monitoring report 2021 – Non-state actors in education: Who chooses? Who loses?** UNESCO.

୩. Secondary Sources

-

(I) Books:

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). **A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives**. Longman.

Bandura, A. (1977). **Social learning theory**. Prentice-Hall.

Banks, J. A. (2015). **Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching** (6th ed.). Routledge.

Bodhi, B. (2016). **The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering**. Buddhist Publication Society.

Bruner, J. S. (1996). **The culture of education**. Harvard University Press.

Dewey, J. (1938). **Experience and education**. Collier Books.

Dewey, J. (2018). **Democracy and education**. Free Press. (Original work published 1916)

Epstein, J. L. (2010). **School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools** (2nd ed.). Westview Press.

Freire, P. (2018). **Pedagogy of the oppressed** (50th anniversary ed.). Bloomsbury Academic.

Fronsdal, G. (2017). **Buddhist identity in contemporary education**. Journal of Buddhist Ethics, 24, 35-56.

Gardner, H. (2019). **Multiple intelligences: New horizons in theory and practice**. Basic Books.

- International Association for Community Development. (2022). **Global trends in community-based education 2022 report**. IACD Publishing.
- Jacoby, B. (2014). **Service-learning essentials: Questions, answers, and lessons learned**. Jossey-Bass.
- Johnson, K., & Robinson, M. (2020). **Collaborative approaches to moral education in schools**. *Ethics and Education*, 15(3), 301-315.
- Keown, D. (2017). **Buddhist ethics: A very short introduction**. Oxford University Press.
- Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development**. Prentice-Hall.
- UNESCO. (2021). **Global education monitoring report 2021 – Non-state actors in education: Who chooses? Who loses?** UNESCO.
- Wenger, E. (1998). **Communities of practice: Learning, meaning, and identity**. Cambridge University Press.

(II) Articles:

- Bodhi, B. (2019). **Moral cultivation in Buddhism: An integrated approach**. *Buddhist Ethics Quarterly*, 27(2), 67-84.
- Brown, R., & Davis, K. (2020). **Essential elements for successful community-based learning: A comprehensive framework**. *Educational Research Journal*, 58(2), 315-332.
- Hanh, T. N. (2021). **Mindfulness in education: The integration of Buddhist principles in school curriculum**. *Journal of Contemplative Education*, 8(1), 15-32.
- Melaville, A., Berg, A. C., & Martin, M. J. (2018). **Community-based learning: Engaging students for success and citizenship**. *Coalition for Community Schools*, 15(2), 125-141.

Thanissaro, B. (2018). **The Buddhist path to cultivation of moral virtue.** *Journal of Moral Education*, 47(2), 189-205.

Thompson, E. (2019). **Community-based approaches to Buddhist education.** *Buddhism and Education*, 28(3), 165-183.

Warren, J. L. (2018). **School-community partnerships: A meta-analysis.** *Urban Education*, 53(9), 1182-1214.

Wilson, J., & Parker, T. (2021). **Integration of moral education in schools: Impact on social and psychological development of students.** *International Journal of Education*, 13(4), 587-603.

(IV) Electronics:

UNESCO. (2022). **Buddhist approaches to education in Southeast Asia.**
<https://en.unesco.org/themes/education/resources>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
และรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์งานวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

๑. นางจรรยาพร ยอดแก้ว

ตำแหน่ง : ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑

อีเมลล์ : yodchanya@gmail.com

โทรศัพท์ : ๐๘๑๙๔๔๓๖๕๔

๒. นายนฤชา ระเบียบ

ตำแหน่ง : ครูชำนาญการ

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

อีเมลล์ :

โทรศัพท์ : ๐๖๑๓๖๗๗๒๐๘

๓. ดร.สัญญา สดประเสริฐ

ตำแหน่ง : อาจารย์

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อีเมลล์ : sanya.sod@mcu.ac.th

โทรศัพท์ : ๐๙๙๔๕๔๖๕๐๔

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์

๑. พระครูปฐมธีรวัฒน์

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

วัด : วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๒. พระมหาเฉลิมชัย ฐานสิริ

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

วัด : วัดวังน้ำขาว

ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓. พระมหาสุตใจ จนทปญโญ

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

วัด : วัดดอนยายหอม

ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๔. นายบุญรอด โพธิ์แดง

ตำแหน่ง : ที่ปรึกษามรมผู้สูงอายุตำบลไร่ขิง

ที่อยู่ : ๑๑/๑๐ หมู่ ๖ ซอยคลองบางซื่อ-ท่าพูด

ตำบลไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๕. นายปิ่นตัท กฤษชัยพฤกษ์

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านไร่ขิง-ท่าพูด

ที่อยู่ : ๓๓/๑๖ หมู่ ๙ ซอยคลองรางเตย

ตำบลไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๖. นางประหยัด ปานเจริญ

ตำแหน่ง : ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “บ้านหัวอ่าว”

ที่อยู่ : ๓๗/๑ หมู่ ๕ หมู่บ้านหัวอ่าว

ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๗. คุณวิโรจน์ เลี้ยงรักษา

ตำแหน่ง : ผู้จัดการศูนย์ OTOP ชุมชนสามพราน “ตลาดในสวน”

ที่อยู่ : ๓๗/๑ หมู่ ๕ หมู่บ้านหัวอ่าว

ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๘. นายสุนทร ไทยพลับ

ตำแหน่ง : กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒

ที่อยู่ : ๒๕ หมู่ ๒ หมู่บ้านดอนยายหอม

ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๙. นางสาวชุตินา เชนะโยธิน

ตำแหน่ง : ครูชำนาญการพิเศษ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ที่อยู่ : โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ๒ (หลวงพ่ोजินอนุสรณ์)

ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๑๐. นางสาวชนิกานต์ พันธุ์แจ่ม

ตำแหน่ง : ครู

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ที่อยู่ : โรงเรียนวัดดอนยายหอม (หลวงพ่ोजินอุปถัมภ์)

ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๑๑. นายบุญนิกร คำกองแก้ว

ตำแหน่ง : ครูชำนาญการพิเศษ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ที่อยู่ : โรงเรียนสามพรานวิทยา

ตำบลสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๒. นางสาวประภัศรา เงินลาด

ตำแหน่ง : ครู

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ที่อยู่ : โรงเรียนวัดบางช้างใต้ (กิตติวิทยากร)

ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๓. นางสาวไพรยา บุปผาโชติ

ตำแหน่ง : ครูชำนาญการพิเศษ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ที่อยู่ : โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๔. นายนพดล สมบูรณ์

ตำแหน่ง : ครู

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ที่อยู่ : โรงเรียนวัดท่าพูด

ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๐๓

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๒ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย
เรียน นางจรรยาพร ยอดแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือในการลงพื้นที่ และดำเนินการ มอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๐๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๑ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน นายนฤชา ระเบียบ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือในการลงพื้นที่ และดำเนินการ มอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมิน คุณภาพเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๐๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

๑ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สัญญา สดประเสริฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือในการลงพื้นที่ และดำเนินการ มอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมิน คุณภาพเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตั้งกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

หนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์งานวิจัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสว่างพรวน
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๐๗

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

กราบนำสการ พระครูปฐมธรรมวิวัฒน์ เจ้าคณะตำบลทอมนเกร็ด ผจก.วัดไร่เชิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการจัดทำ วิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)

หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสามปราชญ์
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๐๔

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุมัติเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

กราบมัสการ พระมหาเฉลิมชัย ฐานสิริ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดวังน้ำขาว จังหวัดนครปฐม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการจัดทำ วิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิรัตน์ พิชัยเสนารงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวิรัตน์ พิชัยเสนารงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๙-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เจียง อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๔๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อา ๘๐๕๘/พิเศษ ๖๖๖

ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

กราบนมัสการ พระมหาสุตใจ จันทปัญโญ วัดดอนยายหอม จังหวัดนครปฐม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการจัดทำ วิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)

หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสามปราณ
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๔๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๒๔

๗๕ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย
เรียน คุณประยัต ปานเจริญ ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “บ้านหัวอ่าว”
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการ จัดทำวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดนครพนม ๖๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๑๒

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเป็นวิทยุคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย
เรียน คุณวิโรจน์ เลี้ยงรักษา ผู้จัดการศูนย์ OTOP ชุมชนสามพราน “ตลาดในสวน”
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครพนม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการ จัดทำวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นวิทยุคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวิรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดนครพนม ๖๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๔๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๖

๒๘

ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เรียน คุณบุญรอด โพธิ์แดง ที่ปรึกษาชมรมผู้สูงอายุตำบลไร่เชิง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครพนม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการ จัดทำวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)

หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๐๗

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย
เรียน คุณปณณทัต กฤษชัยพฤกษ์ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านไร่เชิง-ท่าพูด
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการ จัดทำวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนารงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนารงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่ขิง อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดนครพนม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๑๐

๒๒

ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคคลากรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เรียน คุณสุนทร ไทยพลับ กรรมการวัดคอนยายหอม จังหวัดนครพนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑ ชุด

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครพนม” โดยให้คณะผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือและลงพื้นที่เพื่อดำเนินการทำการวิจัย ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ ตามเอกสารแนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนารงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนารงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่เชิง อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๐๗

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระปฐมวิทยาลัย ๒ (หลวงพ่อบึงเงินอนุสรณ์)

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และชุมชน ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าบุคลากรของท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญบุคลากรในสังกัดของท่าน ได้แก่ นางสาวชุตินา เชนะโยธิน ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย และขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในสถานศึกษาของท่านในครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานเพื่อนัดหมายต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่จีน อำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๔๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๑๓

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนยายหอม (หลวงพ่อบุญเงินอุปถัมภ์)

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และชุมชน ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าบุคลากรของท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญบุคลากรในสังกัดของท่าน ได้แก่ นางสาวชนนิกานต์ พันธุ์แจ่ม ตำแหน่งครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย และขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในสถานศึกษาของท่านในครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานเพื่อนัดหมายต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนารงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนารงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่จึง อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๔๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ๑๐๘

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสามพรานวิทยา

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และชุมชน ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าบุคลากรของท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญบุคลากรในสังกัดของท่าน ได้แก่ นายบุญนิกร คำกองแก้ว ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย และขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในสถานศึกษาของท่านในครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานเพื่อนัดหมายต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่ช้าง อำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ๑๐๒

๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางช้างใต้ (กิตติวิทยากร)

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” โดยให้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และชุมชน ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าบุคลากรของท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญบุคลากรในสังกัดของท่าน ได้แก่ นางสาวประภัสสรา เงินลาด ตำแหน่งครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย และขอความ อนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในสถานศึกษาของท่านในครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานเพื่อนัด หมายต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนามรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนามรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่จึง อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดนครพนม ๖๗๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๙๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๐๐๔

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครพนม” โดยให้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และชุมชน ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าบุคลากรของท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญบุคลากรในสังกัดของท่าน ได้แก่ นางสาวไพบรียา นุบผาโชติ ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย และขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในสถานศึกษาของท่านในครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานเพื่อนัดหมายต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕๑ หมู่ ๒ ตำบลไร่จึง อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดนครพนม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๔๓๒-๖๙๑๒
URL : www.rk.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๘/พิเศษ ๑๑๑

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าพุด (นครผลประชานุบาล)

ตามที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗ แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ โครงการวิจัยย่อย ที่ ๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครพนม” โดยให้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และชุมชน ในเบื้องต้นนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าบุคลากรของท่าน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญบุคลากรในสังกัดของท่าน ได้แก่ นายพนพล สมบูรณ์ ตำแหน่งครูชำนาญการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย และขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในสถานศึกษาของท่านในครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ประสานงานเพื่อนัดหมายต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิรัตน์ พิชัยเสนารงค์)
หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน : นายวิรัตน์ พิชัยเสนารงค์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทร ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

ภาคผนวก ข.

เครื่องมือวิจัย

แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ
การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โปรดพิจารณาว่ารายการประเมินแต่ละข้อสอดคล้องกับโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคะแนนการพิจารณาตามความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน +๑ หมายถึง แน่ใจว่าสอดคล้อง

คะแนน ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ

คะแนน -๑ หมายถึง แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่ท่านเห็นว่าควรปรับปรุง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี

ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	ผู้เชี่ยวชาญ			
	+๑	๐	-๑	
ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์				
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-นามสกุล อายุ เพศ) มีความเหมาะสม				
ประเภทผู้ให้สัมภาษณ์ (พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน ครู) มีความเหมาะสม				
สถานที่ทำงาน/ชุมชนที่อาศัย (ชุมชนไร่จิง-ท่าพุฒ ชุมชนสามพราน ชุมชนบ้านดอนยายหอม) มีความเหมาะสม				
ระดับการศึกษา (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก) มีความเหมาะสม				
ประสบการณ์การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่ผ่านมา มีความเหมาะสม				
ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์				
ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
ข้อคำถาม "ในมุมมองของท่าน มีความเข้าใจคำว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างไร และอัตลักษณ์วิถีพุทธตัวไหนที่ต้องได้รับการพัฒนาบ้าง?" สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์การวิจัย				
ข้อคำถาม "ท่านคิดว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีลักษณะหรือพฤติกรรมเป็น อย่างไรบ้าง?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถาม "ท่านมีแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างไร?" สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ข้อคำถาม "ท่านคิดว่าการจัดการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริม ให้อัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
ข้อคำถาม "ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นอย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ข้อคำถาม "ท่านคิดว่า ในชุมชนของท่านมีจุดเด่น/กิจกรรมอะไรบ้างที่ ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้				
ข้อคำถาม "สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้อะไรบ้างที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถี พุทธ?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ด้านการวัดและประเมินผล				
ข้อคำถาม "เครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีลักษณะ เป็นอย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ด้านปัญหาและอุปสรรค				
ข้อคำถาม "อะไรบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์ วิถีพุทธแก่นักเรียน?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย				
ภาพรวมของแบบสัมภาษณ์				
เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์มีความครอบคลุมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับผู้ให้ ข้อมูล				
ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เรียงลำดับได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
จำนวนข้อคำถามมีความเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ _____ ผู้เชี่ยวชาญ
(_____)
วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของ
โรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โปรดพิจารณาความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ตามเกณฑ์ดังนี้

คะแนน +๑ หมายถึง เห็นว่าสอดคล้อง

คะแนน ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ

คะแนน -๑ หมายถึง เห็นว่าไม่สอดคล้อง

กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่ท่านเห็นว่าควรปรับปรุง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี

ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๑. ด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ				
๑.๑ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning)				
๑.๒ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Integrated Learning)				
๑.๓ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)				
๑.๔ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๑.๕ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง				
๒. ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ				
๒.๑ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านพุทธิพิสัย (ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา)				
๒.๒ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านจิตพิสัย (ความศรัทธา เจตคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา)				
๒.๓ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านทักษะพิสัย (การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา)				
๒.๔ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม				
๒.๕ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง				
๓. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้				
๓.๑ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้จากชุมชนบ้านไร่ชิง-ท่าพูด				
๓.๓ กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้จากชุมชนบ้านสามพราน				
๓.๔ กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้จากชุมชนบ้านดอนยายหอม				
๓.๕ กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชุมชนกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา				
๓.๖ กระบวนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด และ โรงเรียน (บวร)				
๓.๗ กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๔. ด้านการวัดและประเมินผล				
๔.๑ การวัดและประเมินผลด้านความรู้ (พุทธิพิสัย) มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ				
๔.๒ การวัดและประเมินผลด้านเจตคติ (จิตพิสัย) มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ				
๔.๓ การวัดและประเมินผลด้านทักษะการปฏิบัติ (ทักษะพิสัย) มีความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ				
๔.๔ การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (นักเรียน)				
๔.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับการ ประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้				
๕.๑ สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๕.๒ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน (วัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น) มีความเหมาะสมกับการ ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๕.๓ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับกิจกรรม และวัตถุประสงค์				
๕.๔ ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้มีความเพียงพอต่อการจัดการ เรียนรู้				
๕.๔ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ _____ ผู้เชี่ยวชาญ
(_____)
วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียน
รักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ แผน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าแต่ละรายการประเมินสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคะแนนการพิจารณาตามความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน +๑ หมายถึง เห็นว่าสอดคล้อง

คะแนน ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ

คะแนน -๑ หมายถึง เห็นว่าไม่สอดคล้อง

กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่ท่านเห็นว่าควรปรับปรุง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี
 ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

๑. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพุท)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด				
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๑.๒ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๒. สาระสำคัญ				
๒.๑ สาระสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด				
๒.๒ สาระสำคัญสะท้อนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพุทเป็นฐาน				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๒.๓ สารระสำคัญสะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน				
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้				
๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)				
๓.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (ทักษะกระบวนการ)				
๓.๓ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (เจตคติ คุณธรรม)				
๔. คุณลักษณะอันพึงประสงค์				
๔.๑ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนรักษาศีล ๕				
๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน				
๕.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้				
๕.๒ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๖. สารการเรียนรู้				
๖.๑ สารการเรียนรู้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕				
๖.๒ สารการเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชนบ้านไร่เชิง-ท่าพูด				
๖.๓ สารการเรียนรู้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเนื้อหาสาระ				
๗. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน				
๗.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
๗.๒ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับชุมชน				
๗.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๗.๔ กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)				
๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้				
๘.๑ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลายและเหมาะสม				
๘.๒ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๙. การวัดและประเมินผล				
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
๙.๒ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ				
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้				

๒. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนสามพราน)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด				
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๑.๒ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๒. สารสำคัญ				
๒.๑ สารสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด				
๒.๒ สารสำคัญสะท้อนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนสามพราน				
๒.๓ สารสำคัญสะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน				
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้				
๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)				
๓.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (ทักษะกระบวนการ)				
๓.๓ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (เจตคติ คุณธรรม)				
๔. คุณลักษณะอันพึงประสงค์				
๔.๑ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนรักษาศีล ๕				
๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน				
๕.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้				
๕.๒ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๖. สารการเรียนรู้				
๖.๑ สารการเรียนรู้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕				
๖.๒ สารการเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชนสามพราน				
๖.๓ สารการเรียนรู้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเนื้อหาสาระ				
๗. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน				
๗.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
๗.๒ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับชุมชน				
๗.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๗.๔ กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้				
๘.๑ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลายและเหมาะสม				
๘.๒ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๙. การวัดและประเมินผล				
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
๙.๒ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ				
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้				

๓. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านดอนยายหอม)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด				
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๑.๒ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๒. สารสำคัญ				
๒.๑ สารสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด				
๒.๒ สารสำคัญสะท้อนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนบ้านดอนยายหอม				
๒.๓ สารสำคัญสะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน				
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้				
๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)				
๓.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (ทักษะกระบวนการ)				
๓.๓ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (เจตคติ คุณธรรม)				
๔. คุณลักษณะอันพึงประสงค์				
๔.๑ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนรักษาศีล ๕				
๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๕.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้				
๕.๒ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
๖. สารการเรียนรู้				
๖.๑ สารการเรียนรู้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕				
๖.๒ สารการเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชนตอนยายหอม				
๖.๓ สารการเรียนรู้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเนื้อหาสาระ				
๗. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน				
๗.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
๗.๒ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับชุมชน				
๗.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๗.๔ กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)				
๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้				
๘.๑ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลายและเหมาะสม				
๘.๒ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์วิถีพุทธ				
๙. การวัดและประเมินผล				
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
๙.๒ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ				
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ _____ ผู้เชี่ยวชาญ
(_____)
วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
ของแบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าแต่ละรายการประเมินสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคะแนนการพิจารณาตามความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน +๑ หมายถึง เห็นว่าสอดคล้อง

คะแนน ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ

คะแนน -๑ หมายถึง เห็นว่าไม่สอดคล้อง

กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่ท่านเห็นว่าควรปรับปรุง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี

ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

๑. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านไร่ชิง-ท่าพุด)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
๑. ด้านโครงสร้างและรูปแบบของแบบประเมิน				
คำชี้แจงของแบบประเมินมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย				
ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินมีความเหมาะสมและครอบคลุม				
การแบ่งระดับคะแนนประเมิน ๕ ระดับมีความเหมาะสม				
รูปแบบการจัดวางเนื้อหาและข้อคำถามมีความเหมาะสม				
๒. ด้านเนื้อหาของแบบประเมิน				
ด้านศีลข้อที่ ๑ (ปาณาติปาตา เวรมณี)				
ข้อคำถามที่ ๑ "นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท"				
สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
ข้อคำถามที่ ๒ "นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนและผู้อื่น เมื่อเขาได้เจอความยากลำบาก" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๓ "นักเรียนไม่ทำร้ายร่างกายคนอื่นทั้งทางกาย วาจาและใจ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านศีลข้อที่ ๒ (อทินนาทานา เวรมณี)				
ข้อคำถามที่ ๔ "นักเรียนทำงานร่วมกันกับคนอื่นที่ไม่สนิทได้อย่างไม่เอือม แค้นและรำคาญ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๕ "นักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงานจากพ่อแม่ และครู" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๙ "นักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่และวัตถุสิ่งของ ที่เป็นสาธารณะ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านศีลข้อที่ ๓ (กาเมสุมิฉาจารา เวรมณี)				
ข้อคำถามที่ ๖ "นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามตนเองอย่าง สม่ำเสมอ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๑๔ "นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น ในบริบทที่ เหมาะสม" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านศีลข้อที่ ๔ (มุสาวาทา เวรมณี)				
ข้อคำถามที่ ๗ "นักเรียนเป็นคนรักษาสัจจะ ไม่พูดทำร้ายจิตใจ บูลลี่ คนอื่น" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๑๐ "นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือคนอื่นเมื่อเห็นคนอื่นได้รับ ความลำบากกว่าตนเอง" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๑๑ "นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านศีลข้อที่ ๕ (สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี)				
ข้อคำถามที่ ๘ "นักเรียนไม่หลงเชื่อเพื่อนและไม่หลงไปทดลองอบายมุข" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๑๕ "นักเรียนรู้จักแบ่งเวลาภาวนาสงบนิ่งก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านการมีส่วนร่วมในวิถีพุทธและชุมชน				
ข้อคำถามที่ ๑๒ "นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาร่วมกับ คนในชุมชน" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ข้อคำถามที่ ๑๓ "นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้หลักผู้ใหญ่ใน ชุมชน" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ด้านการประเมินครอบคลุมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
ข้อคำถามทั้ง ๑๕ ข้อสามารถประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)				
ข้อคำถามทั้ง ๑๕ ข้อสามารถประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านทักษะพิสัย (ทักษะ การปฏิบัติ)				
ข้อคำถามทั้ง ๑๕ ข้อสามารถประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านจิตพิสัย (เจตคติ)				
ภาพรวมของแบบประเมินสามารถวัดอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียน รักษาศีล ๕ ได้อย่างครอบคลุม				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ _____ ผู้เชี่ยวชาญ
(_____)
วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม โปรดพิจารณาว่ารายการประเมินแต่ละข้อ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน +๑ หมายถึง แน่ใจว่าสอดคล้อง

คะแนน ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ

คะแนน -๑ หมายถึง แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่ท่านเห็นว่าควรปรับปรุง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี
 ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

๑. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ชุมชนบ้านไร่ซิง-ท่าพุด)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน				
ข้อมูลทั่วไปมีความครอบคลุมและเหมาะสม (เพศ อายุ ระดับชั้น สถานศึกษา ชุมชนที่ตั้ง)				
ส่วนที่ ๒ การประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้				
ด้านผู้สอน				
ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง				
ผู้สอนเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
ผู้สอนมีท่าทีและสร้างบรรยากาศได้สนุก ไม่เครียด				
ผู้สอนนำประเด็นปัญหาและประเด็นอื่น ๆ ในชุมชนมาจัดการเรียนรู้				
ผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์วิถีพุทธ มาเชื่อมโยงบทเรียนหรือเนื้อหา				
ด้านเนื้อหา				
เนื้อหามีความง่ายเหมาะสมกับนักเรียน				
เนื้อหามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน				
เนื้อหาที่น่าสนใจมีความหมายและคุณค่าต่อวิถีชุมชน				
เนื้อหาที่นำมาช่วยทำให้นักเรียนเกิดความรักประเพณีวัฒนธรรม และเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
การสอนเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนของนักเรียน				
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน				
นักเรียนได้ลงมือทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ				
นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของกันและกัน				
นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ				
นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นระบบขั้นตอน				
ด้านการวัดและประเมินผล				
ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง				
ผู้สอนเปิดโอกาสให้เพื่อนประเมินผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียน				
ผู้สอนมีการประเมินรายบุคคลและรายกลุ่ม				
ผู้สอนแจ้งผลการประเมินทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มให้นักเรียนทราบเป็นระยะ				
ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน				
ส่วนที่ ๓ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม				
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนประทับใจมากที่สุด				
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนคิดว่าควรปรับปรุงหรือพัฒนาเพิ่มเติม				
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องการเพิ่มเติม ในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ				
ภาพรวมของแบบประเมิน				

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	+๑	๐	-๑	
แบบประเมินมีความครอบคลุมในการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ				
ภาษาที่ใช้ในแบบประเมินมีความชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับระดับของนักเรียน				
รูปแบบการประเมิน ๕ ระดับ (Rating Scale) มีความเหมาะสม กับการประเมินความพึงพอใจ				
จำนวนข้อคำถามมีความเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ _____ ผู้เชี่ยวชาญ

(_____)

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

**แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ตอนที่ ๒ การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

๓ หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

๒ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

๑ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี

ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบ					
๑.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมมีองค์ประกอบครบและสอดคล้องกับแนวคิด หลักการ					
๑.๒ องค์ประกอบของรูปแบบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ					
๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕					
๒. ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ					
๒.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕					

๒.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบสามารถดำเนินการได้ในบริบทของชุมชน					
๒.๓ ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนที่ใช้ในรูปแบบมีความเหมาะสมและเพียงพอ					
๓. ด้านประสิทธิภาพของรูปแบบ					
๓.๑ ขั้นตอนและกระบวนการจัดการเรียนรู้มีความชัดเจนและเป็นระบบ					
๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
๓.๓ มีขั้นตอนใดบ้างที่ควรปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น					
๔. ด้านการตอบสนองความจำเป็น					
๔.๑ รูปแบบสามารถตอบสนองความจำเป็นของการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้กับนักเรียน					
๔.๒ รูปแบบสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนรักษาศีล ๕					
๔.๓ รูปแบบตอบสนองต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธทั้ง ๓ ด้าน (ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย)					
๕. ด้านระยะเวลาของรูปแบบ					
๕.๑ ระยะเวลาในการดำเนินการตามรูปแบบมีความเหมาะสม					
๕.๒ การจัดสรรเวลาสำหรับแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม					
๖. ด้านการประเมินผล					
๖.๑ เครื่องมือและวิธีการประเมินผลมีความเหมาะสม					
๖.๒ การประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของรูปแบบ					
๖.๓ การประเมินผลครอบคลุมการวัดอัตลักษณ์วิถีพุทธทั้ง ๓ ด้าน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๑. ข้อเสนอแนะด้านองค์ประกอบของรูปแบบ _____

๒. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ _____

๓. ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงประสิทธิภาพ _____

๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ _____

ลงชื่อ _____ ผู้ประเมิน

(_____)

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

**แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ตอนที่ ๒ การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

๓ หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

๒ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

๑ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

ชื่อ-นามสกุล _____ เพศ _____ อายุ _____ ปี

ตำแหน่ง _____ หน่วยงาน _____

ความรู้ความเชี่ยวชาญ ☐ ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธ ☐ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ ด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ ๒ การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ _____

ระดับชั้น _____ รายวิชา _____ หน่วยการเรียนรู้ที่ _____

ผู้ประเมิน _____ ตำแหน่ง _____

ส่วนที่ ๑ องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านองค์ประกอบพื้นฐานของแผนการจัดการเรียนรู้					
๑.๑ มุ่งองค์ประกอบของแผนการสอนครบถ้วน (มาตรฐาน/ตัวชี้วัด จุดประสงค์ สาระสำคัญ กิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผล)					

๑.๒ มีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของแผน					
๑.๓ การกำหนดเวลาในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม					
๑.๔ สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและโรงเรียน					
๒. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้					
๒.๑ จุดประสงค์สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด					
๒.๒ จุดประสงค์ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (K) ทักษะกระบวนการ (P) และ คุณลักษณะ (A)					
๒.๓ จุดประสงค์มีความชัดเจน วัดและประเมินผลได้					
๒.๔ จุดประสงค์ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดอัตลักษณ์วิถียุทธ					

ส่วนที่ ๒ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้

ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๓. ด้านการบูรณาการชุมชนในการจัดการเรียนรู้					
๓.๑ เนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น					
๓.๒ มีการระบุแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างชัดเจนและเหมาะสม					
๓.๓ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้					
๓.๔ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้					
๓.๕ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชุมชน					
๔. ด้านการเชื่อมโยงภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชน					
๔.๑ กิจกรรมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตใน ชุมชน					
๔.๒ เนื้อหาสะท้อนการพึ่งพาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติใน ท้องถิ่น					
๔.๓ มีการเชื่อมโยงความรู้ทางภูมิศาสตร์กับประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
๔.๔ กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของทรัพยากรและวัฒนธรรมท้องถิ่น					

ส่วนที่ ๓ การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถียุทธ

ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๕. ด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม (ศีล ๕)					
๕.๑ มีการบูรณาการหลักศีล ๕ ในเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม					

๕.๒ กิจกรรมสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร ๕ กับวิถีชีวิตในชุมชน					
๕.๓ มีการเชื่อมโยงศิลปะข้อต่างๆ กับประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
๕.๔ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการรักษาศิล ๕					
๕.๕ ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักสูตร ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
๖. ด้านการสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ					
๖.๑ กิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ "โรงเรียนรักษาศิล 5" อย่างชัดเจน					
๖.๒ มีการสอดแทรกคุณลักษณะวิถีพุทธในทุกขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้					
๖.๓ กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร)					
๖.๔ ส่งเสริมการปลูกฝังค่านิยมและวิถีชีวิตแบบพุทธให้แก่นักเรียน					

ส่วนที่ ๔ กระบวนการจัดการเรียนรู้

ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๗. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
๗.๑ กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
๗.๒ กิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)					
๗.๓ กิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้					
๗.๔ กิจกรรมส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
๗.๕ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง					
๘. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้					
๘.๑ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับกิจกรรม					
๘.๒ มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม					
๘.๓ สื่อและแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตลักษณ์วิถีพุทธ					
๘.๔ สื่อและอุปกรณ์มีความพร้อมและสามารถนำไปใช้ได้จริง					
๙. ด้านการวัดและประเมินผล					
๙.๑ วิธีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
๙.๒ มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและครอบคลุม K-P-A					
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความชัดเจนและเหมาะสม					
๙.๔ มีการประเมินคุณลักษณะอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างชัดเจน					

ส่วนที่ ๕ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑๐. ด้านการนำไปใช้จริง					
๑๐.๑ แผนการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
๑๐.๒ กิจกรรมมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เข้ากับบริบทที่แตกต่างได้					
๑๐.๓ ปัจจัยสนับสนุนที่ระบุในแผนมีความเป็นไปได้					
๑๐.๔ สามารถขยายผลและต่อยอดกิจกรรมได้					
๑๐.๕ มีการประเมินและสะท้อนผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้					

สรุปผลการประเมิน

คะแนนรวม _____ คะแนน จากคะแนนเต็ม ๒๐๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ _____

- ☐ ร้อยละ ๘๐-๑๐๐ = ดีมาก (แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับดีมาก)
- ☐ ร้อยละ ๗๐-๗๙ = ดี (แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับดี)
- ☐ ร้อยละ ๖๐-๖๙ = พอใช้ (แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับพอใช้)
- ☐ ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ = ปรับปรุง (แผนการจัดการเรียนรู้ควรปรับปรุงก่อนนำไปใช้)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะส่วนที่ ๑ องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะส่วนที่ ๒ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะส่วนที่ ๓ การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะส่วนที่ ๔ กระบวนการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะส่วนที่ ๕ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ลงชื่อ _____ ผู้ประเมิน

(_____)

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

(ตัวอย่าง) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

แผนที่ ๑ บรูณาการสาระประวัติศาสตร์

โรงเรียน วัดไร่ขิงวิทยา	อำเภอ สามพราน	จังหวัด นครปฐม
รหัสวิชา ส ๓๑๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์	กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔	ภาคเรียนที่ ๒	ปีการศึกษา ๒๕๖๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น		จำนวน ๑ คาบ
เรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ขิง-ท่าพูด		เวลา ๕๐ นาที

๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้

ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

๑.๒ ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ม.๔-๖/๒ สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (KPA)

๒.๑ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ขิง (K)

๒.๒ นักเรียนสามารถวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ขิงได้ (P)

๒.๓ นักเรียนเห็นความสำคัญของการนำคุณธรรมจากอัตลักษณ์สถานศึกษา และคุณธรรมจากอัตลักษณ์วิถีพุทธมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ (A)

๓. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด (๑. บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน)

ชุมชนไร่ขิงเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีวัดไร่ขิงเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลวงพ่อดาวรุ่ง (พระพุทธรูปหลวงพ่อดาวรุ่ง) เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ขิงผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรม ความเป็นมาของชุมชน และสามารถนำคุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

๔. สาระการเรียนรู้

๔.๑ สาระการเรียนรู้แกนกลาง

๑) วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ไทยที่มีความซับซ้อน

๒) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

๓) การใช้ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

๔) ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นในฐานะหลักฐานที่ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์

๔.๒ สาระการเรียนรู้สถานศึกษา

๔.๒.๑ อัตลักษณ์สถานศึกษา

"โรงเรียนรักษาศีล ๕" เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนไร่ขิง

นิยาม : รักษาศีล ๕ หมายถึง ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามหลักศีล ๕ อันเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ ประกอบด้วย ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ หมายถึง การเคารพในชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนชีวิตและร่างกาย ๒) เว้นจากการลักทรัพย์

หมายถึง การเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ลักขโมย หรือฉ้อโกง ๓) เว้นจากการประพฤติดินในกาม หมายถึง การไม่ละเมิดในคู่ครองของผู้อื่น ๔) เว้นจากการพูดปด หมายถึง การไม่พูดเท็จ ไม่บิดเบือนความจริง และใช้วาจาสุภาพ ๕) เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา หมายถึง การไม่ดื่มสุรา หรือเสพสิ่งเสพติดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๔.๓ การเรียนรู้คุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๔.๓.๑ ศิล ๕ กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนไร่เชิง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักศิลป ๕ ดังนี้

๑) การเคารพชีวิต (ศิลปข้อที่ ๑) - การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ ไม่รบกวนสัตว์ในท้องถิ่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ในพื้นที่ ไม่ล่าสัตว์หรือทำลายสิ่งมีชีวิต

๒) การเคารพทรัพย์สิน (ศิลปข้อที่ ๒) - การไม่นำสิ่งของ วัตถุโบราณ หรือทรัพยากรธรรมชาติออกจากแหล่งท่องเที่ยว การซื้อสินค้าและบริการจากชุมชนในราคาที่เป็นธรรม

๓) การเคารพผู้อื่น (ศิลปข้อที่ ๓) - การปฏิบัติตนเหมาะสมในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือแหล่งท่องเที่ยว การเคารพในวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในท้องถิ่น

๔) การสื่อสารที่เป็นจริง (ศิลปข้อที่ ๔) - การให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การไม่ทำลายภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้วยการใส่ร้ายหรือบิดเบือนข้อมูล

๕) การมีสติในการท่องเที่ยว (ศิลปข้อที่ ๕) - การท่องเที่ยวอย่างมีสติ ไม่เมาเหล้า ไม่เสพสิ่งเสพติด การตระหนักถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน

๔.๔ การเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น

๔.๔.๑ ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านไร่เชิง

๑) ประวัติความเป็นมาของชุมชนไร่เชิง

ชุมชนไร่เชิงเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรี ตามประวัติเล่ากันว่าเดิมชื่อ "ไร่เชิง" เพราะในอดีตพื้นที่บริเวณนี้มีการปลูกเชิงเป็นจำนวนมาก ชุมชนไร่เชิงเริ่มมีการพัฒนาและมีความเจริญขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะหลังจากมีการสร้างวัดไร่เชิง

๒) ความสำคัญของวัดไร่เชิงที่มีต่อชุมชน

วัดไร่เชิงเป็นวัดเก่าแก่สมัยอยุธยาตอนปลาย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. ๒๒๕๑-๒๒๗๕) วัดไร่เชิงเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและศูนย์รวมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน วัดไร่เชิงเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อวัดไร่เชิง (พระพุทธรูปสำคัญที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธา) วัดไร่เชิงได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑

๓) วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไร่เชิง

ชุมชนริมน้ำที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับแม่น้ำท่าจีน การทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ที่ขึ้นชื่อ เช่น ส้มโอ ทุเรียนนนท์ มะพร้าว น้ำหอม ภูมิปัญญาด้านงานฝีมือท้องถิ่น เช่น การทำขนมไทยโบราณ การทำเครื่องปั้นดินเผา การแสดงพื้นบ้าน เช่น ลิเก ละครชาตรี

๔) บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ชุมชน : หลวงพ่อวัดไร่เชิง

หลวงพ่อวัดไร่เชิงเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ปางมารวิชัย ที่ประดิษฐานภายในพระอุโบสถ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นที่เคารพนับถือของชาวไร่เชิงและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะด้านโชคลาภและการค้าขาย ประเพณีสำคัญ คือ งานนมัสการหลวงพ่อวัดไร่เชิงประจำปี ช่วงเดือน ๕ (เมษายน)

๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๑. ความสามารถในการคิด
๒. ความสามารถในการสื่อสาร
๓. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา

๖. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. มีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. มุ่งมั่นในการทำงาน

๗. กิจกรรมการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ (๓. กิจกรรมการเรียนรู้)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	สื่อ	เวลา (นาที)
ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Engagement)	๑. ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนดูภาพวัดไร่ขิงและรูปหล่อหลวงพ่อดาวเรือง ๒. ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิด - นักเรียนรู้จักสถานที่ในภาพหรือไม่ - นักเรียนเคยได้ยินเรื่องราวของหลวงพ่อดาวเรืองหรือไม่ - ชุมชนไร่ขิงมีความสำคัญอย่างไรต่อโรงเรียนของเรา ๓. ครูแจ้งหัวข้อเรื่องที่จะเรียนในวันนี้พร้อมจุดประสงค์การเรียนรู้	๑. ภาพวัดไร่ขิง ๒. ภาพหลวงพ่อดาวเรือง ๓. PowerPoint นำเสนอประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ขิง	๕ นาที
ขั้นที่ ๒ สืบเสาะข้อมูล (Exploration)	๑. ครูแบ่งนักเรียนเป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มละ ๕-๖ คน ๒. แต่ละกลุ่มได้รับหัวข้อในการศึกษาดังนี้ - กลุ่มที่ ๑ ประวัติความเป็นมาของชุมชนไร่ขิง - กลุ่มที่ ๒ วัดไร่ขิงและความสำคัญต่อชุมชน - กลุ่มที่ ๓ ประวัติและความสำคัญของหลวงพ่อดาวเรือง - กลุ่มที่ ๔ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น - กลุ่มที่ ๕ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์กับการรักษาศิลป ๕ ๓. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาข้อมูลจากใบความรู้ เอกสารท้องถิ่น "ไร่ขิงบ้านเรา" และข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านที่ครูเชิญมาให้ความรู้	๑. ใบความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ขิง ๒. ใบความรู้อัตลักษณ์สถานศึกษา "รักษาศิล ๕" ๓. ใบความรู้คุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ๔. เอกสารท้องถิ่น "ไร่ขิงบ้านเรา" ๕. ปราชญ์ชาวบ้านจากชุมชนไร่ขิง	๑๕ นาที

	๔. ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและบันทึกลงในใบงาน		
ขั้นที่ ๓ ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation)	๑. ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการศึกษาและข้อค้นพบ ๒. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเพิ่มเติมข้อมูล และสรุปความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ชิง ๓. ครูเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ชุมชนกับอัตลักษณ์สถานศึกษา "รักษาศีล ๕" และคุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๑. ใบงานที่นักเรียนบันทึกข้อมูล ๒. PowerPoint สรุปประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ชิง	๑๐ นาที
ขั้นที่ ๔ ขั้นขยายความรู้ (Elaboration)	๑. ประชาชนชาวบ้านเล่าเรื่องราวเพิ่มเติมเกี่ยวกับชุมชนไร่ชิง หลวงพ่อวัดไร่ชิง และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ๒. นักเรียนซักถามข้อสงสัยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนชาวบ้าน	๑. ประชาชนชาวบ้านจากชุมชนไร่ชิง	๑๕ นาที
ขั้นที่ ๕ ขั้นประเมินผล (Evaluation)	๑. ให้นักเรียนทำใบงานเรื่อง "การนำคุณธรรมจากอัตลักษณ์สถานศึกษาและคุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน" ๒. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปทบทวนและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ชิง	๑. ใบงานการนำคุณธรรมจากอัตลักษณ์สถานศึกษาและคุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน	๕ นาที

๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ (๔. สื่ออุปกรณ์และแหล่งประกอบการเรียนรู้)

๘.๑ สื่อการเรียนรู้

๑. PowerPoint ประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ชิง
๒. ภาพถ่ายวัดไร่ชิง และหลวงพ่อดาวไร่ชิง
๓. วิดีทัศน์เกี่ยวกับประเพณีมัสการหลวงพ่อดาวไร่ชิง
๔. ภาพวิถีชีวิตริมน้ำของชุมชนวัดไร่ชิง และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
๕. ใบความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนไร่ชิง
๖. ใบความรู้อัตลักษณ์สถานศึกษา "รักษาศีล ๕" อธิบายความหมายและแนวทางปฏิบัติ
๗. ใบงานการนำคุณธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๘.๒ แหล่งเรียนรู้

๑. ห้องสมุด
๒. สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต
๓. วัดไร่ชิง

๔. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดไร่ขิง (๑. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน)

๕. ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนไร่ขิง

๘.๓ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ (๒. ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน)

๑. ประชาชนชาวบ้านในชุมชนไร่ขิง

๘.๔ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

๑. คอมพิวเตอร์/โปรเจคเตอร์

๒. กระดาษฟลิปชาร์ต/ปากกาเคมี

๓. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล

๙. การวัดและประเมินผล (๕. แนวทางการวัดผลและประเมินผล)

๙.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านไร่ขิง (K)	- การตอบคำถาม - การอภิปราย - การทำใบงาน	- แบบสังเกตการตอบคำถาม - แบบประเมินใบงาน	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
๒. นักเรียนสามารถวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านไร่ขิงได้ (P)	- การนำเสนอผลงานกลุ่ม - การอภิปรายกลุ่ม - ผลงานการวิเคราะห์ข้อมูล	- แบบประเมินการนำเสนอ - แบบประเมินการทำงานกลุ่ม	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
๓. นักเรียนเห็นความสำคัญของการนำคุณธรรมจากอัตลักษณ์สถานศึกษาและคุณธรรมจากอัตลักษณ์วิถีพุทธมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ (A)	- การสังเกตพฤติกรรม - การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรม - การสะท้อนความคิด - การทำใบงาน	- แบบสังเกตพฤติกรรม - แบบประเมินคุณลักษณะวิถีพุทธ	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน

๙.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. มีวินัย ๓. ใฝ่เรียนรู้ ๔. มุ่งมั่นในการทำงาน	- การสังเกตพฤติกรรม	- แบบประเมินพฤติกรรมรายด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	- ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. ความสามารถในการคิด (คิดวิเคราะห์และเชื่อมโยง ความรู้สู่การปฏิบัติ) ๒. ความสามารถในการ สื่อสาร ๓. ความสามารถในการแก้ไข ปัญหา	- การทดสอบ - การประเมินความรู้ - การสังเกตพฤติกรรม - การสะท้อนความคิด	- แบบประเมินผลการ ประเมินสมรรถนะของ ผู้เรียนด้านการคิดและ ด้านการสื่อสาร	- คะแนนผ่าน เกณฑ์การประเมิน ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมิน คุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี ขึ้น ไป) = ผ่าน

๑๐. ปัจจัยสนับสนุน (๖. ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้)

๑. การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน
 - การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่วัดไร่ขิง
 - การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน
๒. การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร
 - การจัดสรรงบประมาณในการจัดทำสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
 - การจัดท้าววัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
๓. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
 - ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัดไร่ขิง และชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - การประสานงานกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนในการให้ความรู้แก่นักเรียน

๑๑. บันทึกหลังการสอน

๑. ผลการจัดการเรียนรู้

.....

๒. ปัญหาและอุปสรรค

.....

๓. แนวทางแก้ไข/ข้อเสนอแนะ

.....

ลงชื่อ ผู้สอน
(.....)

ความคิดเห็นของผู้บริหาร.....

.....

ลงชื่อ ผู้บริหาร
(.....)

(ตัวอย่าง) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศิล ๕ จังหวัดนครปฐม

แผนที่ ๒ บุรณการสารศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียน วัดไร่ขิงวิทยา	อำเภอ สามพราน	จังหวัด นครปฐม
รหัสวิชา ส ๓๑๒๐๒ วิชา พระพุทธศาสนา ๒	กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖	ภาคเรียนที่ ๒	ปีการศึกษา ๒๕๖๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ หลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต		จำนวน ๑ คาบ
เรื่อง พุทธธรรมนำชีวิตชุมชนไร่ขิง		เวลา ๕๐ นาที

๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด**๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้**

ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑.๒ ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ม.๔-๖/๒๒ เห็นคุณค่า เชื่อมั่นและมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (KPA)

๒.๑ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนาและการนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนไร่ขิง (K)

๒.๒ นักเรียนสามารถวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนไร่ขิงได้ (P)

๒.๓ นักเรียนเห็นความสำคัญของการนำหลักศีล ๕ มาเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ (A)

๓. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด (๑. บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน)

ชุมชนไร่ขิงเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวัดไร่ขิงเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและวัฒนธรรม เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อวัดไร่ขิง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวนครปฐมและพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือ ชุมชนแห่งนี้มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน มีการรักษาศีล ๕ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้พุทธธรรมผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไร่ขิง จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถพัฒนาตนเองตามแนวทางพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม

๔. สาระการเรียนรู้**๔.๑ สาระการเรียนรู้แกนกลาง**

๑) หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา

๒) การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓) การพัฒนาตนเองและสังคมด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔) ศีล ๕ กับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

๔.๒ สารการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น

๔.๒.๑ อัตลักษณ์สถานศึกษา

"โรงเรียนรักษาศีล ๕" เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนไร่ขิง

นิยาม : รักษาศีล ๕ หมายถึง ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามหลักศีล ๕ อันเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ ประกอบด้วย ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ หมายถึง การเคารพในชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนชีวิตและร่างกาย ๒) เว้นจากการลักทรัพย์ หมายถึง การเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ลักขโมย หรือฉ้อโกง ๓) เว้นจากการประพฤติดีกในกาม หมายถึง การไม่ละเมิดในคูครองของผู้อื่น ๔) เว้นจากการพูดปด หมายถึง การไม่พูดเท็จ ไม่บิดเบือนความจริง และใช้วาจาสุภาพ ๕) เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา หมายถึง การไม่ดื่มสุรา หรือเสพสิ่งเสพติดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๔.๓ สารการเรียนรู้คุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๔.๓.๑ ศีล ๕ กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนไร่ขิง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักศีล ๕ ดังนี้

๑) การเคารพชีวิต (ศีลข้อที่ ๑) - การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ ไม่รบกวนสัตว์ในท้องถิ่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ในพื้นที่ ไม่ล่าสัตว์หรือทำร้ายสิ่งมีชีวิต

๒) การเคารพทรัพย์สิน (ศีลข้อที่ ๒) - การไม่นำสิ่งของ วัตถุโบราณ หรือทรัพยากรธรรมชาติออกจากแหล่งท่องเที่ยว การซื้อสินค้าและบริการจากชุมชนในราคาที่เป็นธรรม

๓) การเคารพผู้อื่น (ศีลข้อที่ ๓) - การปฏิบัติตนเหมาะสมในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือแหล่งท่องเที่ยว การเคารพในวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในท้องถิ่น

๔) การสื่อสารที่เป็นจริง (ศีลข้อที่ ๔) - การให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การไม่ทำลายภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้วยการใส่ร้ายหรือบิดเบือนข้อมูล

๕) การมีสติในการท่องเที่ยว (ศีลข้อที่ ๕) - การท่องเที่ยวอย่างมีสติ ไม่เมาเหล้า ไม่เสพสิ่งเสพติด การตระหนักถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน

๔.๔ สารการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น

๔.๔.๑ พุทธธรรมนำชีวิตชุมชนไร่ขิง

๑) ประวัติความเป็นมาของชุมชนไร่ขิงและวัดไร่ขิง

๒) ความสำคัญของวัดไร่ขิงในฐานะศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชน

๓) วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔) ความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับหลวงพ่อดาวไร่ขิงที่สะท้อนหลักธรรมทางพุทธศาสนา

๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๑. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

๒. ความสามารถในการแก้ปัญหา

๓. ความสามารถในการสื่อสาร

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๖. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. มีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. มุ่งมั่นในการทำงาน
๕. มีจิตสาธารณะ

๗. กิจกรรมการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ (๓. กิจกรรมการเรียนรู้)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	สื่อ	เวลา (นาที)
ขั้นนำ (Introduction)	๑. ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนดู วีดิทัศน์สั้นๆ เกี่ยวกับประวัติวัดไร่ขิง และความสำคัญของหลวงพ่อวัดไร่ขิง ๒. ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิด - นักเรียนทราบหรือไม่ว่าวัดไร่ขิงมี ความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน - หลักธรรมใดที่สะท้อนจากวิถีชีวิตของ คนในชุมชนไร่ขิง - ทำไมโรงเรียนของเราจึงชื่อว่า "โรงเรียนรักษาศีล ๕" ๓. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และ ความสำคัญของเนื้อหาที่จะเรียน	๑. วีดิทัศน์ประวัติวัดไร่ ขิง ๒. ภาพหลวงพ่อวัดไร่ ขิง ๓. PowerPoint เกี่ยวกับศีล ๕	๑๐ นาที
ขั้นสอน (Teaching)	๑. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น ๕ กลุ่ม ตาม หลักศีล ๕ ๒. แต่ละกลุ่มได้รับหัวข้อในการศึกษา ดังนี้ - กลุ่มที่ ๑: ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี และการประยุกต์ใช้ในชุมชนไร่ ขิง - กลุ่มที่ ๒: ศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี และการประยุกต์ใช้ในชุมชนไร่ ขิง	๑. ใบความรู้เรื่องศีล ๕ ๒. ใบงานแผนผัง ความคิด ๓. กระดาษโปสเตอร์ และปากกาเคมี ๔. พระสงฆ์จากวัดไร่ ขิง	๓๐ นาที

	- กลุ่มที่ ๓: ศิลข้อที่ ๓ กาเมสุมิฉาจารา เวมณี และการประยุกต์ใช้ในชุมชนไร่ ชิง - กลุ่มที่ ๔: ศิลข้อที่ ๔ มุสวาทา เวมณี และการประยุกต์ใช้ในชุมชนไร่ ชิง - กลุ่มที่ ๕: ศิลข้อที่ ๕ สุราเมรมยัมชป มาทัญฐานา เวมณี และการประยุกต์ใช้ในชุมชนไร่ชิง ๓. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ และร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนไร่ชิง ๔. นักเรียนได้ฟังการบรรยายเพิ่มเติม จากพระสงฆ์จากวัดไร่ชิง เกี่ยวกับ ความสำคัญของศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต และการเป็นโรงเรียนรักษาศีล ๕ ๕. นักเรียนซักถามข้อสงสัยและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับพระสงฆ์ ๖. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปและ จัดทำแผนผังความคิด (Mind Mapping) เกี่ยวกับการนำหลักศีล ๕ ไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน		
ขั้นสรุป (Conclusion)	๑. ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนผัง ความคิดเกี่ยวกับการนำหลักศีล ๕ ไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ๒. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ เกี่ยวกับหลักศีล ๕ และการประยุกต์ใช้ ในชุมชนไร่ชิง ๓. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบสั้นๆ เพื่อประเมินความเข้าใจ	๑. แผนผังความคิดของ แต่ละกลุ่ม ๒. แบบทดสอบ	๑๐ นาที

	๔. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำโครงการเกี่ยวกับการนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งที่โรงเรียนหรือที่บ้าน		
--	---	--	--

๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ (๔. สื่ออุปกรณ์และแหล่งประกอบการเรียนรู้)

๘.๑ สื่อการเรียนรู้

๑. PowerPoint เรื่อง "พุทธธรรมนำชีวิตชุมชนไร่เชิง"
๒. วิดีทัศน์เกี่ยวกับประวัติวัดไร่เชิงและชุมชนไร่เชิง
๓. ภาพหลวงพ่อดไร่เชิง ๔. ใบความรู้เรื่องหลักศีล ๕ และการประยุกต์ใช้
๕. ใบงานแผนผังความคิด "ศีล ๕ นำชีวิต"
๖. แบบทดสอบความรู้เรื่องศีล ๕

๘.๒ แหล่งเรียนรู้

๑. ห้องสมุดโรงเรียน
๒. สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต
๓. วัดไร่เชิง (พระอารามหลวง)
๔. พิพิธภัณฑ์ภายในวัดไร่เชิง (๑. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน)
๕. แหล่งการเรียนรู้จากชุมชนไร่เชิง

๘.๓ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

๑. พระสงฆ์จากวัดไร่เชิง (๒. ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน)
๒. ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๘.๓ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

๑. คอมพิวเตอร์/โปรเจคเตอร์
๒. กระดาษฟลิปชาร์ต/ปากกาเคมี
๓. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล

๙. การวัดและประเมินผล (๕. แนวทางการวัดผลและประเมินผล)

๙.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนาและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (K)	- การทำแบบทดสอบ - การตอบคำถาม - การอภิปราย - การทำใบงาน	- แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับหลักศีล ๕ - แบบประเมินการตอบคำถาม - แบบประเมินใบงาน	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒

			ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
๒. นักเรียนสามารถวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนใดก็ได้ (P)	- การนำเสนอผลงานกลุ่ม - การทำแผนผังความคิด - การอภิปรายกลุ่ม - ผลงานการวิเคราะห์ข้อมูล	- แบบประเมินการนำเสนอผลงาน - แบบประเมินแผนผังความคิด - แบบประเมินการทำงานกลุ่ม	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
๓. นักเรียนเห็นความสำคัญของการนำหลักศีล ๕ มาเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ (A)	- การสังเกตพฤติกรรม - การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรม - การสะท้อนความคิด - การประเมินตนเอง - การทำใบงาน	- แบบสังเกตพฤติกรรม - แบบประเมินคุณลักษณะวิถียุทธ - แบบประเมินตนเอง	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน

๙.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. มีวินัย ๓. ใฝ่เรียนรู้ ๔. มุ่งมั่นในการทำงาน ๕. มีจิตสาธารณะ	- การสังเกตพฤติกรรม - การประเมินตนเอง	- แบบประเมินพฤติกรรม รายด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	- ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. ความสามารถในการคิด (คิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ) ๒. ความสามารถในการสื่อสาร ๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา ๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	- การทดสอบ - การประเมินความรู้ - การสังเกตพฤติกรรม - การสะท้อนความคิด - การทำงานกลุ่ม	- แบบประเมินผลการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนด้านการคิดและด้านการสื่อสาร - แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา - แบบประเมินทักษะชีวิต	- คะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี ขึ้นไป) = ผ่าน

๑๐. ปัจจัยสนับสนุน (๖. ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้)

๑. การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

- การส่งเสริมให้ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างในการรักษาศีล ๕
- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการติดตามพฤติกรรม การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ของ

นักเรียนที่บ้าน

๒. การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยี

- โรงเรียนจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการทำกิจกรรม
- องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนยานพาหนะสำหรับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- มีการจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยีสำหรับการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

- บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน (บวร) ร่วมมือกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตาม

วิถีพุทธ

- โรงเรียนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

- วัดไร่ขิงเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

๑๑. บันทึกหลังการสอน

๑. ผลการจัดการเรียนรู้

.....

๒. ปัญหาและอุปสรรค

.....

๓. แนวทางแก้ไข/ข้อเสนอแนะ

.....

ลงชื่อ ผู้สอน

(.....)

ความคิดเห็นของผู้บริหาร.....

.....

ลงชื่อ ผู้บริหาร

(.....)

(ตัวอย่าง) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

แผนที่ ๓ บุรณการสาระภูมิศาสตร์

โรงเรียน สามพรานวิทยา	อำเภอ สามพราน	จังหวัด นครปฐม
รหัสวิชา ส ๓๑๑๐๓ วิชา ภูมิศาสตร์	กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔	ภาคเรียนที่ ๒	ปีการศึกษา ๒๕๖๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน		จำนวน ๑ คาบ
เรื่อง ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตชุมชนสามพรานและบางช้าง		เวลา ๕๐ นาที

๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้

ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๒ ตัวชี้วัด

ส ๕.๒ ม.๔-๖/๓ วิเคราะห์สถานการณ์และวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (KPA)

๒.๑ นักเรียนอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนสามพรานและบางช้างได้ถูกต้อง และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชนได้ (K)

๒.๒ นักเรียนสามารถค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้ (P)

๒.๓ นักเรียนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น (A)

๓. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด (๑. บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน)

ชุมชนสามพรานและบางช้างมีลักษณะภูมิศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยตั้งอยู่ริมแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร ลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติส่งผลต่อการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของผู้คนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดวิถีชีวิตริมน้ำ การทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชนจะทำให้เข้าใจการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. สาระการเรียนรู้

๔.๑ สาระการเรียนรู้แกนกลาง

๑) ลักษณะทางภูมิศาสตร์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์

๒) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๓) การพึ่งพาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

๔) สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔.๒ สารการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น

๔.๒.๑ อัตลักษณ์สถานศึกษา

"โรงเรียนรักษาศิล ๕" เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนสามพรานวิทยา ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนสามพรานและบางช้าง

นิยาม : รักษาศิล ๕ หมายถึง ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามหลักศิล ๕ อันเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ ประกอบด้วย ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ หมายถึง การเคารพในสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนชีวิตและร่างกาย ๒) เว้นจากการลักทรัพย์ หมายถึง การเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ลักขโมย หรือฉ้อโกง ๓) เว้นจากการประพฤติดินในกาม หมายถึง การไม่ละเมิดในคู่ครองของผู้อื่น ๔) เว้นจากการพูดปด หมายถึง การไม่พูดเท็จ ไม่บิดเบือนความจริง และใช้วาจาสุภาพ ๕) เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา หมายถึง การไม่ดื่มสุรา หรือเสพสิ่งเสพติดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๔.๓ สารการเรียนรู้คุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

๔.๓.๑ ศิล ๕ กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์

การทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ชุมชนสามพรานและบางช้าง และวิถีชีวิตริมน้ำ เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับหลักศิล ๕ ดังนี้

๑) การเคารพชีวิต (ศิลข้อที่ ๑) - การทำเกษตรอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมีเป็นการไม่ทำลายระบบนิเวศ ไม่ทำลายสิ่งมีชีวิตในดิน ไม่เบียดเบียนสัตว์ในธรรมชาติ เป็นการแสดงความเมตตา กรุณาต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

๒) การเคารพทรัพย์สิน (ศิลข้อที่ ๒) - การค้าขายที่ซื่อสัตย์ในตลาดริมน้ำสามพราน การแบ่งปันผลผลิตในชุมชน และการดูแลทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน เช่น แม่น้ำนครชัยศรี

๓) การเคารพผู้อื่น (ศิลข้อที่ ๓) - การอยู่ร่วมกันในชุมชนด้วยความเคารพในสิทธิของกันและกัน การเคารพในครอบครัวและวิถีชีวิตดั้งเดิม

๔) การสื่อสารที่เป็นจริง (ศิลข้อที่ ๔) - การให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ การบอกเล่าประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างถูกต้อง ไม่บิดเบือน

๕) การมีสติในการท่องเที่ยว (ศิลข้อที่ ๕) - การทำงานอย่างมีสติ ไม่ประมาท การอนุรักษ์แม่น้ำและทรัพยากรธรรมชาติด้วยความรู้เท่าทัน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๔.๔ สารการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนสามพรานและบางช้าง

๑) ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนสามพรานและบางช้าง

๒) ประวัติความเป็นมาของชุมชนสามพรานและบางช้าง

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชน

๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๑. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

๒. ความสามารถในการแก้ปัญหา

๓. ความสามารถในการสื่อสาร

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๖. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. มีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. มุ่งมั่นในการทำงาน
๕. มีจิตสาธารณะ

๗. กิจกรรมการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ (๓. กิจกรรมการเรียนรู้)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	สื่อ	เวลา (นาที)
ขั้นนำ (Introduction)	๑. ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนดู วิดีทัศน์สั้นๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิ ทัศน์ของชุมชนสามพรานและบางช้าง ๒. ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิด - นักเรียนคิดว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์ ของชุมชนสามพรานและบางช้างเป็น อย่างไร - ลักษณะทางภูมิศาสตร์มีผลต่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชนอย่างไร - นักเรียนเคยไปเที่ยวหรือรู้จักแหล่ง ท่องเที่ยวใดในชุมชนสามพรานและบาง ช้างบ้าง ๓. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และ ความสำคัญของเนื้อหาที่จะเรียน	๑. วิดีทัศน์วิถีชีวิต ชุมชนสามพรานและ บางช้าง ๒. ภาพถ่ายทาง ภูมิศาสตร์ของชุมชน ๓. PowerPoint เกี่ยวกับลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ของชุมชน	๑๐ นาที
ขั้นสอน (Teaching)	๑. ครูนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะ ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนสามพรานและ บางช้าง โดยใช้แผนที่และภาพถ่าย ประกอบ ๒. ครูบรรยายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะทางภูมิศาสตร์กับวิถี ชีวิตของชุมชน ๓. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม แต่ ละกลุ่มได้รับหัวข้อในการศึกษา ดังนี้ - กลุ่มที่ ๑: วิถีชีวิตริมน้ำและตลาดน้ำ สามพราน	๑. แผนที่ชุมชนสาม พรานและบางช้าง ๒. ใบความรู้เกี่ยวกับ ชุมชนสามพรานและ บางช้าง ๓. วิดีโอบันทึกคำ บรรยายของปราชญ์ ชาวบ้าน ๔. กระดาษโปสเตอร์ และปากกาเคมี	๓๐ นาที

	- กลุ่มที่ ๒: การทำเกษตรอินทรีย์และ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร - กลุ่มที่ ๓: การทำสวนผลไม้และ ผลผลิตของชุมชนบางช้าง - กลุ่มที่ ๔: วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชนสามพรานและบางช้าง - กลุ่มที่ ๕: คุณธรรมอัตลักษณ์วิถีพุทธ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ๔. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ และร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับ ประเด็นที่กลุ่มได้รับ ๕. นักเรียนได้ฟังคำบรรยายเพิ่มเติมจาก ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้แทนจากชุมชน (ผ่านวิดีโอที่บันทึกไว้) เกี่ยวกับวิถีชีวิต และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ๖. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปและ จัดทำแผนผังความคิด (Mind Mapping) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตตาม ประเด็นที่ได้รับมอบหมาย - กลุ่มที่ ๔: ศิลข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี และการประยุกต์ใช้ในการ สื่อสารและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม - กลุ่มที่ ๕: ศิลข้อที่ ๕ สุราเมรมยัชชป มาทฎฐานา เวรมณี และการประยุกต์ใช้ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของชุมชน ๓. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ และร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ การนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ใน	๕. ตัวอย่างผลผลิต หรือภาพถ่ายผลผลิต จากชุมชน	
--	---	---	--

	ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนสามพรานและบางช้าง ๔. นักเรียนได้ฟังการบรรยายเพิ่มเติมจากพระสงฆ์จากวัดบางช้างใต้ เกี่ยวกับความสำคัญของศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต และการเป็นโรงเรียนรักษาศีล ๕ ๕. นักเรียนซักถามข้อสงสัยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับพระสงฆ์ ๖. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปและจัดทำแผนผังความคิด (Mind Mapping) เกี่ยวกับการนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน		
ขั้นสรุป (Conclusion)	๑. ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนผังความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตในประเด็นที่ได้รับมอบหมาย ๒. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชนสามพรานและบางช้าง ๓. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบสั้นๆ เพื่อประเมินความเข้าใจ ๔. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำโครงงานสำรวจและจัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในชุมชนสามพรานหรือบางช้าง โดยระบุความสัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์	๑. แผนผังความคิดของแต่ละกลุ่ม ๒. แบบทดสอบความเข้าใจ ๓. ตัวอย่างแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม	๑๐ นาที

๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ (๔. สื่ออุปกรณ์และแหล่งประกอบการเรียนรู้)

๘.๑ สื่อการเรียนรู้

- ๑) PowerPoint เรื่อง "ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตชุมชนสามพรานและบางช้าง"
- ๒) วิดีทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนสามพรานและบางช้าง
- ๓) แผนที่ชุมชนสามพรานและบางช้าง

- ๔) ภาพถ่ายทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชน
- ๕) ใบความรู้เรื่อง "ภูมิศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน"
- ๖) ใบงานแผนผังความคิด "ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตชุมชน"
- ๗) แบบทดสอบความรู้เรื่องภูมิศาสตร์ท้องถิ่น

๘.๒ แหล่งเรียนรู้

๑. ห้องสมุดโรงเรียน
๒. สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต
๓. ตลาดน้ำสามพราน
๔. วัดบางช้างใต้
๕. สวนเกษตรอินทรีย์ในชุมชนบ้านหัวอ่าว
๖. พิพิธภัณฑ์วัดบางช้างใต้ (๑. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน)
๗. สวนสามพราน (Rose Garden)

๘.๓ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

๑. ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น (๒. ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน)
๒. เกษตรกรผู้ทำสวนผลไม้
๓. ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
๔. ตัวแทนจากวิสาหกิจชุมชน
๕. พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาในชุมชน
๖. ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๘.๓ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

๑. คอมพิวเตอร์/โปรเจคเตอร์
๒. กระดาษฟลิปชาร์ต/ปากกาเคมี
๓. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล
๔. แผนที่ภูมิศาสตร์

๙. การวัดและประเมินผล (๕. แนวทางการวัดผลและประเมินผล)

๙.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. นักเรียนอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนสามพรานและบางช้างได้ถูกต้อง และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชนได้ (K)	- การทำแบบทดสอบ - การตอบคำถาม - การอภิปราย - การทำใบงาน	- แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับหลักศีล ๕ - แบบประเมินการตอบคำถาม - แบบประเมินใบงาน	- คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมินคุณภาพระดับ ๒

			ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
๒. นักเรียนสามารถค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สภาพภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของ คนในชุมชนได้ (P)	- การนำเสนอผลงาน กลุ่ม - การทำแผนผัง ความคิด - การอภิปรายกลุ่ม - ผลงานการวิเคราะห์ ข้อมูล	- แบบประเมินการนำเสนอ ผลงาน - แบบประเมินแผนผัง ความคิด - แบบประเมินการทำงาน กลุ่ม	- คะแนนผ่าน เกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมิน คุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
๓. นักเรียนเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการ รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น (A)	- การสังเกตพฤติกรรม - การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรม - การสะท้อนความคิด - การประเมินตนเอง - การทำใบงาน	- แบบสังเกตพฤติกรรม - แบบประเมินคุณลักษณะ วิถีพุทธ - แบบประเมินตนเอง	- คะแนนผ่าน เกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมิน คุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน

๙.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. มีวินัย ๓. ใฝ่เรียนรู้ ๔. มุ่งมั่นในการทำงาน ๕. มีจิตสาธารณะ	- การสังเกตพฤติกรรม - การประเมินตนเอง	- แบบประเมินพฤติกรรม รายด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	- ผลการประเมิน คุณภาพระดับ ๒ ขึ้นไป (ระดับดี) = ผ่าน
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
๑. ความสามารถในการคิด (คิดวิเคราะห์และเชื่อมโยง ความรู้สู่การปฏิบัติ) ๒. ความสามารถในการ สื่อสาร ๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา ๔. ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต	- การทดสอบ - การประเมินความรู้ - การสังเกตพฤติกรรม - การสะท้อนความคิด - การทำงานกลุ่ม	- แบบประเมินผลการ ประเมินสมรรถนะของ ผู้เรียนด้านการคิดและ ด้านการสื่อสาร - แบบประเมินทักษะการ แก้ปัญหา - แบบประเมินทักษะชีวิต	- คะแนนผ่านเกณฑ์ การประเมินร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป - ผลการประเมิน คุณภาพระดับ ๒ ขึ้น ไป (ระดับดี ขึ้นไป) = ผ่าน

๑๐. ปัจจัยสนับสนุน (๖. ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้)

๑. การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

- การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแบ่งปันความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีชีวิตในชุมชน
- การสนับสนุนให้ผู้ปกครองพานักเรียนไปเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตในชุมชน
- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการติดตามและส่งเสริมการทำโครงการเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และ

วัฒนธรรมท้องถิ่น

๒. การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยี

- โรงเรียนจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับทำกิจกรรมและโครงการ
- องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนยานพาหนะสำหรับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- การจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยีสำหรับการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การสนับสนุนเทคโนโลยีการทำแผนที่และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) อย่างง่าย

๓. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

- การสร้างเครือข่าย "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมมือกับวัดในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้คุณธรรมวิถีพุทธและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมในการแลกเปลี่ยนความรู้และนวัตกรรม

๑๑. บันทึกหลังการสอน

๑. ผลการจัดการเรียนรู้

.....

๒. ปัญหาและอุปสรรค

.....

๓. แนวทางแก้ไข/ข้อเสนอแนะ

.....

ลงชื่อ ผู้สอน
(.....)

ความคิดเห็นของผู้บริหาร.....

.....

ลงชื่อ ผู้บริหาร
(.....)

ภาคผนวก ค.

ผลการตรวจเครื่องมือวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ

**ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

๑. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบ

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๑.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมมีองค์ประกอบครบและสอดคล้องกับแนวคิด หลักการ	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๑.๒ องค์ประกอบของรูปแบบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ	๕	๕	๔	๔.๖๗	มากที่สุด
๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยด้านองค์ประกอบของรูปแบบ				๔.๖๗	มากที่สุด

๒. ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๒.๑ รูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕	๔	๔	๕	๔.๓๓	มาก
๒.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบสามารถดำเนินการได้ในบริบทของชุมชน	๕	๔	๔	๔.๓๓	มาก
๒.๓ ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนที่ใช้ในรูปแบบมีความเหมาะสมและเพียงพอ	๔	๓	๔	๓.๖๗	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ				๔.๑๑	มาก

๓. ด้านประสิทธิภาพของรูปแบบ

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๓.๑ ขั้นตอนและกระบวนการจัดการเรียนรู้มีความชัดเจนและเป็นระบบ	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ	๕	๕	๔	๔.๖๗	มากที่สุด

๓.๓ มีขั้นตอนใดบ้างที่ควรปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	๔	๔	๓	๓.๖๗	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านประสิทธิภาพของรูปแบบ				๔.๓๓	มาก

๔. ด้านการตอบสนองความจำเป็น

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๔.๑ รูปแบบสามารถตอบสนองความจำเป็นของการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้กับนักเรียน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๔.๒ รูปแบบสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนรักษาศีล ๕	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๔.๓ รูปแบบตอบสนองต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธทั้ง ๓ ด้าน (ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย)	๔	๔	๔	๔.๓๓	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านการตอบสนองความจำเป็น				๔.๗๘	มากที่สุด

๕. ด้านระยะเวลาของรูปแบบ

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๕.๑ ระยะเวลาในการดำเนินการตามรูปแบบมีความเหมาะสม	๔	๔	๔	๔.๐๐	มาก
๕.๒ การจัดสรรเวลาสำหรับแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม	๔	๓	๔	๓.๖๗	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านระยะเวลาของรูปแบบ				๓.๘๔	มาก

๖. ด้านการประเมินผล

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๖.๑ เครื่องมือและวิธีการประเมินผลมีความเหมาะสม	๕	๔	๔	๔.๓๓	มาก
๖.๒ การประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	๕	๕	๔	๔.๖๗	มากที่สุด
๖.๓ การประเมินผลครอบคลุมการวัดอัตลักษณ์วิถีพุทธทั้ง ๓ ด้าน	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยด้านระยะเวลาของรูปแบบ				๔.๕๖	มากที่สุด

สรุปผลการประเมินทุกด้านในภาพรวม

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
๑. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบ	๔.๖๗	มากที่สุด
๒. ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ	๔.๑๑	มาก

๓. ด้านประสิทธิภาพของรูปแบบ	๔.๓๓	มาก
๔. ด้านการตอบสนองความจำเป็น	๔.๗๘	มากที่สุด
๕. ด้านระยะเวลาของรูปแบบ	๓.๘๔	มาก
๖. ด้านการประเมินผล	๔.๕๖	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	๔.๓๘	มาก

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. เสนอให้เพิ่มองค์ประกอบด้านการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน
๒. ควรเพิ่มรายละเอียดด้านบทบาทของครู นักเรียน และชุมชนในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้
๓. ควรมีการอบรมครูผู้สอนให้เข้าใจและสามารถนำรูปแบบไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. ควรมีตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ ในรายวิชาต่างๆ
๕. ควรปรับระยะเวลาในการทำกิจกรรมบางกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน
เป็นฐาน เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

ส่วนที่ ๑ องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๑. ด้านองค์ประกอบพื้นฐานของแผนการจัดการเรียนรู้					
๑.๑ มีองค์ประกอบของแผนการสอนครบถ้วน (มาตรฐาน/ตัวชี้วัด จุดประสงค์ สาระสำคัญ กิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผล)	๕	๕	๔	๔.๖๗	มากที่สุด
๑.๒ มีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของแผน	๔	๕	๔	๔.๓๓	มาก
๑.๓ การกำหนดเวลาในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม	๔	๔	๓	๓.๖๗	มาก
๑.๔ สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและโรงเรียน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๒. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้					
๒.๑ จุดประสงค์สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	๕	๔	๔	๔.๓๓	มาก
๒.๒ จุดประสงค์ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (K) ทักษะ กระบวนการ (P) และคุณลักษณะ (A)	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๒.๓ จุดประสงค์มีความชัดเจน วัดและประเมินผลได้	๔	๔	๔	๔.๐๐	มาก
๒.๔ จุดประสงค์ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๑				๔.๕๐	มากที่สุด

ส่วนที่ ๒ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๓. ด้านการบูรณาการชุมชนในการจัดการเรียนรู้					
๓.๑ เนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๓.๒ มีการระบุแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างชัดเจนและเหมาะสม	๔	๔	๕	๔.๓๓	มาก
๓.๓ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การจัดการเรียนรู้	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๓.๔ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีบทบาทในการจัดการ เรียนรู้	๔	๔	๕	๔.๓๓	มาก
๓.๕ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในชุมชน	๕	๕	๔	๔.๖๗	มากที่สุด

๔. ด้านการเชื่อมโยงภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตของชุมชน					
๔.๑ กิจกรรมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตในชุมชน	๔	๓	๔	๓.๖๗	มาก
๔.๒ เนื้อหาสะท้อนการพึ่งพาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น	๔	๔	๕	๔.๓๓	มาก
๔.๓ มีการเชื่อมโยงความรู้ทางภูมิศาสตร์กับประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๓	๔	๔	๓.๖๗	มาก
๔.๔ กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของทรัพยากรและวัฒนธรรมท้องถิ่น	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๒				๔.๔๑	มาก

ส่วนที่ ๓ การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๕. ด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม (ศีล ๕)					
๕.๑ มีการบูรณาการหลักศีล ๕ ในเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๕.๒ กิจกรรมสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหลักศีล ๕ กับวิถีชีวิตในชุมชน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๕.๓ มีการเชื่อมโยงศีลข้อต่างๆ กับประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๔	๔	๕	๔.๓๓	มาก
๕.๔ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการรักษาศีล ๕	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๕.๕ ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๖. ด้านการสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ					
๖.๑ กิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ "โรงเรียนรักษาศีล ๕" อย่างชัดเจน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๖.๒ มีการสอดแทรกคุณลักษณะวิถีพุทธในทุกขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้	๔	๕	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๖.๓ กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร)	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด

๖.๔ ส่งเสริมการปลูกฝังค่านิยมและวิถีชีวิตแบบพุทธให้แก่ นักเรียน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๓				๔.๘๕	มากที่สุด

ส่วนที่ ๔ กระบวนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๗. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
๗.๑ กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	๕	๕	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๗.๒ กิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมการเรียนรู้เชิง รุก (Active Learning)	๕	๔	๔	๔.๓๓	มาก
๗.๓ กิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยง ความรู้	๔	๔	๔	๔.๐๐	มาก
๗.๔ กิจกรรมส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยน เรียนรู้	๕	๕	๔	๔.๖๗	มากที่สุด
๗.๕ กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
๘. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้					
๘.๑ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับ กิจกรรม	๔	๔	๕	๔.๓๓	มาก
๘.๒ มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่าง เหมาะสม	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๘.๓ สื่อและแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัตลักษณ์วิถี พุทธ	๔	๕	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๘.๔ สื่อและอุปกรณ์มีความพร้อมและสามารถนำไปใช้ได้จริง	๔	๓	๕	๓.๖๗	มาก
๙. ด้านการวัดและประเมินผล					
๙.๑ วิธีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การ เรียนรู้	๕	๔	๔	๔.๓๓	มาก
๙.๒ มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและครอบคลุม K-P- A	๔	๕	๔	๔.๓๓	มาก
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความชัดเจนและเหมาะสม	๔	๔	๓	๓.๖๗	มาก
๙.๔ มีการประเมินคุณลักษณะอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างชัดเจน	๕	๕	๕	๕.๐๐	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๔				๔.๔๑	มาก

ส่วนที่ ๕ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

รายการประเมิน	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	ค่า เฉลี่ย	ความ เหมาะสม
๗. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
๑๐. ด้านการนำไปใช้จริง	๕	๔	๔	๔.๓๓	มาก
๑๐.๑ แผนการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	๔	๔	๔	๔.๐๐	มาก
๑๐.๒ กิจกรรมมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เข้ากับบริบทที่แตกต่างได้	๔	๓	๔	๓.๖๗	มาก
๑๐.๓ ปัจจัยสนับสนุนที่ระบุในแผนมีความเป็นไปได้	๕	๔	๕	๔.๖๗	มากที่สุด
๑๐.๔ สามารถขยายผลและต่อยอดกิจกรรมได้	๕	๔	๔	๔.๐๐	มาก
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๕				๔.๑๓	มาก

สรุปผลการประเมินทุกด้านในภาพรวม

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
ส่วนที่ ๑. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้	๔.๕๐	มากที่สุด
ส่วนที่ ๒. การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้	๔.๔๑	มาก
ส่วนที่ ๓. การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๔.๘๕	มากที่สุด
ส่วนที่ ๔. กระบวนการจัดการเรียนรู้	๔.๔๑	มาก
ส่วนที่ ๕. ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้	๔.๑๓	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	๔.๔๖	มาก

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. ควรปรับการใช้ภาษาในการเขียนจุดประสงค์ให้เป็นพฤติกรรมที่วัดได้อย่างชัดเจน
๒. ควรมีการวางแผนสำรองกรณีที่ไม่สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ตามที่กำหนด
๓. ควรเพิ่มการเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์กับหลักธรรมทางพุทธศาสนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
๔. ควรมีการประสานกับผู้ปกครองเพื่อร่วมติดตามพฤติกรรมของนักเรียนที่บ้าน
๕. ควรมีคู่มือประกอบการใช้แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่ไม่คุ้นเคยกับบริบทชุมชน

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ
 ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ
 การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
 เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม

๑. ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-นามสกุล อายุ เพศ) มีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ประเภทผู้ให้สัมภาษณ์ (พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ครู) มีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
สถานที่ทำงาน/ชุมชนที่อาศัย (ชุมชนไร่จิง-ท่าพุฒ ชุมชนสามพราน ชุมชนบ้านดอนยายหอม) มีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ระดับการศึกษา (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก) มีความเหมาะสม	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ประสบการณ์การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่ผ่านมา มีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยตอนที่ ๑					๐.๙๓

๒. ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์

๒.๑ ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถาม "ในมุมมองของท่าน มีความเข้าใจคำว่า อัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างไร และอัตลักษณ์วิถีพุทธตัวไหนที่ต้องได้รับการพัฒนาบ้าง?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถาม "ท่านคิดว่า คนที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีลักษณะหรือพฤติกรรมเป็นอย่างไรบ้าง?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ					๑.๐๐

๒.๒ ด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถาม "ท่านมีแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธอย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐

ข้อความ "ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถส่งเสริมให้อัตลักษณ์วิถีพุทธได้อย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ					๑.๐๐

๒.๓ ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อความ "ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นอย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อความ "ท่านคิดว่า ในชุมชนของท่านมีจุดเด่น/กิจกรรมอะไรบ้างที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน					๑.๐๐

๒.๔ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อความ "สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้อะไรบ้างที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธ?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้					๑.๐๐

๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผล

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อความ "เครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีลักษณะเป็นอย่างไร?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านการวัดและประเมินผล					๐.๖๗

๒.๖ ด้านปัญหาและอุปสรรค

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อความ "อะไรบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์วิถีพุทธแก่นักเรียน?" สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านปัญหาและอุปสรรค					๑.๐๐

๒.๗ ภาพรวมของแบบสัมภาษณ์

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์มีความครอบคลุมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เรียงลำดับได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
จำนวนข้อคำถามมีความเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยภาพรวมของแบบสัมภาษณ์					๐.๙๒

สรุปผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในภาพรวม

แผนการจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย IOC
๑. ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปให้ผู้สัมภาษณ์	๐.๙๓
๒.๑ ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๑.๐๐
๒.๒ ด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๑.๐๐
๒.๓ ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	๑.๐๐
๒.๔ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	๑.๐๐
๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผล	๐.๖๗
๒.๖ ด้านปัญหาและอุปสรรค	๑.๐๐
๒.๗ ภาพรวมของแบบสัมภาษณ์	๐.๙๒
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	๐.๙๔

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. ในหัวข้อการวัดและประเมินผล ควรถามให้ชัดเจนว่าควรเน้นการประเมินด้านใดมากที่สุดระหว่างพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย
๒. จำนวนข้อคำถามอาจมากเกินไปสำหรับการสัมภาษณ์ในครั้งเดียว อาจพิจารณาลดความซ้ำซ้อน
๓. ควรปรับข้อคำถามด้านการวัดและประเมินผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเน้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอวิธีการที่เป็นรูปธรรม
๔. ควรเสริมคำถามเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
๕. เสนอให้มีคำถามเกี่ยวกับการขยายผลหรือการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านอัตลักษณ์วิถีพุทธไปสู่โรงเรียนอื่นๆ

**ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ
ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของ
โรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

๑. ด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๑.๑ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๑.๒ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Integrated Learning)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๑.๓ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๑.๔ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๑.๕ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ					๐.๘๗

๒. ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๒.๑ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านพุทธิพิสัย (ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๒ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านจิตพิสัย (ความศรัทธา เจตคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๓ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านทักษะพิสัย (การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ และเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา)	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
๒.๔ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐

๒.๕ วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ					๐.๘๗

๓. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๓.๑ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้จากชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพุด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๓ กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้จากชุมชนบ้านสามพราน	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
๓.๔ กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธผ่านการเรียนรู้จากชุมชนบ้านดอนยายหอม	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
๓.๕ กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชุมชนกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๖ กระบวนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๗ กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้					๐.๘๖

๔. ด้านการวัดและประเมินผล

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๔.๑ การวัดและประเมินผลด้านความรู้ (พุทธิพิสัย) มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔.๒ การวัดและประเมินผลด้านเจตคติ (จิตพิสัย) มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔.๓ การวัดและประเมินผลด้านทักษะการปฏิบัติ (ทักษะพิสัย) มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔.๔ การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (นักเรียน)	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗

๔.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านการวัดและการประเมินผล					๐.๘๗

๕. ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๕.๑ สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕.๒ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน (วัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น) มีความเหมาะสมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕.๓ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและวัตถุประสงค์	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
๕.๔ ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้มีความเพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
๕.๕ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้					๐.๘๗

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. ควรเพิ่มการเชื่อมโยงหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
๒. ควรกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เป็นรูปธรรมและสามารถวัดได้จริง
๓. ควรพิจารณาการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้วิถีพุทธเพื่อให้น่าสนใจสำหรับเยาวชน
๔. ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและผู้สูงอายุในชุมชนที่มีองค์ความรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น
๕. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมบางส่วนอาจไม่เพียงพอ ควรปรับให้ยืดหยุ่นตามบริบทของแต่ละชุมชน
๖. ควรเพิ่มกระบวนการสะท้อนคิด (reflection) หลังจากนักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
๗. ควรมีการประเมินผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม
๘. ควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน

**ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ
ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
ของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

๑. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพูด)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด					
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๑.๒ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒. สารสำคัญ					
๒.๑ สารสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๒ สารสำคัญสะท้อนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพูดเป็นฐาน	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
๒.๓ สารสำคัญสะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้					
๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (ทักษะกระบวนการ)	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
๓.๓ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (เจตคติ คุณธรรม)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔. คุณลักษณะอันพึงประสงค์					
๔.๑ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน					
๕.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕.๒ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๖. สารการเรียนรู้					
๖.๑ สารการเรียนรู้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๖.๒ สารการเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพูด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐

๖.๓ สารการเรียนรู้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเนื้อหาสาระ	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
๗. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
๗.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๒ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๔ กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้					
๘.๑ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลายและเหมาะสม	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
๘.๒ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙. การวัดและประเมินผล					
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙.๒ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพูด)					๐.๙๑

๒. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนสามพราน)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด					
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๑.๒ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒. สารสำคัญ					
๒.๑ สารสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๒ สารสำคัญสะท้อนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนบ้านไร่จิง-ท่าพูดเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๓ สารสำคัญสะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้					

๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (ทักษะกระบวนการ)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๓ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (เจตคติ คุณธรรม)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔. คุณลักษณะอันพึงประสงค์					
๔.๑ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียน รัชกาล ๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน					
๕.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕.๒ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็น ฐาน	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
๖. สารการเรียนรู้					
๖.๑ สารการเรียนรู้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียน รัชกาล ๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๖.๒ สารการเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชน บ้านไร่จิง-ท่าพูด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๖.๓ สารการเรียนรู้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเนื้อหาสาระ	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๗. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
๗.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๒ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับ ชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๔ กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้					
๘.๑ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลายและ เหมาะสม	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
๘.๒ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์วิถี พุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙. การวัดและประเมินผล					
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙.๒ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจต คติ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐

๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนสามพราน)					๐.๘๙

๓. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนบ้านดอนยายหอม)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
๑. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด					
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๑.๒ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒. สารสำคัญ					
๒.๑ สารสำคัญสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๒ สารสำคัญสะท้อนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนบ้านไร่เชิง-ท่าพูดเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๒.๓ สารสำคัญสะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓. จุดประสงค์การเรียนรู้					
๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๓.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (ทักษะกระบวนการ)	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๓.๓ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (เจตคติ คุณธรรม)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔. คุณลักษณะอันพึงประสงค์					
๔.๑ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน					
๕.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๕.๒ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๖. สารการเรียนรู้					
๖.๑ สารการเรียนรู้สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐

๖.๒ สารการเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชนบ้านไร่เชิง-ท่าพูด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๖.๓ สารการเรียนรู้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเนื้อหาสาระ	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
๗. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
๗.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๒ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๗.๔ กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิด "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๘. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้					
๘.๑ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลายและเหมาะสม	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
๘.๒ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙. การวัดและประเมินผล					
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙.๒ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
๙.๓ เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนบ้านดอนยายหอม)					๐.๙๓

สรุปผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในภาพรวม

แผนการจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย IOC
๑. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนบ้านไร่เชิง-ท่าพูด)	๐.๙๑
๒. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนสามพราน)	๐.๘๙
๓. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ชุมชนบ้านดอนยายหอม)	๐.๙๓
ค่าเฉลี่ยรวมทุกแผนการจัดการเรียนรู้	๐.๙๑

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. ควรเพิ่มการเชื่อมโยงอัตลักษณ์วิถีพุทธของแต่ละชุมชนให้เห็นความแตกต่างและความเหมือนที่ชัดเจน
๒. แนะนำให้เพิ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักเรียนหลังจากได้เรียนรู้จากชุมชน

๓. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศีล ๕ และความสำคัญของศีล ๕ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๔. ควรให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายและเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๕. เพิ่มกิจกรรมถอดบทเรียนหลังจากจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์กับหลักธรรม

๖ ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและน่าสนใจสำหรับนักเรียนในยุคดิจิทัล

๗. ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของแต่ละชุมชนอย่างลึกซึ้ง

**ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ
ของแบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

๑. ด้านโครงสร้างและรูปแบบของแบบประเมิน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
คำชี้แจงของแบบประเมินมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินมีความเหมาะสมและครอบคลุม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
การแบ่งระดับคะแนนประเมิน ๕ ระดับมีความเหมาะสม	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
รูปแบบการจัดวางเนื้อหาและข้อความมีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านโครงสร้างและรูปแบบของแบบประเมิน					๐.๙๒

๒. ด้านเนื้อหาของแบบประเมิน

๒.๑ ด้านศีลข้อที่ ๑ (ปาณาติปาตา เวรมณี)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามที่ ๑ "นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ข้อคำถามที่ ๒ "นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนและผู้อื่น เมื่อเขาได้เจอความยากลำบาก" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามที่ ๓ "นักเรียนไม่ทำร้ายร่างกายคนอื่นทั้งทางกาย วาจา และใจ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านศีลข้อที่ ๑					๐.๘๙

๒.๒ ด้านศีลข้อที่ ๒ (อทินนาทานา เวรมณี)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามที่ ๔ "นักเรียนทำงานร่วมกันคนอื่นที่ไม่สนิทได้อย่างไม่ อึดอัดและรำคาญ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ข้อคำถามที่ ๕ "นักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมาย งานจากพ่อแม่และครู" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามที่ ๙ "นักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่ และวัตถุสิ่งของที่เป็นสาธารณะ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านศีลข้อที่ ๒					๐.๘๙

๒.๓ ด้านศีลข้อที่ ๓ (กาเมสุมิจฉาจารา เวมณี)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามที่ ๖ "นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามตนเองอย่างสม่ำเสมอ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖๗
ข้อคำถามที่ ๑๔ "นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น ในบริบทที่เหมาะสม" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านศีลข้อที่ ๓					๐.๘๔

๒.๔ ด้านศีลข้อที่ ๔ (มฺสาวาทา เวมณี)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามที่ ๗ "นักเรียนเป็นคนรักษาสัจจะ ไม่พูดทำร้ายจิตใจ บูลี่คนอื่น" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามที่ ๑๐ "นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือคนอื่นเมื่อเห็นคนอื่นได้รับความลำบากกว่าตนเอง" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามที่ ๑๑ "นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านศีลข้อที่ ๔					๐.๘๔

๒.๕ ด้านศีลข้อที่ ๕ (สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวมณี)

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามที่ ๘ "นักเรียนไม่หลงเชื่อเพื่อนและไม่หลงไปทดลองอบายมุข" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖๗
ข้อคำถามที่ ๑๕ "นักเรียนรู้จักแบ่งเวลาภาวนาสงบนิ่งก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านศีลข้อที่ ๕					๐.๘๔

๒.๖ ด้านการมีส่วนร่วมในวิถีพุทธและชุมชน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามที่ ๑๒ "นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับคนในชุมชน" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามที่ ๑๓ "นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน" สอดคล้องกับการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ด้านการมีส่วนร่วมในวิถีพุทธและชุมชน					๑.๐๐

๓. ด้านการประเมินครอบคลุมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อคำถามทั้ง ๑๕ ข้อสามารถประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านพุทธิพิสัย (ความรู้)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามทั้ง ๑๕ ข้อสามารถประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านทักษะพิสัย (ทักษะ การปฏิบัติ)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ข้อคำถามทั้ง ๑๕ ข้อสามารถประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธด้านจิตพิสัย (เจตคติ)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ภาพรวมของแบบประเมินสามารถวัดอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ได้อย่างครอบคลุม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านการประเมินครอบคลุมอัตลักษณ์วิถีพุทธ					๑.๐๐

สรุปผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในภาพรวม

แผนการจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย IOC
๑. ด้านโครงสร้างและรูปแบบของแบบประเมิน	๐.๙๒
๒.๑ ด้านข้อที่ ๑ (ปาณาติปาตา เวรมณี)	๐.๘๙
๒.๒ ด้านข้อที่ ๒ (อทินนาทานา เวรมณี)	๐.๘๙
๒.๓ ด้านข้อที่ ๓ (กาเมสุมิจฉาราวา เวรมณี)	๐.๘๔
๒.๔ ด้านข้อที่ ๔ (มสาวาทา เวรมณี)	๐.๘๙
๒.๕ ด้านข้อที่ ๕ (สุราเมรัยมัชฌิมาทฏฐาณา เวรมณี)	๐.๘๔
๒.๖ ด้านการมีส่วนร่วมในวิถีพุทธและชุมชน	๑.๐๐
๓. ด้านการประเมินครอบคลุมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	๐.๙๑

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. ควรปรับข้อคำถามที่ ๑ ให้สอดคล้องกับข้อที่ ๑ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการแบ่งปันของใช้อาจไม่สื่อถึงการไม่เบียดเบียนชีวิตโดยตรง
๒. ควรเพิ่มคำถามเกี่ยวกับการแสดงความเมตตากรุณาต่อสัตว์เพื่อให้ครอบคลุมข้อที่ ๑ มากขึ้น
๓. ข้อคำถามที่เกี่ยวกับข้อที่ ๓ ควรเพิ่มประเด็นเรื่องการเคารพในสถาบันครอบครัวของตนเองและผู้อื่น และแนะนำให้เพิ่มคำถามเกี่ยวกับการฝึกสมาธิหรือกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่นักเรียนปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
๔. ควรปรับภาษาของข้อคำถามบางข้อให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน
๕. ควรเพิ่มคำถามเกี่ยวกับการตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

**ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ
ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม**

๑. ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ข้อมูลทั่วไปมีความครอบคลุมและเหมาะสม (เพศ อายุ ระดับชั้น สถานศึกษา ชุมชนที่ตั้ง)	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๑					๑.๐๐

๒. ส่วนที่ ๒ การประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

๒.๑ ด้านผู้สอน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ผู้สอนเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยน เรียนรู้กัน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนมีท่าทีและสร้างบรรยากาศได้สนุก ไม่เครียด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนนำประเด็นปัญหาและประเด็นอื่น ๆ ในชุมชนมาจัดการ เรียนรู้	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์วิถี พุทธมาเชื่อมโยงบทเรียนหรือเนื้อหา	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านผู้สอน					๐.๙๓

๒.๒ ด้านเนื้อหา

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับนักเรียน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
เนื้อหามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
เนื้อหาที่น่าสนใจมีความหมายและคุณค่าต่อวิถีชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
เนื้อหาที่นำมาช่วยทำให้นักเรียนเกิดความรักประเพณีวัฒนธรรม และเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
การสอนเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนของนักเรียน	+๑	๐	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านเนื้อหา					๐.๙๓

๒.๓ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
นักเรียนได้ลงมือทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของกันและกัน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นระบบขั้นตอน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยด้านกิจกรรมการเรียนการสอน					๐.๙๒

๒.๔ ด้านการวัดและประเมินผล

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนเปิดโอกาสให้เพื่อนประเมินผลงาน/ชิ้นงานของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนมีการประเมินรายบุคคลและรายกลุ่ม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนแจ้งผลการประเมินทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มให้นักเรียนทราบเป็นระยะ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยด้านการวัดและประเมินผล					๐.๙๓

๓. ส่วนที่ ๓ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนประทับใจมากที่สุด	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนคิดว่าควรปรับปรุงหรือพัฒนาเพิ่มเติม	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องการเพิ่มเติมในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ค่าเฉลี่ยส่วนที่ ๓					๑.๐๐

๔. ภาพรวมของแบบประเมิน

รายการประเมิน	คนที่1	คนที่2	คนที่3	รวม	IOC
แบบประเมินมีความครอบคลุมในการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
ภาษาที่ใช้ในแบบประเมินมีความชัดเจน เข้าใจง่ายเหมาะสมกับระดับของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐
รูปแบบการประเมิน ๕ ระดับ (Rating Scale) มีความเหมาะสมกับการประเมินความพึงพอใจ	+๑	+๑	๐	๒	๐.๖๗
จำนวนข้อคำถามมีความเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖๗
ค่าเฉลี่ยภาพรวมของแบบประเมิน					๐.๘๔

สรุปผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในภาพรวม

แผนการจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย IOC
๑. ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน	๑.๐๐
๒.๑ ด้านผู้สอน	๐.๙๓
๒.๒ ด้านเนื้อหา	๐.๙๓
๒.๓ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๐.๙๒
๒.๔ ด้านการวัดและประเมินผล	๐.๙๓
๓. ส่วนที่ ๓ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	๑.๐๐
๔. ภาพรวมของแบบประเมิน	๐.๘๔
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	๐.๙๔

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

๑. ควรเพิ่มข้อคำถามที่เน้นการประเมินความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน

๒. ควรปรับข้อคำถามในประเด็น "การสอนเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนของนักเรียน" ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓. ข้อคำถามในส่วนจำนวนข้อคำถามอาจมีมากเกินไปสำหรับนักเรียน อาจพิจารณาลดข้อคำถามที่มีประเด็นใกล้เคียงกัน

๔. ควรปรับภาษาของข้อคำถามบางข้อให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน

๕. ควรมีข้อคำถามที่เน้นการนำความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาคผนวก ง.

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๘๕๐/๒๕๖๗

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์
วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม
(The Learning Management Approach Utilizes the Community
as a Foundation to Promote the Buddhist way of Life and Values
at Sila 5 School in Nakhon Pathom Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800767134

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผู้วิจัยหลัก: นายวีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

(พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๗

หมายเลขใบรับรอง: ว.๘๕๐/๒๕๖๗

วันที่ให้การรับรอง: ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๗

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๘๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระปัญญาวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.
ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย

❖ ประมวลภาพการตรวจเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ ❖

❖ ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ❖

❖ ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ❖

❀ ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ❀

❀ ประมวลภาพการทดลองใช้เครื่องมือ ❀

❀ ประมวลภาพการทดลองใช้เครื่องมือ ❀

❀ ประมวลภาพการทดลองใช้เครื่องมือ ❀

❀ ประมวลภาพการทดลองใช้เครื่องมือ ❀

❀ ประมวลภาพการทดลองใช้เครื่องมือ ❀

❀ ประมวลภาพการทดลองใช้เครื่องมือ ❀

❖ ประมวลภาพการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ ❖

❖ วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม ❖

❖ ประมวลภาพการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ ❖

❖ โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ❖

ภาคผนวก ฉ.

ผลผลิต (Output) โครงการวิจัย

ปณฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต

ปณฺญาเป็นแสงสว่างในโลก

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี และ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดาวนัโหลดคู่มือ

ภาคผนวก ข.

บทความวิจัย ใบตอบรับการตีพิมพ์วารสาร

แบบตอบรับบทความลงตีพิมพ์ใน
วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana voice)
วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง (เฮง เล็ง ยี่)
108/8 หมู่ที่ 8 ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110

ที่ สม. 46/2568

วันที่ 10 มีนาคม 2568

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana voice)

เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ
ของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

ผู้เขียน นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์, พระมหานรงค์ราช ปณิธานิติ,ดร.,
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข,ผศ.ดร., พระสุวรรณ สุเมธปญโญ,ดร.,
นางสาวผุสดี จิรวณิกิจ

ลงตีพิมพ์ วารสาร เสียงธรรมจากมหายาน
ISSN 2985-2706 (Print) : ISSN 2985-2714 (Online)

กำหนดพิมพ์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน มีนาคม – เมษายน 2568

(ดร.สุริยา แสงอินตา)
หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ผู้ประสานงาน
โทร. 094-464-5352
<https://so09.tci-thaijo.org/index.php/nsc>

**รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม
Community-based learning management model
for promoting Buddhist identity of the 5 precepts schools
in Nakhon Pathom Province**

นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์,
พระมหาณรงค์ราช ปณิธานธิตี, ดร., พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุทโธ, ผศ.ดร.,
พระสุวรรณ สุเมธปญโญ, ดร., นางสาวผุสดี จิรวพัฒน์กิจ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mr. Weerapong Pichaisenanarong
Phra Maha Narongraj Phanitannathiti, Ph.D., Phra Khru Baidika Aphichat Thammasuttho, Asst. Prof. Dr.
Phra Suwan Sumetphanyo, Ph.D. , Ms. Phusadee Jirawattanakit
Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail : mcurkmail@gmail.com
(วันที่รับบทความ : 25 02, 2568 ; วันที่แก้ไขบทความ : 08 03, 2568 ; วันที่ตอบรับบทความ : 10 03, 2568)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม, 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม, และ 3) เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ แนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่บูรณาการการศึกษาและการปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการศึกษา การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และนโยบายการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ขณะที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบทชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แนวทางการประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน โดยพัฒนาแผนการเรียนรู้ 3 แผนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำ

หลักสูตรทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตจริง เสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้, รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน, การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ, โรงเรียนรักษาศีล 5 , จังหวัดนครปฐม

Abstract

This research aimed to study the following objectives: 1) to study the community-based learning management model that promotes Buddhist identity for students of the 5 Precepts School in Nakhon Pathom Province, 2) to develop a community-based learning management model that promotes Buddhist identity for students of the 5 Precepts School in Nakhon Pathom Province, and 3) to evaluate the results of the community-based learning management model that promotes Buddhist identity for students of the 5 Precepts School in Nakhon Pathom Province. The research team used a mixed methods research methodology consisting of qualitative research, action research, and quantitative research.

The research results found that:

1. The community-based learning management approach (Community-Based Learning: CBL) promotes learning through 5 components: 1) the community as a learning source, 2) the concept of "Bor Wor" (home, temple, school) that integrates education and instills Buddhist identity, 3) the integration of Buddhist identity in education, 4) the philosophy of the sufficiency economy, and 5) the educational policy that develops learners in all aspects.

2. The development of the learning management model consists of 6 components: community context, roles of participants, learning activities, learning media, assessment guidelines, and supporting factors. This led to the development of 3 learning plans, helping learners to have Buddhist identity, be able to apply Dharma principles in real life, and develop analytical skills.

3. The evaluation results from 393 students found that this learning model was effective at the "very" level (4.50, SD 0.49). Students had high moral development and suggestions to increase the variety of activities and integrate them more with the community context.

Keyword : Development of Learning Management Models, Community-Based Learning Management Models, Promoting Buddhist Way of Life Identity, Schools Observing the Five Precepts, Nakhon Pathom Province

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและระบบการศึกษาทั่วโลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาสู่เยาวชนรุ่นใหม่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยเฉพาะการนำมิติทางศาสนาและความเชื่อมาบูรณาการในการจัดการศึกษา (UNESCO, 2021) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวทางสำคัญที่นานาประเทศนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบการศึกษากับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดย The International Association for Community Development (IACD) ได้รวบรวมงานวิจัยจากทั่วโลกพบว่า การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับชุมชนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเข้มแข็งทางจริยธรรมให้กับผู้เรียนได้ดีกว่าการจัดการศึกษาแบบแยกส่วน (International Association for Community Development, 2022, Global trends in community-based education 2022 report.) มีการพบว่าการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การสหประชาชาติได้จัดทำรายงาน “Global Education Monitoring Report” ในปี 2564 ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาวิกฤตค่านิยมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ (UNESCO, 2021, Global education monitoring report 2021 – Non-state actors in education: Who chooses? Who loses? UNESCO)

ในขณะเดียวกัน ชุมชนรอบโรงเรียนมีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของศาสนสถาน ศิลปวัตถุ ประเพณี พิธีกรรม และองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากรบรรพบุรุษ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี และอำเภอบางแพ เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดการบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมชุมชนและสังคมในทุกขั้นตอน ทั้งการพัฒนา การแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิด

โอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชนและสังคม (พระมหาถนอม ฐานวโร และ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์, 2567: 66)

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางสำคัญในการ เชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจาก ทุกภาคส่วน ทั้งสถานศึกษา วัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการออกแบบและพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรง อันจะ นำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เข้มแข็ง การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาเป็น ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีความสุขในสังคม การศึกษาไม่ควรเป็น เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตั้งแต่เด็กวัยเยาว์ ซึ่งเป็น ช่วงเวลาที่สำคัญต่อการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ เด็กในวัยนี้ต้องการความรักและการยอมรับจาก ผู้ปกครองและเพื่อน การสร้างเจตคติที่ดีในตัวเด็กผ่านการอบรมจากทั้งครอบครัวและสถานศึกษาเป็น สิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคม และการแยกแยะระหว่างสิ่งถูกและผิด การบูรณาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าในกระบวนการเรียนการสอนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาทางจริยธรรม ที่เด็กประสบในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง พระมหากิตติธัญญ์ สุกิตติเมธี, 2565: 46)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการ จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัด นครปฐม เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชน (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2565: 15) โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักศีล 5 และไตรสิกขา เข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การวิจัยจะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผ่านการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน วัด และชุมชน (พระพรหมบัณฑิต, 2564: 3) จะส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และ ชิมชัບหลักพุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง อันจะนำไปสู่การ พัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เข้มแข็งและยั่งยืน ผลการวิจัย ยังจะเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธในบริบทอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับ ภูมิภาค และระดับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: คำนำ) อีกทั้งยัง เป็นการตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาการศึกษาของชาติที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กับความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ แผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565: คำนำ) ที่มุ่ง พัฒนาคอนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน และสามารถ

ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการบูรณาการหลักพุทธธรรมในระบบการศึกษา แต่ยังคงขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 อย่างเป็นระบบและวัดผลได้ ข้อจำกัดของระบบการศึกษาปัจจุบันที่ใช้ทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมเป็นเพียงกิจกรรมเสริม ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เยาวชนขาดความเชื่อมโยงกับรากฐานทางศาสนา การวิจัยนี้จึงมุ่งประเด็นการตอบคำถามว่า 1) แนวทางปัจจุบันส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้เพียงใด 2) ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ และ 3) รูปแบบที่พัฒนาแล้วส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ และสร้างแนวทางพัฒนาการศึกษาที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้

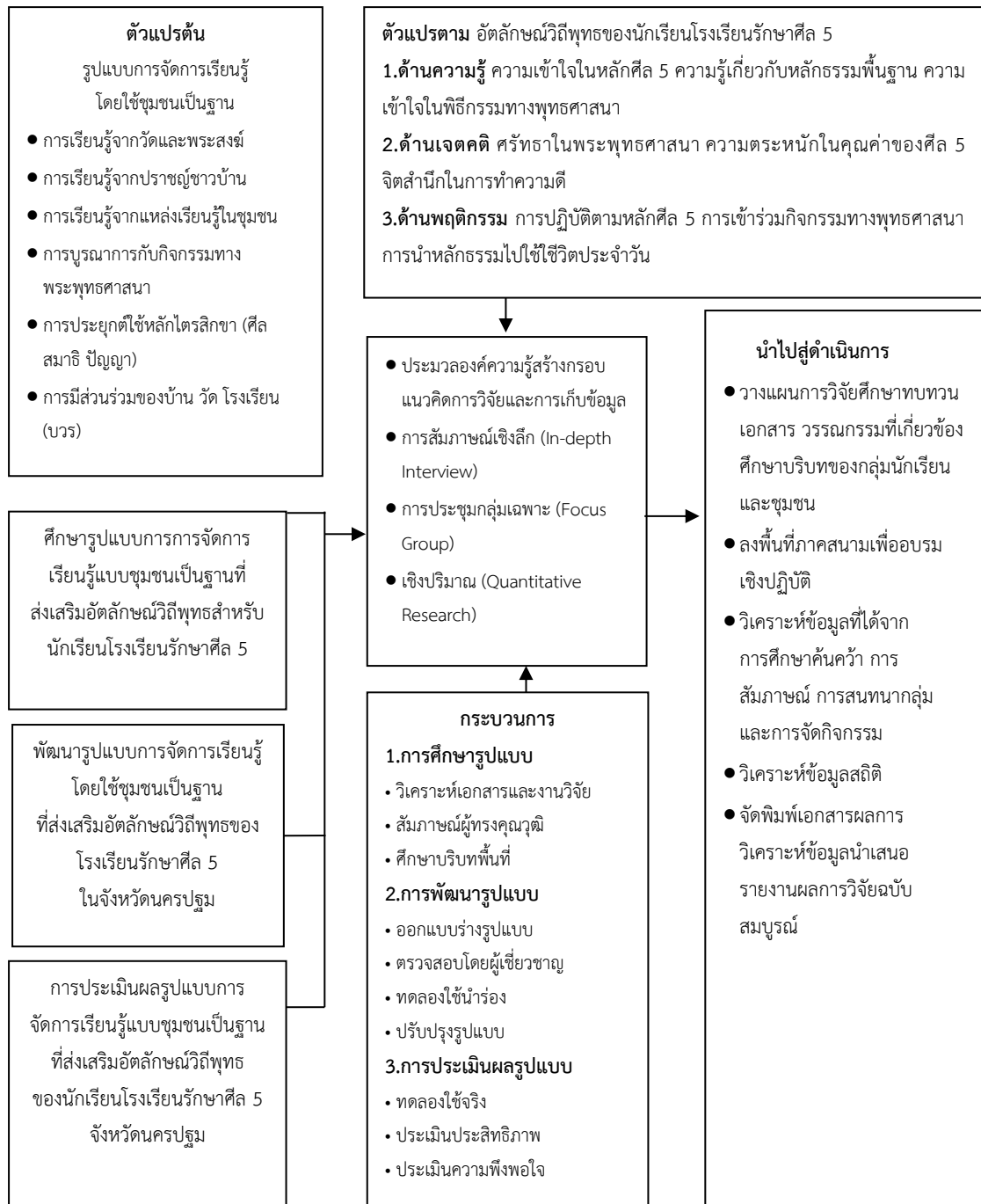
การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน ผลการวิจัยนี้จะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธในบริบทอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” มีกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่

1. กระบวนการและขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ศาสนา และชุมชน จำนวน 14 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

3) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ

1) พัฒนาร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยอ้างอิงจากผลการศึกษาในระยะที่ 1

2) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและศาสนา จำนวน 9 ท่าน ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวคิด

3) ทดลองใช้นำร่อง (Try Out) กับนักเรียน 30 คนจาก 3 โรงเรียน ที่มีบริบทตรงกับ การศึกษานี้ โดยใช้วิธีการ สุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อประเมินปฏิกิริยาเบื้องต้น

4) ปรับปรุงและพัฒนาแบบให้สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ระยะที่ 3 การประเมินผลและทดลองใช้รูปแบบในภาคสนาม

1) ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ในภาคสนาม (Field Implementation) กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 393 คน ที่สุ่มเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากโรงเรียนรักษาศีล 5 ใน จังหวัดนครปฐม

2) ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินด้านพฤติกรรม อัตลักษณ์วิถีพุทธ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนและครูผู้สอนโดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนเรตติ้ง สเกล (Rating Scale)

4) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และข้อเสนอแนะ สำหรับการพัฒนาต่อไป

2. กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่างและเกณฑ์ที่ใช้

- 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (14 คน) คัดเลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา การศึกษา หรือการพัฒนาชุมชน
- 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (3 คน) คัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาแนวพุทธ
- 3) กลุ่มทดลองนำร่อง (30 คน) คัดเลือกจาก 3 โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธอยู่แล้ว
- 4) กลุ่มทดลองภาคสนาม (393 คน) ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

3. การควบคุมความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ มีการควบคุมความคลาดเคลื่อนของข้อมูลโดยวิธีการต่อไปนี้

- 1) การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ใช้หลายแหล่งข้อมูล เอกสาร, สัมภาษณ์, แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล
- 2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ใช้วิธีวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินก่อนนำไปใช้
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบความถูกต้องของข้อค้นพบ
- 4) การควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน คัดเลือกโรงเรียนที่มีลักษณะพื้นฐานใกล้เคียงกันเพื่อลดอิทธิพลของปัจจัยภายนอก

4. เครื่องมือในการวิจัย

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร
- 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ
- 4) แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
- 5) แบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ
- 6) แบบประเมินความพึงพอใจ
- 7) แผนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงตีความเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแนวคิด

2) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) ใช้แนวทางการวิเคราะห์ตามแนวคิดหลักพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาแบบชุมชนเป็นฐาน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

3) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบ ใช้วิธี การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และ T-Test เพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบที่พัฒนาแล้วส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ใช้เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เรียนและครูที่เข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งผานวิธีด้วยเชิงเอกสาร เชิงคุณภาพ เชิงปฏิบัติการ และเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้ขอสรุปผลการศึกษิตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่เชื่อมกับบริบทของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีพื้นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดของ John Dewey ที่ใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม ด้าน การแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความหลากหลายของชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคมได้ดีขึ้น สร้างจิตสำนึกต่อชุมชนและพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม การความรู้ในห้องเรียนกับประสบการณ์จริงในชุมชนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

2) แนวคิด “บวร” วัด บ้าน โรงเรียน เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง วัด บ้าน และโรงเรียน ได้รับการพิสูจน์ว่ามีประสิทธิภาพในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาเยาวชน

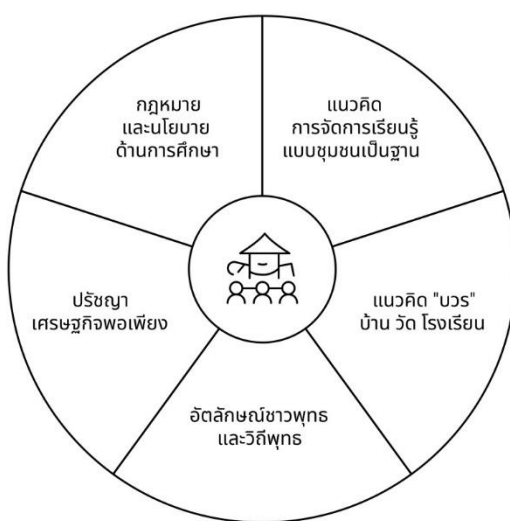
อย่างสมดุล โดย “บ้าน” มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่พื้นฐานของชีวิต “วัด” เป็นศูนย์กลางของการขัดเกลาจิตใจและเสริมสร้างหลักธรรมเพื่อความสงบสุขภายในชุมชน “โรงเรียน” ทำหน้าที่พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในโลกยุคปัจจุบัน การบูรณาการทั้งสามสถาบัน ช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และความสามารถอย่างสอดคล้องและสมดุล ทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต และสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสถาบันครอบครัว ชุมชน โดยจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่พัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ทั้งทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3) อัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธในสถานศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรมและปัญญา โดยการนำหลักไตรสิกขา “ศีล สมาธิ และปัญญา” มาเป็นแนวทางหลักผ่านกิจกรรม การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม และการศึกษาหลักธรรมในวิชาเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะด้านศีลธรรมและจริยธรรม ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างสมาธิและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความสุข และเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตที่ผสมผสานหลักธรรมที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน ช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถเสริมความรู้ในห้องเรียนกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และเสริมสร้างค่านิยมที่ดีในสังคม ความมีวินัย ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ การส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธในสถานศึกษาถือเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม

4) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตที่ โดยใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคุณค่าของการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ตลอดจนสร้างทักษะในการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและลดความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เสริมสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนที่ได้รับการปลูกฝังมีแนวโน้มที่จะเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียน ความอดทน ความพอใจในสิ่งที่ตนมี และการพึ่งพาตนเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคง มีความสุข และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม

5) กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 พบว่ามี

บทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้กับชีวิตจริงและชุมชน รวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้แนวพุทธและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โครงการต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ “โรงเรียนวิถีพุทธ” และ “โรงเรียนรักษาศีล 5” ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นโยบายมีส่วนช่วยในการสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมดุลทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะทางจิตใจโดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการขัดเกลาผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมและวัฒนธรรมไทย ในระบบการศึกษาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้เรียนสามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

แผนภาพที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) **บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน** มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของชุมชน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้จริง ที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด และช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีอยู่ผ่านการสอนในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้สำคัญได้แก่ วัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา การทำบุญ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรม โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน และการสอนกิจกรรมภูมิปัญญาเชิงปฏิบัติ การใช้ธรรมชาติในชุมชนให้เป็นประโยชน์ การสร้างการเรียนรู้ผ่านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา แหล่งเรียนรู้นี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่

เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ

- (1) วัด ศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา
- (2) โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน สร้างความเข้าใจวัฒนธรรม
- (3) ปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ ทำหน้าที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านการเทศนา การปฏิบัติธรรม และการเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ครู มีบทบาทหน้าที่ในการสอนที่บูรณาการคำสอนพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ และการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน ผู้ปกครอง มีหน้าที่สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนในระดับครอบครัว และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีหน้าที่ช่วยเชื่อมโยงนักเรียนกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชน จากความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักเรียน ทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม และการปฏิบัติที่เป็นอัตลักษณ์วิถีพุทธ

- (1) พระสงฆ์ ถ่ายทอดคำสอน
- (2) ครู บูรณาการการจัดการเรียนรู้
- (3) ผู้ปกครองและชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้

3) กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีความสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้นักเรียนผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตประจำวัน การทำบุญ การเวียนเทียน และฟังธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดเหล่านี้ ช่วยบ่มเพาะให้นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับพระพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เช่น การเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายธรรมมะ หรือการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักธรรม และการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรม การทำบายศรี การศึกษาเรื่องราวชาดก การเกษตรแบบดั้งเดิม และความเชื่อท้องถิ่น นอกจากสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับวัฒนธรรมชุมชน ยังพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน และช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่มีส่วนสำคัญของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

- (1) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน
- (2) กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน

4) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สื่อการเรียนรู้ที่ใช้บ่อยในกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา หนังสือธรรมะ พระไตรปิฎก บทสวดมนต์ เอกสาร ตำรา และหนังสืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนรู้ การสอนโดยใช้วิธีโอธรรมะ แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียนของการสอนในยุคดิจิทัล วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และโบราณสถาน ทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพุทธศาสนา การใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- (1) สื่อการเรียนรู้ หนังสือ เอกสาร ตำรา วิดีโอ
- (2) แหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต
- (3) วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โสตทัศนวัสดุ

5) แนวทางการวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพิจารณาการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน วิธีการที่ใช้ในการวัดผลต้องมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Affective Domain) และด้านพฤติกรรม (Psychomotor Domain) เช่น การทดสอบ การประเมินความรู้ การอภิปราย การสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง ซึ่งช่วยผู้สอนสามารถทราบถึงผลการเรียนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่ของนักเรียนได้ แนวทางการประเมินที่หลากหลาย มีส่วนสำคัญช่วยให้ได้รับผลการเรียนรู้ที่มีความแม่นยำ และเห็นถึงการพัฒนาการที่ของนักเรียนในทุกๆด้าน

- (1) การสังเกตพฤติกรรม
- (2) แบบสอบถามและแบบทดสอบ
- (3) การจัดกิจกรรมกลุ่ม

6) ปัจจัยสนับสนุน เป็นปัจจัยที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากครอบครัว และชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน เช่น การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างความร่วมมือในกิจกรรมโครงการต่างๆ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร หรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ ที่ครบถ้วนและเหมาะสม จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายของการเรียนในสถานศึกษา และส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน

- (1) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน
- (2) การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยี
- (3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

จากองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม ในลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยบูรณาการร่วมกับแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนรักษาศีล 5 จำนวน 6 โรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อสอดแทรกให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทชุมชนของตนเอง และเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีตามอัตลักษณ์วิถีพุทธ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมตามอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ถูกต้อง และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนของตน และเพื่อศึกษาผลการประเมิน และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ จำนวน 3 แผน ดังนี้

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนไร่ขิงท่าพุท

2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนสามพราน

3) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ชุมชนดอนยายหอม

3. ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ และความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม มีรายละเอียดดังนี้

หมวดหมู่	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	หญิง	240	61.07
	ชาย	153	38.93
อายุ	ต่ำกว่า 10 ปี	20	5.09
	10-12 ปี	118	30.02
	13-15 ปี	137	34.87
	16 ปีขึ้นไป	118	30.02
ระดับชั้น	ประถมศึกษาปีที่ 6	67	17.05
	มัธยมศึกษาปีที่ 1	30	7.63
	มัธยมศึกษาปีที่ 4	144	36.64
	มัธยมศึกษาปีที่ 6	107	27.23
สถานศึกษา	โรงเรียนสามพรานวิทยา	93	23.67
	โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	84	21.37
	โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2	74	18.82
	โรงเรียนวัดบางช้างใต้	41	10.44
ชุมชน	ดอนยายหอม	138	35.12
	สามพราน	134	34.10
	ไร่ขิง-ท่าพุท	121	30.78
รวมทั้งสิ้น		393	100.00

แผนภาพที่ 4 ตารางข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินจำนวน 393 คน ($n = 393$) แสดงให้เห็นว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 240 คน (ร้อยละ 61.07) ขณะที่เพศชายมีจำนวน 153 คน (ร้อยละ 38.93) ในด้านอายุ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 13-15 ปี จำนวน 137 คน (ร้อยละ 34.87) รองลงมาคือช่วงอายุ 10-12 ปี และ 16 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนเท่ากันที่ 118 คน (ร้อยละ 30.02) และอายุต่ำกว่า 10 ปี มีเพียง 20 คน (ร้อยละ 5.09) ในด้านระดับชั้น พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 144 คน (ร้อยละ 36.64) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 107 คน (ร้อยละ 27.23) และระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 67 คน (ร้อยละ 17.05) โดยมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนน้อยที่สุด 30 คน (ร้อยละ 7.63) สำหรับสถานศึกษา พบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนสามพรานวิทยา จำนวน 93 คน (ร้อยละ 23.67) รองลงมาคือโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา จำนวน 84 คน (ร้อยละ 21.37) และโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 จำนวน 74 คน (ร้อยละ 18.82) โดยโรงเรียนวัดบางช้างใต้มีจำนวนน้อยที่สุด 41 คน (ร้อยละ 10.44) สุดท้ายในด้านชุมชน พบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากชุมชนคอนยายหอม จำนวน 138 คน (ร้อยละ 35.12) รองลงมาคือชุมชนสามพรานจำนวน 134 คน (ร้อยละ 34.10) และชุมชนไร่ขิง-ท่าพุฒ จำนวน 121 คน (ร้อยละ 30.78)

ลำดับ	รายการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	คะแนนเฉลี่ย	S.D.
1	นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างสม่ำเสมอ	4.75	0.37
2	นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง	4.69	0.43
3	นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท	4.68	0.42
4	นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น	4.59	0.41
5	นักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ	4.58	0.46
6	นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน	4.34	0.59
7	นักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน	4.32	0.55

แผนภาพที่ 5 ตารางผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5

2) ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 393 คน ($n=393$) พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 4.50 (S.D. 0.49) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยรายการที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในระดับ “มากที่สุด” ได้แก่ นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างสม่ำเสมอ (4.75, S.D. 0.37) รองลงมา นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง (4.69, S.D. 0.43) นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท (4.68, S.D. 0.42) นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น (4.59, S.D. 0.41) และนักเรียนให้ความเคารพและไม่

ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ (4.58, S.D. 0.46) ในขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (ระดับ มาก) คือ นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน (4.34, S.D. 0.59) และนักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (4.32, S.D. 0.55)

ลำดับ	ด้านการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.
1	ด้านผู้สอน	4.54	0.45
2	ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง	4.58	0.42
3	ด้านเนื้อหา	4.50	0.49
4	เนื้อหามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน	4.55	0.46
5	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.52	0.47
6	นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ	4.56	0.43
7	ด้านการวัดและประเมินผล	4.54	0.46
8	ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	4.58	0.42
9	นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน	4.47	0.51

แผนภาพที่ 5 ตารางผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

3) ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม จำนวน 393 คน (n=393) พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 (n=393) พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.53 (S.D. 0.47) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยด้านผู้สอนมีคะแนนเฉลี่ยรวมสูงสุด (4.54, S.D. 0.45) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือ ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง (4.58, S.D. 0.42) ด้านเนื้อหามีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.50 (S.D. 0.49) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ เนื้อหามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน (4.55, S.D. 0.46) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.52 (S.D. 0.47) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ (4.56, S.D. 0.43) และด้านการวัดและประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.54 (S.D. 0.46) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน (4.58, S.D. 0.42) ขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน (4.47, S.D. 0.51) ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

การอภิปรายผล

1. การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม พบว่า การจัดการศึกษาโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน การบูรณาการแนวคิด “บวร” การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับบริบทชุมชนจริง ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกัน แนวคิด “บวร” ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ไปพร้อมกัน การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธผ่านกิจกรรมสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม และศึกษาหลักธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะด้านศีลธรรม สมาธิ และปัญญา การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่วนกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และโครงการ “โรงเรียนวิถีพุทธ” ส่งเสริมการเรียนรู้แนวพุทธและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างผู้เรียนที่สมดุลทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และความเข้าใจบริบทสังคมไทย โดยทั้งหมดนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อชุมชน มีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม และมีศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงประเด็นเป็นการประสานความร่วมมือในประเด็นที่มีความสนใจร่วมกัน ส่งเสริมให้หมู่บ้านรักษาศีล 5 สถานศึกษารักษาศีล 5 และหน่วยงานรักษาศีล 5 ในระดับตำบลและหมู่บ้าน สามารถจัดกิจกรรมบูรณาการภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยกิจกรรมหลักประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 กิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และกิจกรรมส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล สมาชิกในเครือข่ายประกอบด้วยหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่สนใจประเด็นเดียวกัน ซึ่งร่วมกันดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกเครือข่ายเพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นคุณลักษณะเด่นของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีความเข้มแข็ง เป็นรูปแบบความร่วมมือในการพัฒนาสังคมที่ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันผ่านกิจกรรมตามหลักวิถีพุทธ (พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ, 2556: บทคัดย่อ)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็น

ฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

- 1) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริง วัด โบราณสถาน และปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน
- 2) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน พระสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ช่วยบูรณาการคำสอนและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
- 3) กิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่อง การทำบุญ การเวียนเทียน การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและวัฒนธรรมชุมชนเชิงลึก
- 4) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ เช่น หนังสือธรรมะ วิดีโอ แอปพลิเคชัน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล
- 5) แนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรม ในการทดสอบ การสังเกต และแบบประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ และ
- 6) ปัจจัยสนับสนุน ในด้าน การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งในด้านทรัพยากรและความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ทั้งหมดส่งผลให้นักเรียนพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ ความรับผิดชอบต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัด ประพนธ์ สุภาโต (อยู่สำราญ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม” พบว่า

1) ด้านบริบท (Context) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับสังคมด้วยการเรียนรู้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมกับเยาวชนและพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดความสงบและสว่าง รู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัยและเงื่อนไข และรู้เท่าทันกระแสสังคม ครอบคลุมการพัฒนาทุกมิติของชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการดำเนินการใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านบุคลากร (2) ด้านการบริหารจัดการ (3) ด้านการจัดทำหลักสูตร (4) ด้านสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (5) ด้านการมีส่วนร่วมชุมชนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3) ปัจจัยกระบวนการ (Process) มีการจัดกระบวนการสอนตามหลักพุทธวิธีการสอน และหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาพฤติกรรม 3 ด้านหลัก ๆ คือ (1) ด้านพุทธิศึกษา (Cognitive Domain) มุ่งเน้นการเกิดความรู้ และความคิดสามารถนำไปแก้ไขปัญหาได้ (2) ด้านจริยศึกษา (Affective Domain) มุ่งปลูกฝังเจตคติและค่านิยมชาวพุทธ (3) ด้านทักษะศึกษา (Psychomotor Domain) มุ่งสร้างความสามารถในการปฏิบัติ หรือการกระทำอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักของพฤติกรรมศาสตร์

4) ปัจจัยผลผลิต (Output) คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาเป็น “คนเก่ง” และ “คนดี” มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ (1) ด้านการพัฒนาทางกาย (2) ด้านการพัฒนาทางสังคม (3) ด้านการพัฒนาทางจิตใจ และ (4) ด้านการพัฒนาด้านปัญญา

5) ปัจจัยผลกระทบ (Impact) ผลกระทบที่ตามมาคือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีความเชื่อมั่นว่า ศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะช่วยแก้ปัญหาศีลธรรมในเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน

6) การพัฒนาศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์รับประชาคมอาเซียน (1) สร้างแนวคิด “วิถีพุทธ วิถีอาเซียน” สอนวิชาธรรมศึกษาตรี โท เอก รวมทั้งพัฒนาทักษะเรื่องภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนในศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) พัฒนารูปแบบวิถีชีวิต (Way of Life) ของเยาวชนไทย ให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาทั่วถึง ทันโลกและมีคุณธรรมจริยธรรม (3) มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ในลักษณะ “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” (4) ปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรตำราเรียนของศุูนย์ฯ เน้นความเป็นสากล ควบคู่กับเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

7) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประกอบด้วย (1) ปัญหาด้านบุคลากร (2) ปัญหาด้านวิชาการ (3) ปัญหาด้านงบประมาณ (4) ปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม (5) ปัญหาด้านกิจการนักเรียน (6) ปัญหาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน และ (8) รูปแบบการบริหารงานของศุูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) และกระบวนการ (Process) ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดผลผลิต (Outputs) คือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูง มีคุณภาพในระดับสากล ผู้เรียนสามารถเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลงเพื่อดำรงตนในสังคมได้อย่างดีมีความสุขร่วมรับผิดชอบพัฒนาชุมชนประเทศชาติ และมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข (พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ), 2555: บทคัดย่อ)

3. การประเมินผล และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม พบว่า การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” โดยผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธจากนักเรียน 393 คน (n=393) พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.50 (S.D. 0.49) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้าม (4.75, S.D. 0.37) การไคร่ครวญก่อนตัดสินใจ (4.69, S.D. 0.43) และการแบ่งปันของใช้กับเพื่อน (4.68, S.D. 0.42) ขณะที่รายการที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ การเข้าร่วมประเพณีชุมชน (4.34, S.D. 0.59) และความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (4.32, S.D.

0.55) ในด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.53 (S.D. 0.47) โดยผู้สอนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด (4.54, S.D. 0.45) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือผู้สอนบอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้แต่ละครั้ง (4.58, S.D. 0.42) ด้านเนื้อหาหามีคะแนนเฉลี่ย 4.50 (S.D. 0.49) โดยเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตได้คะแนนสูงสุด (4.55, S.D. 0.46) และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนได้คะแนนเฉลี่ย 4.52 (S.D. 0.47) โดยกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติในชุมชนได้คะแนนสูงสุด (4.56, S.D. 0.43) ขณะที่การวัดผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.54 (S.D. 0.46) โดยการประเมินที่ครอบคลุมเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด (4.58, S.D. 0.42)

สำหรับข้อเสนอแนะ นักเรียนเสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ค่ายพุทธธรรม ละครชาตก และการจัดกิจกรรมศีลธรรม พร้อมพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น วิดีโอและแอปพลิเคชันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมถึงกิจกรรมกับชุมชน การเข้าร่วมพิธีกรรมและการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ยังเสนอให้จัดกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และให้โรงเรียนกับครอบครัวสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและการปฏิบัติศีลธรรมในครอบครัว ทั้งหมดนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม รับผิดชอบต่อชุมชน และเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า 1. มีการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา แต่งบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ 2 กระบวนการวางแผนในการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน 3. การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี ได้แก่ การปรับปรุงมิทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรม และการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) (พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต., 2565: บทคัดย่อ)

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธต้องอาศัยความร่วมมือจาก บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน โดยบูรณาการกับเนื้อหาการเรียนรู้อยู่กับบริบทชุมชนผ่านกิจกรรมที่ปฏิบัติ

จริงและการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา ควบคู่กับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการประเมินผลที่หลากหลาย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้แก่ การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความรับผิดชอบต่อสังคม ที่จะสะท้อนถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม รวมถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ความร่วมมือของทุกภาคส่วน การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างระบบ มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 6 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายนำไปใช้

1) บุคลากรทางการศึกษาและนักวิชาการ ที่ศึกษาหรือพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถนำองค์ความรู้และแนวทางที่ได้จากการพัฒนารูปแบบนี้ไปปรับใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการเห็นคุณค่าในวิถีพุทธของนักเรียน เช่น การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชน

2) หน่วยงานการศึกษาและโรงเรียน ที่ต้องการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปปรับใช้ในสถานศึกษาของตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับวัดหรือปราชญ์ชาวบ้าน การจัดพิธีกรรมทางศาสนา และการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน

3) ประชาชนและชุมชน สามารถใช้รูปแบบดังกล่าวในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่ เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา การสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรมและสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนรักษาศีล 5 ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อยืนยันผลการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลาย โดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน

2) ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเน้นกระบวนการเรียนรู้ในระยะยาว เช่น การติดตามผลการพัฒนาของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในระยะยาว

3) ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทุกระดับชั้น โดยเน้นการสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรม เช่น การจัดค่ายพุทธธรรม การอบรมเชิงปฏิบัติ หรือการสร้างโครงการที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน เพื่อสร้างผลลัพธ์เชิงบูรณาการและขยายผลในวงกว้าง

4) ควรศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนรู้กับผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของนักเรียน เช่น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับผลกระทบของการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและปรับให้เข้ากับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง (References)

- UNESCO. (2021). Education 2030 framework for action. UNESCO Digital Library.
- International Association for Community Development. (2022). Global trends in community-based education 2022 report. IACD Publishing.
- UNESCO. (2021). Global education monitoring report 2021 – Non-state actors in education: Who chooses? Who loses? UNESCO.
- พระพรหมบัณฑิต. (2564). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุญ ฐิตกโร. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธในสังคมไทยยุคปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 18(2).
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ, “หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

- พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ) (2555). “การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต (2565). “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 (มกราคม - ตุลาคม).
- พระมหาถนอม ฐานวโร และพระครูสิริปัญญาวิวัฒน์. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม. วารสาร นวพุทธศาสตร์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
- พระมหากิตติธัญญ์ สุกิตติเมธี. (2565). การปลูกฝังคุณธรรมผ่านหลักธรรมพระพุทธรศาสนาสำหรับนักเรียน. วารสาร นวพุทธศาสตร์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: บริษัท 프리กหวานกราฟฟิค จำกัด.

ภาคผนวก ซ.
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รหัสสัญญาเลขที่	MCU RS 800767134
ชื่อโครงการ	รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม
หัวหน้าโครงการ	นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ และคณะ
ความเป็นมาและความสำคัญ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อวิถีชีวิตและระบบการศึกษาทั่วโลก โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาสู่เยาวชนรุ่นใหม่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยเฉพาะการนำมิติทางศาสนาและความเชื่อมาบูรณาการในการจัดการศึกษา (UNESCO, 2021) สอดคล้องกับรายงาน "Global Education Monitoring Report" ในปี 2564 ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาวิกฤตค่านิยมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ (UNESCO, 2021) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวทางสำคัญที่นานาประเทศนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบการศึกษากับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดย The International Association for Community Development (IACD) ได้รวบรวมงานวิจัยจากทั่วโลกพบว่า การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับชุมชนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเข้มแข็งทางจริยธรรมให้กับผู้เรียนได้ดีกว่าการจัดการศึกษาแบบแยกส่วน (International Association for Community Development, 2022) นอกจากนี้ มีการพบว่า การนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดนครปฐม พื้นที่อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี และอำเภอกุสุมาลย์ เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดการบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ พระมหาดมณโฑ ฐานวโร และพระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ (2567: 66) ได้เน้นย้ำถึง	

ความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในชุมชนและสังคมในทุกขั้นตอน ทั้งการพัฒนา การแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชนและสังคม

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีความสุขในสังคม พระมหากิตติธัญญ์ สุกิตติเมธี (2565: 46) ได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาไม่ควรเป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตั้งแต่เด็กวัยเยาว์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่อการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ การสร้างเจตคติที่ดีในตัวเด็กผ่านการอบรมจากทั้งครอบครัวและสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคม และการแยกแยะระหว่างสิ่งถูกและผิด การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าในกระบวนการเรียนการสอนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมที่เด็กประสบในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการบูรณาการหลักพุทธธรรมในระบบการศึกษา แต่ยังขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 อย่างเป็นระบบและวัดผลได้ ข้อจำกัดของระบบการศึกษาปัจจุบันที่ใช้ทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมเป็นเพียงกิจกรรมเสริมขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เยาวชนขาดความเชื่อมโยงกับรากฐานทางศาสนา พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (2565: 15) ได้เสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และพระพรหมบัณฑิต (2564: 3) ได้เน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน วัด และชุมชน

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม เพื่อตอบคำถามวิจัยสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ เป็นอย่างไร 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร 3) ผลการประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร

ผลการวิจัยนี้จะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาการศึกษาของชาติที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ที่มุ่ง

พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม

วัตถุประสงค์โครงการ

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม
- 3) เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม มีผลการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

1) การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีรากฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดของ John Dewey ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง รูปแบบการเรียนรู้นี้ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ การแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังส่งเสริมความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความหลากหลายของชุมชน สร้างจิตสำนึกต่อชุมชนและความรับผิดชอบต่อสังคม

2) แนวคิด "บวร" วัด บ้าน โรงเรียน

แนวคิด "บวร" เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง วัด บ้าน และโรงเรียน ซึ่งพบว่ามีประสิทธิภาพในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเยาวชนอย่างสมดุล "บ้าน" มีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐาน "วัด" เป็นศูนย์กลางขัดเกลาจิตใจและเสริมสร้างหลักธรรม และ "โรงเรียน" พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็น การบูรณาการทั้งสามสถาบันช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

3) อัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ

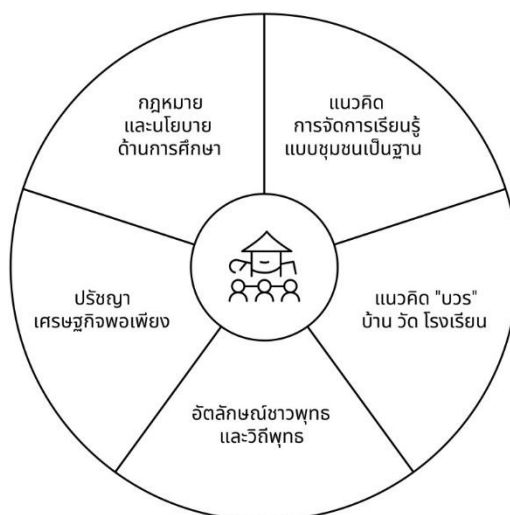
การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรมและปัญญา โดยใช้หลักไตรสิกขา "ศีล สมาธิ และปัญญา" เป็นแนวทางหลักผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม และการศึกษาหลักธรรมในวิชาเรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ เกิดความสุข และสามารถใช้ชีวิตที่ผสมผสานหลักธรรมเข้ากับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

4) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต โดยใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าของการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ตลอดจนสร้างทักษะในการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและมีจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล

5) กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา

กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและชุมชน โครงการ "โรงเรียนวิถีพุทธ" และ "โรงเรียนรักษาศีล 5" ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

2. ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน ดังนี้

1) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีความสำคัญในการช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนพุทธศาสนาและวิถีชีวิตชุมชน ผ่านประสบการณ์ตรง แหล่งเรียนรู้สำคัญ ได้แก่ (1) วัด เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา (2) โบราณสถานและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน สร้างความเข้าใจวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา และ (3) ประชาชนชาวบ้าน ช่วยถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

ความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) พระสงฆ์ ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนและเป็นแบบอย่าง (2) ครู บุคลากรคำสอนพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักสูตรและออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน และ (3) ผู้ปกครองและชุมชน สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ

กิจกรรมที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธมีสองประเภทหลัก คือ (1) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ การเวียนเทียน การฟังธรรม การเข้าค่ายพุทธบุตร และการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน และ (2) กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรม การทำบายศรี การศึกษาเรื่องราวชาดก และการเกษตรแบบดั้งเดิม

4) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) สื่อการเรียนรู้ เช่น หนังสือ เอกสาร ตำรา และวิดีโอ (2) แหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ต และ (3) วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสื่อดิจิทัล

5) แนวทางการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านพฤติกรรม ผ่านวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ (1) การสังเกตพฤติกรรม (2) แบบสอบถามและแบบทดสอบ และ (3) การจัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและเห็นพัฒนาการของนักเรียนในทุกด้าน

6) ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ผ่านการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน (2) การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยีที่เหมาะสม และ (3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน

สรุปการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ จากการศึกษาองค์ประกอบ 6 ด้าน คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม โดยบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนรักษาศีล 5 จำนวน 6 โรงเรียน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในบริบทชุมชนของตนเอง เสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีตามอัตลักษณ์วิถีพุทธ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 3 แผน สำหรับ 3 ชุมชน ได้แก่ แผนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านไร่ซิง-ท่าพุด, แผนการเรียนรู้ชุมชนสามพราน, และแผนการเรียนรู้ชุมชนบ้านดอนยายหอม

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ แนวทางการวัดและประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน นอกจากนี้ ยังได้จัดทำคู่มือการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการใช้งานและปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสถานศึกษาต่อไป

3. ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธและความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธและความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม จากผู้ประเมิน 393 คน พบว่า

ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

เพศหญิง 61.07% เพศชาย 38.93%

ช่วงอายุหลัก : 13-15 ปี (34.87%)

ระดับชั้นส่วนใหญ่ : มัธยมศึกษาปีที่ 4 (36.64%)

สถานศึกษาหลัก : โรงเรียนสามพรานวิทยา (23.67%)

ชุมชนหลัก : ดอนยายหอม (35.12%)

ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ

คะแนนเฉลี่ยโดยรวม : 4.50 (ระดับมาก)

คะแนนสูงสุด : การเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้าม (4.75)

คะแนนรองลงมา : การใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ (4.69) และการแบ่งปัน (4.68)

คะแนนต่ำสุด : ความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (4.32)

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

คะแนนเฉลี่ยรวม : 4.53 (ระดับมาก)

ด้านผู้สอน : 4.54 (สูงสุด) โดยเฉพาะการบอกวัตถุประสงค์ (4.58)

ด้านเนื้อหา : 4.50 โดยเฉพาะความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต (4.55)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน : 4.52 โดยเฉพาะการได้ทักษะผ่านการปฏิบัติ (4.56)

ด้านการวัดและประเมินผล : 4.54 โดยเฉพาะการประเมินที่ตรงและครอบคลุม (4.58)

รายการที่ได้คะแนนต่ำสุด : การฝึกวางแผนและจัดระบบการเรียนรู้ (4.47)

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม" สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวิทยาลัยการอาชีพนครปฐมและโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสถาบันการศึกษา

ทั้งสองแห่งสามารถบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เข้ากับบริบทการศึกษาของตน

2. วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม ซึ่งเป็นสถาบันที่เน้นการผลิตบุคลากรเพื่อตอบสนองตลาดแรงงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้โดยเชื่อมโยงการเรียนการสอน วิชาชีพเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักพุทธธรรม วิทยาลัยสามารถพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการ ทักษะอาชีพกับอัตลักษณ์วิถีพุทธ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวพุทธ การออกแบบและผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือการบริการที่ คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศีล 5 นอกจากนี้ วิทยาลัยการอาชีพนครปฐมสามารถสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับวัดและชุมชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสถานประกอบการที่ เน้นการทำงานตามหลักพุทธธรรม นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการที่ดำเนิน ธุรกิจตามหลักธรรมาภิบาลและเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับ ทักษะวิชาชีพ

3. โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ซึ่งเป็นหนึ่งในโรงเรียนที่ร่วมในการวิจัย สามารถต่อยอดรูปแบบการ จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยขยายไปสู่รายวิชาอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น การบูรณาการอัตลักษณ์วิถีพุทธเข้ากับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย หรือภาษาต่างประเทศ โดยเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไร่ขิง-ท่าพูด ซึ่งมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยายังสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้วิถีพุทธของชุมชน โดยการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง พระสงฆ์ และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังสามารถขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังสถานศึกษาอื่นๆ ในพื้นที่ รวมถึงวิทยาลัย การอาชีพนครปฐม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากรการเรียนรู้

4. การประยุกต์ใช้ผลการวิจัยในสถาบันการศึกษาทั้งสองแห่งยังสามารถนำไปสู่การพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือสื่อดิจิทัลที่เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธ ธรรม หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์วิถีพุทธของชุมชน โดยการนำ ผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและนักศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย ต้องมีการกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ การ พัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การ พัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของผู้เรียนเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

การประชาสัมพันธ์

การวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม" ได้มีการวางแผนการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง

ในด้านการเผยแพร่ทางวิชาการ ผลงานวิจัยนี้ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 2 คือ วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana Voice) ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพของผลงานให้ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการ และเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยยังได้รับการเผยแพร่ผ่านการนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติด้านพระพุทธศาสนาและการศึกษา ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำให้ผลงานเป็นที่รู้จักในวงกว้างและเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ

สำหรับการประชาสัมพันธ์สู่ผู้ใช้งานโดยตรง คณะผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ เพื่อแจกจ่ายให้แก่โรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐมและพื้นที่ใกล้เคียง พร้อมทั้งจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้

ผลงานวิจัยยังได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย และสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบถึงคุณค่าและประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ อันจะนำไปสู่การยอมรับและการนำไปประยุกต์ใช้ในวงกว้างต่อไป

ภาคผนวก ณ.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

แบบ สท.๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันจันทร์ที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า.....นายวุฒิชัย รักชาติ.....ตำแหน่ง.....ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม
และ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพนครปฐม.....
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม.....
ที่อยู่.....๕๘ ม.๒ ตำบลไร่ชิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐.....
โทรศัพท์.....๐๓๔-๓๒๑๒๘๔.....โทรสาร.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
.....รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศิล ๕
ในจังหวัดนครปฐม.....
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....นายวิวัฒน์ พิทยเสนานรงค์ และคณะ.....
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่.....๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗.....จนถึง.....๑๕ มีนาคม ๒๕๖๘.....ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวก มีความรับผิดชอบและ
จิตสำนึกต่อส่วนรวมมากขึ้น ที่สะท้อนถึงการมีอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
๒. เสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง
ระหว่างบ้าน สถานศึกษา วัด และชุมชน (บวร) ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น
๓. เสริมสร้างอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นผลจากการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา และเกิดแนวปฏิบัติที่ดี
ในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นต้นแบบแก่สถานศึกษาอื่น
๔. ครูผู้สอนมีนวัตกรรมการสอนที่หลากหลาย มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและเสริมสร้าง
อัตลักษณ์วิถีพุทธแก่ผู้เรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายวุฒิชัย รักชาติ)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพนครปฐม

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันจันทร์ที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า.....นายณฐา ระเบียบ.....ตำแหน่ง.....ครูชำนาญการ.....
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา.....
ที่อยู่.....๕๓ ม.๒ ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐.....
โทรศัพท์.....๐๓๔-๓๑๘๐๘๖.....โทรสาร.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง.....
.....รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕.....
.....ในจังหวัดนครปฐม.....
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ และคณะ.....
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่.....๑. พฤศจิกายน ๒๕๖๗.....จนถึง.....๑๕ มีนาคม ๒๕๖๘.....ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวก มีความรับผิดชอบและ
จิตสำนึกต่อส่วนรวมมากขึ้น ที่สะท้อนถึงการมีอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
๒. เสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง
ระหว่างบ้าน สถานศึกษา วัด และชุมชน (บวร) ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น
๓. เสริมสร้างอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นผลจากการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา และเกิดแนวปฏิบัติที่ดี
ในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นต้นแบบแก่สถานศึกษาอื่น
๔. ครูผู้สอนมีนวัตกรรมการสอนที่หลากหลาย มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและเสริมสร้าง
อัตลักษณ์วิถีพุทธแก่ผู้เรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายณฐา ระเบียบ)

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล	นายวีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์
วัน/เดือน/ปีเกิด	๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๘
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
สังกัด	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจังหวัดนครปฐม
ที่อยู่ปัจจุบัน	๓๕ หมู่ ๖ ตำบลวังเย็น อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม รหัสไปรษณีย์ ๗๓๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๘๗-๖๖๖-๔๐๕๐

การศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๕๔ : ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๖๓ : ปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๖๔ : ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๕๔ : เจ้าหน้าที่เทคโนโลยีสารสนเทศ บริษัทอมริเล็คทรอนิกส์ จำกัด
- พ.ศ. ๒๕๕๕ : นักวิชาการคอมพิวเตอร์ โรงพยาบาลสามพราน
- พ.ศ. ๒๕๕๗ : นักวิชาการคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
- พ.ศ. ๒๕๖๓ - ปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผลงานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๖๓ : การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ได้รับความเป็น
ธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพมี
ความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ (ผู้วิจัยร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๖๖ : การพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยใช้สติและ
สมาธิเป็นฐานของนักเรียนในโรงเรียนจังหวัดนครปฐม (ผู้วิจัยร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๖๗ : รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์
วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม
(หัวหน้าโครงการ)

ผลงานวิชาการ

- พ.ศ. ๒๕๖๑ บทความวิชาการ การพัฒนาแนวทางการระดมทุนเพื่อการบูรณะ
เสนาสนะของวัด ประชาธิรัฐ สร้างสุข, รายงานการประชุมวิชาการ
ระดับชาติครั้งที่ ๑ พุทธปัญญากับการพัฒนาที่ยั่งยืน
- พ.ศ. ๒๕๖๒ บทความวิชาการ ศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะการเรียนรู้สู่ความเป็นครู
มืออาชีพ, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๒
- พ.ศ. ๒๕๖๓ บทความวิชาการ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การสอนสังคมศึกษาแบบมี
ส่วนร่วมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมวัดมหาสวัสดิ์วิทยา จังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๖๖ บทความวิชาการ ความเป็นบัณฑิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
(Pandita in Theravada Buddhism) แหล่งที่ ดีพิมพ์
วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓
พฤษภาคม – มิถุนายน ๒๕๖๖. หน้า ๗๕๙ – ๗๖๘. TCI ๒
- พ.ศ. ๒๕๖๗ บทความวิจัย การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสำเร็จในชีวิต
ตามหลักอริยฐานธรรม.ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗ แหล่งที่พิมพ์ วารสารน
พุทธศาสตร์, ปีที่๓,ฉบับที่ ๒, กรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า ๑๗-๓๑.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล	: พระมหาณรงค์ราช ปณิธานธิตี, ดร.
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
สังกัด	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม
การศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๕๓	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๙	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและ การจัดการเรียนรู้ (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๖๕	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและวิธีการสอน (กลุ่มวิชาหลักสูตรและการนิเทศ) มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิจัย

- งานวิจัยร่วม เรื่อง การศึกษาศึกษาสภาพและแนวทางดำเนินการในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ปีที่ตีพิมพ์ ๒๕๖๑ ได้รับทุน สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- งานวิจัยร่วม เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนพระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ปีที่ตีพิมพ์ ๒๕๖๓ ได้รับทุน สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผลงานวิชาการ
- พ.ศ. ๒๕๖๗ รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ผู้วิจัยร่วม)

บทความวิจัย

- เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. (ผู้ร่วม). แหล่งที่ตีพิมพ์ วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๔). หน้า ๓๔๔ - ๓๕๗. TCI 1
- เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน(The Development of Buddhist Instructional Model of Mindfulness based Learning for Basic Education Level in Modern Thai Society) . (ผู้ร่วม). แหล่งที่ตีพิมพ์ วารสารการสอนสังคมศึกษาปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓) . หน้า ๑๙๓ – ๒๐๘. TCI 2

๓. เรื่อง แนวทางในการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับการนวดแผนไทย ในปัจจุบัน (A GUIDELINE OF BUDDHIST PRINCIPLE INTEGRATION AND THAI TRADITIONAL MASSAGE IN PRESENT) . (ผู้ร่วม). แหล่งที่ตีพิมพ์ วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๖. หน้า ๑๑ - ๑๙.

บทความวิชาการ

๑. เรื่อง ความเป็นบัณฑิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท (Pandita in Theravada Buddhism) . (ผู้ร่วม). แหล่งที่ตีพิมพ์ วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ พฤษภาคม – มิถุนายน ๒๕๖๖. หน้า ๗๕๙ – ๗๖๘. TCI 2

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล	: พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ พรสุทธิชัยพงศ์, ผศ. ดร.
ตำแหน่ง	: อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
ตำแหน่งทางวิชาการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สังกัด	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม
การศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๕๑	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๓	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๘	พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๔	ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงานวิจัย

๑. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, (พรสุทธิชัยพงศ์), ดร. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐

๒. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, (พรสุทธิชัยพงศ์), ดร. กระบวนการพัฒนาพลพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา ๔ ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๑

๓. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, (พรสุทธิชัยพงศ์), ดร. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้ ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๓

๔. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ผู้วิจัยร่วม)

บทความวิจัย

๑. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้วิจัยร่วม). (๒๕๖๑). การพัฒนานโยบายและศักยภาพขององค์กรชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ๖ (๑ มกราคม-มีนาคม) : ๖๑ – ๗๒

๒. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้วิจัย). (๒๕๖๑). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารการบริหารท้องถิ่น, ๑๑ (๓ กรกฎาคม – กันยายน) : ๗๗ – ๙๑.

๓. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้วิจัย). (๒๕๖๒). กระบวนการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุด กิจกรรมภาวนา ๔. **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มจร, ๖ (๑๐ ธันวาคม) : ๕๖๑๒ – ๕๖๒๕.

๔. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้วิจัยร่วม). (๒๕๖๒). รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มจร, ๖ (๑๐ ธันวาคม) : ๔๙๑๔ – ๔๙๒๙.

๕. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้วิจัย). (๒๕๖๕). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้. **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารศิลปการจัดการ, ๖ (๒ เมษายน-มิถุนายน) : ๙๓๒ – ๙๔๙

บทความวิชาการ

๑. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้ร่วม). (๒๕๖๕). “รัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม) ๒๕๖๕ : ๕๘๗-๕๙๙.

๒. พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ดร. (พรสุทธิชัยพงศ์). (ผู้ร่วม). (๒๕๖๗). “นวัตกรรมวิธีวิทยาการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-เมษายน, ๒๕๖๗. หน้า ๙๖๕-๙๘๐.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล : พระสุวรรณ สุเมธปญโญ, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

สังกัด วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๖๐ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๖๗ รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธ
ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศิล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ผู้วิจัยร่วม)

บทความวิจัย

๑. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลาง
ปริณทนล”.ปีที่พิมพ์ : ๒๕๖๕แหล่งตีพิมพ์ : วารสารพุทธมคค์. ปีที่ ๗, ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน
๒๕๖๕. หน้า ๘๐-๙๕.

บทความวิชาการ

๑. “นวัตกรรมการบริหารและเทคโนโลยีในการพัฒนาสมุททานุภาพของไทย”. ปีที่พิมพ์ :
๒๕๖๗ แหล่งที่ตีพิมพ์ : วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน
๒๕๖๗. หน้า๒๘๕-๒๙๙.

๒. “การศึกษามูลเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมของพระเครื่องในสังคม, คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”.ปีที่พิมพ์ : ๒๕๖๔ แหล่งตีพิมพ์ : วารสารการสอนสังคมศึกษา
JTSS Journal ofTeaching Social Studies, ปีที่ ๓ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม๒๕๖๔. หน้า
๑๗๓-๑๘๔.

๓. “การศึกษาความนิยมของพระเครื่องในปัจจุบันคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย”.ปีที่พิมพ์ : ๒๕๖๓ แหล่งตีพิมพ์ : วารสารสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม [Journal
ofSocial Religion and Culture], ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (๒๐๒๐): กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓. หน้า
๔๐-๔๘

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล	: อาจารย์ผุสดี จิระวัฒนกิจ
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
สังกัด	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม
การศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๒๐	การศึกษบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๒๖	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผลงานวิจัย	
พ.ศ. ๒๕๖๖	การพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยใช้สติและสมาธิเป็น ฐานของนักเรียนจังหวัดนครปฐม (ผู้วิจัยร่วม)
พ.ศ. ๒๕๖๗	รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม (ผู้วิจัยร่วม)
ผลงานวิชาการ	
พ.ศ. ๒๕๖๗	บทความวิจัย การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลัก อริยฐานธรรม.ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗ แหล่งตีพิมพ์ วารสารนพพุทธศาสตร์, ปีที่ ๓, ฉบับที่ ๒, กรกฎาคม-ธันวาคม, หน้า ๑๗-๓๑.